

# Сто років тому вперед (збірка)

Кір Буличов

ОСТРІВ ІРЖАВОГО ЛЕЙТЕНАНТА

ЩО СКАЗАЛИ ДЕЛЬФІНИ

Аліса прокинулася від тихого стуку у вікно. За шибкою, по карнизу, стрибав горобець і молотив по склу дзьобом, намагаючись дістатися до тарілки з полуницями на підвіконні. Горобцеві нічого не варто було зробити п'ять кроків убік і влетіти до кімнати через сусідню розчинену стулку, але на це його гороб'ячих мізків бракувало.

Аліса обережно встала з ліжка, навшпиньки підійшла до вікна й переставила тарілку так, щоб горобцеві було зручніше до неї дістатися. Однак горобець не збагнув, що Аліса зичить йому добра. Він роздратовано стріпнув крилами і полетів.

— Дурненький! — сказала Алка, потім вибрала найбільшу ягоду і з'їла її.

Вона б з'їла ще, але робот — хатній робітник, якого звали Поля, — учувши, що щось негаразд, уже вкотився до кімнати й сказав, що ліпше спочатку почистити зуби й умитися, а полуниці нікуди не втечуть.

— Що ти розумієш! — відповіла Аліса. — До них же птахи підбираються.

Слідом за роботом до кімнати зайшов, обережно переставляючи жовті, схожі на циркулі ноги, марсіянський богомол. Він полуниць не їв, але, почувши, що Аліса прокинулася, вирішив умотитися на залитому сонцем підвіконні.

— Зараз іду, — мовила Полі Аліса. — Тато вже поїхав?

— Ваш батько повернеться під обід, — повідомив робот. — Він залишив вам записку.

Поля потупцяв трохи в дверях і додав не без гордоців:

— Сьогодні манна каша вийшла без грудочок.

— От уже нізащо не повірю! — сказала Аліса. — Коли таке бувало?

— Я її розмішував.

Аліса з жалем подивилася на полуниці, потім відсунула тарілку, щоб богомолу було де влягтися. Алісі кортіло полуниць, проте робот не йшов, стежив за нею від дверей, а характер у нього був занудливий.

В їдальні на столі лежала записка, яку батько надиктував на машинку перед тим, як пішов.

"Аліско, слухайся нашого хатнього робітника. Я повернуся годині о другій. Величезне прохання: не бери з дому мієлофона — з тебе вистачить. Якщо не забудеш, провідеофонь дідові, він нудьгує. Тато".

Лист був помилковий. Аліса, можливо, й не згадала б про мієлофон, але як тільки прочитала записку, то подумала про дельфінів.

— Манна каша вже вистигла, — нагадав робот.

— А де зубна паста? — спитала Аліса з ванної. — Я її вчора ще сюди клала.

Аліса відсунула стакан із зубною щіткою. Тюбика ніде не було.

— Будьте ласкаві, — мовив робот тихо, — візьміть пасту вашого батька.

— Ти навіщо її поцупив?

— Даруйте, я сьогодні ж принесу нову, — вибачився робот.

— А для чого вона тобі?

— Так я ж збираю медалі, — відповів робот. — І мені їх треба було почистити.

— Ох, ці вже мені колекціонери! — зітхнула Аліса.

В Алісиній родині всі були колекціонерами. Батько збирав метеликів із різних планет та стародавні книжки, дід — фотографії славетних балерин, Аліса — марки, мама — теж марки, але не наукові, а тільки красиві. Ну й звісно, робот не втримався і почав збирати медалі. Він навіть ходив разів зо два в товариство нумізматів, і про нього була замітка в журналі "Колекціонер". Замітка називалася "Перший робот-нумізмат". Хатній робітник вирізав її й почепив у рамці на стіні біля свого нічного вимикача.

— Яка сьогодні буде погода? — запитала Аліса в телеінформатора.

Екран телеінформатора засвітився, і на ньому з'явилася дикторка Ніна. Вона всміхнулася Алісі й сказала:

— Сьогодні буде ясний і свіжий день. Вітрець уляжеться над полудень, але спекно не стане. Дві великі хмари йдуть до Москви від Ярославля. Та їх, напевно, зупинять у Переяславлі-Залеському, щоб полити овочі. Купатися сьогодні ще не варто, вода досить холодна. Дякую за увагу.

— І я дякую, — мовила Аліса.

Вона чудово знала, що Ніна говорить не насправді — це запис, і кожен може ввімкнути його і прослухати точнісінько такі ж слова, — та все-таки Алісі хотілось вірити, що Ніна розказала про погоду саме для неї.

Робот підігрів манну кашу й присів поруч з Алісою. Він підпер пластиковою рукою свою пластикову голову й уважно дивився Алісі в рот.

— Добра каша, — похвалила Аліса. — Майже зовсім нема грудочок.

— Дякую, — зрадів робот. — Ви не підете сьогодні до школи?

— Ні, у мене вже канікули, — сказала Аліса. — Роби своє. Я сама зі столу приберу.

— Гаразд, я тоді почищу медаль за взяття Базарджика, — згодився робот.

— Але ж ти її вчора чистив!

— Я трішки залишив на сьогодні.

Робот пішов. Аліса допила какао, збрала посуд і віднесла його в автомийку. Потім зайшла в батьків кабінет і причинила за собою двері. Де ж мієлофон, про який писав батько?

Мієлофон висів на стіні. В сірому футлярі, на ремінці, він скидався на кінокамеру. Аліса стала на стілець і зняла апарат. Тепер можна йти до дельфінів.

Двері поволі відчинилися, і до кімнати втиснувся марсіянський богомол. Він був зовсім ручний і лагідний. Спочатку, коли перших богомолів привезли з Марса, дехто з людей їх боявся, та богомоли виявилися слухняними й корисними в домашньому господарстві. Наприклад, вони могли лущити горіхи своїми твердими щелепами. А крім того, богомоли полюбляли жонглювати різними предметами й уміли довго стояти на одній нозі.

— Ой, я аж злякалася! — сказала Аліса богомолу. — Хіба можна входити без стуку?

Богомол стулився, як складана лінійка, і поліз під стіл. Переживати. Він вважав, що Аліса не мала рації.

Аліса ввімкнула відеофон і зателефонувала Берті Максимівні. Та сиділа в кріслі й читала товсту книжку. На Берті була зелена перука "північна русалка" і зелені лускоподібні рейтузи.

— Добридень, колего, — привіталася Берта до Аліси. — Що нового?

— У мене канікули почалися, — сказала Аліса. — Як себе почуває Руслан?

— Краще. Вчора прилітав лікар із Чорноморського центру й сказав, що надвечір усе буде гаразд. Він, напевно, об'ївся тріски. До речі, дівчинко моя, ти не розмовляла зі своїм батьком?

— Розмовляла. Та ви ж знаєте, Берто Максимівно, як він ставиться до нашої проблеми.

— Отже, вони не дадуть апаратури?

— Тато сказав, що Чорноморський інститут дельфінознавства одержить апарат, коли до нього дійде черга.

Алісі так і кортіло признатися, що апарат у неї в руках. Проте вона чудово розуміла, що Берта — людина ненадійна. Вона розтрубить на всю Москву, що дістала мієлофон, і, навіть коли нічого не вийде, казатиме, що вийшло.

— Ну гаразд, заходь до мене, крихітко, — мовила Берта. — Наші красуні тебе зранку ждуть не діждуться. Тільки не зараз, а через годинку, там чистять басейн.

Аліса терпіти не могла, коли її називали крихіткою, малятком, чижилом або курчатком. Таке звертання можна ще зрозуміти, якщо ти дошкільниця. Та коли ти перейшла до третього класу і маєш премії за алгебру і біологію, коли тобі вже дев'ять років і кілька місяців (два), усякі "крихітки" й "курчатка" досить сильно ображають. Але Берта все одно б не зрозуміла, якщо їй сказати про це. Можливо, навіть і засміялась би. І заходила б розповідати спільним знайомим: "Знаєте, ця Алісочка просто чудо. Я її називаю крихіткою, а вона супиться". І так далі.

Аліса взяла синю сумку, сховала туди мієлофон, щоб робот не ставив зайвих запитань, і пішла до Берти. Дорогою вона поводила себе не найкращим чином. По-перше, з'їхала з третього поверху вниз по перилах; по-друге, викликала таксі, хоч треба було пройти лише два квартали; по-третє, поки чекала на машину, з'їла дві порції морозива в автоматі біля під'їзду.

Машина вискочила з-за рогу, зафуркотіла, розганяючи повітряну подушку, і лягла пузом на бетон. Аліса всілася на біле сидіння і, замість того щоб набрати Бертину адресу, награла кнопками складний і довгий маршрут з таким розрахунком, аби проїхати повз басейн біля Інституту часу, заглянути в Кунцевський ботанічний сад і подивитися, чи змонтували вже у Філях експериментальні доріжки. Про них говорила вчора дикторка Ніна.

Була вже одинадцята, і вулиці майже спорожніли. Москвичі порозходилися хто до школи, хто на роботу, хто в дитячий садок, тільки на бульварах сиділи бабусі та роботи

з дитячими колясками.

Біля марсіянського посольства зупинився довгий автобус із герметичними дверима. Марсіянські туристи надівали в ньому дихальні маски, збираючись вийти на вулицю. Один марсіянин у масці стояв на землі й чекав, коли можна буде відчинити двері. Саме посольство було схоже на м'яч, заритий до половини в землю. Там, під банею, у марсіян своє повітря і свої рослини. Коли Аліса була на Марсі, вона теж ходила в масці. Тільки богомолам байдуже, яким повітрям дихати.

Назустріч на чотирьох автомобілях їхав весільний кортеж. Машини були заквітчані барвистими стрічками і їхали повільно, погойдуючись на повітряних подушках. Наречена була в довгій білій сукні, й на голові в неї була фата. "Либонь, наречена з тих, хто шиє в газетах статті, що треба відроджувати добрі традиції", — подумала Аліса.

У басейні, незважаючи на попередження дикторки Ніни, що купатися холодно, було досить багато люду. Аліса й сама подумала, чи не викупатися, але машина вже повернула до мосту, до Ботанічного саду. Біля саду Аліса зупинила машину й заглянула в кіоск коло входу. Робот у вінку з кульбабок дав їй букет бузку, й Аліса поклала його поруч себе на сидіння. Одну квітку, п'ятипелюсткову, Аліса відірвала і з'їла. На щастя.

Машина їхала по окружному шосе, обабіч якого височів густий ліс. Таксі сповільнило хід і невдовзі зупинилося. З лісу вийшло стадо маралів і, цокаючи ратицями по шершавій пластиковій поверхні дороги, перейшло на другий бінс, до кедрового гаю.

— Вони у виноградники не забредуть? — спитала Аліса в таксі.

— Ні, — відповіла машина. — Там бар'єр.

Марали раптом підняли голови, прийнялись і вмить зникли в пущі.

— Чого вони злякалися? — збентежилась Аліса.

Їй хотілося ще подивитись на оленів.

Таксі не відповіло, та й не треба було відповідати — по шосе, пригнувшись до рулів, мчали велосипедисти. Вони були в таких яскравих різноколірних майках, що в маралів, напевно, зарядило в очах.

Після того як машина проминула молоді посадки каучукових дерев, схожих на осики, Аліса попрохала на хвилику зупинитися в гаю фінікових пальм.

У гаю було ясно й спокійно. Тільки білки стрибали по землі, розшукуючи поміж мохнатих стовбурів фініки, що полишалися з осені Краєчком гаю тягнувся невисокий бар'єр складеного. пластикового купола, який автоматично накривав гай, як тільки погода псувалася. Аліса сіла під пальмою й уявила, що вона в Африці й що білки — зовсім не білки, а мавпочки або навіть павіани. Одна з білок підбігла до неї і стала на задні лапки.

— Не жебрай! — докірливо сказала Аліса. — Ти дика й вільна тварина.

Білка нічого не втямила й постукала себе передніми лапами по животу.

Аліса розсміялась і подумала, що в Африку пограти не пощастить. Доведеться їхати далі.

— Тепер у Філевський парк, — мовила Аліса.

Машина обережно гуднула.

— Ти чого? — здивувалась Аліса.

— Я подумала, що ви забули про свої справи.

— У мене канікули, — відповіла Аліса. — І крім того, відколи це машини вказують, як себе поводити людям?

— Прошу пробачення, — сказало таксі, — але, по-перше, я не вказувало, а нагадувало, а по-друге, наскільки я можу судити, ви ще далеко не повнолітня, і тому в даному разі я виступаю і як вихователь. Якби ви були дошкільницею, я б узагалі вас не повезло без дозволу або супроводу батьків.

Виголосивши таку довгу тираду, таксі замовкло й більше аж до кінця поїздки не промовило й слова.

Машина в'їхала в житловий пояс. Колись тут стояли досить нудні п'ятиповерхові будинки, потім їх знесли й поставили замість них вісімнадцять голок-небосягів, кожен із яких був не тільки житлом для кількох тисяч чоловік, а й включав у себе кілька магазинів, майстерень, станцій обслуговування, гаражів, посадочних майданчиків для флаєрів, театр, басейн і клуби. Можна було прожити все життя, не виходячи з такого будинку, хоч це, напевно, було б дуже нецікаво.

Небосяги стояли на широких галявинах і були оточені березовими гаями, серед яких росло безліч грибів-підберезників, що їхнє насіння й грибниці привозили щороку з півночі, отож можна було назбирати за день сто кошиків, але наступного ранку гриби виростили знову. Підберезники були гордістю жителів цього району, та самі вони грибів об'їлися вже давно і тому завжди запрошували знайомих збирати гриби довкола своїх будинків і навіть підсміювалися з грибників.

За небосягами починався Філевський парк.

На широкій галявині чоловік сто допитливих дивилися, як працює експериментальна доріжка. Технік у синьому комбінезоні стояв посеред срібної стрічки, що вигиналася, прямуючи в той бік, у який технік велів їй прямувати. На грудях у техника висів мікрофон, і він пояснював допитливим, як доріжка працює:

— Якщо мені хочеться, щоб доріжка привела мене он до того великого куща, я подумки кажу їй: направо. І доріжка повертає направо.

Всі засміялися, бо доріжка так різко повернулася, що технік не втримався і впав на траву. Доріжка пробігла вперед і завмерла.

Аліса хотіла покататися на новій доріжці, але бажаних було так багато, що довелося б стояти в черзі півдня, перш ніж вдалося б покататися самій. Аліса вирішила краще зачекати, поки такі доріжки збудують у всіх парках.

На сусідній галявинці тренувалися космонавти, певніше, юні космонавти з ДТСКОСу — Добровільного товариства сприяння космонавтиці. Люк в учбову ракету був відкритий, і діти по черзі спускалися з нього на траву по тросу. Вони, напевно, уявляли, що динодуки з Юпітера з'їли їхній трап. Аліса повернулася до машини. Пора було їхати до Берти.

Якийсь час машина йшла під трубою монорейки, потім повернула по набережній Москви-ріки і через старий Бородинський міст виїхала на Смоленську. Сонце сховалося за хмару; мабуть, метеорологи знову помилились — навіть у двадцять першому столітті їм вірити не можна. Під хмарою повітряний велосипед регулювальника. Велосипед був синій, і регулювальник був у синьому, і хмара була синьою. Аліса відразу придумала казку про те, що регулювальник — син хмари, і, коли стане спечно, він обернеться дощем.

Ось і зелені арбатські провулки. Аліса майже повернулася додому. Вона залишила таксі на стоянці, встеленій різноколірними плитами, забрала букет бузку, перевірила, чи на місці мієлофон, і піднялась до Берти Максимівни.

— Чого ж ти так довго? — здивувалася Берта.

— Ви ж самі сказали, щоб через годину.

— Ой леле, я зовсім забула! Я гадала, мені подзвонять із Монтевідео. Там, знаєш, кажуть, досягнуто контакту. Бачила останній номер нашого журналу?.. Дякую за квіти.

Берта була трохи божевільна. Так думала Аліса, але, звичайно, нікому про це не говорила, а перед дітьми навіть іноді хвалилася трішки своєю дружбою з віце-головою товариства "Дельфіни — наші брати". Берті вже років п'ятдесят, хоч вона досить молода і носить перуки, "русалка" або "гаванський бриз". Вона раніше була чемпіоном Москви з підводного плавання, а згодом вступила в товариство "Дельфіни — наші брати" й стала в ньому головною. В неї у дворі будинку великий дельфінячий басейн, і вона весь час намагається знайти з цими тваринами спільну мову. Тато казав Алісі, що Берта скоро розучиться говорити з людьми і коли й порозуміється з дельфінами, то тільки тому, що обходитиметься без людської мови. Тато, звісно, жартував, але, правду кажучи, вони з Бертою — наукові суперники. Тато — біолог і директор зоопарку, і він не вірить у те, що дельфіни — наші брати. А Алісі дуже хотілося в це вірити, і через це у неї з татом були навіть справжні наукові суперечки.

— Знаєш що, дитинко? — сказала Берта, різким рухом відкидаючи на плече зелений кучер. — Ти йди до дельфінів, а я згодом надійду. Може, все-таки подзвонять із Монтевідео.

— Добре, — відповіла Аліса.

Їй тільки цього й треба було. Вона хотіла випробувати мієлофон без Берти. А потім покласти його не місце, аби тато не дізнався, що вона пробувала його на дельфінах.

Тато приніс мієлофон учора із зоопарку й пояснив, що мієлофон експериментальний. Він може читати думки. Звичайно, якщо ці думки виражені словами. Татові дали апарат для дослідів із мавпами, але сьогодні він поїхав не р зоопарк, а на нараду, й залишив апарат дома.

Учора ввечері вони з татом випробовували апарат один на одному, й Аліса чула власні думки. Це дуже дивно — слухати свої думки. Вони звучать зовсім не так, як здається тому, хто їх думає. Аліса брала в руки сіру коробочку, вставляла у вухо маленький навушник і слухала, як досить тоненький голос говорить швидко-швидко: "Не може бути, щоб мої думки... дивно-но, я чую власний голос... Це мій голос? Я

подумала про голос і точнісінько те саме чую..."

Аліса з татом спробували послухати хатнього робітника. У того думки були короткі й не плуталися, як в Аліси. Хатній робітник думав про те, що треба підмести під плитою, почистити медаль і (тут люди дізналися про його страшенну таємницю) підзарядити потихеньку акумулятори, аби вночі, коли всі думатимуть, що він спить, почитати при світлі власних очей "Трьох мушкетерів".

...Аліса підійшла до басейну. Обидва дельфіни, впізнавши її, навперегонки попливли до бетонної окрайки. Вони по пояс вистрибували з води, аби показати, що вони раді бачити гостю.

— Зачекайте, — сказала Аліса. — В мене для вас нема нічого смачного. Берта мені заборонила вас годувати — у Руслана живіт болить. Адже правда?

Один із дельфінів, котрого звали Русланом, перевернувся на спину, аби показати Алісі, що живіт у нього вже зовсім не болить, та Алісу це не розжалобило.

— Не запливайте далеко, — попрохала Аліса. — Я хочу послухати, чи є у вас думки. Бачите, я дістаю мієлофон. Ви такого апарата ще ніколи не бачили. Він читав думки. Його придумали лікарі, щоб лікувати психічних хворих і взагалі щоб ставити точний діагноз. Мені тато сказав. Ясно?

Але дельфіни нічого не відповіли. Вони пірнули й попливли навперегонки по колу. Аліса дістала з сумки апарат і, вставивши у вухо навушник, натиснула на чорну кнопку прийому. Спочатку нічого не було чути, та коли Аліса покрутила ручку настройки, то раптом зовсім виразно почула думку одного з дельфінів:

"Диви-но, що вона робить. Напевно, дослід ставить". Аліса мало не закричала "ура". Можливо, покликати Берту? Ні, треба перевірити.

Один із дельфінів підплив ближче. Він думав: "А на вигляд просто дівчинка. Що ж це вона робить?"

— Я читаю твої думки, — тихо мовила Аліса дельфіну. — Зрозумів, дурненький?

Дельфін перевернувся й пірнув. Але думки його все одно було ясно чути.

"Може, поговорити з нею? — думав дельфін. — А то вона щось задається..."

Перебиваючи першу думку, з'явилася друга — хтось іще, напевно другий дельфін, подумав: "А я її знаю, вона з будинку навпроти, її Алісою звати".

"От молодчина! — подумала Аліса. — Та звідкіля він знає, що я з будинку навпроти?"

І тієї ж миті той самий голос, що звучав у мієлофоні, сказав у голос і досить гучно:

— Алісо-барбарисо, машинку зламаєш, нас не піймаєш!

Голос пролунав, хоч як це дивно, не з басейну, а ззаду. Аліса підхопилася і обернулася.

За низенькою бетонною огорожею стояли двоє хлопчаків років по шість і перекривляли її.

— Ну те, геть звідси негайно! — розсердилася Аліса. — Ви мені весь дослід зіпсували!

— Так ми й побігли, дочекаєшся! — сказали хлопчак.

Проте Аліса ступила два кроки в їхній бік, і хлопчаків наче вітром здуло.

Аліса засмутилась і знову сіла на край басейну. Дослід провалився. Добре ще, що вона не покликала Берту, аби розповісти про своє відкриття. Та дарма, час іще є. Можна продовжити.

Аліса знову ввімкнула мієлофон і, витягнувши назовні вусик-антену, спрямувала його в бік дельфінів. У вухах потріскувало, й іноді лунали якісь хрюкотливі звуки та повискування; Вони наближались, коли дельфіни підпливали ближче, і майже зовсім затихали, коли дельфіни пірнали або відпливали до протилежної стінки басейну.

Так Аліса просиділа хвилин із п'ять, але нічого не дочекалася. Нагорі відчинилося вікно, і Берта, висунувши зелену модну голову, сказала:

— Алісочко, друже, піднімися до мене. Дзвонили з Монтевідео, чудові новини. І скажи роботіві, щоб він дістав із холодильника рибу.

— До побачення, — мовила Аліса дельфінам. — Я до вас іще прийду.

Вона обережно, аби Берта з вікна не побачила, сховала мієлофон і, сказавши, що треба, роботіві, пішла до будинку.

Коли вона зникла за рогом, дельфін, якого звали Русланом, висунув із води кирпате рило й сказав неголосно своєму сусідові дельфінячою мовою:

— Цікаво, що там сталося в Монтевідео?

— Не знаю, — відповів другий дельфін. — Шкода дівчинку, вона так засмутилась. Може, варто було з нею поговорити?

— Рано ще, — заперечив дельфін Руслан. — Люди не доросли до спілкування з нами. Вони багато чого не зрозуміють.

— На жаль, твоя правда, — мовив другий дельфін. — Взяти хоч би оцих хлопчаків. Страшенно погано виховані. Один навіть жбурнув у мене палицею.

І дельфіни, граючись, попливли довкола басейну.

ТУДИ-СЮДИ ДІДУСЬ

У перший день канікул людині найчастіше нічого робити. Точніше, є що робити і справ навіть дуже багато, але важко визначити, яка з них найголовніша, і людина губиться серед численних можливостей і принад.

Аліса попрощалася з Бертою Максимівною, вийшла на вулицю й подивилася на повітряний годинник, що висів у небі над містом. Годинник показував дванадцяту. Попереду ще був цілісінький день, а за ним ховалася безліч зовсім вільних літніх днів, обіцяна татом підводна мандрівка, екскурсія в Індію, експедиція юннатів у пустелю і навіть, якщо мама дістане квитки, поїздка до Парижа на трьохсотліття взяття Бастії, яку парижани вже спеціально збудували з легкого пластика. Життя обіцяло бути цікавим, але все це належало завтрашнім дням.

А поки що Аліса вирушила на Гоголівський бульвар. Мієлофон лежав у сумці, й Аліса час від часу поляпувала по сумці долонькою, щоб перевірити, чи на місці апарат. Узагалі кажучи, варто було зайти додому й покласти його на місце, але шкода було гаяти час. Зайдеш додому, робот примусить обідати й говоритиме, що ти знову схудла, і що скаже мамі, коли вона повернеться, і всякі інші жалібні слова. Марсіанський



богомол попроситься гуляти, а гуляти з ним — одна мука: він зупиняється під кожним стовпом і обнюхує кожну подряпину на бруківці.

Отож зрозуміло — Аліса додому заходить не стала, а вирушила на бульвар.

Гоголівський бульвар, широкий і тінистий — кажуть, там якось заблукала ціла дитсадівська група разом із вихователькою, — простягається від Москви-ріки до Арбатської площі, і в нього, як річки в довге й широке озеро, впадають зелені вулиці й провулки. Аліса звивистою стежиною, повз апельсинові дерева, які дуже гарно цвіли, рушила просто до старовинного пам'ятника Гоголю. Це сумний пам'ятник, Гоголь сидить, кутаючись у довгий плащ, — Гоголь хоч і писав веселі книжки, сам був досить смутним чоловіком. За пам'ятником, на бічній алеї мають рости ранні черешні Вони відцвіли вже місяць тому. А що коли ягоди вже поспіли?

На лавочці сидів дідусь із довгою сивою бородою, в чудернацькому солом'яному брилі, насунутому на кущисті брови. Дідусь, здавалося, дрімав, проте, коли Аліса проходила, точніше, пробігала мимо, він підвів голову і сказав:

— Куди ж ти, миршавко, мчиш? Куряву здіймаєш, туди-сюди!

Аліса зупинилась.

— Я не здіймаю куряви, тут же крупний пісок, він не куриться.

— Отуди к бісу! — здивувався дідусь, і борода його підвелась і втупилася рябим кінцем в Алісу. — Отуди к бісу! Заперечуєш, виходить? — Дідусь вочевидь був не в душі.

І Аліса про всяк випадок сказала:

— Даруйте, я не зумисне. — І хотіла вже бігти далі.

Але дідусь не дав.

— Подь сюди, — мовив він. — Тобі кажуть!

— Як це — подь сюди? — здивувалась Аліса. — Якось дивно ви розмовляєте.

— А ти посперечайся, посперечайся. Зараз візьму хворостину і відшмагаю тебе по м'якому місцю!

Дідусь був зовсім незвичайний. Як старий Хоттабич. І говорив дивно. Не те щоб Аліса його злякалася, але все-таки їй стало трохи моторошно. Більше нікого на алеї не було, і якщо дідусь і справді вирішить шмагати її хворостиною... "Ні устигну втекти", — подумала Аліса й підійшла до дідуса ближче.

— Що ж це виходить? — сказав дідусь. — Залишили мене на цьому триклятому місці, а самі вшилися! На що це схоже, я питаю!

— Авжеж, — згодилась Аліса.

— У тебе в торбі калачика не знайдеться? — запитав дід. — А то від ранку макової росинки в роті не було.

— Ні, — відповіла Аліса. — А що таке макова росинка?

— Багато знатимеш, скоро старою станеш, — відрізав дідусь.

Аліса засміялась. Дідусь був зовсім не страшний і навіть жартував. Вона сказала:

— А тут неподалік кав'ярня є. Дієтична. Пройдете два повороти...

— Обійдуся, — буркнув дід. — Без ваших порад обійдуся. Ні, ти скажи, миршавко, що таке деється?

"Оце так старий! — подумала Аліса. — От би його нашим дітлахам показати".

— Скільки вам років, дідусю? — спитала вона.

— Всі мої літечка при мені, я ще царя-батечка Миколу Олександровича, царство йому небесне, пам'ятаю. Отакечки. І генерала Гурка на білому коні. А може, це Скобелев був...

— Довгожитель! — зрозуміла Аліса. — Справжнісінький довгожитель. Ви з Абхазії?

— Це з якої такої Абхазії? Ти це що? Та я тебе!

Дідусь спробував зіскочити з лавки й погнатися за Алісою, але в останню мить передумав і вставати не став. Аліса відбігла на кілька кроків і зупинилася. Їй уже зовсім не хотілося йти від казкового діда.

— Отож, кажу я, — вів далі дід, ніби забув про спалах гніву. — Що ж це довкола деється? Зовсім показилися, туди-сюди!

Якщо він пам'ятає царя і ще якихось генералів, котрих не проходять у другому класі, то дідові очевидячки принаймні двісті років. Як же він законсервувався, і навіть у газетах про нього ні слова не було, і тато про нього не знає? Адже якби знав, то напевне сказав би Алісі.

— Ні тобі городового, ні тобі культурного поводження! Ходять туди-сюди голі люди, махають собі безсоромними ногами. Ох, наплачетесь ви з ними, ох і наплачетесь!.. Не бачити вам...

Дід схлипнув і раптом закричав несамовито й тонко:

— Кінець світу! Кінець світу! Гряде антихрист покарати за гріхи великі...

"Ой-ой-ой, покликати когось, чи що? — забідкалась Аліса. — Напевно, в нього манія. Хворий чоловік".

— А ти чого в трусах бігаєш? — зненацька спитав дід неголосно, але сердито. — Спідниці, чи що, в мамки не знайшлося? Либонь, загуляла мамка твоя, га? Загуляла?.. Дівчата ж бо хто в штанах, хто в трусах...

— У мене мама архітектор, — сказала Аліса.

— Отож-бо й кажу, — згодився дід. — Не ті часи настали. Бувало, вийдеш спозарання, взуєш постолі... Ти сідай, дівчинко, на лавку, казку послушаєш... Гніденький твій уже копитом креше. І підіймаємося ми слідом за генералом Гурком, царство йому небесне, туди, розумієш, сюди, на висоту дванадцять — вісімдесят п'ять, а там уже турок позицію собі рие... І за царя...

Дід повторив кілька разів "за царя" і раптом заспівав:

І за царя, вітчизну, і за віру

Ми гучно крикнемо ура, ура, ура-а-а-а!

Аліса поволі задкувала по доріжці, щоб непомітно щезнути з дідових очей. Вона думала, куди краще бігти, аби скоріше знайти поміч.

Та ось; із-за повороту показалася дівчина зі згортком креслень під пахвою, звичайна дівчина, мабуть, студентка. Вона була в шортах, безрукавці й без перуки. Коротке світле волосся спадало чубчиком на засмагле чоло. Дівчина почула дідову пісню й зупинилася.

— Ой! — зраділа Аліса.

Вона підбігла до дівчини й голосно зашепотіла:

— Цей дід, напевно, збожеволів. Він говорить дивні речі й зовсім відірвався од дійсності.

— Побачимо, — сказала дівчина.

Дідусь помітив її і дуже розсердився.

— Що далі, то гірше! — промовив він. — Ще одна безсоромниця, туди-сюди. Ти чого вирядилася?

— Здрастуйте, — привіталася дівчина. — Вам зле?

— Чого б це? Це ти що за слова такі собі дозволяєш? Я в своєму житті ще нічим не мучився, хіба тільки почечуєм. Отакечки.

— Дивно він зодягнений, — сказала дівчина Алісі неголосно.

І тут Аліса теж помітила, що дід дивно вдягнений. Як тільки вона раніше цього не бачила?

На дідові були сірі короткі штани, внизу яких звисала брудна торочка, з-під штанів виглядали вовняні шкарпетки, обмотані мотузком. Мотузок спускався до щиколоток і був прив'язаний до чудернацьких капців, страх знайомих, але досі Аліса їх не зустрічала. Ой, та це ж постолі, як на картинці у книжці казок! Дідові плечі накривав сірий піджак із підкладеними на плечах ватними подушками, щоб плечі здавалися ширшими. І ще був солом'яний капелюх, та його Аліса помітила з самого початку.

— Він несучасний, — сказала Аліса тихо й сама злякалася свого відкриття.

Звісно ж, дід був зовсім несучасним. Він і говорив дивно, і зодягнений був незвичайно.

— Постривай-но, — мовила дівчина. — Ви де живете? — спитала вона в старого.

— Багато знатимеш... — почав дід. Потім задумався і додав: — Сам уже не знаю.

— Може, вас провести додому?

— Дім мій за високими горами та за глибокими морями, — сказав дід упевнено, ніби повторював знайому всім адресу. — Ти мені краще скажи, землю ви орете?

— Оremo, — відповіла дівчина.

— І плуги у вас є?

— Плугів уже нема. Автомати орють і все. інше роблять.

— Отож я так і думав. А рік зараз який?

— Дві тисячі вісімдесят дев'ятий.

— Це що, від різдва Христового?

— Від нашої ери, — сказала дівчина.

— А ви з якого року? — запитала Аліса. — Адже ви мандрівник у часі?

— От тобі, туди-сюди! — буркнув дід. — Мандрівник, кажеш? А ти краще мені скажи, як у вас із м'ясом? М'ясо почім?

— М'ясо? — Аліса не знала, що відповісти.

Але їй на допомогу прийшла дівчина.

— М'ясо в нас, дідусю, безкоштовне, — пояснила вона. — І решта продуктів теж.

— Брешеш, туди-сюди! Хтой це з доброго дива, так тобі телятко різатиме?

— Ви ще з Дореволюції? — наполягала Аліса. — А як ви опинились тут? На нашій машині часу?

— А от скажи мені, — пожвавився дід, — хто у вас найголовніший генерал?

— Нема в нас генералів.

— От і брешеш! Не може того бути, щоб без генерала... Боже мій, хто йде!

Доріжкою, припадаючи на сучкувату палицю, йшов другий дід, такий самісінький, як і перший, тільки капелюх на ньому був не солом'яний, а сукняний.

Аліса так здивувалася, що, сховалась за спину дівчини. І тут же з-за повороту вийшо ще троє дідів, двоє з палицями, один так, без палиці; двоє в солом'яних капелюхах, а один простоволосий, і борода в останнього діда була довша, ніж у інших.

Всі діди спроквола простували до лавки.

— Хвала тобі, господи! — сказав перший дід. — А то, туди-сюди, жодної живої душі не знайдеш!

— Це правда, — відповів один із нових дідів. — Це правда, що жодної живої душі, всі якісь фіглі-міглі з квасом.

І він посварився палицею на дівчину й Алісу. Це вони й були фіглі-міглі з квасом.

— У них тут дірка в минуле, — прошепотіла Аліса, — і вони з неї вилазять. Треба зупинити. Адже, можливо, їх сто тисяч.

— Оцих ось провчити б не завадило, палицею, палицею!

— Авжеж, туди-сюди! — заволав другий дід.

— Зараз ми їх! — крикнув третій. — Я сам у городових служив!

Ззаду вийшло ще троє дідів. Тікати було нікуди. Діди, щоправда, з місця не рухалися, але галасували щосили. Аліса міцно вхопилася за руку дівчини.

І в цей момент ударив гонг, і гучний голос сказав:

— Ну ж бо, Глібе, знеструм масовку. Такі не підійдуть.

За кущами щось зашипіло, і діди завмерли в тих позах, у яких їх застав гучний голос.

Із кущів вискочило кілька молодих хлопців. Потім вийшов давній знайомий Алісиного тата, оператор Герман Шатров. Лоб Шатрова затуляв довгий зелений козирок від сонця, і на грудях у нього висів мікрофон.

Не помічаючи дівчини з Алісою, Шатров насипався на своїх помічників.

— Як могло статися, — сердився він, — як могло статися, що вісім роботів з масовки пішли із знімального майданчика? Хто за це відповідає? А раптом один із них на машину б налетів? Або дитину б до смерті налякав? Ні, я так цього не залишу! Я сьогодні ж серйозно поговорю з конструкторами.

— Вони ж дослідні, Германе, — втрутився один із асистентів. — Їх тільки зараз розпакували, навіть перевірити не встигли. От вони й розповзлися по бульвару.

— Та хіба ж це справжні селяни початку двадцятого століття? На основі чого їх програмували?

Із кущів вийшов ще один чоловік. Був він огрядний і сумний.

— Геро, — мовив він, — любий, ми ж не самі придумали. Взяли дідів із романів першої половини минулого століття, туди-сюди.

— Що?

— Туди-сюди, кажу. Це я, поки з ними морочився, дідівських висловів нахапався. У них років сто п'ятдесят тому були обов'язково улюблені слова, незвичайні.

— Забирай своїх дідів. Придумаємо щось інше.

— А що ж мені з ними робити? Вони ж ні на що не годяться.

— Поміняєш блоки пам'яті на стандартні, і вийдуть непогані роботи-доглядальниці. Бігме, навіть цікаво. З бородами і запасом казок, туди-сюди.

ВАЛІЗА-УСТАНОВКА ПРОФЕСОРА ШЕЇНА

— Ти що тут робиш? — спитав раптом Герман, помітивши Алісу. — І тут устигла?

— Ми дуже злякалися, — відповіла Аліса.

Вона хотіла показати дівчину, яка теж злякалася, але дівчина, виявляється, непомітно пішла.

— От, — занервував Герман, — я ж казав, що дітей типовими дідами злякати можна!

— Я гадала, що він із минулого, на машині часу.

— Ні, не бійся, таких примітивних дідів навіть сто п'ятдесят років тому не було. Хоч я достеменно не знаю. У тебе що, канікули вже?

— Канікули. А ви картину знімаєте?

— Історичну стрічку.

— З ефектом присутності?

— І симфонією запахів та термoeфектом.

— А сьогодні зніматимете?

— Сьогодні? От не знаю, що нам тепер робити з масовкою. Діди невдалі... Знаєш що? Зганяймо лишень ми на натуру. На Чорне море Хочеш із нами?

— Дуже хочу! А як тато?

— З татом я домовлюся, — сказав Герман. — Треба тільки з режисером поговорити. Володю! Володю, Чулюкін! Де ти?

— Ну що? — запитав голос із кущів, і відразу ж на доріжці з'явився режисер — меткий, невисокий, у дуже модному американському капелюсі з балабончиками.

Режисер швидко рухався і швидко говорив, але думав він, очевидно, не швидше, і часто фраза у нього не докінчувалася, бо думки примушували, не закінчивши першої, починати другу.

— Що, у нас сталося нещастя? — спитав він. — Діди сплохували, і не тільки... А зрештою, в тебе є міркування щодо... Може, нам перейти в павільйон?

— Володю, відпусти мене на узбережжя. Мені потрібен захід сонця, щоб із фіолетовими хмарами. Все одно день пропав.

— А як же Марія Василівна?

— Вона обійдеться.

— І все-таки... А втім, їдь. Тільки щоб на ранок повернутися, а то Марія Василівна...

Тут Чулюкін повернувся і щез у кущах. Наче його й не було.

— От бачиш, — сказав Герман. Він дістав із кишені відеофончик і набрав номер Алісиного батька. — Слухай, Ігоре, — почав він, — я в тебе хочу доньку вкрасти на півдня. А на ранок поверну... Та ні, на Чорне море, там тепло. Погоду я замовив... От і чудово!

Герман вимкнув відеофон і сказав Алісі:

— Твого батька такий варіант цілком улаштовує. Він усе одно затримається до ночі. Крумси діляться у нього. Що це таке, до речі?

— Якись звірі з Сіріуса. Я їх ніколи не бачила. Але мені треба буде додому зайти.

— І не мрій. Натура не жде. Або ми летимо зараз, або ти залишаєшся в місті.

— Міш необхідно одну річ додому занести.

— Завтра занесеш. По машинах!

Ніяких машин не було, та їм і не можна заїздити на бульвар. Але після цих слів раптом у кущах щось загуркотіло й зашурхотіло.

— Апаратуру згортають, — сказав Герман. — Ходімо.

Алісі довелося піти. Хоч вона й шкодувала, що не змогла забігти додому й покласти на місце мієлофон, який тато заборонив чіпати. Адже неможливо ж відмовитися од такої поїздки, не часто тебе кличуть подивитися, як знімається справжнє кіно.

Флаєр чекав кіношників на даху одного з будинків скраю бульвару.

Флаєром летіти в Крим довше, ніж метро, але кіношники, хоч як вони квапилися, змушені були скористатися своєю машиною, тому що в них було багато обладнання — камер та освітлювальних приладів, — перевантажувати яке в вагони метро було довго й важко. Тим паче, що метро йшло тільки від Москви до Сімферополя, а звідти все одно на узбережжя треба летіти флаєром або їхати монорейкою.

Звичайно ж після роботи тисячі московських флаєрів і таксі вирушали в Фіга — Мазилово, до срібної бані з вели кою червоною буквою "М" над нею. Тут — московська станція Кримського метрополітену. Кілька паралельних тунелів тонкими ниточками з'єднують Філі із Сімферополем. Ниточки ці прямісінькі, й це означає, що на середині шляху тунель метро заглиблюється на кілька кілометрів під землю. Свого часу будівництво перших міжміських підземних ліній було дуже важкою справою, поки будівельники не ввели в роботу прохідницького автомату, який під температурою в кілька тисяч градусів розплавляв породу, облицьовував її тугоплавким пластиком і залишав за собою блискучу, оплавлену, гладеньку, як серединка керамічного стакана, трубу.

Такі самі лінії метро сполучають Москву і з Ленінградом, і з Києвом, і навіть із Свердловськом. А до 2100 року буде закінчено першу лінію Варшава — Нью-Йорк. Її будують уже третій рік, бо під океаном тунель проходить мало не по центру Землі й тому роботи там посуваються повільно, і про них двома словами не розкажеш.

А кримський тунель давно вже став звичним і зручним — кожен москвич може після роботи за сорок п'ять хвилин доїхати в снаряді метровагона до Сімферополя, а звідти вже п'ятнадцять хвилин на флаєрі до будь-якої точки узбережжя. До ночі можна

повернутися в Москву засмаглим і накупаним.

Герман з Алісою, трое асистентів, двоє роботів, пілот розмістилися в мосфільмівському флаєрі. Він безшумно знявся з даху і, набравши висоту, полетів на південь, до Чорного моря.

Це був зовсім непоганий початок для канікул.

Аліса розгледілася, знайшла якнайзручніший ящик, щоб усістися на ньому, і присунула його до вікна. У неї за спиною хтось закректав. Аліса обернулася, здивувавшись, як це людина могла вміститися у такій вузькій щілині.

Ззаду, насупившись, сидів дідусь із масовки й жував головку своєї товстої палиці.

— Ой, — зойкнула Аліса, — дідусь!

— Це що таке? — здивувався Герман. — Як він сюди пробрався?

— Чулжін просив узяти про всяк випадок, — пояснив один із асистентів. — Можливо, знадобиться для першого плану.

— Я знадоблюся, я ті знадоблюся! — суворо сказав старий. — Я з генералом Гурком Шипку брав. Молокососи...

— Якщо ти, Алісо, боїшся, то пересідай до мене, — запропонував Герман.

— Цього ще тільки бракувало! — образилась Аліса. — Щоб я роботів боялася. Краще вже я тут, під віконцем.

Взагалі-то вона залюбки пересіла б, але признаватися, що вона злякалась, їй зовсім не хотілося. Все одно летіти менш як дві години.

І коли один з асистентів роздав кіношникам, і в тому числі Алісі, по галеті й склянці соку, вона навіть відломила половину галети й простягла старому.

— Не соромтеся, — мовила вона. — Беріть. Мені все одно стільки не з'їсти.

Але дідусь-робот похитав головою:

— Їж сама, миршавко. Я зранку щец посьорбав, та й годі.

Аліса зрозуміла, що дідусь-типовик її обманює. Роботи не їдять щів. Але, напевно, в ньому таку закладено програму, що він думає про себе, ніби він. зовсім не робот, а старезний дід. Щоб природніше грати в кіно.

Не встигла Аліса дожувати галету, як флаєр пішов на зниження. Він прошмигнув поміж невисокими лісистими горами й полетів просто в синє, трохи світліше за небо, море. Над самим берегом, між двома високими сірими скелями, флаєр завмер на місці й м'яко опустився на майданчик, що круто спадав до води.

— Ну от, — сказав Герман. — Ми тут були на минулому тижні. Чим не рай?

На горбку стояв намет — маленька маківка з легкого пластика. З намету вийшов майже чорний чоловік у плавках. З'ясувалося, його звати Васею і він теж кіношник.

— Обстежив? — запитав Герман.

— Так, усі точки вибрано. Хоч зараз починай.

— Гаразд, покажеш. Але спочатку всім купатися. Ти, Аліса, підеш зі мною і ні на крок убік. Щоб не втонула.

— Як же я втону? Я навіть під водою плаваю скільки хочеш.

— І все-таки. Перед твоїм батьком відповідаю я, а не ти. Ясно?

— Ясно.

— Сумку залиш тут.

— Ні, я її з собою візьму.

— Ну, як хочеш.

Вася повів кіношників стежиною до води, а роботи заходилися лаштувати тимчасовий табір. Вода була тепла й лагідна. Аліса навіть пошкодувала, що батько не возить її по неділях на море, Інші діти їздять.

Дідусь у постолах спустився до моря за кіношниками і всівся на березі.

— Не спечно? — крикнула йому з води Аліса.

— Ти далеко не плавай, миршавко, — буркнув дід. — Риба яка вкусити може.

Він уже звик до Аліси, та й Аліса до нього звикла і зовсім не боялася.

Дід подумав-подумав і взявся роззувати постолы

— Ей, старий, — гукнув йому Герман, — і не думай. Перегрієш нутрощі, майстерні тут нема.

Робот зітхнув і слухняно взув постіл назад.

— Шкода його все-таки, — сказала Аліса.

— Шкода, звичайно. Та що вдієш, одяг для нього — та сама ізоляція. А переконливо зроблений?

— Переконливо, — згодилась Аліса й пірнула.

Під водою вона розплющила очі й так злякалася, що відкрила рот, наковталася води й кулею вилетіла на поверхню. Вона мало не пішла назад під воду, але Герман підхопив її і легесенько поплескав по спині, щоб вона відкашлялася.

— Що там такого страшного? — спитав він.

— Морда, — відповіла Аліса. — Така страшна морда, що я просто не можу! Цієї миті вода перед ними розступилась, і на поверхні з'явилося усміхнене рило дельфіна.

— Іди звідси! — прикрикнув на нього Герман. — Дітей лякати надумав!

— Він жартував, — сказала Аліса, опам'ятавшись. — Це я винна, що не впізнала.

— Він у мене тут у друзях ходить, — озвався засмаглий Вася.

— Привіт від Руслана з Москви! — гукнула Аліса навздогін дельфінові, що відпливав.

— Отже, вилазимо — і за діло, — сказав Герман і поплив до берега.

— З легким паром! — мовив купальникам старий.

— Дякуємо, — відповіла Аліса.

Герман стрибав на одній нозі, намагаючись витрусити з вуха воду. Потім зупинився, придивився і спитав:

— А там хто отаборився?

— Якийсь відпочивальник, — сказав Вася.

— Чого ж ти йому не порадив, щоб він зі своїм господарством за скелю відступив? Адже в кадрі опиниться. Панораму мені зіпсує.

— Розумієш, Германе, — почав Вася зніяковіло. — Все це сталося якось несподівано. Я навіть не встиг зреагувати. А зараз хотів піти до нього, аж тут від



Чулюкіна дзвінок, що ви прилітаєте, от я й не встиг.

— І давно він тут?

— Години дві-три.

— Дивись, який діловий! І намет поставив, і пічку розтопив, і човна в море спустив, і навіть вудки приготував.

— От-от, — притакнув Вася. — Сам дивуюся. Розумієш, яка штука вийшла. Бачу, опускається на той пагорбок маленький флаєр, із Курортного управління. Вилазить із нього чоловік оцей із валізкою й сідає на пісочок. Помахав флаєру рукою, той і полетів. Ну, я вирішив тоді, що він ненадовго, рибку половити і ввечері назад, до цивілізації. Поглянув я в бінокль — чоловік літній, солідний. Ну що, думаю, я його турбуватиму. І тут почалися дивні речі Ти мені не повіриш.

Герман тим часом витерся, взув капці й легеньку сорочку нарозхрист. Сорочка не застібалася, і під серцем у Германа було видно тонкий шрам. Аліса знала, що серце в Германа штучне. Тато розповідав. Ще багато років тому, коли Герман був майже юнаком, серце в нього зупинилося. Така була в серця вада. І довелося лікарям поставити штучна серце. Воно, звичайно, краще за справжнє і працюватиме все життя, та все-таки Аліса Германові не заздрила. І завжди хотіла запитати, чи заводить він серце на ніч ключиком чи воно саме тельнякає. Але питати про такі речі не дуже зручно.

— Ну ж бо, розкажуй далі, — зацікавився Герман, коли почали підійматися стежиною до намету.

— Отож, дивлюсь я на нього і раптом бачу, що поруч із цим чоловіком з'являється робот. Я голову можу покласти на плаху, що раніше його не було. Із флаєра чоловік вийшов один, і тільки з валізкою. Відвернувся я на хвилику, знову поглянув — уже два роботи. Перший встановлює кухонний комбайн, другий ставить намет. Але найцікавіше — намет стаціонарний, великий, він навіть у згорнутому вигляді ні в яку валізу не поміститься.

— Ну-ну, — озвався Герман. — І як тут сонце, гаряче?

— Думаєш, вигадую? Аж ніяк. Слухай далі, що було. Спустився цей чоловік до моря, я вже за ним дивлюся, очей не зводжу. Нагнувся до води, і тої ж миті — ні, ти не повіриш! — на воді погойдується човен, досить великий, сам знаєш — амфібія.

— Не вірю, — сказав Герман. — Але ти все одно розповідай. Виходить у тебе це красиво.

— Ні, ми зараз до нього підемо, я й сам збирався, і про все дізнаємося.

— Добре. І все-таки признайся, що вигадав усю цю історію для того, аби виправдатися, що проспав, поки твій сусід нам своїм наметом панораму каширував.

— Присягаю чим завгодно, ні слова брехні! — обурився Вася. — От і зараз, коли ми купатися йшли, я звернув увагу — сидить між двома роботами і щось їм вичитує.

— Та ти подивися краще: де твій сусід, де його роботи?

Справді-бо, на пагорбі нікого не було. І хоч до нього було досить далеко — метрів із триста, все одно, якби на ньому був бодай один чоловік або робот, помітити його було б

неважко.

— Напевно, в намет пішли, — сказав Вася.

— Так. — Герман зупинився посеред розставленого роботами кінообладнання й задумався. — Все-таки доведеться йти до сусіда і попрохати його посунутись. Я гадаю, що з нашою допомогою він упорається за десять хвилин. Хто піде зі мною?

З Германом захотіли йти всі. Хоч із Васі й сміялися, але будь-яка загадка приваблює людей. Герман узяв із собою Васю й Алісу. Вони швидко минули балочку між двома наметами й піднялися на пагорбок.

Двері до намету були розчинені, і перед ними стояла відкрита валіза. Було тихо, й тільки вітрець із моря шурхотів по стінці намету.

— Здрастуйте! — гучно привітався Герман. — Є тут хто живий?

Ніхто не відгукнувся.

Герман заглянув до намету. Навет був порожній.

— Куди він міг подітися?

— Я б побачив, — мовив Вася. — Я з моря в цей бік поглядав. І човен на місці.

Обійшли намет. За ним теж було порожньо. Рівний майданчик. Тільки складаний стільчик і поряд з ним книжка.

— Ну от, — пробурчав Герман, — тепер доведеться чекати, а тим часом сонце зайде! Куди ж він міг піти?

Аліса зазирнула у валізку. Вона все одно була відкрита. У валізці, хоч як дивно, лежали іграшки. Іграшковий письмовий столик, іграшкові каструлі й тарілки, іграшкові книжки і навіть іграшковий батискаф. Аліса простягла руку, щоб узяти книжечку меншу за ніготь на мізинці, та раптом сталася дивна річ: тільки-но її рука потрапила всередину валізи, вона почала зменшуватися. Аліса відсмикнула руку. Рука стала такою ж, як досі. Дуже цікаво! Аліса знову засунула руку всередину і потримала її трохи. Рука на очах стискала, стискала, поки не зробилася меншою, ніж у ляльки.

— Та-ак, — сказав Герман у неї за спиною. — Вийми-но руку звідти. Мені це вже не подобається.

Герман хутко засунув руку в валізу, витяг звідти першу-ліпшу річ, і всі побачили, як вона на очах обернулася в тепле пальто.

— Я мав рацію, — озвався Вася. — Він їх усіх діставав звідси.

— Більше нічого не чіпати, — сказав Герман. — Усе-таки не наші речі.

Він кинув пальто назад у валізу, і воно досить швидко зібгалося до розмірів лялькового одягу.

— Дивіться, — вигукнула Аліса, — кишень ворухнуться!

Вона казала правду. Внутрішня кишень валізи здригалася, наче в неї попали велика муха або жук і хотіли звільнитися.

Герман, щоб рука його не встигла зменшитися, відстебнув кишеню й швидко витягнув долоню назовні, зачекав, поки вона знову стане нормального розміру, і знову запустив руку в кишеню.

— Все правильно, — сказав він, ставлячи обережно на землю іграшкового

чоловічка. — Ось і наш сусід. Тільки як це він примудрився залізти в валізу, цього мені не збагнути. Нехай сам розкаже.

Він іще не встиг докінчити фрази, як іграшковий чоловік почав рости, аж поки переріс Алісу і виявився найнормальнішим повним чоловіком середнього зросту, з вусами і в старомодних окулярах.

— Спасибі, — подякував чоловік. — Могло так статися, що я б тут помер із голоду. Ви до мене?

— Авжеж. — Герман так здивувався буденному запитанню, що сказав, як і збирався сказати, коли йшов до сусідового намету. — У нас до вас велике прохання. Ми, розумієте, з кіностудії "Мосфільм-три", приїхали знімати натуру...

Тут Герман схаменувся, що говорить зовсім не те, і, перебивши самого себе, запитав:

— Як же ви там опинилися?

— А, ви про це? Якби я міг сам збагнути...

— Ви вмiєте робити речі іграшковими? — спитала Аліса.

— Не зовсім так, дівчинко, не зовсім так. А ви сідайте, сідайте... Зрештою, нема на щр. Розумієте, в цій валізі наявне поле, яке змінює субатомну структуру матерії. Коротше, все, що потрапить у це поле, зменшується в двадцять разів. Приблизно в двадцять. Точніше — в дев'ятнадцять нуль сімдесят п'ять разів. Це дослідна установка, плід діяльності нашого інституту за останні вісім років. До речі, я не відрекомендувався. Професор Шеїн.

— І не треба буде машин і транспорту, — сказав Вася, котрий уже все збагнув. — Обладнання для цілого міста уміститься в одній ракеті!

— Цілком правильно, юначе, — підтвердив професор Шеїн. — І моя відпустка, яку я вирішив провести тут, у пустельному куточку на березі Чорного моря, є однією із завершальних стадій експерименту. І недалекий той день, коли ми кластимемо в таксі восьмиповерховий будинок і везтимемо його... Стривайте, а де мої роботи? Ви їх не бачили?

— Ні.

— Тоді я повинен розповісти вам дивовижну історію.

Професор Шеїн пригладив руді вуса, що стирчали вперед, чомусь знизив голос і вів далі:

— Я зібрався було вечеряти й сказав про це одному з двох роботів, котрих я взяв із собою. А робот відповів, що потрібні тарілки. Так-так, він сказав про тарілки. Тоді я підійшов до установки...

— До валізи? — перепитала Аліса.

— Так-так, до валізи-установки, і нагнувся. І мене хтось штовхнув іззаду. І до того сильно, що я впав у валізу. І хтось пригнув мені голову, тому я не міг випрямитися. Так-так. А потім уже було пізно. Я зменшився у дев'ятнадцять нуль сімдесят п'ять разів. І металева рука, так-так, металева рука швидко поклала мене в кишеню валізи й застєбнула її. Я достеменно пам'ятаю, що це була саме металева рука із слідами іржі на

ній.

— Робот? — запитала Аліса, завмираючи від жаху.

Такі історії вона читала тільки в фантастичних оповіданнях.

— Робот не може напасти на людину, — заперечив Герман.

— Це був робот, — сказав Шеїн.

— А не могло так статися, що у ваших роботах щось вийшло з ладу, поки вони були зменшені?

— Цього не може бути, — запевнив професор. — Адже раніше з ними нічого подібного не траплялося. І зі мною теж не траплялося. Яч ж на вас не кидаюсь.

— Ні, — згодився Герман.

— Це був чужий робот, — мовив професор переконано. — Мої роботи суцільнопластикові, а цей був металевий, із плямами іржі на руці.

Аліса мимоволі огледілася. Було так само тихо, так тихо, що чутно було, як у таборі кіношників гримлять посудом, готуючи вечерю, і несильні хвилі розбиваються об скелі, і чайки кигичуть і квилять над далеким острівцем, що затуляє бухту.

### ПІРАТИ НА ЗАХОДІ

Герман дуже тверезий чоловік. Може, винувате в цьому його штучне серце. Він вірить тому, що бачить або може перевірити в довідковому телецентрі. У решті він має сумнів. Герман повірив у валізу-установку, але в чужого робота не повірив. Що робити чужому роботові в таборі професора Шеїна? І як може робот — чи то чужий, чи то свій — запихати живу людину у валізу? Та при цьому Герман — чоловік вихований, і за своє життя він перебачив безліч різних людей, навіть диваків, тому з професором він сперечатися не став, а уважно оглянув валізу — Аліса здогадалася, що він підозрює, чи не позавалювалися роботи у складки підбійки, — а потім попросив Васю взяти з собою асистентів і пошукати в околицях, чи не пішли роботи й чи не заблукали в скелях.

Тим часом професор із допомогою Германа й Аліси зібрав усе своє добро, склав у дивовижну валізу, яка, виявляється, мала навіть наукову назву "ТЗМ-12", що означало "Транспортний Засіб Майбутнього, дванадцята модель", і переїхав жити до табору кіношників.

Вася повернувся через півгодини, нікого не знайшовши, але вживати ще якихось заходів було ніколи. Сонце скотилося до гір, і пора було знімати захід.

Професор запропонував кіношникам свої послуги, та виявилось, в його послугах не було потреби. Тоді він збільшив складаний стільчик і всівся читати. Дід-робот узяв палицю й вирушив до пагорба, схилом якого він мав брести важкою ходою, так вимагав кадр. Аліса спитала дозволу в Германа піти до моря й пошукати камінців і черепашок. Герман дозволив після того, як Аліса пообіцяла йому до самої води не підходити. Аліса взяла свою сумку й рушила в мандри.

Море надвечір стало зовсім рівним і маслянистим. Тільки аж під берегом хвилі ліниво ворушилися, наче край скатертини. Берег був укритий крупним піском і дрібними черепашками, такими тонкими й крихкими, що збирати їх не було ніякого сенсу. Зате у воді й на смузі мокрого піску, залізаний хвилями, виблискували дуже

гарні камінці. Деякі були прозорі й відшліфовані водою, як намистини, а інші, різноколірні, зберігали ще неправильність уламків справжньої скелі, тільки кути в них були згладжені. Ще на піску зустрічалися, правда нечасто — таких більше на Кавказі, — плескаті кам'яні млинці, сірі й бурі. Їх дуже зручно кидати по воді, так, щоб вони підстрибували по кілька разів.

Коли Аліса назбирала дві пригорщі камінців, їй це заняття обридло, й вона вибрала кілька млинців і заходилася кидати їх так, щоб вони стрибали аж до обрію. Але млинці були не найкращими і після двох-трьох стрибків тонули, здіймаючи стовпчик густої, глянцевої води. Нарешті Алісі пощастило знайти млинець ледь товщий за папір і зовсім круглий. Він мав неодмінно дострибати до обрію. Аліса прицілилася, кинула камінець, і він слухняно застрибав по рівній воді. Раз-два-три-чотири-п'ять... За дев'ятим разом він усе-таки пішов під воду, і відразу ж у тому місці з води вистрибнув дельфін. Він тої ж миті пірнув назад, проте Аліса злякалася, що вона його вдарила, і вирішила більше камінців не кидати.

Вона пішла далі вздовж берега, щоб знайти найкрасивіший камінець. Йшла досить довго. Берег кілька разів вигинався бухтами, але камінець усе ніяк не попадався. Аліса навіть трохи стомилася, одійшла від води і всілася під скелю на схожий на подушку великий камінь, щоб перепочити. Пора було повертатися до табору, бо Герман хвилюватиметься.

Почувся шум води, яку розтинав ніс човна. "Напевно, ще відпочивальники приїхали", — подумала Аліса. Човен, невеликий, відкритий, виткнувся з-за скелі й повернув до берега.

У човні сиділо двоє роботів. Аліса спробувала встати й привітатися, але роботи поводитися так, ніби зовсім не хотіли, щоб їх хто-небудь помітив. Вони вимкнули мотор — Аліса почула, як клацнула кнопка, — і, пригнувшись, чекали, поки човен уткнеться в берег носом. Потім один із них стрибнув уперед, на пісок, і підошви його глухо дзенькнули. Другий перевалився через борт і пройшов до берега вбрід.

— Ти йди, а я просохну на сонці, — сказав він, вибравшись на сухе.

— Ні, — відповів перший, — іди ти. Я вже ходив.

— Я повинен сохнути. У мене вода в суглобах. Іди, а то доповім.

Це була дуже дивна розмова, і роботи, незважаючи на те що голоси їхні ніяких почуттів не виражали, здалися їй злими.

Нарешті один із роботів почав поволі видиратися на гору, а другий став на сонці, намагаючись обсохнути під його майже горизонтальним призахідним промінням.

Аліса ще трохи посиділа на камені й тут відчула, що в неї затерпли ноги, засвербів ніс і око. Вона з півхвилини кріпилася, а потім тихо-тихо, щоб не помітив робот, який просихав — а стояв він лише за двадцять кроків від неї, — підняла руку й почухала ніс. Нічого не сталося. Тоді Аліса почухала око й опустила затерплу ногу вниз... Усе гаразд. Аліса зітхнула й вирішила, що пора відступати. "Цікаво, якщо я побіжу, — подумала вона, — він мене дожене чи ні? Адже він металевий і в нього суглоби мокрі".

Аліса скотилася з каменя, повісила сумку на плече й зробила маленький крок убік.

Ще один крок, ще крок... Потім повернулася спиною до робота й кинулась тікати.

Позаду щось дзенькнуло, і голос робота сказав:

— Людино, стій!

Аліса вже видиралася схилом угору. Сумка боляче біла по ногах, камінці, які осипалися вниз, тягли за собою ноги, і тому Алісі здавалося, що вона вилазить дуже поволі. Важкі кроки робота бухали ззаду, та Аліса боялась обернутися, аби не злякатися ще дужче. І в цей момент з розбігу уткнулася головою в щось тверде.

Залізна рука із слідами іржі опустилася їй на плече, і, коли Аліса підвела голову, погляд її довго ковзав по металевих ногах, тулубові роботами тільки високо, майже в самому небі, вона побачила схилену до неї грубо зроблену голову з одним великим, як у бабки, оком посередині.

Кроки позаду стихли. Другий робот зупинився у неї за спиною.

— Що це є таке? — спитав робот, який піймав Алісу.

— Я не знаю. Ця людина стежила за нами.

— Чому ти дав їй утекти?

— Я її не помітив.

— Вона все чула?

— Вона все чула.

— Ми візьмемо її з собою?

— Так.

Алісі не сподобалося, що роботи розмовляють про неї так, ніби вона не жива людина, а річ.

— Нікуди ви мене не візьмете, — сказала вона. — А то я зараз крикну, і всі наші прибіжать.

Вона навіть відкрила рота, щоб крикнути, але металева трипала рука в одну мить опинилася у неї біля рота й так сильно натисла на обличчя, що Алісі здалося, ніби їй розплющили носа.

— М-м-м! — Вона закрутила головою.

Але відразу ж робот, не відпускаючи руки, завдав їй собі на спину — земля перевернулася і опинилася далеко внизу — й швидко загупав униз, до човна.

Метал неприємно пах мастилом і морською водою. Можливо, це той самий робот, котрий засунув професора у валізу-установку? Напевно. Адже Алісі ніколи ще не доводилося чути — мабуть, такого й узагалі не бувало, — щоб роботи не слухали людей. Вони ж бо були тільки машинами і спеціально зроблені для того, аби допомагати людям.

Одна рука в Аліси була вільна, і вона вирішила кинути що-небудь на землю, аби Герман здогадався, що її вкрали. А то подумає втонула, — от переживатиме! Та кинути було нічого. Хіба тільки сумку, але в сумці мієлофон.

Так Аліса нічого й не придумала. Робот зупинився, зробив широкий крок, і небо над головою захиталося. Робот опустив Алісу на дно човна й швидко, вона навіть не встигла опам'ятатися, заткнув їй рот якимось кляпом. Кляп був смердючий, старий, вона

притиснула язик, було важко дихати. Робот зв'язав Алісі за спиною руки дротом, потім посадив її, щоб вона не займала в човні багато місця.

— Стережи її, — мовив другий робот, котрий ішов увесь час позаду, а тепер залишився на березі. — Я другу принесу.

Аліса поворушила пальцями. Дріт був скручений міцно і впивався в тіло. Ні, так його не розв'яжеш.

— Підслухувати чужі розмови зле, — сказав робот, утупившись у неї круглим оком. — Якби не підслухувала, пішла б додому. Тепер ти є наш бранець.

Аліса хотіла йому заперечити, але це дуже важко зробити з кляпом у роті. Вона тільки похитала заперечливо головою, і це не сподобалось роботів.

— Людино, — знову озвався він, — треба визнавати факти. Ти зазнала поразки, і я переміг. Отже, слухатимешся.

Аліса ще раз похитала головою. Вона, будь у неї змога, сказала б зараз роботів все, що про нього думала. Ніхто в світі не м'є права погано поводитися з дітьми. Вже не кажучи про роботів. Та навіть якби Аліса й не була дитиною, все одно людина завжди сильніша за будь-яку машину. Тут уже нічого не вдієш. І Аліса знову заперечливо похитала головою, аби показати, що нікому знавіснілому роботів з людиною не впоратися.

Робот ще дужче розсердився.

— Чинитимеш опір, — попередив він, — я тебе покладу в воду, і ти зануришся в неї з головою й перестанеш одержувати кисень для дихання.

Аліса про всяк випадок облишила хитати головою. Якщо роботів могла запасти в його залізну голову думка накинутися на людину, то він може й утопити. Й Аліса пошкодувала, що свого часу мама не захотіла зробити їй операцію по вживленню зябер. Декому з дітей таку операцію роблять, особливо тим, хто живе біля моря чи на штучних островах. Із синтеззябрами можна бути під водою скільки завгодно. "Приїду додому, — вирішила Аліса, — неодмінно вмовлю маму згодитися на операцію. Адже вона безболісна й нічим не загрожує. Напевно, вже мільйонів зо п'ять людей живуть із зябрами. І хоч би що".

З'явився другий робот. Він ішов повільно й поважно, і останні промені сонця вигравали в нього на тілі. Він ніс у руці палицю й тицяв нею в спину дідусеві — типовому діду, якого гнав поперед себе. Руки в діда були зв'язані за спиною, борода звисла на груди, але в роті нічого не було. Старий щось сердито бурмотів.

"Робот робота веде", — хотіла сказати Аліса, але стрималася. Адже старий був звичайнісіньким і добре зробленим роботом, хоч і з химерами, тому що був кінозіркою. Він, щоправда, погрожував Алісі палицею на бульварі, але, як згодом пояснив Герман, ніколи б її не вдарив. Просто в нього була така роль у кіно — сердитий дід.

— Ох, гріхи наші тяжкі! — бурмотів старий, залазячи в човен. — За що ж це така напасть — спіймали мене залізні люди-антихристи!

Тут він побачив Алісу й зовсім засмутився.

— А дитьо ж за що? Як же це виходить? Дитьо ж мале...

— Мовчати! — гаркнув робот. — Неслухів ми викидаємо за борт!

— Ой-ой-ой! — сказав дід і замовк.

Робот увімкнув двигун, і човен безшумно прокрався до виходу з бухти. Роботи вели його чимближче до скель — певно, боялись попастися на очі кіношникам. Тільки відійшовши од берега на чималу відстань, човен повернув у відкрите море. Роботи наказали полоненим лягти на дно, а самі підіставали з-під лавки широкі мексиканські капелюхи, наділи їх і здалеку скидалися на відпочивальників.

Тихенько шипів двигун, поплескували хвильки об пластиковий борт човна, й Алісі здалося, що з берега хтось кричить:

— Алісооо! Де ти?

Та, можливо, їй це тільки здалося.

### ЦАР ПІРАТСЬКОГО ОСТРОВА

Острів, до якого причалив човен із полоненими, був невеликий, кам'янистий, і, хоч лежав неподалік від берега, до нього рідко приставали човни. Нічого тут було дивитися. От колись, років двісті — триста тому, на острові жили контрабандисти і спорудили тут кам'яницю, певніше, хатку. Стріха її давно завалилася, але в ній можна було сховатися од вітру. Нещодавно тут працювали археологи. Вони нічого не знайшли, однак залишили після себе кілька ям і траншей, що перетинали центр острова.

На картах острів не був помічений — надто він малий і незначний, а для судноплавства він ніякої небезпеки не становив — у цей пустельний куточок Кримського узбережжя рідко заглядали судна.

Усього цього Аліса, звісно, не знала. Для неї острів був великою скелею, що виступала з води, скелею пустельною, без жодного деревця. Сонце вже зайшло, й острів був бузковий і похмурий.

Коли човен підійшов аж до берега, з руїн хатини вийшов робот, такий же великий та іржавий, як ті, що взяли в полон Алісу, і спустився до води.

— Здобич є? — спитав він.

— Одна велика людина й одна маленька, — відповів робот.

— Для початку непогано, — похвалив новий робот. — Я доповім шефові.

Він повернувся, рипнувши суглобами, і зник у руїнах, колишньому притулку контрабандистів.

Робот вивів Алісу й старого на берег, вимкнув пульт керування. Другий розв'язав полоненим руки й витяг кляп із рота в Аліси.

— Хулігани якісь! — сказала Аліса, відсапавшись. — От зі мною ви впоралися, а як вам буде, коли люди візьмуться за вас усерйоз?

Роботи нібито не чули її. Вони стали по стойці "струнко", чекаючи, коли знову робот, що вийшов із руїн, підійде до них.

— Шеф дякує за службу, — повідомив він. Роботи в ногу потупцями на місці й завмерли.

— Шеф не може зараз дивитися здобич. Він є заклопотаний.

Роботи знову потупцями і знову завмерли.



— Можете відпочивати, — мовив тутешній робот. — Та тільки знати міру. Ясно?

— Так точно! — відповіли роботи хором, блимнули круглими очима й пішли, відразу забувши про полонених.

Старий усівся на ріденьку жовту траву й сказав:

— Воістину хулігани.

— Дідусю, — спитала його Аліса, котра зовсім забула про те, що він сам робот, — дідусю, ви коли-небудь бачили металевих роботів?

— Чогой-то, туди їх у колиску?

— Так, ви ж не знаєте.

Алісі доводилося бачити багатьох роботів, але ніколи — металевих. Виготовляти робота з металу непродуктивно. Він вийде важкий, дорогий і неміцний.

— Дідусю, треба подати знак на берег, — сказала Аліса. — Нехай приїдуть і нас виручать.

— Це діло, внучко, — зрадів дід. — Наші завсіди не сплять. Пам'ятаю як зараз, підіймаємося ми на сопку в Маньчжурії, попереду генерал Гурко на білому коні...

І старий пустився в марні спогади про події, про які він через те, що був виготовлений лише тиждень тому, пам'ятати нічого не міг.

— Дідусю, у вас вогню нема?

— Чого?

— Вогню. Запальнички, ліхтарика...

— Кремінь десь був і кресало...

Старий попорпався в кишенях сірого піджака, але нічого в них не знайшов.

— Мабуть, загубив.

На кам'янистій стежині з'явилося двоє пластикових роботів. Вони несли по великому каменю. Позаду рухався ще один металевий великий робот. Він наглядав за ними.

Роботи поклали камені на землю до купи брил, що вже лежали там.

— Чогой-то задумали, братця? — запитав старий.

— Зводимо укріплення, — відповів робот-наглядач. — Ну те, кваптеся, нижча расо!

Пластикові роботи поспішили назад.

— Це, либонь, ті, що раніше були у професора і пропали, — сказала Аліса.

— Від кого це вони фортифікацію зводити задумали? — спитав старий. — Невже знову турка загрожує?

— Ні, вони, напевно, людей з берега бояться. Ходімо, знайдемо палицю, начепимо на неї вашого капелюха і буд мо махати.

— Чого ж не помахати, — згодився старий. Але, як назло, на березі не було жодної палиці.

— Ходімо попід берегом, — запропонувала Аліса. — Пошукаємо.

— А отце, воно можна б... — сказав старий.

— Що? — спитала Аліса.

— Забув, туди-сюди, ранній склероз у мене, інсульту побоююся, — сумно мовив

старий. — Берегтися треба, та все нема коли. Ага, згадав: адже можна отце... воно... те саме, щоб димовий сигнал подати, багаття розвести.

— Так у вас же вогню нема.

— Чого нема, того нема, — згодився дід.

Аліса з дідом поволеньки йшли берегом, шукаючи палицю. Зблизька було видно, що роботи чимало потрудилися на острові. Аж до води виходили неглибокі траншеї, обладнані брустверами, а в одному місці з-за бруствера, що був вище, стирчала колода, грубо розфарбована під старовинну гармату. Колода викликала в діда бурхливе захоплення.

— Диви-но, — забурмотів він, — диви-но, фузея, мортира далекого бою! З такої як торохнемо — жодного басурмана на версту довкола. Гармати, до б-о-о-о-ю-у-у! Картечню праворуч!! Картечню ліворуч!!!

— Вона ж дерев'яна, дідусю, — засміялась Аліса. — Це щоб обманювати. З неї ж стріляти не можна.

— Це правда, — згодився дід-кіноробот. — Ошукати хотіли. Кого?

— Вас, мабуть. А може, інших людей.

— Це мене ошукати? Мене? Та я їх наскрізь бачу! Від мене вони нікуди не сховаються, туди-сюди!

— Зачекайте, тихше, — сказала Аліса. — Стійте.

За гарматою двоє пластикових роботів через силу витягали з землі кам'яну брилу. Робот-наглядач підштовхував брилу ногою. Роботам було нелегко, в них навіть суглоби хрустіли.

— А-а, зрадники, перебіжчики! — прошипів старий. — Я їм зараз покажу!

— Хвилиночку.

Аліса присіла навпочіпки й дістала з сумки мієлофон. Вона витягла антену в бік роботів. "Може, вони й не зрадники, — думала вона. — Можливо, вони такі самі положені, як і ми".

Слухати думки було дуже важко, тому що у вільне вухо влізали слова, що їх роботи, які оточували Алісу, вимовляли вголос.

— Я їм покажу! — шипів старий-кіноробот.

— Ну ж бо, наляж іще разок, — скрипів робот-наглядач.

— Тягни на себе, — пихтів перший пластиковий робот.

— Обережніше, зламаєш мені ногу, — сердився другий пластиковий робот.

І крізь ці слова пробивалися думки. Аліса впізнавала їх по голосах. Адже голоси думок були такими ж, як і справжні голоси.

"Я їм покажу! Я їм задам!" — думав дідусь-кіноробот, котрий завжди думав те, що й говорив, бо був надто простодушний.

"Ми переможемо, — думав робот-наглядач. — Де б мастильця дістати? Суглоби риплять... Ці недороботи навіть каменя зрушити не можуть. Треба б допомогти, та шкода енергію витрачати..."

"Чому ми тут? — думав перший із пластикових роботів. — Де професор? Час

готувати вечерю".

"Ми не зобов'язані підкорятися роботам, — думав другий. — Мені ніхто не давав вказівок підкорятися роботам. Треба про це сказати".

Пластиковий робот відпустив камінь і спитав у голос:

— Хіба ми зобов'язані вам підкорятися?

— Мовчи! — відповів робот-наглядач. — Одного мого удару достатньо, щоб зламати твій череп. Хочеш, спробую?

— Ні, дякую, — відповів робот. — Я припускаю, що ви маєте рацію. Мене ніхто не бив по голові.

— Тоді беріть нарешті камінь і тягніть на бастіон. Роботи підкорилися і потягли важку брилу до моря.

"Все-таки тут щось негаразд, — думав далі пластиковий робот. — Без сумніву, тут якась помилка..."

Аліса сховала мієлофон назад у сумку. Все ясно. Пластикові роботи — такі ж полонені, як і вона. Це добре, бо на них можна сподіватися. Тільки які вони помічники? Адже насправді вони зовсім не пристосовані, щоб їх били по голові.

— Краса ж бо яка! — зітхнув раптом старий.

Аліса навіть здивувалася, що старий думає в такий момент й про красу, хоч він мав слухність.

З берега за срібною смугою води виростала зубчаста стіна Кримських гір. Небо над ними було зелене й лілове — сонце скотилося за гори, але не пішло ще далеко й діставало промінням до поодиноких довгих хмар.

Перші вогні загорілися золотими цятками під гірськими зубцями і над краєм води, та ніяк не можна було розібрати, який із вогників — табір кіношників. Зате Аліса побачила, як у морі неподалік від острова ходять колами дельфіни.

— Ей, дельфіни, — крикнула Аліса, — скажіть нашим, що нас украли!

— Перестати кричати, а то в воду! — пролунав голос позаду.

Аліса помітила, що ззаду стоїть іржавий робот.

— Зараз я їм покажу! — гримнув він.

Робот пішов, але через хвилину повернувся з дивним пристосуванням у руках. Пристосування нагадувало старовинний лук. Робот поклав на дротяну тятиву саморобну товсту стрілу й вистрілив. Лук був зроблений абияк, і тому стріла полетіла вбік, зовсім вбік від дельфінів.

Тоді робот зробив поправку на неточність своєї зброї й вистрілив не в дельфінів, а в бік, тільки в протилежний. Цього разу стріла плюснулась у воду, не долетівши до дельфінів метрів із десять. Але дельфіни, певно, зрозуміли, що на острові — їхні вороги, й відразу ж зникли в морі, наче їх і не було.

Робот гордо поплескав по луку залізною долонею і промовив:

— Навіть з оцією примітивною зброєю ми розіб'ємо якого завгодно ворога. Головне не зброя, а вождь.

— А хто ваш вождь? — запитала Аліса.

— Ти, нікчемна рабине, — визвірився робот, — навіть не маєш права згадувати його ім'я.

— Я нічия не рабиня. Рабів більше нема, — сказала Аліса.

Вона вже проходила стародавню історію й знала про рабів.

— Будуть, — буркнув робот, поклав на тятину ще одну стрілу й пустив її в море, в напрямку до напівзатонулого судна, що напоролось на каміння під берегом.

— Як ви тут опинилися? — спитала Аліса. — Звідкіля ви такі дивні?

— Ми припливли на ньому, — відповів робот, — на кораблі, в який я зараз поцілив мою точною стрілою, щоб показати тобі невідпорність мого гніву.

— Ти красиво розмовляєш, — мовила Аліса.

— Я командир відділення, капрал. Інші так не вміють, вони знають по сто слів. А я — цілих триста.

З руїн почувся дзвін, ніби хтось бив по залізному листу палицею.

— Вечірня перекличка. — Робот закинув лук на плече, повернувся із страшним скреготом і пішов угору.

— Може, пірнути й допливти до берега? — подумала вголос Аліса.

— І не мрій, — сказав старий. — Я тя не пущу. Небезпечно для твого молодого життя. Не можу, туди-сюди, допустити твоєї загибелі в безодні морській.

Аліса подумала, що він і справді її не пустить. Роботи зобов'язані допомагати людям у момент небезпеки і скоріше загинуть, аніж піддадуть небезпеці людину. І навіть якщо ти кіноробот, усе одно блок захисту людей у тобі існує.

— Ходімо тоді поглянемо на перекличку. Адже ми навіть не знаємо, скільки їх там.

Сонце зовсім сховалося, вода стала сизою, а в небі запалали великі південні зорі. Високо, серед зір, пройшов золотою смугою рейсовий корабель. "Нас, мабуть, шукають, — подумала Аліса. — Та як їм здогадатися, що ми на острові?"

На майданчику вишикувалися в ряд дев'ять залізних роботів, У трьох були в руках луки, у решти — товсті залізні палиці. Роботи чорніли на тлі синього неба й були настільки нерухомі, що здавалися статуями, встановленими тут багато років тому.

— Рівняйсь! — скомандував крайній робот. — Струнко!!

Команда була зайвою, бо роботи й так були підрівняні й стояли струнко. Робот, який командував, заходився стукати себе по животу залізними руками, і барабанний дріб пострибав млинчиками по тихому вечірньому морю.

Аліса взяла старого за руку. Двоє роботів, украдених у професора, котрі підійшли непомітно й стояли поруч, про щось беззвучно перешіптувалися.

Розчинилися зроблені з листа сталі двері в хатину контрабандистів, і на майданчик вийшов, ледве пересуваючи ноги, ще один залізний робот. Він був вищий за інших, на голові мав високого пом'ятого кашкета, а груди розцяцьковані грубо намальованими хрестами. Аліса зрозуміла, що це і є "шеф" — найголовніший із роботів.

Шеф кілька разів повільно розтулив рот, але довго не міг видобути з себе ніякого звуку. Нарешті він покрутив головою, щось клацнуло, і з глибин його вирвався несподівано тоненький і скрипучий голос.

- Здорові будьте, молодці! — привітався шеф.
- Здоровий будь, шефе! — відповіли хором роботи.
- Доповідай, — сказав шеф.

Крайній робот вийшов наперед і почав:

— Роботи другого сорту зводили стіну. Другий і третій номери здійснили експедицію на Велику землю. Захоплено двох полонених. Зброї не знайшли.

— Кепсько, — підсумував шеф, — мало. Недостатньо. Неуки. Бомбосховище?

— Закінчимо завтра. В два настили.

— Дякую за службу. Привести полонених до мене. Поставити сторожу на ніч. Хай живу я, ваш вождь!

— Ура! — вигукнули роботи.

— Іржавійте, але порох тримайте сухим.

Шеф повернувся, підняв ногу, але нога не опустилася. Шеф погойдувався в Нестійкій рівновазі й міг будь-якої хвилини впасти на каміння. Стіна роботів стояла нерухомо.

— На поміч! — заволав шеф. — Опустіть мою ногу. Мерщій!

— Кому йти на поміч? — запитав крайній робот.

— Тобі.

Робот послухався. Він усією вагою натиснув на підняте до неба коліно шефа, і нога зі скреготом опустилася на каміння. Накульгуючи, шеф пішов до руїн.

— Де полонені? — спитав робот, який допомагав шефові.

— Та ось вони. Чули, що наказано?

Старий з Алісою піднялися до руїн і зайшли всередину.

Усередині було майже зовсім темно, і тільки згори, крізь щілини в напівобваленій стелі проникало непевне, присмеркове світло.

Кімната була закидана щебенем, трухлятиною і старими консервними бляшанками. У кутку стояв ящик, поряд — грубо обтесана брила вапняку. Робот-шеф сидів на брилі обіч ящика й тримав у руці великі ножиць. На ящику валялися шматки консервних бляшанок та коробок з-під концентратів. Певно, археологи й туристи, що забредали на острів, вважали за краще не засмічувати покидьками море, а складати їх у руїнах. Шеф вирізав із накривки консервної бляшанки складну багатокутну зірку.

— Прийшли? — запитав він, не випускаючи з рук ножиць. — Стійте й ближче не підходьте. Не можу терпіти людей. І мовчіть. Я заклопотаний. Я роблю нагороду. Красиво? Чому не відповідаєте? Слушно робите, я сам не велів вам відповідати.

Нарешті робот закінчив свою роботу, приміряв бляшанку на груди й лишився задоволений.

— Красиво, — сказав він. — Почнемо допит. Ти, з бородою, перший. Як тебе звати?

— Це справи не стосується, — відповів старий. — Щоб я залізного чудовиську повідомлення давав? Цьому не бувати.

— Якого полку? — вів далі, ніби нічого й не сталося, робот. — Скільки техніки? Гармати? Танки? Ну, відповідай тепер.

— Сказав — не буду, туди-сюди. Коли генерал Гурко нас у бій посилав, він приказував: "Не бачити вам, солдатики, вдів своїх і сиріт, якщо не візьмемо ми штурмом Сапун-гору". Отакечки.

— Запиши, — мовив робот-шеф своєму помічникові. — Командир у нього генерал Гурко.

— Нічим писати, шефе, — озвався робот.

— Ну, не пиши. І мене не обманюй. Ти ж писати не вмієш. Ми ніхто писати не вміємо. І це добре. Коли ми переможемо, ніхто не буде писати. А що ми робитимемо? Ти скажи. А ти? А ти? Не знаєте. Маршируватимемо. Все. І працюватимемо. І щоб порядок.

— От уже цього не буде, — перебила Аліса. — Ви, либонь, нічого не розумієте або збожеволіли. Вас пора вимкнути і викинути на звалище. Ви навіть заіржавіли. Навіть дивно, що; вас досі не переплавлено.

— Мовчати! — верескнув робот. Щось у ньому закрихтіло, забулькало, затріпотіло, і він повторив: — Мовчати... — Робот похитав головою, продув акустичну систему й вів далі: — Мовчати! Після допиту в карцер підеш. Ясно? Тепер кажи, як звати? Якого полку? Скільки гармат? Де розташована тактична атомна зброя?

— Нічого не розумію, — мовила Аліса. — Яка тактична зброя? Які гармати?

— Відмагається, — констатував шеф. — Ми тобі всиплемо. Ми тебе згноїмо.

— Ти говори, та не заговорюйся! — розсердився старий. — Як це — згноїмо? Ти з ким так розмовляєш? Та я тебе зараз...

— Тримай його! — крикнув шеф своєму помічникові. — Він нападає!

Робот обхопив старого ззаду своїми ручиськами. У старого впав додолу капелюх і ріденьке синтетичне волосся розсипалося вусібіч.

— Гаразд, — похвалив шеф робота. — Дістанеш орден. Здолати мене він би не зміг, я — фатАліст. Ясно? Нічого не боюся і не лякаюся. Мені не страшний навіть кулеметний вогонь. І пряме попадання фугаса.

Шеф-робот піднявся на повен зріст, скрипнувши суглобами.

— Проклята іржа! — вилаявся він. — Нема мастила. Завтра в поході захопите його. Ні, я сам вас поведу і сам захоплю мастило. Полонених зранку примусити працювати на будівництві укріплень. А вдень розстріляти. Все. Я сказав. Наказав.

— Слухаюсь! — відповів робот.

— Візьми нагороду й приколи на груди. Ти тепер нагороджений.

— Радий служити! — відповів робот і, притискаючи до грудей бляшку, щоб не впала, вивів полонених надвір.

Оглянувшись, Аліса побачила, що шеф знову всівся перед ящиком і знову заходився вирізати.

— Стійте, — зупинив їх голос. — Геть забув. Іржа проклята. Люди, хочете мені служити? Вірно служити? Я нагороджу.

— Не хочемо, — відповіла за обох Аліса. — Ми нікому не служимо й нікого не боїмося.

— Побачимо, якої завтра заспіваєш, — сказав шеф, — коли в твоє м'яке людське серце уп'ється залізна стріла. Ідіть.

Та не встигли полонені з конвоїром пройти кількох кроків, як скрипучий голос шефа-робота покликав їх назад. Довелось вертатися.

— Знову забув, — мовив шеф. — До Москви нам ще далеко?

— Далеко, — відповіла Аліса, — ніколи не дійти своїм ходом. Відвезуть вас туди вантажним метро й зроблять із вас підсвічники. Наймодніші.

— Розстріляти негайно! — загорланив шеф.

— Ніяк не можна, — сказав робот. — Темно. Можемо промазати.

— Підніміть по тривозі всіх, нехай увімкнуть фари в головах.

— Не можна. Ви наказали економити енергію, шефе.

— Тоді в карцер. У карцер!

— Та ти, я скажу, помовчав би. Вельми ти мене нервуєш, туди тя в гойдалку! — спаленів старий. — Я зараз сам тебе розстріляю із своєї палиці.

Старий підняв палицю й прицілився з неї, як із старовинної рушниці, в шефа-робота. Чи то в старого від образи помутнів його роботний розум, чи то він насправді не знав різниці між рушницею й палицею, чи то хотів просто налякати робота, але результат виявився для кінодідуся найплачевнішим. Шеф-фатАліст перепудився і з гуркотом повалився на долівку, а другий робот з усього розмаху опустив на потилицю старого свого залізного кулака.

Голова старого з тріскотом розломилася, і з неї посипалися дрібні деталі електронного мозку. Дідусь захитався, ступив кілька невпевнених кроків, але центр координації його вже був зруйнований, і він упав на долівку поруч із шефом-роботом.

Аліса завмерла від страху та горя. Старий хоч і був не людиною, залишався на цьому дикому острові її єдиним захисником, і вона вже звикла ставитися до нього, як до живого дідуся. І ось його вбили. Причому роботи ж думали, що він людина. А це означає, що сталося щось зовсім страшне. Роботи можуть убивати людей...

Роботів Аліса знала чудово — вони були частиною світу, в якому вона жила. Коли Аліса була зовсім маленькою, вона мала робота-доглядальника; він знав усякі казки й умів міняти і прати пелюшки. У багатьох домах у людей були й роботи — хатні робітники. Але найбільше роботів було зайнято в тих місцях, де людям працювати нецікаво. Промислові роботи мало схожі на людей — це, скоріше, розумні машини, що прокладають дороги, добувають руду, прибирають вулиці. Машина-таксі — це теж робот, бо вона вміє не порушувати правил вуличного руху. За день до того, як Аліса полетіла в Крим, вона бачила по телевізору робот — космічний корабель. Він возитиме вантажі на місячні станції, причому не тільки возитиме, а й вантажитиме їх у себе, сідатиме в тій точці місячного космодрому, яку йому вкаже диспетчер, і не віддаватиме місячним колоністам більше контейнерів, аніж їм належить.

Роботи з'явилися давно, років двісті тому, але тільки за останні сто років — це Аліса проходила ще в першому класі — вони посіли таке помітне місце в житті людей. Роботів не менше, ніж людей на Землі, та ніколи не було випадку, щоб роботи повставали

проти людей. Це неможливо. Це все одно, що каструля, найзвичайнісінька каструля, відмовилася б варити суп і заходилася б жбурляти своєю накривкою в бабусю. Адже роботів роблять люди, а люди обов'язково вкладають у роботів спеціальний блок захисту людини. І хоч би який був у робота великий електронний мозок, цей мозок не може придумати непослух.

Отже, роботи на острові або всі зразу зламались так, як не ламались ніколи інші роботи, або — зрештою, це Алісі не спало на думку — вони були збудовані людьми, котрі чомусь вирішили, що роботи можуть обійтися й без блока захисту людей.

Стало тихо. Шеф-робот підвів голову й побачив, що поруч лежить розбитий старий. Шеф-робот додав світла в своїй головній фарі й при світлі її розгледів, що старий зроблений не з плоті й крові, а з електронних деталей.

— Зрада! — закричав він. — Нас зрадили! Скликай усіх. Нарада.

— А куди другу людину? Може, теж...

— Поки що в карцер. Нема коли розбиратися. Завтра доведеться допитати з усією суворістю. Ну...

І робот несподівано перейшов на зовсім незнайому Алісі мову.

Другий робот, мабуть, розумів його, бо він нахилив голову і, підштовхнувши Алісу до виходу, пішов уперед, уткнувши їй у спину ограненого пальця.

Карцер виявився ямою з крутими стінами. Робот просто зіштовхнув Алісу вниз, і вона боляче вдарилася об якийсь камінь, але плакати не стала. Те, що трапилося з нею й дідусем-кінороботом, було таким серйозним, що плакати було просто ніколи.

#### У ЗАМКУ НА МИСІ САН-БОНІФАЦІО

Аліса ніколи не чула про мис Сан-Боніфаціо. Та й навряд чи хто-небудь із читачів цієї повісті знає про мис Сан-Боніфаціо. Мис Сан-Боніфаціо акулячим плавником здіймається над Середземним морем, і поля, що оточують його, жовті й непривітні. Колись, років шістьсот тому, в цьому місці піратська армада Хасан-бея, яка складалася з двадцяти трьох швидкохідних галер, підстерегла і вщент розбила генуезьку ескадру. Хасан-бей сам зав'язав зашморг на шиї генуезького адмірала, перед тим як того повісили на реї. Принаймні так пише у своїй тритомній "Історії беззаконь у Середземному морі й Північній Атлантиці" відомий аргентинський піратознавець дон Луїс Ель Дієго.

Відтоді мис Сан-Боніфаціо в історії не значився.

Адже не можна вважати історичною подією побудову біля підніжжя мису замку дивакуватого англійського баронета. Баронет марив власним приви́дом. Але приви́дом можна було обзавестися, тільки збудувавши відповідний замок, хоч маленький. Звичайно, краще замок справжній, та англійський клімат був шкідливий баронетові, і він поставив замок на Середземному морі, майже як справжній, з підйомними ворітьми й неглибоким ровом, у якому водились лебеді. Баронет оселився в ньому й став чекати, поки в замку заведеться приви́д. Можливо, приви́д і завівся б, але ще раніше баронет застудився й помер. Замок лишився без господаря. Кому стукне в голову селитися в цьому пустельному куточку узбережжя?



Замок пустував майже півсотні років. Зруйнувався і похилився. Туристи, які проїздили мимо в прогулянкових катерах, уже вірили балакучим гідам, коли ті запевняли їх, що замок збудовано королевою Беллою Благочестивою.

У другій половині двадцятого століття замок знову ожив. Нові його власники підновили й підфарбували стіни, обгородили замок і мис двома рядами колючого дроту й біля єдиного проїзду поставили вартових. Іноді до замку під'їздили криті вантажівки, і тоді у дворі починалася метушня. Робітники та люди невідомої національності й невідомих занять розвантажували з машин ящики та контейнери й заносили їх у просторі підвали замку.

Жителі сусіднього села якийсь час слезували пре нових мешканців замку, але потроху розмови вщухли, як вогонь, що нічого не підтримує. Якось у невеличкій незалежній газеті було надруковано статтю про одну таємну організацію, котра готувалася до війни, і в цій статті промайнула назва замку біля мису Сан-Боніфаціо як про одну з баз цієї організації. Проте особи, згадані в статті, притягли газету до суду за наклеп, і газеті довелося заплатити великий штраф, бо вона не могла пред'явити суду ніяких документів, а єдиний її свідок був знайдений мертвим за день до процесу.

Минуло ще кілька десятків років. Люди забули вже й про організацію, які готували війну, і про сам замок. Замок, покинутий останніми хазяями, завалився, а колючий дріт пастухи акуратно зібрали й скинули у вигрібну яму.

Як бачите, мис Сан-Боніфаціо поки що зовсім непричетний до нашої повісті, але сталося так, що днів за десять до того, як Аліса прилетіла в Крим, Туристський центр Північного Середземномор'я вирішив збудувати біля мису флаєрну станцію та невеликий готель для аматорів підводного плавання.

Туристський центр — чимала організація, і він не любить гаяти час. Уранці було прийнято ухвалу, вдень три вантажних флаєри привезли до мису будівельних робітників, будівельників та одного студента.

Будботи повисували широкі лопати й заходилися розчищати будівельний майданчик від кам'яних брил, що залишилися від старого замку, а студент знайшов самотнє фігове дерево й присів у його холодку читати безсмертну працю Ахмедзянова "Виведення шестиногих кролів у домашніх умовах". Студент учився на роботоелектронному факультеті, але був не задоволений життям і вирішив з осені вступити також і на факультет практичної генетики, факультет модний, куди потрапити нелегко — конкурс вісімдесят чоловік і Десять інопланетників на кожне місце.

Будботи розгрібали сміття, студент захоплено гортав Ахмедзянова, довкола гули бджоли, і легкий вітерець перебирав листя фігового дерева. Аж раптом один із будботів ухнув і провалився під землю. При цьому він зчинив такий шум, що студент відірвався од книжки, перелічив будботів і відразу зрозумів, що одного не вистачає.

Студент підбіг до темного провалу в землі. Будбот грізно ворухився в темряві, розсуваючи якісь предмети, що гриміли й шурхотіли.

Студент наказав будботу ввімкнути лобні фари й при світлі їх спустився в провал.

Виявляється, будбот упав у підвал замку, завалений речами й документами, що залишилися від його останніх володарів. Студент дуже здивувався і, вибравшись на поверхню, негайно подзвонив у найближче місто, звідкіля через півгодини примчали на катері троє істориків.

Знахідка перевершила всі сподівання. Останні володарі замку й справді, виявляється, готувалися до війни. Свідченням цього були ящики з документами, стрілецька зброя столітньої давнини, купи сухих батарей, набої, мундири неіснуючих армій, консерви і навіть розібраний на частини танк із протиатомним захистом. У кутку підвалу стояли забуті роботи.

Це були дивовижні роботи. Історики знали тільки один подібний екземпляр, який геть проіржавів. Це були роботи-солдати. Вони вмili підкорятися військовим командам і, якщо чули наказ "убий", могли вбивати й людей. В цих роботах просто-напросто не було блока захисту людини. Роботи сильно вкрилися пилом і подекуди заіржавіли, та коли одного з них витягли на поверхню і ввімкнули, він поволі повернув голову, оглянув жовту долину, море і схожий на акулячий плавник мис Боніфачіо й сказав скрипучим голосом:

— До бойових дій готовий. — Потім помовчав, сердито поблизкуючи єдиним оком на вражених істориків, і додав: — Де є твій командир? Далеко Москва?

Робот говорив по-російському і був вочевидь призначений для дій на Східному фронті.

Викликаний терміново з Антарктидбурга видатний фахівець з історії роботики Сініті Комацу обстежив роботів, поставив їм кілька навідних запитань і оголосив, що використати їх уже не вдасться. Вони запрограмовані солдатами, і їх куди простіше переплавити, аніж перебудовувати й перевиховувати.

Чотирьох роботів відразу ж поділили між собою музеї, їм же дісталася зброя й документи, а решту відправили на переплавку.

Скористалися для цього катером, на якому приїхали історики. До нього причепили невелику пластикову баржу. В катер усів ся студент, що не розлучався з книжкою, а на баржу повантажили роботів. Ніхто не помітив, що при вантаженні один із роботів випадково увімкнувся.

Студент читав про шестиногих кролів і так захопився, що не почув попередження про близький шторм. Небо несподівано потемніло, подув різкий вітер, і по морю пішли рядами білі, пінисті баранці. Студент і далі б не помічав нічого довкола, та перша ж велика хвиля вдарила у розчинені двері каюти і змила за борт книжку Ахмедзянова й ще кілька не менш цікавих підручників.

Аж тоді студент похопився, дав сигнал SOS і обережно виглянув назовні. Баржа з роботами метлялася на кінці троса, намагаючись відірватися од катера, тягла його назад і взагалі загрожувала безпеці юнака. Він зразу повідомив про це на берег і дістав дозвіл відрубати трос та йти назад. Так він і зробив і щасливо повернувся додому.

А одному своєму близькому приятелеві він розповів (правда, приятель йому не повірив), що коли він хотів обрізати трос, то побачив, як над баржею піднялася висока

постать і обірвала трос із другого боку. Ще більше, студент запевняв, що це був один із металевих роботів. Крім свого приятеля, юнак нікому про це не сказав, законно побоюючись, що його можуть запідозрити в боягузстві і пов'язаних з цим галюцинаціях.

Усі вирішили, що баржа затонула.

Насправді ж вона не затонула. Кілька днів її носили по Середземному морю хвилі тривалого шторму, потім пронесли її, напівзатоплену, через Босфор (що вельми дивно) і врешті-решт викинули на берег невеликого острівця біля Кримського узбережжя.

Роботи, які проіржавіли за дні блукання по хвилях, пошкодили в хитавиці деякі цінні деталі своїх електронних мізків, вибрались на берег і тут, просохнувши, заходилися діяти. Один із десяти свого часу був запрограмований як робот-сержант, робот-шеф, здатний обирати рішення при противнику й командувати іншими.

Шеф-робот організував свою команду на військовий лад, і в його проіржавілому мозкові з'явилася думка про те, що коли вже він опинився на острові, то, виходить, війна, якої чекали сто з гаком років, усе-таки почалася й пора починати підкорення противника. Противником — так уже роботи були влаштовані — міг виявитися передусім той, хто говорить російською мовою.

Першого ж дня перебування на острові роботи виявили серед каміння перевернутий пластиковий човен прогулянкового типу, такий простий у керуванні, що ним могла б правити й дитина. І шеф-робот послав двох своїх солдатів на берег, у розвідку.

Вони повернулися через кілька годин, і не самі, із здобиччю — двома полоненими роботами — й рапортом про те, що перший чоловік, якого вони зустріли, говорив саме по-російському й був тому засунутий у валізу й знищений. Як він був знищений, роботам пояснити було важко, але вони запевнили шефа, що це сталося саме так.

Шеф-робот оголосив на острові військове становище, наказав закласти собі пам'ятник і відразу ж послав на берег ще одну експедицію. Він сподівався, що вдасться дістати збрю. Зброї не було. Зате попалися ще полонені — Аліса й дідусь-кіноробот.

Аліса про все це не знала та й не могла припустити, що колись на землі люди, які були такими вченими, що вміли робити говірливих роботів, могли готувати їх для війни з іншими людьми, наприклад з Алісиним дідусем чи прадідусем.

Не підозрював про це і Герман Шатров, котрий, як і вся група, і професор Шеїн, не лягав спати цієї ночі, а оглядав з ліхтарями поблизькі скелі в пошуках Аліси й старого. Не спали рятувальники Кримської станції, флаєри яких, погано обладнані для нічних польотів, кружляли над узбережжям; не спали й туристи, що їхній табір — двадцять три намети — лежав за горою. Туристи теж шукали дівчинку й старого...

Не підозрював про це й Алісин батько, директор Московського зоопарку. Правда, він спав спокійно, знаючи, що Аліса в повній безпеці в Криму, з його приятелем Германом Шатровим, — батькові поки що нічого повідомляти не стали. Навіщо турбувати людину передчасно?

...О пів на першу ночі рятувальник Соснін, пролітаючи на бриючому польоті над однією непримітною бухточкою й освітивши її, побачив на піску кілька слідів, що були

більші за людські. Сліди вели нагору, по схилу гори. Пролетівши над ланцюжком слідів, він побачив в одному місці розсипані черепашки й камінці, які переливчасто заблищали під світлом його ліхтаря.

#### ПАДІННЯ ІРЖАВОГО ЛЕЙТЕНАНТА

Алісі було страшно, Алісі було шкода старого. Але ще Алісі дуже хотілося пити й їсти... Вона скулилася в куточку ями й заплющила очі. І відразу ж побачила великий, більший за неї, келих з лимонадом. Лимонад переливався через вінця, і шипучі бризки його стрибали по камінню.

Аліса розплющила очі, щоб відігнати мару. В ямі було зовсім темно, і тільки в нерівному чотирикутнику неба горіли зорі. Алісі спало на думку, що в сумці, про яку вона геть забула, може завалитися щось їстівне. Або навіть тюбик зельтерської. Це, звичайно, були нісенітниця, й Аліса розуміла, що це нісенітниця, та все-таки вона розстебнула сумку і, завмерши від можливої удачі, тихенько засунула туди руку. Але нічого не сталося. В сумці лежали апарат мієлофон, носова хусточка й клясер з обмінними марками. І ще кілька черепашок та камінців, знайдених на березі. З горя Аліса поклала один із них у рот і почала смоктати. Проте пити все одно хотілося.

— Роботе! — покликала Аліса. — Роботе, я хочу пити!

Ніхто не озвався.

Може, закричати голосно, так голосно, щоб усі ці роботи злякалися й забігали? Однак Аліса не наважилася. Вона бачила, як загинув старий, і розуміла, що роботи можуть убити й її, коли подумають, що вона викаже своїм криком їхню схованку.

А що як на острові взагалі нема води? Адже роботам вона не потрібна. Пити хотілось так, що горіло в роті й голова здавалася великою і лункою...

Аліса підвелася і обійшла свою в'язницю, обмацуючи стіни руками. З одного боку стіна була похилою, й Аліса спробувала видряпатися, але всіяна камінцями земля не втримала її, і вона зісковзнула вниз. Аліса злякалася, що роботи можуть почути, як вона вовтузиться в ямі. Дівчинка прислухалася. Начебто все тихо. Але ж роботи не сплять. Один із них може зачаїтися біля ями, і, коли Аліса вилізе, він ударить її. Стривайте, є ж мієлофон!

Аліса дістала його з сумки і вставила у вухо навушник. В апараті щось дуже тихо потріскувало, але ні думок, ні голосів не було чути. Аліса покрутила коліщатко мієлофона, посилаючи його хвилі врізнобіч, проте так нічого й не почула. Отже, поблизу роботів нема.

Аліса виплюнула камінець і зробила ще одну спробу вилізти з ями. Вона вминала ногами східчики у відкосі і, притискаючись животом до схилу, повільно повзла вгору. Було темно, камінці й піщинки скочувалися вниз, ноги ковзали, і доводилося завмирати, розпластавшись, щоб утримати рівновагу. Подорож нагору здавалася Алісі нескінченною, і вона вже почала думати, що ніколи не вилізе з цієї ями, як раптом руки її, простягнуті вгору, замість стіни зустріли порожнечу...

Аліса виповзла на поверхню острівця й хвилини зо дві лежала, відпочивала і слухала, чи не йде хто-небудь. Тихо. Тепер треба вирішити, з якого боку може бути

вода, якщо вона є на островці. Аліса вирішила, що коли вода тут є, то вона повинна, врешті-решт, стікати з острова в море, і через те найкраще обійти острів довкола. Вона порачкувала до моря й присіла за каменем.

Зійшов місяць, і море було розрізане місячним сяйвом навпіл. Місячна доріжка стелилась до далекого берега і впиралася в чорну смугу гір. Серед гір блимали різноколірні вогники будинків і наметових таборів. В одному місці на березі горіло багаття, і білий стовпчик диму від нього було ясно видно на чорному тілі гори.

"Пізно спати не лягають", — подумала Аліса, не здогадуючись, що багаття горить у таборі туристів тому, що на багатті висить казанок із чорною кавою, — групи, які повертаються з пошуків Аліси, п'ють цю каву, аби не заснути.

З неба простягалася до краю води смужка прожектора з невидимого в темряві флаєра. Промінець обмацував бухточки. Це теж шукали Алісу. А жменька вогників навпроти островця означала зовсім не освітлений будиночок і не карнавальний похід — кіношники й рятувальники обнишпорювали берег бухточки, де було виявлено півгодини тому сліди роботів.

Алісі закортіло пірнути в воду й попливти до далеких вогників, та вона розуміла, що втоне, — вона дуже стомилась і ослабла без води й їжі, перехвилювалася, і руки рухалися ледве-ледве, не слухалися.

І навіть коліна тремтіли.

Щойно Аліса вирішила продовжити свою подорож у пошуках води, як неподалік пролунали важкі повільні кроки. Один із роботів спроквола спускався до моря. На мить його силует затулив місячну доріжку, й Аліса впізнала по кашкету шефа-робота. Він підійшов до води й зупинився, з хрускотом піднявши залізні руки і схрестивши їх на грудях.

Тепер Алісі ніяк не можна було вилазити з-за каменя: робот неодмінно почув би її. А шеф усе не йшов. Він стояв на березі, дивився на вогники далекого берега і, напевно, думав. Може, варто взнати його думки? Аліса тихенько дістала навушник із сумки. Повернула коліщатко на мієлофоні, аж поки настроїлася на думки робота. І ось їх уже ясно чути. Робот думав поволі й зі скрипом. "Десант... Треба висадити десант до світання. Вони не чекають нападу... Вони полягають спати. Захопимо зброю... Де ж підкріплення? Нема підкріплень. Нема зв'язку з центром... Завтра буде зв'язок... ра острові у фортеці залишимо охорону... Полонені працюватимуть. Людину маленьку треба ліквідувати. І в воду. Щоб слідів не було... у воду. Завжди треба кінці в воду... Крим — плацдарм... Післязавтра на Москву..." — Я лейтенант, — сказав раптом робот уголос. — Я підвищую себе в лейтенанти. Завтра підвищу себе в майори. І знову думки:

"...Ми звільнимо всіх полонених роботів, і армія моя непереможна... пора підіймати по тривозі... Ні, спочатку сам ліквідую маленьку людину... вона занадто багато знає..." Робот перестав думати, опустив руки, вдаривши із дзенькотом себе в боки, і пішов нагору, до в'язниці, з якої Аліса так недавно вилізла.

Аліса збагнула, що тепер не до води. Треба сховатися, поки її не знайшли. Вона вискочила з-за каменя й побігла вздовж берега, шукаючи надійного укриття. Але

острівець був голий, і обнишпорити його можна було за дві хвилини.

Між каменями темніло заглиблення. Аліса пірнула туди й завмерла. Стурбовані роботи так гупали по острівцю, що почався невеликий землетрус.

Ось кроки робота все ближче й ближче... Гуп-гуп... Зупинилися біля Алісиного сховища. Невже вона погано сховалась?

Яскраве світло вдарило в очі. Робот запалив фару на повну потужність і шарив її променем по камінню.

— Тут! — крикнув він. — Людина є тут!

Залізна рука простяглася до Аліси, і вона спробувала ухилитися від неї, притискаючись до стінки. Рука пройшла за сантиметр від Алісиного обличчя і вдарилася простягнутими вперед пальцями об камінь. Аліса скористалася секундною заминкою і, подряпавши плече об іржаву ногу, вибігла на берег.

І відразу ж їй в обличчя вдарило світло прожектора другого робота. Її помітили. Аліса металась по берегу, ухиляючись від простягнутих рук, від каміння, яке кидали в неї, правда, не дуже влучно, залізні солдати, але кільце стискалося...

— Бери живою! — гукнув лейтенант-робот у неї над самісіньким вухом, і Аліса скоріше відчула, аніж побачила руку, що тяглася до її голови.

Діватись було нікуди.

І в цей момент між залізною рукою й Алісою з'явилася друга рука, блискуча, біла, тонка рука пластикового робота.

— Біжи! — сказав він. — Біжи прямо. Ми затримаємо.

Аліса послухалась його, і тої ж миті прожектор, що світив їй в обличчя, погас — це другий пластиковий робот кинувся навперейми солдатові й розбив прожектор.

Аліса вдарилася носом об щось тверде, пробігла кілька кроків і зупинилася перевести дух і оглянутися.

Вона стояла на березі, біля самої води. Ззаду, освітлені місяцем, ворушилися незграбні фігури, і можна було розпізнати пластикових роботів — вони нижчі на зріст, тонші, ніж солдати, але рухалися куди швидше й проворніше.

Залізні роботи молотили пластикових по головах і плечах, однак зовнішня тендітність пластика зовсім не означала, що він був піддатливий за солдатську броню.

Із зграї роботів вихопився лейтенант і побіг за Алісою. Певно, він не випускав її з виду. Пластиковий робот, помітивши його ривок, високо підстрибнув і впав йому під ноги. Лейтенант спіткнувся і з гуркотом покотився по камінню.

З води, метрів за двадцять від берега, чорним кутом стирчав ніс напівзатопленої баржі, на якій роботи припливли на острів. Ось де можна сховатися. Аліса зайшла у воду, піднявши високо над головою сумку з мієлофоном, і, як тільки вода сягнула грудей, попливла, підгрибаючи однією рукою і намагаючись не створювати ніякого шуму.

Сумка виявилася важкою, і дуже хотілось кинути її у воду, та Аліса знала, що мієлофон — цінний апарат і треба його обов'язково зберегти.

Плавала Аліса непогано і навіть зараз, стомлена й побита, дісталася до чорного

носа хвилини за три, перебралась через борт і всілася на краєчок рубки, що опускалася в воду.

На березі шум бою втухав. Залізні роботи доламували своїх пластикових суперників. Усе-таки їх було як-не-як десять штук, і вони були спеціально пристосовані для того, щоб убивати. Пластикові ж роботи добре вміли готувати їжу й носити речі.

Тільки-но бій закінчився, біганина залізних роботів поновилася. Вони виявили, що бранка зникла, і знову загупали по острову, розшукуючи її. Ось один підбіг аж до берега навпроти баржі й освітив фарою пісок, щоб знайти сліди. Алісі було холодно й хотілося пострибати, аби зігрітися, а доводилось сидіти й не рухатися.

Стрекотіння флаєра почулося майже над головою. Флаєр запалив прожектор і нишпорив ним по острову. Роботи завмерли і замовкли. Промінь ковзнув по берегу, по баржі, та Аліса не посміла ворухнутися й привернути увагу льотчика до себе. Раптом тоді роботи здогадаються, що вона ховається так близько від них, і заберуться на баржу раніше, ніж надійде допомога!

Тепер Аліса не мала сумніву, що флаєр було послано її друзями. Її розшукують. І неодмінно знайдуть. Але зараз важливіше було інше — треба попередити людей на березі, що роботи збираються от-от почати наступ. А люди ж там, туристи й відпочивальники, навіть не підозрюють, що роботи можуть нападати на людей. І роботи захоплять їх зненацька й можуть кого-небудь убити або поранити. Шкода, що не пощастило знайти, де у них схований човен. Хоча човен вони, як сказав шеф, охороняють. "Доведеться, мабуть, пливати до берега, — вирішила Аліса. — Можливо, я не втону і тоді встигну раніше за роботів. Тільки треба це зробити непомітно. Зачекати, аж поки вони перестануть шукати".

Флаєр полетів, і роботи, увімкнувши прожектори, нишпорили променями по воді, гадаючи, напевно, що Аліса спробувала попливати з острова і не встигла відпливати далеко.

— Людина могла сховатися на баржі, — озався раптом виразно скрипучий голос на березі.

— Але ми гаємо час. Пора в похід.

— Спочатку вб'ємо людину. Перевірте баржу.

Кроки робота стали віддалятися по березі.

Аліса зрозуміла, що більше чекати не можна. Вона сховала сумку з мієлофоном у заглиблення на палубі баржі, сподіваючись, що роботи в поспіху не знайдуть апарата. Потім вона спустила ноги за борт, повисла на руках і, відірвавшись од борту, відразу пішла вглиб. Випірнула й попливла до берега.

Аліса ще не встигла висохнути, на вітрі було холодно, і вода через те здалася їй у першу мить теплою, ніби її спеціально нагріли.

Аліса пливла, і їй здавалося, що от-от повинен пролунати ззаду крик: "Он вона!" — промінь прожектора має наздогнати її...

І коли промінь прожектора справді настиг її і, спіймавши в світляне коло мокре ясне волосся, поплив поряд із нею, вона навіть не здивувалася і не дуже злякалась.

Вона просто попливла швидше, хоч і розуміла або, принаймні, мусила розуміти, що так їй довго не протриматися".

— Он вона! — догнав її голос шефа-робота. — Зброю до бою!

Аліса не оберталася, але й без того вона відчувала, як роботи напинають великі луки. "Вз-з!" — просвистіла збоку стріла. Друга плюснулась у воду далеко попереду.

Аліса відчула, що стомлюється. "Ще трішки, — говорила вона собі, — зовсім трішки, берег близько". Але вона обманювала себе.

До берега було ще дуже далеко.

— Спускайте човен! — наказав шеф-робот. — Шкода, нема в мене мого вірного пістолета. Я б'ю з нього без промаху на тисячу метрів.

Аліса навіть здивувалася, як добре вона чула слова робота, хоч серце її стукало так гучно, що здавалося, молоточки б'ють по скронях.

— Заводь! — доганяв її неблаганний голос. — Уперед!

Все загинуло, збагнула Аліса, і їй стало дуже жаль себе, бо тепер вона ніколи не полетить у Париж на свята, і ніколи не прийде знову до школи, і ніколи не проїде доріжкою, яка веде туди, куди ти захочеш.

Вода стала раптом ненадійною й холодною, як повітря, і перестала тримати її, затягувала вглиб, і руки відмовлялися гребти, і ноги повисли, як неживі, і тяж потягли вниз. І Аліса подумала, що все одно ні Герман, ні тато ніколи не дізнаються, що з нею сталося...

Вона побачила, відкинувши назад голову, востаннє зорі, й цієї миті щось тверде легенько вдарило її знизу і виштовхнуло на поверхню.

Аліса спробувала вирватись, не розуміючи ще, що з нею трапилося, але пружка поверхня, яка виштовхнула Алісу, не піддавалася й далі несла Алісу вперед, до гір.

Якби не було так темно, Аліса відразу здогадалася б, що її підхопили дельфіни, проте вона так стомилася й погано розуміла, в чім річ, що минуло, напевно, з півхвилини, перш ніж до неї дійшло, що вона вже не пливе сама, а мчить до берега на своєрідному кораблі — на спинах двох дельфінів, що притулилися боком один до одного. Їхні спинні плавники були стінками люльки, і простягнуті вперед Алісині руки лежали на їхніх випуклих лобах.

Аліса не сміла підвестись і подивитися, що відбувається ззаду, — а раптом дельфіни розпливуться і вона впаде знов у воду. А вона ж чудово знала, що у воді їй не протриматися й хвилини — ноги й руки були як ватяні.

Ззаду почулося легке стрекотіння човнового мотора. Отже, роботи й далі переслідували її.

— Скоріше! — прошепотіла Аліса дельфінам. — Нам треба якнайшвидше встигнути до берега, а то вони почнуть убивати людей.

— Добре, — промовив раптом один із дельфінів. Він говорив через силу, ледве вимовляючи людські слова. — Не бійся. Ми хутко.

— А всі думають, що ви не вмієте розмовляти! — зраділа Аліса.

— Ми вчимося, — сказав дельфін.



Смуга світла наздогнала дельфінів і освітила їхні блискучі спини й Алісу, що лежала між плавниками.

— Уперед, мерщій! — кричав шеф-робот. — Вони не втечуть!

Дельфіни попливли ще швидше, але все-таки Аліса відчувала, що берег наближається повільніше, хоч ледь-ледь, але повільніше, ніж човен із роботами. Прожектор із човна вже не відпускав дельфінів і впевнено йшов за ними, коли вони намагалися повертати, щоб вийти з світляного кола.

Поряд у воду впилася важка стріла — роботи обстрілювали дельфінів.

— Дуже лихі, — сказав дельфін і пирхнув. — Лихі люди, таких не знаємо.

— Це не люди, — озвалась Аліса. — Це божевільні роботи. Вони хочуть убивати всіх людей. Їх треба негайно зупинити і попередити людей, а то вони можуть такого накоїти...

— Роботи, — мовив дельфін, — машини. Машини роблять люди.

— Це, напевно, давні машини, і вони попали у воду й зламалися. Скоріше.

Човен був уже зовсім близько, й Аліса, огледівшись, побачила, що ніс човна й білі бурунці з його боків ясно видно на тлі чорної води.

— Вони нас доженуть! — вигукнула Аліса.

Це було вже зовсім страшно.

Дельфін хрюкнув гучно й сердито.

Поряд — Аліса скорше відчула, ніж побачила, — з'явилися над водою спини інших дельфінів. Один із них й пішов назустріч човну.

— Дивися! — раптом крикнув шеф-робот. — Торпеда! Стріляй!

Біла стріла, яку було видно здалеку, просвистіла і впилася в дельфіна.

Все це відбувалося дуже близько.

Вона назавжди запам'ятала що сцену — непевні метушливі промені прожекторів, чорні спини дельфінів, бурунці, піна й короткий окрик умирущего дельфіна,

Аліса поглянула вперед. Миготливий промінь прожектора висвітив скелю попереду, і вона зрозуміла, що берег уже близько. Зовсім близько. Але дістатися до нього дельфіни не встигнуть.

— Кожному по ордену! — невгавав шеф-робот. — Живою чи мертвою!

І раптом дельфіни, котрі везли Алісу, різко звернули вбік, і на якусь мить човен опинився зовсім поряд, і Аліса надто виразно побачила, як решта дельфінів — вона не знала, скільки їх: може, десять, може, двадцять, — темною масою вдарили човен у борт. Човен різко накренився, зачерпнув бортом води. Роботи кинулися до другого борту, щоб утримати рівновагу, але це тільки прискорило загибель їхнього корабля. Човен перевернувся, і лише секунду чи дві шефу-роботу пощастило втриматися на поверхні, чіпляючись за вислизливий борт. Решта роботів пішли на дно, як залізні молоти. Та, зрештою, так воно й було. Вони ж були залізні.

Шеф проскрипів відчайдушно:

— Я фатАліст! Врешті-решт...

Хвилі від човна розбіглися врізнобіч, і тільки дно його виглядало з води, немовби

серед чорних дельфінів затесався білий, у кілька разів більший за інших.

У наступну секунду дельфіни розвернулися і ніби нічого й не сталося підпливли до берега, підпливли хвацько й граційно, і наче жартома вигнули біля смуги піску свої чорні спини й підкинули Алісу в повітря.

Вона впала на пісок і хотіла засміятися, але заплакала й ніяк не могла зупинитися.

Дельфіни крутились під берегом, вистрибували з води, пирхали, а Аліса ревла ревма.

...Аж раптом запала тиша. Така тиша, якої давно не було. Небо над морем почало сіріти — травнева ніч коротка, — човен кудись подівся, певно, забрало його прибережною течією або потягли з собою дельфіни, і вітрець, піднявшись на ранок, був таким тихим і лагідним, що ледь-ледь ворухив Алісине волосся. І якби не нудний біль у подряпаних ногах і руках, не смертельна втома й спрага, що повернулася в тиші, могло б здатися, що вся оця ніч тільки приснилася Алісі.

Аліса зітхнула й підвелася.

Підводитися не хотілося, але треба було повертатися до табору кіношників. Вони ж, мабуть, збожеволіли від хвилювання.

Аліса, поплелася вгору, щоб зверху подивитися, з якого боку намети.

Тут, напівдорозі до табору, її й зустріли рятувальники спеціального загону водослужби.

Вони збиралися, як розвиднятиметься, почати прочісувати морське дно...

Удень, виспавшись, уся обклеєна пластирем і обмазана лікувальною маззю, Аліса вкупі з кіношниками вирушила на острів. Катер відчалював із бухти, на берег якої вже були повитягувані й лежали в ряд колодами потонулі роботи. Поряд з одним із них валявся лук. Допитливі, що зібралися з усього узбережжя, обступили стіною залізні трупи, зумкотіли стереокамерами й голосно дивувалися. Аліса сховалась за спину Германа, щоб її не впізнали й не почали ставити дурних запитань. Ще на світанку її фотографували для ранкової газети, і весь Крим уже знав про її ігригоди.

Берта, що примчала з Москви на метро, була вдягнена у фіолетову перуку й живе плаття з венеріанських водоростей, яке міняло колір та малюнок щохвилини. Берта дріботіла поруч з Алісою і допитувала її так ревно, що Германові доводилося ввічливо відтісняти її.

Острів був запустілий, і вітер гудів у руїнах. На ящику в резиденції іржавого лейтенанта валялися великі ножиці й бляха, з якої він вирізав нагороди. У кутку купою деталей та одягу лежало те, що іще вчора було симпатичним дідусем-кінороботом.

Аліса показала журнАлістам і Германові яму, в якій вона сиділа. На одній із стінок її, тій, що була похилішою за інші, збереглися виїмки — сходинки, якими Аліса вибралася на волю.

На зворотному шляху заїхали на напівзатоплену баржу і взяли звідти сумку з мієлофоном.

Острів меншав і меншав, зникаючи в морі. Катер підходив до берега. Пригода скінчилася.

Зовсім недалеко від берега катер наздогнали дельфіни. Вони пливли якийсь час поряд, граючись і пірнаючи, як прості нерозумні риби.

Потім дельфіни повернули до моря, а один із них відстав, обернувся до катера й сказав тонким голосом:

— Добре, Алісо.

— До побачення! Дякую! — крикнула йому Аліса.

А Берта спочатку не повірила власним вухам, а коли повірила, зомліла.

## ПОЛОНЕНІ АСТЕРОЇДА

1

"Арбат" був раніше розвідботом.

Два таких боти звичайно буває на борту корабля Далекої розвідки. Вони призначені для посадок на планети і для досліджень внутріпланетних систем. А оскільки ботам доводиться часом опинятися в складних ситуаціях, зроблені вони на совість, швидкісні, міцні, витривалі, довговічні.

Поліна Метелкіна, науковий співробітник Інституту часу, координатор Інопланетної секції, роздобула списаний розвідбот, бо їй часто доводилось літати на Марс і на Плутон, де були бази інституту. А позаяк розвідботи назв не мають, то охрестила його "Арбатом". Ця назва здається дивною й незвичайною лише на перший погляд. Усе пояснюється просто: Поліна народилася й виросла в Москві, на вулиці Арбат.

Коли в липні вона збиралася летіти на Плутон, їй зателефонував давній знайомий, директор Московського космічного зоопарку Селезньов і попросив узяти з собою його доньку Алісу. Дружина Селезньов а, Алісіна мама, архітектор, будувала на астероїді Паллада культурний центр, а в Аліси були канікули, і вона хотіла побачити маму. Пасажира корабля на Палладу треба було чекати два тижні, а тут підвернулася така нагода.

Поліна залюбки згодилася взяти Алісу, тим паче, що летіти одній куди нудніше, аніж у компанії.

Щоправда, в подорож вони вирушили утрюх. Разом із розвідботом Поліна одержала від Далекої розвідки й старого робота на ім'я Посейдон. Посейдон відпрацював своє в експедиціях, тепер там працювали нові роботи, куди спритніші, кмітливіші й уміліші. Але для допомоги на борту в звичайних планетарних рейсах Посейдон іще годився.

За довге для робота життя у Посейдона вже виробився характер, життєвий досвід, химери і примхи, тобто він олюднився. З Поліною він літав третій рік, вони здружилися, звикли миритися з вадами один одного. І все-таки робот — це робот.

Поліна своїх дітей не мала, хоч дітей вона любила. Отож із точки зору Аліси турбувалася вона про неї навіть більше, ніж треба. Та загалом жили вони дружно і просто шкода, що подорож була нетривалою.

2

Того дня Аліса сиділа в пілотському кріслі й дивилася, як на екрані переднього огляду з'являлись і гасли зорі, — "Арбат" увійшов у пояс астероїдів, автопілот знизив

швидкість, бо навігаційна обстановка була складною.

По екрану навскіс пролетіла іскра, корабель здригнувся, міняючи курс, щоб не зіткнутися з метеоритом.

— Обережніше! — крикнула з камбуза Поліна. — Я суп розіллю.

Слова ці стосувалися автопілота, і той їх, звичайно, не почув.

Зате почув їх Посейдон, котрий сидів у кают-компанії, поклавши металеві ноги на низенький столик, і читав відеокнигу.

Кают-компанія на розвідботі — це маленьке приміщення, в якому вміщується лише обідній стіл, три чи чотири крісла, до того ж один куток її відгороджений півколом перегородки, що за нею стоять плита і мийка — камбуз.

— Нема сенсу винуватити автопілот, — озвався Посейдон, — у поясі астероїдів — підвищена метеоритна небезпека. Раджу тобі, Поліно, швидше готувати їжу, оскільки можливі ще різкіші флюктуації курсу.

— Посейдоне, ти песиміст, — відповідала Поліна. — Я літала цим маршрутом два десятки разів, і ніяких різких флюктуацій, користуючись твоєю термінологією, я не помічала.

— Ще б пак, — пробурчав Посейдон, який не міг терпіти, коли йому заперечували. — В тих рейсах ти харчувалася консервами, а зараз половину часу проводиш у камбузі. Я тебе не впізнаю.

— Алісі шкідливо харчуватися консервами, — сказала Поліна.

Корабель знову здригнувся. У буфеті задзвеніли чашки.

— І все-таки я б не був таким легковажним на твоєму місці, — заперечив Посейдон, котрий любляв, щоб останнє слово лишалося за ним. — Пам'ятаєш, що трапилося з контейнеровозом "Далія" торік? Пам'ятаєш те жахливе зіткнення, через яке весь Юпітер і бази на Урані zostалися без полуниць?

— А що трапилось? — запитала Аліса.

— Туристи, — мовив Посейдон. — Від них усі біди.

— Не муч, Посейдончику, — благала Аліса. — Розкажи.

— "Далія" зіткнувся з неврахованим роєм метеоритів. А при дослідженні вони виявилися штучними.

— Хто ж їх зробив?

— Туристи. Простіше кажучи, вони були вмістом помийного контейнера, який хтось викинув за борт. Очистки й об'їдки вмиль перетворилися в замерзлі тверді тіла, й летіли вони з тією ж швидкістю, з якою колись летів корабель, котрий їх викинув. А "Далія" йшов зустрічним курсом. Подвій швидкість і уяви, що вийде! Яке щастя, що "Далія" виявився безпілотним автоматом!

— Але ж викидати що-небудь у космос категорично заборонено, — сказала Аліса.

— Отож! Мало того, що вони залишають на Землі непогашені багаття, мало їм, що вони списали своїми безглуздими автографами руїни міста Страждальців на Марсі, вони загидили навіть пояс астероїдів. Я б на місці людей оголосив туризм поза законом.

— Посейдоне, ти перебільшуєш, — усміхнулась Поліна, накриваючи стіл. — Це ж поодинокі винятки.

— Ось буцнемося з консервною бляшанкою, — відповів Посейдон, — тоді по-іншому заговориш. Якщо зможеш.

Поліні не хотілося сперечатися із старим, і тому вона покликала Алісу:

— Обідати!

— Посейдончику, посидиш за мене? — спитала Аліса.

Потреби в тому не було — все одно корабельний комп'ютер швидше реагував на будь-яку небезпеку, аніж людина, проте заведено було, щоб на складних ділянках траси хтось з екіпажу був за пультом керування.

— Залюбки, — відповів Посейдон і, не випускаючи книжки, попрямував до пілотського крісла.

— А от книжку доведеться відкласти, — сказала Аліса.

Усе життя дорослі напучують її: "Відклади книжку", "Облиш читати за столом". І як приємно, коли поруч є хто-небудь, кому можна сказати дорослі слова.

— Це не книжка, — промовив миролюбно Посейдон. — Це довідник малих планет. Вивчаю його напам'ять.

— Навіщо? Комп'ютер усе одно вже знає про це.

— У мені теж є комп'ютер, — заперечив Посейдон. — До того ж мені цікаво вчитися. Життя коротке, а так хочеться чимбільше знати! Вам, людям, добре. Ви можете обідати, пити чай, спати, у вас болить живіт, міняється настрій, ви закохуетесь чи сваритесь. Усього цього я позбавлений. Я стара залізна бляшанка на рідних кристалах і єдина моя розвага — нова інформація. Скажи, наприклад, ти знаєш діаметри хоча б найбільших малих планет!

— Якщо мені знадобиться, я зазирну в довідник.

— Алісо, суп холоне! — нагадала Поліна.

— А уяви, що ти не матимеш часу заглядати в довідник. Приміром, діаметр Паллади, де на тебе чекає твоя мати, сягає 490 кілометрів. А Веста менша за Палладу майже на сто кілометрів...

— Дякую, — сказала Аліса, яка збагнула, що дуже зголодніла.

Вона сіла до столу в кают-компанії.

— Післязавтра прилітаємо, — нагадала Поліна. — Скучила за мамою?

— Звичайно, скучила, — призналась Аліса. — Більшість мам сидять дома й далі Антарктиди не летять. А моя придумала собі заняття: космічний архітектор! Збожеволіти можна.

— А ти ким будеш? — спитала Поліна. — Теж в архітектурний підеш?

— Ні. Я біолог за покликанням. Буду космобіологом, як батько.

— І сидітимеш удома? І далі Антарктиди ні кроку?

Аліса завважила іронію в тоні Поліни, але вирішила не ображатися. Поліна казала правду. Космобіологові доводиться літати частіше й далі за всіх інших.

— Одна річ експедиція, — мовила Аліса. — Два-три місяці — й додому.

З рубки долинув гучний регіт Посейдона. Робот вочевидь хотів звернути на себе увагу.

— Це ж треба! — рокотав він. — Ерос, бач! Хох-хо-хо-хо!

— Що сталося? — Поліна навіть підвелася з-за столу. — Який Ерос?

— Ерос має форму груші! — повідомив робот. — Груша завдовжки тридцять два кілометри. Навмисне не придумаєш.

— Ти мене злякав, — з полегкістю сказала Поліна. — Не треба так гучно реготати.

— Який вставили динамік, таким і регочу, — огризнувся Посейдон.

— Суп трішки недосолений, — перевела розмову на інше Поліна.

— Ні, дуже смачно, — відповіла Аліса. — А може, ви затримаєтесь на Палладі? А потім би ми вкупі далі полетіли. Я ніколи не була на Плутоні.

— По-перше, мене там чекають, — заперечила Поліна. — А по-друге, ти тоді запізнишся на початок занять.

— Шкода, мені з вами подобається літати, — зітхнула Аліса.

— Мені також з тобою веселіше. І Посейдон до тебе прихилився.

Посейдон, звичайно, все почув. І бажання заперечити примусило його знову втрутитися в розмову.

— Прихилистість мені не притаманна, — категорично заявив він. — Я стара залізна бляшанка...

Тут його слова заглушило виття сирени.

Тривога.

Поліна з Алісою миттю підхопилися й кинулись у рубку.

— Що сталося? — спитала Поліна.

Рука робота лежала на кнопці тривоги. Це він увімкнув її.

— Прямо по курсу невідомий корабель, — випалив робот.

— Ну й що? Тут же бувають кораблі. Навіщо було оголошувати тривогу? — запитала Аліса.

— Це учбова тривога, — відповів робот. — Я перевіряв вашу готовність.

— У першому ж порту списую тебе на берег, — пообіцяла Поліна.

Але оскільки вона погрожувала зробити це в кожному рейсі, Посейдон її слів усерйоз не сприймав.

Раз уже обід було перервано, Поліна опустила в друге пілотське крісло. В будь-якому випадку зустріч із кораблем у космосі — розвага після довгих днів самотності. Поліна ввімкнула збільшення. Корабель поки ще здавався яскравою цяткою, та поступово він виріс, і можна було розгледіти його дископодібну форму.

На дисплеї комп'ютер почав видавати швидкість корабля, його розміри, напрямок руху.

— Турист, — сказав Посейдон, коли виявилося, що корабель невеликий. — Серце болить, відчуваю, що турист.

— У тебе не серце, а безчуттєвий комп'ютер, — нагадала Аліса.

— Комп'ютер, оснащений інтуїцією, а це щось та означає, — уточнив Посейдон.

Поліна ввімкнула зв'язок. І не встигла вона викликати корабель, як в ефірі почулися дивні, ритмічні звуки: три крапки, три тире, три крапки, три тире...

— SOS! — закричав Посейдон. — Турист заблуdivся. Так йому й треба.

— Справді-бо, сигнал біди, — підтвердила Поліна. — Посейдоне, ми міняємо курс.

— Ну, оце вже зайве, — пробурчав Посейдон, хоч насправді так не думав.

Він одразу ж віддав наказ комп'ютеру, і той почав вираховувати новий курс.

Поліна ввімкнула передавач.

— Корабель "Арбат" на зв'язку, — сказала вона. — Що у вас сталося? Відгукніться.

Корабель не відповів.

— Вимерли туристи, — мовив Посейдон. — А автоматика працює. Я про таке читав. "Летючий голландець" у космосі.

— Як тобі не соромно! — обурилась Аліса. — У людей біда, а ти все жартуєш.

— На жаль, я не маю почуття гумору. Звідкіля бути почуттям у залізної бляшанки, — відповів Посейдон, який чудово знав, що в нього є почуття, і почуття гумору теж.

Поліна не переставала викликати невідомий корабель. "Арбат" змінив курс і пішов на зближення.

Несподівано, коли Поліна уже втратила надію зв'язатися з кораблем, у динаміку почувся слабкий високий голос:

— У мене скінчилося пальне. У мене нічого їсти... я здаюся. Можете брати мене на бордаж.

— Він збожеволів, — мовила Аліса. — Від злигоднів він збожеволів.

— Усі туристи... — почав було Посейдон, але Поліна перебила його.

— Приготуватися до стиковки, — наказала вона.

— Я візьму стиковку на себе, — відповів Посейдон. — Тут небезпечно. Астероїди.

Посейдон мав рацію. В межах видимості екрана темними або світлими цятками вгадувались астероїди, переважно дрібні, як каміння з бруківки, але від цього не менш небезпечні.

Невідомий корабель поволі збільшувався на екранах.

3

За час зближення і стиковки корабель, що зазнавав аварії, більше на зв'язок не виходив.

"Арбат" в умілих залізних руках Посейдона слухняно торкнувся свого побратима. Поки захвати на борту "Арбата" притягували чужий корабель — люк до люка, Аліса розгледіла напис: "ШУК-24"

— Що таке ШУК? — запитала Аліса. — Ти ж усе знаєш, Посейдоне.

— Дещо я знаю, — признався робот. — Без довідника повідомляю: Регістр Сонячної системи, сторінка тисяча дев'ятсот вісімдесят. ШУК — серія з тридцяти планетарних катерів, приписані до Школи Учбового Космоводіння на Марсі. Скорочено ШУК. Ще тридцять таких самих суденечів базуються на Місяці, але носять на борту код ШАК, що означає Школа Аматорського Космоводіння. До виходу у відкритий космос не призначені, запас пального обмежений, швидкість низька. Назв не мають, їх

розрізняють за порядковими номерами. До речі, я завжди стверджував, що номер куди краще, ніж безглузда назва.

— Посейдоне, я ж казала тобі десять разів — Арбат, це вулиця...

— На якій ти виросла, — докінчив за Поліну робот. — Все одно непереконливо. Тобі просто хочеться, щоб тобі всі ставили запитання й бачили при тому, яка ти вродлива.

— Що ти розумієш у вроді! — дорікнула Поліна.

— Я відвідав найбільші музеї світу, — відповів Посейдон.

Вони відчували поштовх. Відбулася стиковка.

— Ну, кому йти на ШУК-24? — запитав Посейдон. — Гадаю, що це краще зробити мені. Якщо цей турист збожеволів і стрілятиме, то мене не шкода.

— Увімкніть відеозв'язок, — сказала Поліна в мікрофон. — Ми вас не бачимо.

— Я не знаю, як він умикається, — відповів кволий голос.

— Божевільний турист, — упевнено заявив Посейдон. — Я йду його рятувати.

— Залишайся тут, — відповіла Поліна. — Бувають ситуації, коли твій розум виявляється недостатнім. Не ображайся, але я переконана, що на борту цього катера знаходиться нещасна істота, яка потребує передусім ласки.

— Тисячу разів говорив, — зауважив Посейдон, удавши, що не чув Полініних слів, — візьми на базі зброю. Мало що — і ми опиняємося з порожніми руками. Як зараз пам'ятаю — вийшов паш капітан Мержичка на галяву, галява була звичайнісінька собі, нагнувся квітку зірвати — а з квітки...

Тут Посейдон збагнув, що Поліна вже вийшла з рубки. Аліса слідом за нею. Посейдон обернувся до приладів і почав спостерігати перехід у другий корабель на екрані. Він любив побурчати, та все-таки залишався роботом і капітанові підкорявся беззаперечно. А Поліна була його капітаном.

У рубці планетарного катера Поліна побачила хлопчика.

Хлопчик мав років десять-дванадцять, він був худий і невисокий на зріст. Чорні, ледь розкосі очі, темний чуб їжачком.

Побачивши Поліну, хлопчик спробував підвестися з крісла, та зробити цього не зміг — видно було, що він стомився й ослаб.

— Я здаюся, — сказав він. — Ви гналися за мною від самого Марса, так? А я заблудився, потім кінчилося пальне, а на зв'язок я виходити боявся.

— Ти тут один? — запитала Поліна.

— Авжеж, однісінький. Я гадав, що я не злякаюсь, проте було вельми страшно.

Хлопчику вдалось підвестися. Він уперто стиснув губи, й очі в нього звузилися. Його хитнуло, і він, мабуть, упав би, якби Поліна не підхопила його й не підняла на руки.

Так, із хлопчиком на руках, вона й вернулася на свій корабель.

4

На "Арбаті" була лише одна каюта і в ній два ліжка. Там і спали Поліна з Алісою. Посейдон спати не вмів і ночами, якщо не чергував у рубці, поглинав корабельну бібліотеку.



На його щастя, бібліотека була велика й займала небагато місця, бо складалася з мікрофільмів.

Поліна вклала хлопчика на своє ліжко, скинула з нього черевики й укрила пледом.

Тим часом Аліса принесла склянку соку.

— Нехай він вип'є, — сказала Аліса. — Тут самі вітаміни.

Поліна піднесла склянку до губів хлопчика і той слухняно випив її малими спраглими ковтками. Це його так стомило, що він упустив голову на подушку й заплющив очі.

— Ти давно не їв? — запитала Поліна.

— Майже три дні, — відповів хлопчик. — Я дуже спішив і забув узяти з собою їжу.

— Давай я зроблю йому бульйон, — запропонувала Аліса.

— Зроби, — погодилася Поліна, відчиняючи медичну шафочку.

Аліса вийшла з каюти, і тут же в дверях з'явився Посейдон.

Хлопчик розплющив очі й злякано подивився на масивного робота.

— Ні, — промовив він. — Я не турист. Я вчився у школі космонавтики і тому викрав корабель. Але я не хотів розважатися... Я мусив, розумієте, неодмінно... я не мав іншої ради...

Хлопчик знову заплющив очі й заснув.

Аліса зазирнула в каюту, несучи чашку розігрітого бульйону, але Поліна приклала палець до губів і вийшла назустріч.

— Нехай він поспить, — прошепотіла вона.

\* \* \*

Хлопчик прокинувся аж через сім годин.

"Арбат" саме пропливав повз із'їдену кратерами, поборознену тріщинами планету.

Аліса не втомлювалась милуватися цими загадковими, мертвими маленькими світами, деякі були вже обстежені, на інших ще ніхто ніколи не бував. Аліса уявляла, що вони пливуть в океані між рифами й кораловими атолами і вона, юнга на щоглі, все сподівається, що на одному з атолів раптом з'явиться димок і людська постать почне стрибати на березі — це Робінзон, що зазнав аварії, або дикун, який ніколи не бачив вітрильного корабля.

— Скільки їх! — вигукнула Аліса. — От би пожити на якомусь.

— На даний момент виявлено й зареєстровано, — пролунав у відповідь скрипучий голос Посейдона, — шість тисяч вісімсот тридцять дві малі планети, не рахуючи каміння, лічити яке марно, все одно загубиться. Проте зауважимо, що загальна маса астероїдів у тисячу разів менша за масу Землі... Отож теорії, які пояснюють їхнє походження загибеллю планети Фаетон, напевно не мають право на існування...

Посейдон щойно повернувся з огляду планетарного катера, і тому Поліна перебила його, запитавши:

— Знайшов там що-небудь цікаве?

— Огляд корабля не дав нічого нового, — відповів Посейдон. — За винятком дитячого аматорського посвідчення на водіння учбової машини, виданого на ім'я Юдзо

Комури, місце видачі Марсополь, місце постійного проживання місто Осака, Земля.

— Осака — це в Японії, — сказала Аліса. — Я так і подумала, що він японець.

— Не варто квапитися з висновками, — мовив Посейдон. — Міста з такою назвою можуть бути і в інших країнах. До речі, на пульті в рубці мною виявлено оцю фотокартку.

Посейдон поклав на стіл фотокартку літнього, усміхненого чоловіка, чорноокого і схожого на знайденого хлопчика. Підпис під фотокарткою складався з ієрогліфів.

— Хто це такий? — запитала Аліса.

— Що може бути простіше? — здивувався Посейдон. — Тут же чорним по білому написано: професор Такео Комура.

— Це по-японському?

— Авжеж. І треба сказати, що вам пощастило — не в кожного на кораблі працює робот-лінгвіст, талановитий і роботящий поліглот. На щастя, я можу читати й писати по-японському і до того ж непогано пишу танки.

— Що? — здивувалась Аліса.

— Танки — це вид японської поезії, короткі вірші, які в парадоксальній формі розкривають душу природи і поета.

— Ясно, — сказала Аліса. Поліна взяла фотокартку.

— Найпевніше професор Такео Комура — батько нашого знайди.

— Не доведено, — заперечив Посейдон. — У нас на кораблі якось було три Іванови, і жоден із них не був родичем іншим. Цей літній чоловік може виявитися дядьком, сусідом, однопрізвищником хлопчика, нарешті, фотокартка могла залишитися на борту від попереднього пілота...

— Це мій батько, — почувся голос.

Хлопчик стояв у дверях.

— Тебе звати Юдзо Комура? — спитала Поліна.

— Так. Мій батько — професор Такео Комура. Я довго спав?

— Кілька годин. Виспався?

— Я не хотів так довго спати, — відповів Юдзо.

— Ти голодний? — запитала Аліса.

— Чесно кажучи, — признався хлопчик, — я хочу їсти. Але годувати мене необов'язково. Я заслуговую покари.

— Алісочко, розігрій бульйон і зроби сухарики, — сказала Поліна.

Робот ступив крок уперед і зупинився, розглядаючи хлопчика.

— Мене звати Посейдоном, — повідомив він. — Універсальний помічник.

— Я зрозумів, роботе-сан, — відповів хлопчик. — Дуже приємно з вами познайомитися.

— Ти ненароком корабель викрав чи зумисне? — спитала Аліса.

— Зумисне, — відповів хлопчик, похнюпившись. — Але я не мав іншої ради.

Вигляд у нього був такий нещасний, що Поліна пожаліла хлопчика й сказала:

— Юдзо дуже стомився, і він ще слабкий. Не чіпляйтеся до нього з розпитуваннями.

Він згодом сам усе нам розповість, правда?

Хлопчик кивнув.

Але Посейдон не погодився з Поліною.

— Я часом просто дивом дивуюся, — мовив він. — Ти, Поліно, плутаєш гуманізм із легковажністю.

— Чому, мій любий? — запитала Поліна.

Ласкаве звертання не заспокоїло робота. Він уперто вів далі:

— Тому що ми не знаємо, кого пригріли на борту. Не виключено, що це небезпечний злочинець, котрий утік із Марса, бо його розшукує патрульна служба.

Поліна зітхнула. Вона не могла терпіти сварок. Але хлопчик несподівано підтримав робота.

— Ваша правда, роботе-сан, — сказав він, не підводячи голови, — Я заслужив найсуворішої кари. І, напевно, мене розшукує патрульна служба. Я спочатку вирішив, що ви і є патрульна служба.

— Але чому тебе розшукують? — запитала Аліса. — Тому що ти викрав корабель?

— Авжеж. Я викрав космічний корабель і мало не занапастив його. І ви слушно зробили, що погналися за мною й піймали мене.

— Ми тебе не ловили, — заперечила Поліна. — Ми почули твій сигнал біди й поквапилися тобі на допомогу.

Цієї миті "Арбат" смикнувся, міняючи курс, певно, знову на шляху з'явився якийсь маленький астероїд.

— Трохи не налетіли на риф! — повідомила Поліна.

— Сідай, — мовила Поліна, показуючи Юдзо на крісло. — Я маю тобі сказати, що лечу в справах на Плутон, а Аліса — донька моїх друзів і вирушає до мами на Палладу.

— Щаслива! — вихопилось у хлопчика. — Ти знаєш, де твоя. мама.

— У тебе сталося нещастя, — почала Поліна. — Інакше б ти ніколи не зважився на такий безумний вчинок.

— Що за розмова з малолітнім злочинцем! — утрутився Посейдон. — Різкіше, Поліно, суворіше. У тебе зовсім немає металу в голосі.

Поліна тільки відмахнулась од робота.

— І не пробуй заткнути мені рота! — обурився Посейдон.

Йому хотілося сварки.

— Ще слово, і я попрошу тебе вийти, — попередила тоді Поліна.

— Мовчу, — відповів Посейдон. — Мовчу під загрозою неминучої розправи. Але внутрішньо не здамся.

— Не зважай на нього, — сказала Аліса японському хлопчикові.

— Він старий і нервовий, хоча з роботами такого не повинно траплятися. Краще розкажи нам, що ж у тебе сталося.

— Мій батько, — почав Юдзо, — геолог, професор. Після того як померла наша мама, він забрав мене на Марс і ми там дуже дружно жили. А чотири місяці тому він полетів на астероїди в експедицію. Він полетів один на кораблі "Сакура". З дороги

надсилав мені листи й космограми. Остання космограма була з Вести. Він писав у ній, що полетить далі, до малих астероїдів. Але потім він зник.

— Як це так зник? — здивувалась Аліса.

— Ніхто нічого не знає. Його шукали. І напевне шукають і зараз. Та астероїдів надто багато.

— Тут сам чорт ногу вломить, — озвався Посейдон.

— А я дуже сумував без батька, — мовив Юдзо, і голос у нього затремтів.

Він проковтнув сльози й відвернувся. Всі мовчали, бо розуміли, що втішити хлопчика не можна. Він був надто гордий.

— Мені здається, — провадив далі хлопчик, — що батькові потрібна моя допомога. Йому зле. Мені всі казали, щоб я терпів і чекав, що батька знайдуть. Але вони насправді думали, що батько чагинув, і навіть корабля не знайшли. І нарешті мені сказали, що мене відвезуть на Землю, до моєї тітки в Осаку. Та я знаю, що батько живий! Я краще їх усіх знаю! Я знаю!

— Заспокойся, Юдзо, — сказала Поліна, обіймаючи хлопчика. — Ми тебе розуміємо. Ти не міг полетіти на Землю, полетіти далеко від батька.

— І ти взяв учбовий катер! — вигукнула Аліса. — Молодчина! Я б на твоєму місці зробила те саме.

— І безглуздо, — втрутився Посейдон. — Якщо ти викрадаєш корабель, то неодмінно треба взяти з собою чимбільше пального й харчів.

— Мені не було коли. Я прокрався вночі на космодром. Я знав цей корабель, бо я на ньому вчився в дитячій космічній школі. Та я не міг нести з собою продуктів. Я дав собі слово, що не вернуся, поки не знайду батька. Але я не подумав, як далеко треба летіти і як довго треба шукати. У мене скінчилися продукти, а потім кінчилось пальне. І я вже не міг вернутися назад. У мене була слабка рація, й на Марсі мене не чули.

— Ще б пак. Ніхто не думав, що учбовий катер полетить так далеко. Для цього він не призначений. Це все одно що на відкритому човникові вийти в океан. Твоє щастя, що ми тебе зустріли.

— Я вам вельми вдячний, роботе-сан, — сказав Юдзо. — Але я не міг учинити інакше..

— Не знаю, не знаю. В будь-якому випадку ти вчинив як людина. Ви, люди, дуже нерозумні істоти.

— Якби ми були дуже розумними, Колумб ніколи б не відкрив Америки, — мовила Аліса, їй сподобався Юдзо, і вона гадала, що на його місці вчинила б так самісінько.

— У даній ситуації, — зауважив робот, — найрозумніше хлопчикові випити ще чашку бульйону, а мені вийти на зв'язок із Марсом і повідомити, що ми підібрали хлопчика Комуру. Я уявляю, яка паніка панує на Марсі — пропала дитина!

— Розігрій бульйон, — попрохала Поліна робота.

— Ну от, хіба це заняття для Посейдона? — пробурчав робот, але відразу ж пішов у камбуз.

— Що ж ти робитимеш, коли повернешся на Марс? — запитала Аліса хлопчика.

Хлопчик відповів не одразу. Але потім наважився і сказав упевнено:

— Я знову візьму корабель. Випрошу, вкраду, якщо треба... і знову полечу шукати батька. Тільки боюся, що буде вже пізно.

— Дивно, — озвалась Поліна, — я просто не знаю випадку, щоб безслідно пропав корабель. У Сонячній системі, де всі дороги сходжені, де так мало небезпек.

— Неправда твоя! — відповів із камбуза Посейдон. — Один пояс астероїдів може похвалитися безліччю жертв. За останні місяці це, напевно, вже шостий випадок. Я саме перед вильотом проглядав зведення рятувальної служби. Безвісти пропали вантажні кораблі "Робінзон" та "24-біс", невідомо, куди подівся корабель "Гучний сміх". Досі невідома доля двох туристських кораблів. І як знайдеш корабель, якщо він розбився на такому ось астероїді.

Посейдон отак міркуючи, повернувся в рубку і, перед тим як увімкнути передавач і повідомити про хлопчика на Марс, подивився на центральний екран.

На екрані красувалася сплющена чорна куля. Астероїд не відбивав світла й здавався чорним провалом у зоряному небі.

Посейдон простяг руку до передавача й завмер.

— Поліно, — сказав він. — Ти нічого не відчуваєш?

— Дуже дивно, — відгукнулась Поліна. — Мені здається, що збільшилася сила тяжіння.

— Поглянь на прилади. Ми міняємо курс.

— Але я не давала такого наказу комп'ютеру, — відповіла Поліна.

Вона швидко пройшла до пульта керування і ввімкнула запит комп'ютеру. Чорний астероїд, матовий, непроникний, поволі збільшувався на екранах. У ньому було щось зловісне.

Поліна й Посейдон прочитали показання комп'ютера.

— Дивно, — сказала Поліна.

— Яз таким феноменом іще не мав справи, — відповів Посейдон.

— Що сталося? — запитала Аліса.

— Поле тяжіння цього астероїда у багато разів більше за розрахункове, — пояснила Поліна.

— Він як магніт? — допитувалась Аліса.

— Можна сказати й так, — згодився Посейдон.

— Ура! — крикнула Аліса. — Виходить ми зробили відкриття.

— Не знаю, як щодо відкриття. — Посейдон усівся в крісло пілбта. — Але доведеться тікати від цього відкриття, аби не розбити об нього носа. Прошу пасажирів пристебнутися.

— Так, діти, — підтвердила Поліна. — І, будь ласка, не гайте часу.

Аліса натиснула на кнопку в задній стіні рубки, і з стіни вивалилися, розкладаючись, два крісла. Вона всілася в одне й сказала Юдзо:

— Мерщій же!

Вони пристебнулися амортизаційними поясами.

— До прискорення готові? — запитав Посейдон.

— Я готова, — сказала Поліна.

— Ми готові, — сказала Аліса.

— Є прискорення, — сказав Посейдон.

У рубці було дуже тихо. Ледь чутно дзижчали прилади. Посейдон збільшив потужність двигунів, і "Арбат" почав боротися з силою, яка притягувала його до чорного астероїда.

У перші хвилини Аліса відчула, як її втискує в крісло, — корабель почав вириватися з павутини. Та це тривало недовго. Аліса почула похмурий голос Посейдона:

— Комп'ютер каже, що нашої потужності не вистачить.

— Чому? — спитала Поліна.

— Сила тяжіння збільшується. Але цього бути не може, — відповів Посейдон.

— Чому? — здивувалась Аліса.

— Тому що цього не може бути ніколи.

Вражені такою категоричною заявою робота, люди замовкли.

— Що робити? — запитав після паузи Посейдон.

— Ти що пропонуєш?

— Ми з комп'ютером, — мовив Посейдон, — вважаємо, що цей феномен краще вивчати на місці. Для цього найліпше опуститися на астероїд і з'ясувати, в чім річ.

— Тобто здатися якомусь нещасному шматкові каменю? — спитала Аліса.

— Здатися каменю неможливо. Але щоб тебе не ображати — ви ж такі горді, — я пропоную з доброї волі опуститися на астероїд і його швиденько дослідити.

— Знайти там генератор гравітації, — сказала Аліса, — і вимкнути його?

— От бачиш, які ми кмітливі! — погодився з Алісою робот.

— А якщо підемо на межі двигунів? — запитала Поліна.

— Тільки марно витратимо пального, — відповів Посейдон. — До того ж, я не дозволю збільшувати навантаження. Моя перша й найважливіша функція — охороняти людей. На борту є дві юні істоти, яким такі перевантаження шкідливі. І якщо ти, капітане, накажеш мені вести далі боротьбу з астероїдом, я скажу тобі: пробач, Поліно, я проти.

Астероїд займав тепер уже екран. Корабель зносило до плями посеред астероїда, яка навіть на тлі чорноти здавалася провалом.

— Там якась заглибина, — сказав Юдзо. — Напевно, яма.

— Велика яма, — додав Посейдон. Поліна обрала рішення.

— Слухайте мене уважно, — мовила вона. — Я зменшую навантаження на двигуни, і ми будемо спускатися на астероїд. Усім увімкнути амортизацію крісел за аварійним розкладом. Нас притягуватиме, і ми падатимемо на астероїд дедалі швидше. Перед самісінькою його поверхнею я увімкну двигуни на повну потужність, щоб нам не розбитися. Будьте до цього готові й не пищати.

— Єсть не пищати, капітане, — відповіла Аліса й перед тим, як увімкнути аварійну амортизацію свого крісла, увімкнула її на кріслі хлопчика.

Обидва крісла випустили із спинок пружкі широкі захвати і ніби ввібрали в себе

своїх пасажирів. Ніжно, але рішуче, наче вони мали живі людські руки.

Підлога немовби попливла з-під ніг — це Поліна, теж закутана в крісло, ввімкнула двигуни, залишивши тільки допоміжні гальмівні мотори.

Чорна стіна астероїда перетворила екран у непроникно темну пляму. В центрі плями щось мигтіло. Та Аліса не встигла розгледіти, що це, бо корабель ураз просто здригнувся, піднатужився, намагаючись подолати тяжіння, яке хотіло розтрощити його об чорне каміння. Він повис за кілька десятків метрів над поверхнею астероїда і потім, здаючись на милість астероїда, опустився на кам'яне дно западини.

І хоч Поліна зробила все можливе, удар був таким сильним, що "Арбат" підскочив на амортизаторах, ударився знову, нахилився і завмер...

Світло погасло.

Настала тиша.

5

— Усі живі? — пролунав у темряві голос Посейдона.

Клацнула застібка амортизаційного крісла, потім другого. Хтось застогнав.

— Спокійно, — сказав Посейдон. — Зараз підімкну себе до аварійного освітлення.

Відразу ж загорілося слабке світло під стелею рубки.

Друга лампа загорілася в лобі Посейдона.

Люди вилізли з крісел, приводили себе до ладу. На щастя, ніхто сильно не постраждав. Тільки Юдзо подряпав щоку — зірвався один із дисплеїв і зачепив його. Алісине крісло похилилося, але встояло. Головний екран розбився, проте допоміжні працювали.

— Це ти стогнав, Юдзо? — запитав Посейдон, дивлячись на хлопчика.

У нього по щоці простяглася червона смужка.

— Ні, — відповів хлопчик упевнено.

— Це я стогнала, — призналась Поліна. — Я згадала, що посуд у шафі був не закріплений.

— Ой, там моя улюблена чашка! — вигукнула Аліса, кидаючись у кают-компанію.

Посейдон морочився з освітленням. Поступово світло ставало дедалі яскравіше.

— А тяжіння тут нормальне, — зауважила Аліса, — як на Місяці.

— Авжеж, менше за земне, — мовив робот. — Я це вже завважив. Загорілося світло і в кают-компанії.

Аліса розчинила шафу й звідтіля посипалися черепки чашок і тарілок.

— Я не раз попереджав, — заявив робот, почувши дзенькіт, — що корабельний посуд має бути металевий або пластиковий. Пристрасть людей до порцеляни нерозумна.

— А моя чашка ціла, — озвалась Аліса.

Поліна пройшла до аптечки, дістала пластр і спирт.

— Алісо, — попрохала вона, — подбай про Юдзо. А мені треба вийти на зв'язок із Марсом.

— Давно пора, — сказав Посейдон, обертаючись до рації.

Юдзо тим часом підійшов до ілюмінатора й намагався розгледіти, що діється зокола.

Алісі довелось потягти його за руку, він одійшов від ілюмінатора і дав помити й заклеїти щоку. Спирт боляче щипав, але Юдзо навіть не скривився.

— А раптом мій батько... — почав Юдзо. — Адже його теж могло притягти.

— Ну що, Посейдоне? — спитала Поліна. — Налагодив зв'язок?

— Доведеться потерпіти, — відповів Посейдон. — Рація розбита.

— От жаль! — зітхнула Поліна. — І скільки тобі треба часу?

— Години зо дві, — відповів робот. — Я дістану запасні частини.

Поліна очистила пульт від черепків і спробувала увімкнути зовнішній прожектор.

— Постривай, — зупинив Посейдон. — Не жіноча це справа лагодити освітлення.

Він одкрив кожух пульта, замінив один із блоків і за ілюмінатором стало ясно — промінь потужного корабельного прожектора розітнув темряву. Всі підійшли до ілюмінатора.

— Ой! — першою вигукнула Аліса. — Що це означає?

6

Корабель "Арбат" опинився у великому круглому заглибленні, схожому на місячний кратер. Стіни кратера були високі й круті. Але, подив викликало не це, а те, що "Арбат" опинився в кратері не сам.

Довкола нього лежали кораблі й уламки кораблів.

Деякі, певно, розбилися давно і не можна було вгадати, якими вони були раніше. Інші кораблі були обідрані, немовби якийсь жартівник зривав із них обшивку, залишаючи тільки скелети шпангоутів. Треті розбилися під час посадки. Але два чи три кораблі здавалися цілісінькими.

Посейдон поволеньки вів променем прожектора по цьому дивному звалиську, і промінь по черзі висвітлював тих, що зазнали аварії.

Ось промінь завмер на золотому написі на борту корабля.

— "Робінзон", — промовила Аліса.

— Здрастуй, дідугане, — привітався Посейдон. — Коли ми бачилися з тобою востаннє? Здається, на Ганімеді. Ти на вигляд був куди кращий. Ось ти де пропав, ось де завершив свій славний шлях!

Промінь прожектора пішов убік. Зупинився, освітив напис "Гучний сміх".

— Яка дивна назва, — озвалась Поліна, дивлячись на понівечений обідраний корабель.

— Ти не чула? — спитав Посейдон. — Це була дивна компанія. Прихильники веселої музики. Вони літали по різних планетах із концертами. Співаки й клоуни.

— Невже вони загинули?

— Якщо всередині астероїда немає атмосфери, — сказав Посейдон, — тоді діватись нікуди.

Промінь тим часом повз далі й раптом пролунав відчайдушний крик Юдзо:

— Це батько! Батько тут! Я казав, що знайду батька!



Хлопчик показував на корабель, що лежав за "Гучним сміхом". На борту був напис "Сакура". І знак геологічної служби.

— Це наш корабель! — повторював Юдзо. — Пустіть мене, будь ласка, туди. Я там мушу бути.

— Там його нема, — тихо мовила Поліна.

Під холодним безжАлісним світлом прожектора видно було, що корабель постраждав під час посадки, до того ж частину металевої обшивки знято.

— Але я все одно мушу туди піти, як ви не розумієте! — наполягав Юдзо. — Батько міг залишити там записку. Хоч би записку...

— Заспокойся, Юдзо, — благала Поліна. — Ми неодмінно підемо туди й оглянемо корабель.

— Ти сказав, що всередині астероїда може бути атмосфера? — запитала Аліса у робота. Вона спитала неголосно, тому що не вірила в це.

— Навряд, — відповів Посейдон. — Астероїди — мертві тіла. На них немає атмосфери. Вона б не змогла втриматися, бо притягання надто мале.

— Але тут притягання велике!

— Поглянь за ілюмінатор. Ясно ж — тут вакуум.

— А всередині?

— Всередині камінь, — відповів Посейдон.

— А якщо всередині зроблено порожнину і в ній сидять люди, у яких є генератор гравітації?

— Ну, Алісочко, ти мені починаєш розповідати фантастичний роман. Хто й чого сидітиме в мертвому астероїді?

— Космічні пірати! Вони зумисне пробралися в Сонячну систему і зробили таку пастку. Затягують кораблі, а потім їх грабують, а пасажирів беруть у полон.

— Фантазерка! — рішуче мовив Посейдон. — Навіть якби пірати й змогли непомітно проникнути в Сонячну систему, навіщо їм грабувати вантажний корабель "Робінзон", який везе запасні частини до бурильних установок, навіщо їм грабувати "Гучний сміх", що на ньому летять музиканти, все багатство яких — сурми та барабани? Навіщо їм грабувати "Саиуру", на якій професор Комура везе зразки гірських порід?

— Посейдоне, ти не розумієш простих речей, — втрутилася Поліна, котра відчинила стінну шафу, щоб дістати свій скафандр. — Не можна віднімати у людей надію.

— Надія — це гіпотеза, не підкріплена фактами, — заперечив Посейдон.

— Поки що не підкріплена, — сказала Поліна. — Але факти можуть з'явитися.

— Нелогічність людей мене часом обурює, — буркнув Посейдон.

Юдзо підійшов до шафи зі скафандрами слідом за Поліною і зупинився.

— А де мій скафандр? — запитав він. — Ой, ми ж його залишили на катері!

— З катером доведеться зачекати, — промовив Посейдон.

Він перевів промінь прожектора ближче, аж до "Арбата", і стало ясно, що пришвартований до нього катер ШУК-24 не витримав аварійної посадки.

— Не турбуйся, — заспокоїла Поліна хлопчика. — Я піду на "Сакуру", а Посейдон

огляне катер і принесе тобі скафандр.

— Якщо від нього що-небудь лишилося, — засумнівався Посейдон.

— Я візьму Алісин скафандр, — сказав Юдзо.

— Послухай, — суворо заперечила Поліна, — ти на космічному кораблі. У невідомій ситуації. Капітан корабля — я. І зараз усі підкоряються мені беззаперечно. Тобі це зрозуміло?

— Зрозуміло, капітане-сан, — відповів хлопчик. — Та, може, все-таки я візьму Алісин скафандр?

— Ми навіть не знаємо, де ми опинилися, — терпеливо пояснювала Поліна хлопчикові. — Ми не знаємо, що нас чекає. Ви з Алісою, хоч би що сталося, залишаєтесь у кораблі Тут безпечніше.

— Слушно, — підтримав Поліну Посейдон. — А то доведеться і вас рятувати. До речі, астероїда з такими параметрами в повному списку малих планет немає. Але, може, все-таки в "Сакуру" теж сходжу я? Коли що — мене навіть не треба рятувати. Я — стара залізна бляшанка...

— Чули, — відповіла Поліна. — Нічого нового. Мерщій принеси скафандр Юдзо. Він може нам знадобитися. І негайно ж назад. Ти відповідаєш за безпеку дітей.

— І без твоїх наказів знаю, за що відповідаю. — Посейдон був невдоволений, він боявся за Поліну.

Поліна перевірила скафандр, опустила шолом. Її голос у динаміку шолома звучав глухо, ніби крізь подушку.

— Я спробую зв'язатися з Марсом по рації "Сакури", — сказала вона і відкрила люк у перехідник.

Перш ніж люк закрився, Посейдон устиг сказати навздогін:

— Ставлю сто проти одного, що ніякої рації там і нема.

Клацнув замок перехідника. Через півхвилини Поліна з'явилася на чорній гладенькій поверхні астероїда.

— Перевіряю зв'язок, — долинув її голос.

— Зв'язок стійкий, — відповів робот.

— На випадок будь-якої несподіванки капітаном корабля залишається Аліса Селезньова, — розпорядилася Поліна.

— Ясно;— мовив робот, стежачи променем прожектора за Поліною.

Він не заперечував, бо за космічними правилами робот не може командувати кораблем, на якому є люди. Навіть якщо він розумний, досвідчений, універсальний робот. Звичайно, фактично без Поліни головним буде він, але в критичній ситуації останнє слово залишиться за Алісою, хоч Алісі всього одинадцять років.

— Я все зрозуміла, — сказала Аліса, дивлячись, як на екрані зменшується блискуча фігурка Поліни.

Поліна обходила уламки кораблів і часом розмірковувала вголос:

— Бачу корабель незнайомої конструкції — його вам не видно, він лежить за "Гучним сміхом". Вочевидь не з Сонячної системи. І опинився тут давно. Отже, цей

астероїд не перший день притягує кораблі. Дивно, що досі його ніхто не помітив. Уже двадцять років тому тут працювала комплексна експедиція. Вони не могли пропустити такого великого тіла. Як ти гадаєш, Посейдоне, який радіус астероїда?

— Трішечки більший за кілометр, — відповів Посейдон. — Але форма в нього неправильна, він схожий на сплюснуту кулю або на сочевицю. Ми опустилися на втисненому боці.

— Підходжу до "Сакури", — сказала Поліна.

Коли Поліна зупинилася біля корабля, стало ясно, що "Сакура" разів у п'ять вища за неї. Поліна вголос описувала свої дії. Так належить робити, якщо розвідник один вийшов із корабля.

— Бачу люк, — говорила вона. — Люк відкритий. Кришки нема. Отже, і в кораблі нікого. І все-таки я зайду всередину, огляну корабель і спробую з'ясувати, в якому стані рація. Посейдоне, ти приніс скафандр?

— Пам'ятаю, — відповів Посейдон. — Алісо, ти залишаєшся на зв'язку, знаєш, як керувати прожектором?

— Усе знаю.

Посейдон пішов до перехідної камери, а Аліса слухала, як Поліна розповідає про те, що бачить на "Сакурі".

Юдзо розривався між "Сакурою" та учбовим кораблем. Він навіть підбіг до люка, ніби хотів поквипити Посейдона, який поволі вовтузився біля люка учбового катера. Юдзо сподівався, що як тільки він одержить скафандр, то зможе теж побігти до "Сакури".

— Я всередині "Сакури", — було чутно голос Поліни. — Дивне видовище. Немовби тут бушував якийсь розбійник. Обшивку обдерто, прилади потрощено, посуд розбито, кудись поділися всі речі з каюти і кубрика. І рацію... рації нема. Вона вирвана і зникла.

— А записка? — крикнув Юдзо. — Батько мав залишити мені записку!

Поліна не чула хлопчика й говорила далі:

— У шафі нема скафандра. Отже, батько Юдзо встиг надіти його.

Аліса подумала, що якщо хтось пограбував корабель то могли взяти скафандр. Ясно, що Поліна сказала останню фразу, аби заспокоїти Юдзо.

— Більше мені тут робити нічого, — мовила Поліна, — Доведеться нам шукати шлях усередину астероїда.

Можливо, Посейдон не мав рації, коли висміював Алісину теорію про піратів.

— Алісо, поглянь! — пролунав гучний голос Юдзо.

Аліса обернулася до ілюмінатора, який дивився на учбовий катер.

Вона побачила, як Посейдон підходить до корабля, несучи скафандр Юдзо.

Але хлопчика схвилювало не це.

— Що сталося? — запитала Аліса.

— Поверни прожектор правіше! — попрохав Юдзо. — Ще правіше. Бачиш?

Промінь прожектора вихоплював із темряви остови кораблів, кам'яні брили, понівечені шматки металу... І раптом Аліса помітила рух. Від стіни кратера до корабля

поспішали якісь постаті. Незрозумілі істоти були в чорному, і тому важко було розібрати, що вони собою являють.

Цієї миті відчинилися двері перехідника, і зі скафандром у руці з'явився Посейдон.

— Бережися, Посейдоне! — покликала його Аліса.

Той відразу збагнув, у чім річ, кинув скафандр хлопчикові, а сам метнувся до пульта, щоб увімкнути збільшення на екрані.

— Поліно, — сказав він, вдивляючись у рухливі постаті, — ми бачимо людей. Вони наближаються до "Сакури" і до нас.

— Дуже добре, — відповіла Поліна, — я виходжу їм назустріч. Отже, тут працює якась невідома нам лабораторія,

— Обережніше, Поліно! — втрутилася в розмову Аліса. — Хоч Посейдон не вірить, я все одно думаю, що тут космічні пірати. Невже може бути лабораторія, яка розбиває і грабує кораблі?

— Увага, — промовив Посейдон. — Це не люди.

— А хто? — спитала Поліна.

— Це прихідді. Можливо, тобі залишитися в "Сакурі"?

Та було видно, що Поліні не пощастить зникнути. Темні істоти поділилися на дві групи. Одна з них поспішала до "Арбата", друга кинулася до "Сакури".

— Вони йдуть до тебе, — попередив Посейдон. — Гадаю, вони стежили за нами і знають, що ти на борту "Сакури". Я йду до тебе на допомогу.

— Залишайся на кораблі, — сказала Поліна.

— Не можу. Ти в небезпеці. "Арбат" можна зачинити, й діти протримаються в ньому до мого повернення. Ти беззахисна.

І, не витрачаючи більше слів, Посейдон рушив до перехідної камери.

— Я теж виходжу, — почула Аліса голос Поліни. — А то я почуваю себе в цій коробці, як щур у пастці.

— Посейдон пішов до тебе, — мовила Аліса.

Вона дивилася, як Посейдон сягистими кроками поспішає по відкритому простору. Потім вони побачили й Поліну. Поліна вийшла з "Сакури" саме в той момент, коли до "Сакури" підбігли перші з чорних постатей.

— Хто ви? — встигла запитати Поліна.

І враз чорні постаті накинулись на Поліну, наче зграя вовків на оленя, й повалили її на каміння.

— Посейдоне... — Й цієї миті зв'язку не стало.

Певно, чорні істоти зірвали з шолома антену.

Посейдон мчав до Поліни величезними стрибками.

Але добігти до неї не зміг.

Кілька чорних постатей зустріли його, і він ударився об них, зім'яв найближчих суперників, та не витримав ваги решти.

— Увага, Алісо! — долинув до рубки його голос. — Із корабля не виходити. Я тимчасово припиняю опір, щоб проникнути в астероїд слідом за Поліною. Чекайте

мене...

На цьому урвався і зв'язок із Посейдоном.

У рубці панувала тиша.

Аліса та Юдзо залишилися самісінькі.

7

Аліса помітила, що Юдзо поспішає, натягує скафандр. Вона подумала, що і їй не завадить одягтися. Може, доведеться вийти з корабля. Вона побігла до шафи, аби зняти останній скафандр.

— Стеж, щоб вони не підійшли, казатимеш мені, де вони, — крикнула вона Юдзо.

Добігши до шафи, вона зупинилася. Ні, спершу треба зачинити корабель. Аліса піднялася навшпиньки, щоб увімкнути екстрений замок. На будь-якому кораблі є ця система електронного блокування — коли її ввімкнено, люк не відімкнути ніяким ключем. Тільки розрізавши обшивку корабля, можна в нього проникнути.

— Вони йдуть сюди, — сказав Юдзо.

— Всі?

— Ні. Майже всі потягли до стіни Поліну й По сей до на. А троє йдуть сюди.

— Ех, шкода в нас нема бластера, — зітхнула Аліса.

— Так, — згодився Юдзо. — Зараз би ми їх розстріляли.

— А раптом... — Аліса задумалась, тримаючи в руках скафандр. У неї буйна уява, і вона вміє придумувати неймовірні пояснення подіям. — А раптом цей астероїд некерований? А чорні істоти — тутешні рятувальники. Тільки вони не з нашої системи і не знають мови. От вони й витягають із кораблів усіх, хто зазнає аварії, щоб сховати їх усередині астероїда.

— Я не вірю! — мовив Юдзо. — Рятувальники не кидаються на людей, як звірі.

Аліса натягла скафандр, наділа шолом, та поки що не стала опускати забрало. Це можна зробити в одну секунду.

— Вони підійшли до корабля, — повідомив Юдзо.

— Подивимося, що вони робитимуть, — відповіла Аліса.

Чекати довелося недовго. Пролунав удар у люк. Потім ще один, сильніший за перший.

— Діти мої козенята, — сказала Аліса, — це я прийшла, молочка принесла.

— Що ти говориш? — здивувався Юдзо.

— Це дитяча казка, ти її не знаєш. Один вовк переодягся козою і прийшов у дім до кози, щоб з'їсти її дітей.

— Я знаю таку казку, — відповів Юдзо.

— Тільки нас не ошукаєш, — мовила Аліса.

Наступний удар був сильніший.

— Чим вони стукають? — подумав уголос Юдзо. — Що в них, кулаки залізні?

Удари сипалися один за одним, одноманітно й монотонно.

— Якщо вони не зовсім ідіоти, — сказала Аліса, — то що-небудь придумають.

І ніби у відповідь на її слова до корабля підійшло ще кілька чорних істот. Один із

них притягнув щось схоже на бластер, але з довгим дулом.

Вузький білий промінь вихопився з бластера й торкнувся люка.

— Пропалять, — забідкалась Аліса. — Напевно пропалять.

— Щи будемо битися, — спаленів Юдзо.

— А яка користь? — запитала Аліса. — Якщо вони Посейдона здолали, то ти недовго протримаєшся.

— А що робити? Краще загинути з честю.

— Логіка не для мене, — мовила Аліса. — Я ще школи не закінчила. Надівай шолом.

Поки Юдзо, поглядаючи в ілюмінатор, за яким чорні істоти наполегливо свердлили обшивку "Арбата", надівав шолом, Аліса відкинула куток килима в кают-компанії. Там, вона знала, був невеликий люк, який вів у технічний відсік "Арбата". Якось при ній Посейдон лазив туди, щоб перевірити системи опалення.

Юдзо проліз у люк першим, потім туди ж опустилась Аліса, закривши за собою люк так, щоб, коли вона його закриє, куток килима опустився на старе місце. Вона не бачила, вдалося їй це чи ні, люк закрився. Було так тихо, що чути було, як часто дихає Юдзо.

Аліса ввімкнула на хвилюку шоломовий ліхтар.

Відсік, у якому вони ховалися, був низьким і тісним, хоч дуже довгим. Уздовж нього тяглися дакти повітроводів, труби опріснювачів, опалювальні шланги. Аліса поманила Юдзо за собою, і вони відповзли чимдалі від люка.

— Тепер тихо, — прошепотіла Аліса, — мовчи, хоч би що сталося.

Чекати довелося недовго.

Хвилин із п'ять.

Спочатку вони відчували рух повітря. Це означало, що чорні істоти, яких Аліса для себе називала бандитами, все-таки відкрили люк "Арбата". Повітря відразу вилетіло з корабля, як вилітає повітряна булька, якщо швидко опустити під воду глечик. Правда, з відсіку, де сховалися Аліса з Юдзо, повітря вилетіло не так швидко — хоч він і не був герметичним, але щілини й канали, якими він сполучався з основними приміщеннями корабля, були невеликі й повітря знадобилося кілька секунд, щоб вибратися з відсіку. Скафандри дітей умить пристосувалися до зміни тиску, проте Аліса звично відчула перехід у вакуум, подібний до того, як буває, коли виходиш із корабля у відкритий космос.

Потім пролунали кроки.

Та Аліса почула їх не вухами — звуки не поширюються у вакуумі. В космосі завжди панує тиша. Але вібрацію підлоги під важкими кроками бандитів вони відчували.

І якщо прикласти руку в рукавичці до стелі відсіку, то можна вгадати кожен крок тих, хто нагорі.

Бандити досить довго ходили по кораблю. Потім корабель почав здригатися сильніше, ривками, й Аліса не відразу збагнула, що бандити вчинили грабунок. Вони відламують, викидають, відкручують прилади й речі і забирають із собою.

Далі зненацька з'явилась над головою, там, де був люк, тонка кругла смужка

світла. Отже, хтось відгорнув килим. Аліса завмерла, чекаючи, що зараз бандит відкриє люк.

Та цього не сталося. Замість цього невдовзі настала тиша. Корабель спорожнів.

— Що робити? — спитала Аліса.

— А що? — не зрозумів Юдзо.

— Я думаю, що вони пішли, бо забрали з корабля різні речі Але найпевніше вони повернуться. І тоді неодмінно залізуть у цей відсік. Боюся, що нам тут не відсидітись.

— Тоді давай виліземо, — сказав Юдзо. — Мені тут обридло.

— У нас мало часу, — відповіла Аліса й поповзла до люка. — Адже вони можуть працювати в кілька змін. Одні йдуть, інші приходять, ми не знаємо, скільки їх тут.

Сказавши так, Аліса відкрила люк і, огледівшись, швидко вибралась назовні. Слідом за нею виліз Юдзо.

На кораблі нікого не було. Але за ті хвилини, поки бандити безчинствували на ньому, корабля було не впізнати. Зникли прилади, посуд, навігь меблі, простирадла й одяг, пульт керування став скелетом пульта. Навіть килим забрали.

Аліса кинулась до ілюмінатора. Прожектор тепер не горів, та їй вдалося побачити невиразні тіні бандитів. Вони віддалялися до стіни кратера. Йшли ланцюжком, тягнучи здобич. Два останніх бандити несли згорнутий трубкою килим із кают-компанії.

— Ходімо, — запропонувала Аліса.

— Куди? На "Сакуру"? — спитав Юдзо.

Хоч Поліна і сказала, що на "Сакурі" нічого нема, він хотів туди потрапити: а раптом Поліна не помітила чогось важливого, якогось послання, призначеного тільки для очей Юдзо.

— Ні, — мовила Аліса. — Я гадаю — найкраще нам піти за бандитами. Треба побачити, як вони заходять усередину астероїда.

— А якщо вони нас помітять?

— Коли боїшся, йди на "Сакуру" і сиди там, чекай.

— Я нічого не боюсь, — образився Юдзо.

І першим пішов до люка.

Люк був зірваний і валявся на камінні поряд із кораблем.

Вони вийшли з корабля і швидко пішли слідом за бандитами.

8

Поліна не помітила, як відчиняються двері всередину астероїда. Хоч і намагалася це зробити. Винуваті в цьому були чорні безликі істоти, що тягли її до стіни кратера, заважаючи один одному, метушачись, штовхаючись. Вони нагадували Поліні мурах, які тягнуть до мурашника спійманого жука. Начебто нетямущі, але поволі жук усе-таки посувається до мурашника.

Відкрився перший люк, істоти зупинилися, чекаючи, напевно, коли врівноважиться тиск. Потім відкрився другий люк. Поліна зрозуміла, що всередині астероїда є повітря.

Вона опинилася в темному коридорі, і її знову потягли вперед.

Кроків через сто попереду зазоріло тьмяне світло. Під стелею коридора мигтіла

слабенька лампа. При світлі її було видно, що коридор висвердлено в породі, причому зроблено це не дуже акуратно, й стіни були не облицьовані. Вздовж них тяглися кабелі, проводи, на всьому була пилюка, і Поліна відчула атмосферу запустіння.

Поліна намагалася розгледіти своїх супротивників, але світла було мало, а ліхтар у шоломі вона не зважилася ввімкнути, побоюючись, щоб його розіб'ють, — здогадалися ж вони зірвати антену зовнішнього зв'язку.

Невдовзі трапилася ще одна лампа. Потім Поліна побачила хід, що вів праворуч. Його було перегороджено невисоким бар'єром. І їй здалося, що з-за бар'єра визирає бліде людське обличчя, скоріш за все обличчя дитини. Вона не була впевнена, чи бачила це обличчя насправді чи їй тільки здалося. Істоти не давали їй ні секунди спокою — смикали, штовхали, тягли вперед.

— Та не штовхайтесь ви! — сказала Поліна. — Я й так іду. Хоч би пояснили, чого вам від мене треба.

Проте її слова аж ніяк не подіяли на чорних істот. Вони так само тягли її вперед. Ще через кілька метрів Поліна відчула, що підлога пішла вниз, вона ледь не впала від різкого поштовху.

Попереду відчинилися двері.

За ними було напівтемне приміщення, куди істоти й заштовхнули Поліну.

Двері зі скреготом засунулись, відрізавши Поліну від коридора.

Вона була одна.

Єдиний тьмянний світильник під стелею ледь освітлював просторе приміщення. Сірі стіни, сіра підлога, сіра стеля. У кутках звалено ганчір'я, розбита чашка лежить посеред підлоги, лялька без руки, і чомусь під стіною купою музичні інструменти: пом'ята туба, що тьмяно виблискувала, флейта, скрипка з обірваними струнами і навіть віолончель.

Поліна ні до чого не торкалася. Вона поволі обійшла кімнату, аби переконатися, що вона тут сама, і з'ясувати, чи є звідси інший вихід. Так, нікого крім неї нема. Але й виходу іншого теж нема. Стіни гладенькі, суцільні, лише в одному місці над головою невеликий, затулений решіткою отвір вентиляційного ходу.

Несподівано, якраз під цим отвором, Поліна побачила видряпаний чимось гострим напис: "Ми з "Гучного сміху". Люди, знищіть це гніздо..." Неподалік був іще один напис, цього разу чорний, написаний вугіллям чи тушшю: "Сьогодні наша черга. Ми знаємо, що ніхто ще не виривався живим із пазурів крижаного дракона. Прощайте..."

Поліна мимоволі обернулась, їй здалося, що хтось заглядає їй через плече. Але нікого нема, просто тиша, і без того зловісна, згустилася, наче холодний кисіль.

Поліні стало страшно. Бона кинулась до дверей, заходилася гамселити в них кулаками і кричати:

— Випустіть мене! Ви не маєте права! Негайно відпустіть мене!

\* \* \*

Аліса і Юдзо не поспішали. Вони не хотіли наближатися до бандитів.

Але ті не оглядалися. Вони були заклопотані — тягли до стіни награване барахло.



Так, перебігаючи від корабля до корабля, Аліса з Юдзо дісталися майже аж до стіни, але тут вони мало не попалися. У той момент, коли бандити зникли в отворі, що відкрився у стіні, й діти вийшли на відкрите місце, аби піти слідом за ними, двері в стіні знову відчинились і звідти вискочило троє інших бандитів.

На щастя, неподалік височів круглий борт мертвого корабля й Аліса, смикнувши за руку Юдзо, впала на каміння і завмерла. Юдзо збагнув і наслідував її приклад.

Певно, бандити й не сподівалися побачити тут кого-небудь. Вони поспішали, бігли підтюпцем, як мурахи на стежці здобичі

— Ну що, будемо чекати? — спитав Юдзо.

Треба було вирішувати швидко.

— Ні, — відповіла Аліса. — Ми не знаємо, скільки доведеться чекати й коли вони вгмоняться. А наші там, усередині. І можливо, твій батько.

— Мій батько напевно там, — сказав Юдзо. — Ходімо?

Вони підбігли до того місця в стіні, де зникли бандити. Аліса на секунду ввімкнула шоломовий ліхтар і побачила в його світлі тонку чорну смужку в згладженій породі — контури великого люка. Поряд із ним — опуклість, до якої, як вона помітила, доторкувалися бандити, наблизившись до стіни.

Аліса піднесла долоню до опуклості й після секундної паузи люк зрушився всередину, а потім відійшов убік.

У перехідній камері, куди вони потрапили, було темно. Аліса ввімкнула ліхтар і знайшла двері, що вели всередину астероїда. Двері відчинялися, як тільки врівноважився тиск у перехіднику та астероїді. Аліса кинула погляд на браслет-реєстратор зовнішніх умов. На ньому спалахнула зелена іскра — повітря придатне для дихання, температура плюс сімнадцять градусів. Але шолома вона відкидати не стала, навіть не підняла забрала — мало які мікроби можуть таїтися в цьому повітрі.

— Іди на три кроки ззаду, — сказала Аліса своєму супутникові. — Якщо зі мною щось станеться, ти зможеш відстрибнути назад.

Через кілька кроків вони дійшли до повороту коридора.

Коридор був вузьким, стіни холодними й нерівними, наче його було витесано в скелі. За поворотом коридор розширювався, в стінах з'явилися ніші й відгалуження, та Алка не ризикувала поки заглядати туди, бо думала, яю основний коридор скоріше приведе їх до центру астероїда.

Освітлений коридор був ледве-ледве. Від світильника до наступного світильника було метрів по тридцять, а горіли вони слабо. А оскільки в нішах і відгалуженнях узагалі світла не було, то весь час здавалося, що там зачаїлися якісь істоти й насторожено стежать за Алісою та Юдзо.

І хоч Аліса була готова до будь-яких несподіванок, те, що сталося, перелякало її на смерть.

Велика важка рука висунулася з чорної ніші й опустилась їй на плече.

Аліса охнула й присіла; Вона навіть не змогла втекти — ноги підкосилися від страху.

Юдзо налетів на неї.

— Що? — спитав він здавленим голосом.

— Тихше, — відповів хтось. Той, чужий голос, долинув звідкілясь ізверху, ніби зі стелі. — Ні звуку.

І тоді з ніші вийшов Посейдон.

Коли Аліса зрозуміла, що це друг, ноги відмовилися її тримати і вона змушена була притулитися до робота. Метал його ніг був гладеньким і теплим.

— Посейдончику, — прошепотіла Аліса. — Не можна так лякати.

— Пробач, — відповів робот, — але я не мав змоги кричати тобі здалеку, щоб ти не боялась. Я ледве впорався з першою партією моїх друзів і двоюрідних братів. Наступна партія може виявитися рішучішою.

— Що це означає? — спитав Юдзо, якого Посейдон не злякав.

— Є очі, дивися, — сказав Посейдон і ввімкнув на повну потужність свій шоломовий ліхтар.

За поворотом, у глибокій ніші лежали купою, саме купою, іншого слова не добереш, кілька бандитів. Чорні тіла переплуталися ногами й руками, деякі були взагалі без голів.

— Ой! — вигукнула Аліса. — Ти вчинив страшний злочин! Робот не може вбивати людину. Що з тобою, Посейдоне?

— А якщо вони вороги і вбивці? Я повинен терпіти?

— Ворогів і вбивць повинен судити суд, — сказала Аліса.

— Де суд? Покажи мені його? Куди доправити злочинців? Як умовити їх, що їм треба бути цяцями і йти, куди їм скажуть?

— Я розумію, але все одно так не буває.

Юдзо присів навпочіпки й уважно розглядав убитих.

— Це ж не люди! — раптом озвався він.

— Розумник! — Посейдон голосно зареготав, задоволений тим, що піддурив Алісу. — Як тільки я зрозумів, що вони — роботи, не більше як сліпі машини, одразу ж узявся до діла по-справжньому. На відкритому місці вони, звичайно, сильніші від мене і могли б розібрати мене на частини. Але у вузькому коридорі я набагато сильніший. А чому?

— Тому що ви розумніші, роботе-сан, — відповів Юдзо.

— Я радий, що з тобою зустрівся, — сказав Посейдон. — Мені дуже приємно познайомитися з таким кмітливим хлопцем.

— А ви не бачили мого батька? — спитав Юдзо.

— Коли? Я тут такий же новачок, як і ви.

— А Поліна, де Поліна? — спитала Аліса.

— Поліну будемо шукати. І професора Комуру будемо шукати. І всіх знайдемо. Тільки спочатку я хотів би познайомитися з тими, хто нацьковує бездушних роботів на чесних космічних мандрівників. І поговорити з ними серйозно.

Робот відсунув убік відламану руку одного з бандитів, і з неї викотилася Алісіна чашка. Аліса підхопила її.

— Дивна річ, — сказала вона. — І при посадці не розбилась, і тут уціліла.

— Ти ще нап'єшся з неї чаю, — пообіцяв Посейдон.

Серед тиші підземелля почувся віддалений тупіт.

— Шкода залишати поле бою, — мовив Посейдон. — Але гадаю, що найрозумніше відступити. Війна не в наших правилах.

Вони поквапилися вперед, де Посейдон набачив вузький хід убік. Там і зачаїлися, вимкнувши ліхтарі.

За хвилину повз них пробігли вервечкою кілька чорних роботів. Потім їхні кроки стихли. Чути було короткі звуки-клацання, якими обмінювались роботи. Скрип і гуркіт — либонь, вони розтягували купу своїх співбратів, намагаючись збагнути, що ж сталося.

— Зараз вони здогадаються, що в них на астероїді завівся ворог, — прошепотів Посейдон. — Через те нам краще не ждати тут. Чим будемо далі звідси, тим краще.

І вони побігли коридором, стараючись вибирати менш освітлені, вузькі ходи, щоб заплутати сліди погоні.

9

Поліну мучило безділля. Щось треба було робити. Невідомо, що сталося з Алісою та Юдзо, невідомо, де Посейдон, невідомо, нарешті, де ж вона знаходиться і чому її ув'язнили в цій камері. І, головне, невідомо, що ж сталося з тими людьми, хто був тут раніше, до неї.

Поліна підвелася й знову заходила стукати в залізні двері.

— Випустіть мене! — кричала вона. — Хто ваш начальник? Я вимагаю, щоб ви мене відвели до нього.

— Мовчати, — почувся голос із-за дверей. — Ти заважаєш відпочивати ашиклекам.

— Кому?

Ніякої відповіді.

Поліна огледілася в пошуках чого-небудь міцного, може, палиці або бруска, щоб сильніше бити в двері. Їй на очі навернулася пом'ята, але загалом ціла туба — величезна закручена труба, що залишилася від групи "Гучний сміх".

Вона взяла тубу, згадала, як надівають її через голову оркестранти, знайшла мундштук і після кількох невдалих спроб змогла видати з неї низький гучний звук,

Вона відчула, як цей звук проник крізь двері й полинув по всьому астероїду.

Звук проник так далеко, що робот і його супутники, які бігли коридором за кількома стінами, почули цей звук.

— Ти чуєш, Посейдоне? — спитала Аліса. — Тут є люди.

— Чому ти так вирішила? — здивувався робот. — Хіба на астероїді нема своїх музикантів?

— Жаль, — відповіла Аліса. — Я не подумала, що може грати хтось інший. У твого батька нема сурми?

— Нема, — здивувався Юдзо. — Він ніколи не грав на сурмі.

— Стій! — Алка завмерла.

Цієї миті Поліна, яка пробувала видобувати із сурми різні звуки, змогла взяти перші ноти з відомої дитячої пісеньки "У лісі ой у темному".

— Так, — змушений був погодитися Посейдон. — Сурма в них може бути, але цю пісню вони навряд чи знають. Спробуймо пробиватися в цьому напрямку.

Але зробити їм цього не вдалося. Як тільки вони звернули у прохід, який вів до невідомого музиканта, вони побачили, що звідти назустріч їм поспішають чорні роботи, довелося бігти назад.

А Поліна все грала й грала, аж поки стомилася. З-за дверей не долиняло ні звуку. Зате, коли вона поклала тубу на підлогу, почула тихий голос, який донісся згори:

— Ви мене чуєте?

— Так. — Поліна обернулась на голос. Він линув із вентиляційного ходу, заграбованого решіткою. — Хто ви такий?

— Підійдіть ближче.

Поліна послухалась.

— Я такий же полонений цього астероїда, як і ви, — вів далі голос. — Вам загрожує смертельна небезпека. Вам треба неодмінно вирватися з цієї камери.

— Але як? Я перевірила всі стіни. Виходу нема. Скажіть, як вам пощастило вибратися? Може, мені вдасться вийти вашим шляхом?

— Ні, мені пощастило втекти, коли нас вели до прірви. Чекати цього не можна. Я втік випадково. Надто малий шанс. Вам треба діяти негайно.

— Як?

— Ви бачите в кутку купу ганчір'я?

— Авжеж.

— Під ганчір'ям схований напильник. Уздовж підлоги, за ганчір'ям, лінію вже пропиляно. Ті, хто був раніше, намагалися втекти. Та вони не встигли. Якщо вам удасться випилити отвір, ви потрапите в технічний тунель. Я почую. Повзіть по тунелю... Але пам'ятайте, у вашому розпорядженні лише дві години.

Поліна відчула, що в неї за спиною відчиняються двері. Вона швидко відступила вбік від вентиляційного ходу, підняла з підлоги тубу і приставила мундштук до губів.

Робот зупинився, ніби вдарившись об гучний протяжний звук.

— Не можна! — закричав він. — Мертва година! Не можна. Розбудиш!

Поліна відскочила вбік. Робот насувався на неї, простягаючи руки, щоб відібрати тубу. Поліна підняла руки з тубою і з усього розмаху наділа широкою частиною тубу на голову робота, який відразу став схожий на блазня в золотому ковпаку.

Від несподіванки осліплий робот недовладно завмер, розчепіривши руки, і Поліна кинулась до дверей. Але спізнилася. Звідти вже біг на допомогу своєму товаришеві другий робот. Він грубо відкинув Поліну і ледве стягнув із голови робота тубу.

Так, із тубою в руках, він і покинув камеру. За ним, розвернувши голову на сто вісімдесят градусів, щоб не спускати Поліну з очей, вийшов потерпілий.

Коли все стихло, Поліна вернулась до вентиляційного ходу і сказала:

— Все спокійно. Після короткого бою вороги відступили.

Вона всміхнулася, згадавши, який комічний вигляд мав робот у тубі на голові Вона пошкодувала, що Аліса цього не побачила.

— Все спокійно, — повторила Поліна. — Ви мене чуєте?

Але у відповідь не пролунало ні звуку.

Тоді Поліна, оглядаючись на двері, відійшла в куток камери й відсунула купу ганчір'я. Під нею, на підлозі, вона знайшла невеликий напильник.

Невидимий спільник казав правду.

У стіні, трохи вище підлоги, була пропиляна тонка смужка. Та треба було зробити ще вертикальні розпили, і робота попереду була довга й важка. Та що вдієш. Поліна присіла навпочіпки й почала продовжувати те, що зробили невідомі їй в'язні цієї камери.

10

Хвилини через п'ять, одірвавшись від погоні, Посейдон і його супутники досягли входу в довгий низький зал, у якому рядами стояли невисокі вузькі помости, вкриті потертими матрацами. На матрацах лежали й сиділи численні істоти, зовсім інші, ніж роботи. Справжні мешканці корабля, найпевніше, його господарі.

Правда, вигляд у них був дивний, запущений, навіть жалюгідний. Переважно вони були вдягнені в сірі хламиди, ніби зроблені з мішків із прорізами для тонких рук. Це був їхній єдиний одяг. З-під мішків висовувалися брудні худі ніжки. Саме ніжки, бо ці істоти на зріст навряд чи були вищі за Алісу, хоч навіть при слабкому світлі цієї величезної спальні видно було, що серед них є не тільки дорослі, а й старі людиці. Так їх називала про себе Аліса — людьми.

Волосся вони мали довге, сплутане, очі тьмяні, рухи в'ялі, мовби сонні.

У проході між помостами стояв чорний робот у жовтому фартусі, з червоним ковпаком на голові. Вийшло щось середнє між нянькою і бдазнем.

— Ось вони, — сказав Посейдон, і вочевидь із полегшенням.

— Справжні люди, — згодилась Аліса.

— Ходімо до них, — запропонував Юдзо. — Ми повинні з ними домовитися, пояснити їм.

— Постривай, — урвала Аліса. — Щось вони мені не подобаються.

— Чому?

— Ти віриш, що вони справді господарі цього астероїда? — спитала Аліса. — Що вони можуть керувати цим кораблем, наказувати роботам?

— Зовнішність оманлива, — сказав Посейдон. — Глянувши на мене, ніколи не подумаєш, що я заочно закінчив чотири університети.

— І все-таки давайте не будемо поспішати, — мовила Аліса. — Може, зустрінемо одного. З ним і поговоримо.

Всі інші згодились з Алісою і пішли далі, хоч і цікаво було поспостерігати за людьми. І буквально через кілька кроків вони наштовхнулися на самотнього чоловічка, який задумливо стояв посеред коридора.

Цей чоловічок виявився дідусем. Тоненька рідка борідка сягала майже до пояса, а

личко було зморщеним, ніби хтось намалював його гострим чорним олівцем.

Побачивши Посейдона, чоловічок не злякався, не втік, а замислено поклав у рот брудний палець і заходився його смоктати.

— Тихше, — прошепотіла Аліса дідусеві. — Ти не бійся, ми нічого лихого тобі не заподіємо... Посейдончику, покопирсайся в своїй голові, якою б мовою нам із ним поговорити?

Слухаючи Алісу, чоловічок схилив голову, потім витяг палець із рота й потягся до зірочки, що горіла на грудях у Аліси. Пальці його чіпко вхопили зірочку, і чоловічок спробував її відкрити, що було неможливо зробити, бо зірочка була пришита до скафандра.

— Не можна, — сказала Алка чоловічкові.

Той аж зморщився від напруги. Здаватися він не збирався, і Посейдон промовив:

— Нехай старається, а я поки ставитиму йому запитання всіма відомими галактичними мовами.

Та Посейдон не встиг поставити запитань, бо, збагнувши, що йому не відірвати зірочку, дідусь раптом ображено заверещав, ну як мала дитина. Причому крик його був таким пронизливим, що проникав крізь стіни.

Всі заціпеніли від його крику.

Першим оговтався Посейдон. Він схопив чоловічка впоперек тулуба й кинувся бігти коридором.

Коридори повужчали, термометр на Алісиному зап'ясті показував, що температура піднімається.

Раптом Юдзо зупинився й кинувся назад.

— Ти куди? — спитала Аліса.

— Не бійся, я зараз. Здається, я побачив одну річ...

Юдзо пробіг кілька метрів назад і нахилився. На підлозі лежав плаский червоний олівець. Точнісінько такий олівець мав батько Юдзо. Маленька золота квітка вишні була видавлена на його кінці.

— Це батько! — вигукнув Юдзо. — Я ж казав, що він тут!

Юдзо підхопив олівець і кинувся навздогін за Алісою.

Треба сказати, що всі ці події вмістилися, ну якнайбільше, в хвилину. Але й за хвилину може багато що статися. Якщо врахувати, що ніхто з утікачів не знав до пуття, куди бігти, не знав розташування коридорів і кімнат астероїда.

Юдзо пробіг кілька кроків і опинився на роздоріжжі Три однаковісіньких коридори відходили від головного шляху, як розчепірені пальці руки. Хлопчик прислухався. Йому здалося, що крик захопленого чоловічка долинає з правого коридора, і він, стискаючи в кулаці олівець, побіг туди.

Й цієї миті крик урвався.

А сталося це тому, що Аліса крикнула Посейдону:

— Відпусти ти його — він нас викаже.

— Що? — здивувався робот і поглянув на істоту, що пручалась у нього під пахвою.

— В мене, мабуть, склероз. Я зовсім про нього забув.

Посейдон відпустив істоту на підлогу, і чоловічок, обурено лаючись, побіг коридором назад. Тоді Посейдон спитав:

— Нас замало. Де Юдзо?

— Він трішки відстав, — одповіла Аліса. — Щось знайшов. Зараз дожене.

— Чому ти мені зразу не сказала? — спитав Посейдон.

— Я гадала, що ти чуєш.

— Мабуть, він, — Посейдон показав услід дременулому чоловічкові, — так верещав, що я нічого не чув. Це моя провина. Коли бігаєш по підземеллях із дітьми, треба неодмінно оглядатися й перелічувати дітей.

Аліса не любила, коли її називали дитиною, але цього разу вона розуміла, що не повинна була залишати Юдзо самого. Тому вона першою побігла назад.

За кілька секунд вони добігли до роздоріжжя, біля якого щойно зупинявся Юдзо. Та вони вибігли з середнього коридора, а Юдзо побіг по правому. Й тієї миті, коли Посейдон і Аліса стояли розгублені, не знаючи, що робити далі, Юдзо вже був у полоні. У коридорі він зіткнувся з трьома роботами, які підхопили його і так швидко потягли далі, немовби хотіли допомогти йому бігти; у Юдзо перехопило подих.

Посейдон закричав:

— Юдзо! Юдзо Комура!

У відповідь зусібіч почувся тупіт. Тупіт залізних ніг Нічого не лишалося, як кинутися в лівий коридор. Переслідувачі були дедалі ближче. Посейдон крикнув:

— Біжи, Алісо, я затримаю їх.

— Нікуди я не побіжу, — відповіла Аліса. — Куди мені одній діватися?

На щастя, в ту секунду Аліса побачила збоку вузьку щілину — за нею драбину вниз.

— Посейдоне, сюди! — крикнула вона.

Аліса проскочила в щілину, Посейдон через силу протиснувся слідом.

Вони збігли драбиною вниз — драбина вилася гвинтом, щаблі її були іржавими, ніби тут давно вже ніхто не ходив.

Знизу долинали якесь дзуміння.

Драбина привела їх у новий коридор, цього разу його підлога була з квадратних залізних плит. Кроки по них гучно відлунювали — під плитами була порожнеча.

Через двадцять кроків попереду несподівано виросла глуха стіна.

Ззаду лунким гуркотом гриміли кроки роботів, які збігали драбиною.

Посейдон, зрозумівши, що далі відступати нікуди, розвернувся, готовий до бою. Аж тут одна з плит у них під ногами відсунулась убік і звідти почувся голос:

— Хутчіше, вниз!

Під плитою був темний простір, куди вела залізна драбинка. Аліса першою спустилася по ній, чіпляючись за щаблі. За нею з'їхав по драбинці Посейдон, котрий, хоч і здавався важким і незграбним, насправді був спритніший за будь-яку людину. Якимось він навіть цілком серйозно готувався виступати поза конкурсом на олімпіаді з десятиборства. І запевняв, що чемпіоном би не став, але достойне місце зумів би

посісти.

Ще більше, Посейдон, підкоряючись голосу, встиг засунути плиту.

Всі завмерли.

І вчасно. Зверху чути було кроки. Ось вони прогрімili по плитах, просто над головою. Затихли. Це означало, що переслідувачі зупинилися біля глухої стіни. Пролунали лункі удари — можна було здогадатися, що роботи перевіряють, чи нема в стіні отвору.

Потім, після паузи, знову почулися кроки. Вони рухалися у зворотному напрямку. І куди повільніші й тихіші. Наче роботи були пригнічені й розчаровані. Ось вони вже цокають, віддаляючись, по шаблях гвинтової драбини... І тиша.

— Ніби обійшлося, — прошепотів Посейдон.

— Я радий, що зміг вам допомогти, — відповів приглушений голос.

Почулося шурхотіння, щось клацнуло, і потім спалахнув маленький жовтий вогник. На порожньому ящику посеред приміщення, куди вони потрапили, стояв каганець, налитий якоюсь рідиною. В ньому гніт. От цей сліпачок і загорівся, даючи слабе, непевне світло.

Вогник освітив обличчя дідуса. Худе, виснажене, стомлене.

Довге чорне з сивиною волосся спадало на щоки.

Дідусь був обірваний, обличчя почорніло й лише яскраві жвавi чорні очі горіли серед білих білків.

11

Поліна відчайдушно пиляла стіну. Тонка щілина видовжувалась так поволі, що було ясно — не тільки за дві години, але й за дві доби їй не випляти отвору. Та вона не здавалася.

Полініні руки занімили, і їй довелося кілька разів припиняти свою відчайдушну роботу, щоб перепочити. Залізна пилюка побруднила руки, а шкіра на правій долоні напухла й навіть пішла кров.

Вжик-вжик — звучав напильник, і від цього одноманітного звуку дзвеніло у вухах. Поліна була так поглинута роботою й так старалася примусити себе пиляти й далі, хоч рука відпадала, що не почула, як двері в камеру знову відчинилися.

— Людино, — пролунав гучний, різкий металічний голос. — Припини свою роботу. Ти псуєш мій корабель, і користі від твоєї роботи немає, бо тобі ніколи не втекти від мене.

Поліна підхопилась, обернулася, намагаючись схвати напильник за спину.

У камері стояла нова істота.

Точніше, як подумала Поліна, це теж був робот. Тільки вищий за інших і страшніший.

Він був увесь у чорному, але зверху в нього був накинутий довгий широкий плащ, а на голові блискучий антрацитовий шолом із високим гребенем. Обличчя його було таке ж чорне, як у роботів, і пусте — без очей і рота. І тому не можна було збагнути, звідкіля лине голос.



— Мені цікаво спостерігати за вами, — сказав великий робот. — Ви дивні істоти, ви метушиться і до чогось прагнете. А це нікому не потрібно.

— Ви хто? — спитала Поліна.

— Я — Хазяїн, — відповів чорний робот. — Я найголовніший тут. Я правлю цим світом, і цей світ тремтить переді мною.

— Якщо це так, то ви повинні випустити мене.

— Чому?

— Тому що я не належу до вашого світу, — мовила Поліна. — Я не хотіла до вас потрапити. Ми летіли своєю дорогою...

— Ви пролітали надто близько від мене, — перебив Хазяїн. — І я вас примусив підкоритися мені.

— Навіщо?

— Щоб узяти ваше добро, щоб розважити і втішити моїх підданих. Щоб подивитися на вас зблизька, бо я допитливий.

— Ви теж робот? — запитала Поліна, підходячи ближче і придивляючись до Хазяїна.

— Я знаю, що це безглузде слово придумали на Землі. Я весь час його чув від тих, хто був тут раніше від тебе і кого тепер уже немає. Мені навіть сказали, що його придумав багато років тому земний творець історій на ім'я Карел Чапек. Робот — це залізна машина, раб людей, який виконує їхні накази. Отже, я не робот.

— Ви жива істота?

— Жива, бо я мислю.

— Але зроблена іншими живими істотами?

— Колись був зроблений той, хто зробив мене.

— Ясно, — сказала Поліна, — робот другого покоління. І навіщо вас було зроблено?

— Щоб турбуватися, охороняти й вести вперед.

— Отже, у вас є обов'язок?

— Обов'язок?

— Назвіть це завданням.

— У мене є обов'язок-завдання, — згодився чорний Хазяїн. — Мій обов'язок керувати цим світом і зробити так, щоб ашиклеки були щасливі.

— Ашиклеки — ваші хазяї. Справжні хазяї?

— Ашиклеки — це істоти, подібні до тебе. Вони теплі, в їхніх жилах тече кров, вони дурні, непостійні, слабкі. Я роблю їх щасливими.

— Тому що підкоряєшся їм і служиш їм?

— Я нікому не підкоряюсь і нікому не служу, — відповів чорний робот. — Але без моєї турботи ашиклеки помруть.

— Тоді покличте сюди ашиклеків, — сказала Поліна. — Я розмовлятиму з ними, а не з машиною.

— Ти дурна істота, — відповів чорний робот. — Я гадав, що ти достойна, аби лишитися живою й допомагати мені у великій справі. Але ти нічого не розумієш.

— Ні, — заперечила Поліна, — я зрозуміла. Ти просто поламаний робот. Робот із манією величності.

— Обурення й образа не притаманні мені, — відповів чорний Хазяїн. — Називай мене як завгодно. Я — пан цього світу, і немає межі моїй могутності.

— Дивно, робот із заіржавілою програмою. — Поліна не могла не всміхнутися.

Страх, що охопив її, коли вона тільки-но побачила цю істоту, давно минув. Страшне те, чого не розумієш. І, ніби усвідомивши, що для цієї жінки він не пан, а лише машина, Хазяїн підвищив голос і загримів на всю камеру:

— Коли тебе шматуватимуть пазури крижаного дракона, ти згадаєш про свої необдумані слова, ти гірко розкаєшся. Я не можу прощати образ, але не тому, що вони мене діймають, а тому, що мій авторитет має бути непохитний. Я — бог. Я — Хазяїн. Усі повинні тремтіти переді мною.

— Слава Хазяїнові! — дружно вигукнули інші роботи. — Слава його мудрості.

Але цю сцену було перервано, коли вона саме була вповні. В коридорі почувся шум. Два роботи втягли Юдзо, який відчайдушно опирався.

Хазяїн різко обернувся, кілька секунд дивився просто у вічі хлопчикові безоким чорним обличчям і потім сказав:

— Ще один? Де ви його знайшли?

— Він був сам. Ми знайшли його в коридорі.

— Це добре. Розвага буде ще веселішою.

Роботи відпустили хлопчика, і він не втримався на ногах. Поліна підхопила його. Юдзо впізнав Поліну й почав швидко говорити, забувши про те, що довкола стоять роботи:

— Поліно, мій батько тут! Він живий. Я знайшов його олівець. Дивіться, ось він!

— Який батько? — пролунав голос Хазяїна.

— Тобі здалося, Юдзо. Це інший олівець, — мерщій сказала Поліна.

Але Юдзо її не зрозумів.

— Я пізнав батьків олівець...

— На кораблі ще залишилися сторонні! — заревів Хазяїн. — Негайно відшукати. Перевернути весь корабель! Я вас усіх розберу, якщо не знайдете його.

— Дозволь, великий Хазяїне, — мовив один із роботів, роблячи крок уперед. — Я гадаю, що поспішати не треба. Ці істоти відзначаються великою прихильністю один до одного. Чи є сенс шукати те, що важко знайти? Сьогодні ми відведемо їх до крижаного дракона. І не робитимемо з цього таємниць. І тоді його батько прибіжить до нас сам. А ми будемо до цього готові.

— Розумна ідея, достойна мого слуги, — похвалив Хазяїн.

Він попрямував до дверей, але біля дверей зупинився і звернувся до Поліни:

— Готуйтеся до жахливої смерті, жалюгідні шматки протоплазми.

Двері зачинились, але Поліна і Юдзо були не самі. З ними в камері залишився один із роботів, який став біля того місця, де Поліна пробувала випилати люк.

Поліна відвела хлопчика до купи ганчір'я, сіла й посадила його поруч.

Хлопчик не плакав, хоч був блідий і пригнічений.

— Я зробив кепсько, — промовив він. — Треба було мовчати, але я так зрадив...

— Так, краще було змовчати, — погодилась Поліна. — Тільки тепер пізно через це сумувати. А де інші?

Хлопчик нахилився до Поліни й заходився шепотіти їй на вухо.

Робот зробив крок до них ближче, але нічого не почув, а оскільки в нього не було наказу, що треба робити в такому випадку, то, постоявши трохи, він повернувся до отвору.

12

Найпевніше тут колись був склад. Від нього залишилися розкриті контейнери, купи пластмасових мішків, порозбивані ящики. Ящик, що правив за стіл, стояв посеред розчищеного простору, і поряд із каганцем було видно миску з кашею та кухоль з водою.

— Ваше щастя, — сказав дідусь, — що ви побігли в цей бік. Інакше я б не зміг вам допомогти.

— Справді-бо, нам пощастило, — згодилась Аліса, прислухаючись до кроків нагорі, що віддалялися. — А ви тут мешкаєте? Чому? Ви ж не робот.

— Надто багато запитань, — усміхнувся дідусь. — Я тут такий же випадковий гість, як і ви... Не з своєї волі.

— Ви, теж зазнали аварії? — спитав Посейдон.

— Так. Я опинився в пастці. Мене перетягли в камеру, де ще були інші люди. Музиканти. Ансамбль "Гучний сміх". Ми вкупі сиділи там близько тижня й зовсім не знали, що з нами буде. Бачили ми тільки роботів. А потім вони нам сказали, що нас уб'ють. Що нас кинуть у крижану безодню. Ми не знали, що це таке, ми хотіли втекти. Втекти, коли нас поведуть туди. Та пощастило це зробити тільки мені. Відтоді другий місяць я ховаюсь тут.

— А вони? Музиканти? — спитала Аліса.

— Їх більше нема, — відповів дідусь.

— Та як же ви тут ховаєтесь? — запитав Посейдон. — Чому вони вас досі не знайшли?

— Цей астероїд дуже великий і старий, — відповів дідусь. — На щастя, тут багато порожніх покинутих приміщень, про які не знає навіть Хазяїн.

— Хто?

— Хазяїн корабля. Це робот. Але на відміну від решти роботів він увесь час тримає зв'язок із кібернетичним мозком корабля, і він — ніби його продовження. Йому підкоряються всі — і роботи, й ашиклеки.

— Даруйте, — сказав Посейдон. — Оскільки ми опинилися тут недавно, трохи більше, як годину тому, то ми ще багато чого не знаємо. І ваші слова для нас не несуть інформації. Скажіть нам, хто такі ашиклеки.

— Я знаю, — вихопилась Аліса. — Це такі людці. Одного ми взяли з собою, але потім відпустили.

— Дівчинка має рацію, — відповів дідусь. — Ашиклеки — це і є космонавти.

— Геть не схожі, — сказала Аліса.

— Алісо, — втрутився Посейдон. — Якщо ти перебиватимеш, то ми два дні тут просидимо, а нам треба діяти.

— Ваша правда, — сказав дідусь. — Часу в нас небагато. Але ми можемо витратити ще кілька хвилин на розповідь... Може, ви голодні? У мене погано з їжею, ось бачите, тільки каша й вода, хочете?

— Ні, спасибі, — подякувала Аліса. — Я не встигла зголодніти, а Посейдон, самі розумієте, не їсть.

— Я зрозумів, що ви робот, — мовив дідусь. — А мені доводиться красти їжу в ашиклеків. Коли все стихне і всі відпочивають, я пробираюсь до казанів і вишкрібаю їх...

— Ну розповідайте, розповідайте, — попрохала Аліса. — Ми просто змучилися від цих страшних таємниць. Як вийшло, що пірати захопили цей астероїд? І чому їх раніше не знайшли?

— Пірати? Це не пірати. Це наші брати по розуму. Гості з космосу. Давайте, я вам дещо покажу.

Дідусь підвівся й пішов у глибину складу вузьким проходом між контейнерами. Мандрівка урвалася біля невеликої гвинтової драбини, що привела їх на наступний рівень. Там був такий самий склад, але дальня стіна його була в одному місці чомусь пробита. З отвору сіявся промінь світла. Туди й підвів їх дідусь.

Перед очима в Аліси стелилася велика зелена галявина, Правда, трава, якщо придивитися, була несправжньою, а пластиковою. Штучними були й кущі, і дерева, і квіти. Низька стеля над галявиною була пофарбована в голубий колір, і на ній були намальовані хмари.

Кілька людей, точнісінько таких, як і ті, кого вони бачили раніше, блукали по галявині, інші сиділи на пластиковій траві, двоє грали в якусь гру, пересуваючи по дошці почергово велику червону шашку. На березі скляної річки сиділо одразу п'ять чоловіків і, розгойдуючись, наспівували пісню. З першого погляду можна було подумати, що це мирна сцена відпочинку розумних істот, але чим більше Аліса дивилася на цей лужок, тим зрозуміліше ставало, що все це — якась облудність. Ашиклеки вдавали, що гуляють, вдавали, що відпочивають, навіть удавали, що співають.

— Мають бути ниточки, — раптом пролунав голос Посейдона.

— Я вас не зрозумів, — мовив дідусь.

— Це ж ляльки, — сказав робот. — Маріонетки, і хтось повинен смикати їх за ниточки, щоб вони рухались.

— У вас образне мислення, — похвалив дідусь.

— Я прожив довге й нелегке життя, — відповів Посейдон. — І збагнув, що цікаво лише одне — вчитися.

У дальньому кінці лужка з'явився робот у білому фартушку з великою мітлою в руці.

На подив Аліси, він заходився безцеремонно зганяти цією мітлою ашиклеків, підганяючи їх до дверей.

Ашиклеки огризалися, намагаючись утекти, але робот спритно гнав їх, як учений пес череду дурних корів.

— Що він робить? — запитала Аліса.

— Пора обідати, — пояснив дідусь. — Потім вони розважатимуться...

Дідусь насупився.

— Часу лишилось небагато, — провадив він далі. — Я встигну зараз тільки розповісти вам двома словами, що ж це за астероїд. Решту — при зручнішій нагоді.

Галявина спорожніла, поступово згасло світло й штучні кущі почорніли.

— Колись, багато століть тому, з дуже далекої зоряної системи стартував космічний корабель. Я не знаю, чому його було послано. Можливо, тій планеті загрожувала біда, може, це була спроба дослідити Галактику. Корабель було забезпечено всім необхідним і було зроблено все, щоб позбавити екіпаж праці й турбот. Всі важкі роботи виконували роботи, вони ж готували їжу, доглядали за оранжереями, ремонтували, прибирали, прали, не кажучи вже про керування кораблем і всіма його системами.

— Звідкіля ви про це дізналися? — спитав Посейдон.

— Колись на кораблі була бібліотека. Навіть роботи забули до неї хід, а я знайшов її залишки. Там же зберігаються документи від тих перших десятиліть подорожі.

— І корабель так довго летів, що став схожий на астероїд? — запитала Аліса.

— Ні, спочатку це був астероїд, який обертався неподалік від планети ашиклеків. На ньому й було змонтовано корабель. Усередині були висвердлені приміщення, вмонтовані гравітаційні двигуни — адже у відкритому космосі не так важливо великий корабель чи маленький, квадратний чи круглий. Раз опору повітря немає, розігнати піщинку так само легко, як і астероїд, — був би поштовх напочатку досить потужним. А міркували будівельники так. По-перше, дешевше використати готові стіни, ніж піднімати в космос деталі з планети. По-друге, сам астероїд для космонавтів став джерелом металів, кисню та інших елементів, що містяться в гірських породах.

— Ясно, — сказав Посейдон. — І розумно. Може, в майбутньому ми теж будемо так робити. Ну й що ж сталося потім?

— А потім минали роки, десятиліття. Подорож затягувалася. Як я зрозумів, планета, до якої вони летіли, виявилася непридатною для життя. Вони вирішили летіти далі. І знову потекли роки. Й уявіть собі... — Дідусь замовк, ніби сам хотів побачити те, що відбувалося там, за сотні років і тисячі парсеків звзси. — Уявіть групу космонавтів, точніше, вже не тих, хто полетів колись, а їхніх праправнуків, за яких усе й завжди ладні зробити роботи. Роботів ставало дедалі більше, вони ж бо вдосконалювалися і менше й менше довіряли людям — тобто ашиклекам. Нащадки космонавтів звикли до того, що все роблять роботи. Навіть коли в них народжувались діти, їх теж відразу оддавали роботам, які їх вигодовували, вчили; і люди, начебто лишаючись панами на кораблі, ставали рабами роботів. Рабами безділля. І настав день, коли космонавти забули, хто вони, куди летять, навіщо живуть на світі. Вони гадали, що астероїд-

корабель і є увесь всесвіт. І тільки роботи на чолі з безсмертним роботом-Хазяїном знали, для чого було збудовано корабель.

— Знали й терпіли таке становище? — запитала Аліса.

— Не лише терпіли, воно їх улаштовувало. Навіщо роботам нові планети й небезпеки? У них є програма — забезпечити виживання ашиклеків. От вони й забезпечують. Вони няньки, які не дають дітям рости, які на все життя залишають їх у яслах. І якщо таке становище збережеться на мільйон років, вони будуть задоволені.

— Але вже й зараз... — почав було Посейдон, та дідусь перебив його:

— Вже через тисячу років ашиклеки перетворяться на амеб і повністю втратять розум. Його й зараз небагато. Це тупий, безглуздий народець, котрий тільки знає, як їсти, спати й розважатися. Праця, як кажуть, перетворила мавпу в людину, так-от, відсутність праці неодмінно перетворює людину в мавпу.

— Ех, хотіла б я привезти сюди одного знайомого хлопчика, — промовила Аліса. — З його вічним бажанням не робити уроків.

— А мені, — сказав понуро Посейдон, — соромно за моїх співбратів. Як можна так хибно і навіть злочинно розуміти свій обов'язок!

— Найсумніше в цьому те, — підсумував дідусь, — що тут немає злочинців і лиходіїв. Є отупілі люди, які не знають, що коять, і примітивні роботи, які хочуть лише одного — щоб ашиклекам добре жилося. Вони їх годують, зігрівають і, на жаль, розважають. А оскільки за межами корабля для них людей не існує, то розважають їх за рахунок інших.

— Скажіте будь ласка, — запитала Аліса, коли дідусь повів їх далі внутрішніми ходами астероїда, — а як вони потрапили сюди? І чому їх не знайшли раніше?

— Вони потрапили до нас недавно, кілька місяців тому. Тяжіння Сонця підхопило їх, і вони зникли в поясі астероїдів непомічені й загубилися серед тисяч подібних тіл. Я не знаю, чому вони не полетіли далі. Можливо, в них кінчається пальне, може, вони сподіваються знайти тут якусь здобич. Може, просто вивчають нас, перш ніж вирушити далі. Я не можу заглянути в залізні голови цих роботів. У будь-якому випадку виходити на зв'язок із Землею вони не збираються.

— Ну гаразд, а інші кораблі вони притягують і ловлять у пастку, це для вивчення?

— Ні, для розваги ашиклеків і для грабунку.

— І напевно вони побоюються, що їх виявлять, — сказав Посейдон. — Якщо вони над усе ставлять безпеку ашиклеків, то вони повинні побоюватися.

— Ваша правда, — згодився дідусь. — Та найголовніше — грабунок і розвага. Вони повністю очищають затягнуті кораблі, а екіпажі... Зрозумійте, ашиклеки за рівнем свого розвитку — відсталі діти. Жорстокі, примхливі, дурні. І тоді...

По внутрішніх приміщеннях астероїда, набираючи сили, пронизливо зазвучала сирена.

— Що таке? — спитав Посейдон. — Нас виявили?

— Сигнал на обід, — відповів дідусь. — Святий час для ідіотів.

І стало чути, як по всіх коридорах і переходах корабля лунають дрібненькі швидкі

кроки — біжать ашиклеки. Два чоловічки несподівано вискочили з-за рогу і промчали мимо, притискаючи до пузатих животів порожні миски.

— Ну от, кінчилися наші з вами розмови, — сказав дідусь. — Тепер треба поспішати. Розвага, про яку я говорів, почнеться одразу після обіду. І жінці, що прилетіла з вами, загрожує смертельна небезпека.

— Ви бачили Поліну? — спитала Аліса. — Де вона? Ми її загубили.

— Ваша супутниця у в'язниці, звідкіля одан вихід — до крижаної безодні. А що, вона була не одна? Я пробував їй допомогти, але, як розумію, у неї мало шансів.

— Так, вона не одна. Нас було четверо, — сказала Аліса. — З нами був ще Юдзо. Він недавно відстав. Якраз коли на нас навалилися роботи і ви відкрили нам люк.

— Юдзо? — Дідусь насторожився. — Ви сказали, Юдзо? Це ваш друг?

— Ми знайшли його в космосі, зовсім недавно. У нього пропав батько в поясі астероїдів. Так-от, Юдзо викрав учбовий катер, на якому не можна виходити в космос, і вирушив шукати батька. Дивовижна легковажність, притаманна тільки людям, — мовив Посейдон.

— Я зрозумів, — голос дідуся затремтів. — Це мій син!

— Невже ви так змінилися! — вигукнув Посейдон. — Ще сьогодні я уважно розглядав вашу фотографію. Це неймовірно!

— Останні місяці були важкими, — зітхнув дідусь. — Та де ж мій хлопчик? Де ви бачили його востаннє? Він був здоровий? Ви врятували його в космосі?

— У нього скінчилося пальне, — пояснила Аліса.

— Нерозумний хлопчик, він у них у лапах.

— Можливо, нерозумний, — втрутився Посейдон. — Але не всякий хлопчик вирушив би в космос, ризикуючи життям, щоб відшукати батька.

— Ми не встигли вернутися по нього, — сказала сумно Аліса. — Ми просто не встигли.

— Я вас не звинувачую, — мовив дідусь. — Але нам треба поспішати.

Професор Комура, адже саме так звали батька хлопчика Юдзо, першим біг коридорами й переходами астероїда — навіть Посейдон із його пам'яттю заблудився б у цих ходах, якими, наче мурашник, був поритий астероїд. Часом вони пробігали просторі зали, навіть зустріли разів зо два ашиклеків, що запізнилися на обід, раз зіткнулися з роботом-нянькою, але не затримувалися ні на секунду.

— Стійте тут, — зупинив несподівано Комура.

Він одкрив вузький високий люк і спритно заповз у нього.

— Ви скоро повернетесь? — затівав Посейдон. Професор не відповів.

— Мені слід було впізнати його з самого початку, — сказав Посейдон, — мене підводить спостережливість. У далеку розвідку мене б тепер не взяли, ні, не взяли...

— Поліно, — почувся голос професора. Він долинув здалеку. — Ви ще тут?

І вже зовсім здалеку, ніби з іншого кінця галактики долинула відповідь. Голос Юдзо:

— Батько! Це голос батька! Я впізнав його. Він живий; я ж казав, що він живий і

допоможе нам!

І все стихло.

— Юдзо вкупі з Поліною, — озвалась Аліса. — Це краще.

— Я не знаю, що тут краще, а що нікуди не годиться, — відповів понуро Посейдон.

Ще через хвилину з отвору показалися ноги професора, а потім із допомогою Посейдона він стрибнув на підлогу.

— Там робот, — повідомив він. — Він стежить за ними. Втекти вони звідти не зможуть. І нам не пробратися у в'язницю. Через те у нас тільки одна рада — перехопити їх біля крижаної безодні.

13

Професор Комура привів своїх супутників у велике слабо освітлене приміщення з довгою скляною стіною. За стіною була непроглядна темрява.

Посейдон підійшов до скляної стіни.

— Там що, прірва? — спитав він.

Світло із залу не могло проникнути далеко вглиб. Видно було тільки круті стіни з чорного каменю із прожилками льоду, а неподалік від залу, над прірвою, був невеликий майданчик, на який вели двері, вирубані у скель. Двері були зачинені.

— Зараз ви дещо побачите, — сказав професор, зупиняючись біля невеликого пульта. — Ця прірва — єдина порожнина всередині астероїда. Очевидно, вона має десь вихід на поверхню. Прірва така велика, що заповнювати її киснем та обігрівати — надто дорога втіа. Простіше було залишити її як є, ізолювавши від житлових приміщень. І залишивши в ній її мешканців... крижаних драконів.

Спалахнув прожектор, який яскраво освітив майданчик, що навис над безоднею. Аліса й Посейдон підійшли аж до скла, намагаючись побачити, що за крижані дракони ховаються в глибини

— Можливо, — промовив професор, — коли астероїд пристосовували для польоту, ніяких крижаних драконів там і не було. А були лише їхні спори, які чекали свого часу. Потім температура стін безодні трохи піднялася — може, на кілька градусів, але нього було достатньо, щоб почався розвиток драконів.

— Але ніякі живі істоти не можуть жити у вакуумі, — заперечила Аліса.

— Ми ще дуже мало знаємо про таємниці космосу, — відповів професор. — Життя пристосовується до, здавалося б, неймовірних умов. Є ж бактерії, які процвітають у жерлах вулканів, та черви, що чудово почувають себе в дивовижних глибинах океанів. Відомо, що деякі організми в зародках, у спорах перетинали простір між зірок. Найпевніше, крижані дракони вміють добувати енергію з органічних речовин, які є в породах астероїда, вони одержують її, поглинаючи тепло. Та найсильніше вони реагують на світло. До нього крижані дракони линуть, як метелики... ось, дивіться!

Аліса навіть мимоволі сахнулася від скляної перегородки — з глибини прірви раптом з'явилося щось схоже на товстий, укритий кільцями панцир, трубу із загнутим пазуром на кінці. Відтак ще одна труба...

— Це їхні мацаки, — почувся голос професора. — Завдовжки вони метрів із



тридцять. А саме тіло дракона невелике.

Тепер із прірви показалися десятки пазурів. Рухались вони дуже повільно, але вперто, здавалося, ніщо їх не може зупинити — дедалі вище підіймалися вони із безодні, рухаючись до прожектора.

— Я гадаю, — вів далі професор, — що спочатку дракони були головною розвагою для ашиклеків. Вони ходили сюди, в галерею, влаштовану для цього роботами, щоб дивитися, як світло будить драконів і як вони прагнуть угору. А потім, коли астероїд попав у Сонячну систему, або раніше, в якійсь іншій населеній системі, на астероїді з'явилися полонені. Полонених ставало дедалі більше. Годувати їх роботи не хотіли — їжі тільки-тільки вистачає ашиклекам. І от комусь із роботів сяйнула думка — приносити в жертву драконам тих, хто не з своєї волі опинився на кораблі.

— Живих людей? — вигукнула Аліса.

— Отож. Тепер полонених виводять на той майданчик, відтак умикають світло й зменшують силу тяжіння, щоб драконам було легше добиратися до жертв. А люди — це тепло, це енергія. Дракони раніше й не мріяли про таку їжу.

— І ви думаєте, — промовив Посейдон, — що ці тупі кати хочуть відправити сюди Поліну та Юдзо?

— Я переконаний у цьому. Причому зроблять вони це скоро, як тільки ашиклеки наїдяться.

— Так чого ж ми тут стоїмо? — запитала Аліса.

— Професор каже правду, — озвався Посейдон. — Тільки тут ми можемо щось зробити.

— І тільки якщо будемо діяти вкупі, — сказав Комура. — Один я безсилий. Та якщо вони... якщо мій син загине, то я не змажу жити. Адже я винуватець його загибелі.

— Даруйте, професоре, — мовила Аліса, — По-перше, всі ми ще живі. По-друге, в Посейдона не голова, а справжня енциклопедія. Він неодмінно щось придумає.

Посейдон уже придумав.

— Ви знаєте, де пульт керування комп'ютером? — запитав він.

— Я знаю тільки приблизно, — відповів професор. — Мені туди не вдалося проникнути.

— Якби я міг вийти на зв'язок із мозком корабля, може б, я його переконав.

— Навряд, — сказав Комура. — Звичайна логіка на нього не подіє. Якби кібернетичний мозок був цілком нормальний, він би не поводився таким чином.

— Тоді його треба висадити в повітря, — запропонувала Аліса.

— Найпевніше, в такому разі астероїд утратить керування — всі системи його відмовлять. І в результаті загинемо ми всі.

— Х все-таки я спробую. Не забувайте, що я робот і логіка машини мені ближча, ніж вам.

Комура підійшов до дверей, відчинив їх, і тут вони почули веселий перегук дзвіночків.

— Пізно, — мовив Комура. — Обід закінчено. Час розважатися.

— Що ж, тоді ми їх відіб'ємо, — сказав Посейдон. — їх де поведуть?

— Наступним коридором. Він веде просто до майданчика над безоднею.

До наступного коридора було зовсім недалеко, але пробитися туди виявилось надто важкою справою: назустріч плив потік ашиклеків. Неможливо було уявити, скільки їх жило на астероїді, напевно, кілька сотень. Посейдон першим пробивався назустріч людському потокові, крізь гомінливу, верескливу юрбу ашиклеків. Рухались вони дуже повільно, і ця затримка виявилася фатальною.

З-за повороту, в проході між коридорами, вони побачили роботів, що вели Поліну та Юдзо. І ні про яку несподіванку їм мови бути не могло. Роботи-охоронники помітили Посейдона здалеку, обернулися до нього, утворюючи суцільну стіну.

Посейдон, оцінивши ситуацію, розвернув голову на сто вісімдесят градусів і, йдучи далі вперед, крикнув:

— Назад, у зал зі скляною стіною! Я пробиватимуся без вас. Ви мені не помічники. Зачиняйтеся і не пускайте туди роботів. Зрозуміли?

— Він має рацію, — сказав професор Алісі. — Тут ми тільки марно загинемо.

Вони побігли назад. Цього разу бігти було легко. Вони обганяли ашиклеків, що запізнилися, і, заскочивши в довгу оглядову кімнату, вже наповнену глядачами, відразу зачинили за собою двері. На щастя, на них був не тільки змок, а й важкий засув.

Ашиклеки навіть не помітили, що серед них люди, вони влаштовувалися якнайзручніше.

У двері хтось ударив із того боку.

Та Аліса й професор не звернули на це уваги. Вони теж дивилися на скляну стіну, чекаючи, коли на майданчику над прірвою з'являться люди. Але дверцята в прірву чомусь не відчинялися. Щось сталося в коридорі, затримавши страту. Професор і Аліса були у відчаї. Ніякого зв'язку, повна невідомість. Може, там гине в битві Посейдон? А вони тут, одрізані від друзів...

14

Біля дверей до безодні в ці секунди ніякого бою не було. Посейдон, не в змозі подолати опору десятка роботів, зупинився, і в цей момент почувся сухий скрипучий голос:

— Пропустіть його. Я хочу з ним говорити.

Роботи розступилися. Пом'ятий у сутичці, із смугами подряпин на пластику оболонки, і без того за довгі роки роботи розмальованої шрамами, — Посейдон був зроблений із надміцних матеріалів, але скільки разів у житті виявлялося, що існують матеріали далеко міцніші, ніж тіло старого робота, — він пройшов крізь стрій ворогів до великого чорного робота.

— Стій, — сказав Хазяїн.

Посейдон зупинився. Він був масивніший за Хазяїна, але нижчий від нього.

— Людський роботе, — почав Хазяїн. — Я бачу, що ти прагнеш до своїх панів, що твій обов'язок кличе тебе з'єднатися з ними. Я тобі не заважатиму. Але спершу хочу

зробити тобі пропозицію.

— Говори, кузене, — відповів Посейдон.

— Я не знаю такого слова.

— Це давнє слово, його придумали французи. Воно означає — двоюрідний брат.

— Чому ти вважаєш мене двоюрідним братом?

— Тому що всі роботи брати, але ти мені брат тільки через те, що нас обох зробили люди. У всьому іншому між нами нема нічого спільного.

— Ти можеш стати мені справжнім братом, — сказав Хазяїн. — Ти для мене зручний. Тебе не треба годувати й одягати, про тебе не треба піклуватися. Залишайся зі мною, забудь про своїх панів. Я поділюся з тобою владою на кораблі й у всіх світах, які ми підкоримо. Ти мене зрозумів?

— Я тебе зрозумів. І зроблю все, що в моїх силах, аби врятувати людей, яких ти хочеш загубити. На щастя, в мене немає панів і я нікому не слуга. У тебе в полоні мої друзі, і вони до мене ставляться, як до друга. Тобі цього не зрозуміти. Я не можу стати зрадником.

— Чи не забагато філософії для простої залізної бляшанки? — промовив Хазяїн. — Ти робот, і тобі по дорозі тільки з роботами. Сьогодні ти потрібен людям, завтра вони розберуть тебе і пустять на переплавку. В них нема вдячності.

— Нема вдячності в тих, хто живе поряд із тобою, на цьому астероїді. Й ти один із винуватців того, що вони перестали бути справжніми людьми, а перетворилися у тварин. А щодо смерті, то смерть чекає всіх. І нічого її боятися.

Посейдон говорив не кваплячись, він тягнув час. Він не міг би пояснити, чому він так робить, — він уже зрозумів, що переконати Хазяїна йому не вдасться. Та все одно лишалася надія. І в цьому Посейдон був людиною. Хоч би що він казав Поліні про логіку й тверезий розрахунок, він усе одно від довгого спілкування з людьми навчився того, що надії не можна втрачати, навіть якщо нема ніякої надії.

— Дурень, — сказав Хазяїн. — Іди до своїх друзів.

Двері на майданчик, які вели до прірви, розчинилися. Посейдон побачив, що там стоять Поліна і Юдзо. Поліна тримала хлопчика за руку. Промінь прожектора поблискував на металевих деталях скафандрів.

Посейдон не дивився більше на роботів. Він сам, рішуче і спокійно, пішов до дверей. Він вийшов на майданчик. Двері позаду зачинилися.

Поліна обернулась.

— Добре, що ти прийшов, Посейдоне, — мовила вона. — Дякую. Вкупі нам буде легше.

— Авжеж, — згодився Посейдон. — Іще не вечір. Ми ще погуляємо з тобою по Плутону.

— Ви бачили мого батька, Посейдоне-сан? — запитав Юдзо.

— Твій батько в безпеці, — відповів робот. — Він зараз бачить нас. Бачиш оте скляне вікно, за яким безліч голів ашиклеків? Там твій батько. Там Аліса. Ми з ними домовилися — поки ми будемо з тобою боротися проти драконів, вони організують наш

рятунок.

Юдзо обернувся до скляної стіни й підняв руку, сподіваючись, що батько його бачить. У відповідь піднялась професорова рука.

Цієї миті було ввімкнено додаткові прожектори.

15

В оглядовій залі Комура й Аліса бачили, як Посейдон вийшов на майданчик, бачили, як обернувся до них Юдзо і помахав рукою.

— Тримайся, мій хлопчику, — сказав професор сумовито, підіймаючи руку.

— Він їм допоможе протриматися, — мовила Аліса. — Посейдон сильний.

— Звичайно, звичайно, сильний, — згодився професор.

Алісі здалося, що професор занепав духом і не бачить виходу.

Проте Алісу охопило дивне почуття. Вона чудово знала, що все, що відбувається, на жаль, чиста реальність, що насправді Поліні й хлопчикові загрожує швидка й неминуча загибель. І водночас здавалося, що все це — сон. Що можна вщипнути себе — й прокинешся. Що такі страшні трагедії відбуваються в книжках, у кіно, але ніколи не спадають на тебе. А раз так, то все повинно обійтися. Щось можна придумати. Треба тільки, напружитися.

У залі гриміла музика, неприємна, пронизлива, від якої мурашки бігали по шкірі. Ашиклеки шуміли дедалі гучніше, як юрба на стадіоні, коли на поле виходить футбольна команда.

Раптом по юрбі глядачів пробігла хвиля криків. Потім усі завмерли. Аліса побачила, як Поліна підхопила Юдзо і притисла до себе. Посейдон хитнувся.

— Що це? — Аліса вчепилася за професора, бо підлога вислизнула з-під ніг, як у ліфті, що швидко падає вниз.

— Вони зменшили гравітацію, — сказав професор.

Аліса здогадалась, у чім річ.

— Щоб драконам було легше підійматися, так?

— Так.

Аж тут із темряви в променях прожекторів показався мацак із кам'яним пазуром на кінці. Він поволеньки потягнувся до краю майданчика.

За ним із півми з'явився ще один пазур. Він гойднувся і вчепився в кам'яний край майданчика.

Посейдон ступив крок уперед і ногою збив пазур униз.

Юрбою ашиклеків прокотилося зітхання.

Аліса хотіла наблизитися до скла, та під ноги потрапив ашиклек, який заверещав, коли Аліса наступила йому на ногу. Він навіть спробував укусити її, але його зубки, звичайно, не могли прокусити тканину скафандра.

Аліса дивилася на злого ашиклека. Їй у голову саянула думка.

Та дшиклек уже забув про Алісу. Крики, що лунали звідусіль, свідчили про те, що на майданчику щось діється. Аліса перевела погляд туди й побачила, що становище полонених погіршилося. Вже не один пазур, а принаймні п'ять трималися за край

майданчика, і Посейдон не встигав їх відкидати. Мацаки повзли й по стіні, один навис над Поліною, і їй довелося відскочити вбік.

Ашиклеки верещали від захоплення.

— Так би вас усіх і повбивала, ідіотики! — вигукнула Аліса.

Професор у безсиллі гніву гамселив кулаками по склу.

— Повбивала, — повторила Аліса.

Як дивно — така проста думка і не виникла в неї раніше. Можливо, звичайно, з цього нічого не вийде, але якщо вона правильно розуміє психологію роботів, навіть збожеволілих роботів, то її хід може вдасться. Адже є принцип, заради якого роботів зробили, і вони цьому принципові вочевидь підкоряються. Як жаль, що поруч нема Посейдона. Він би, напевне, зміг допомогти.

Аліса обернулась. Їй потрібне було щось важке.

На щастя, за спинами в ашиклеків у кутку зали валялися якісь залізяки і навіть металевий брусок, завдовжки два метри. Аліса кинулась туди і з натугою підняла брусок. Хоч сила вага тепер була втричі менша від земної, брус усе одно був важкий.

— Професоре! — закричала Аліса. — Допоможіть мені.

Професор почув її і з подивом глянув у її бік. Либонь, він вирішив, ще вона збожеволіла.

— Що з тобою?

— Допоможіть мені.

— Але там... — Професор показав рукою на стінку, за якою йшов відчайдушний бій.

— Мерщій! — крикнула Аліса, — Можливо, вийде.

Професор підбіг до неї. Рухи його були сповільнені й кроки надто широкі, як завжди буває при малому притяганні.

— Я хочу спробувати! — сказала Аліса. — Адже це роботи, їхнє завдання опікати ашиклеків. Тобто, якщо буде небезпека ашиклекам, то вони злякаються.

— Яка небезпека? Ти хочеш їх убивати?

— Ні. Якщо ми вдамо, що хочемо розбити скло, то всім ашиклекам загрожує загибель. Ну ж бо, допоможіть мені.

Аліса намагалась говорити тихо, бо не хотіла, щоб кібернетичний мозок, який керує кораблем, почув її.

— Але якщо ми розіб'ємо скло?

— Зате помстимося за наших!

Професор вагався.

— Мерщій же! — Аліса сама тягла брус до скла, ашиклеки, які траплялися на шляху, верещали, чинили опір, проте вони так були захоплені видовищем битви, що навіть не оберталися.

Професор підхопив брус, і разом вони пробилися до скла.

Кінець бруса гулко вдарив по склу. Здавалося, що цей гул пронісся по всьому кораблю. Навіть ашиклеки завмерли й перестали верещати.

— Ну ж бо! — закричала Аліса якнайгучніше. — Давайте, бийте! Нехай ми

загинемо, але й вони загинуть разом із нами.

Вони знову вдарили по склу. Скло задзвеніло, й Аліса злякалася, коли б не розбити його насправді.

Ашихлеки, мабуть, збагнули, що їм загрожує, і жалібно завили. Це був страшний жалібний звук — кілька сотень істот вили від страху за своє безглузде життя.

— Урра! — кричала Аліса. — В атаку!

Вони відступили на кілька кроків, щоб краще розігнатися.

Аліса встигла подивитися за скло. Там становище було загрозливим. Посейдон був схожий на відому стародавню скульптуру Лаокоона, котрий бореться із зміями. Поліна і Юдзо втиснулись у невелику нішу в стіні, і Поліна намагалася відштовхувати пазурі, які ковзали вже по її скафандру. Якщо зараз кібернетичний мозок не почує, не зрозуміє, що відбувається, то буде пізно.

Аж раптом угорі пролунав голос:

— Зупиніться! Ваші дії небезпечні для ашиклеків. Негайно припинити!

— І не подумаємо! — радісно закричала Аліса. Від полегшення, що її ідея виявилася не безплідною, вона ладна була танцювати. — І не подумаємо! Поки не знищимо все це гніздо!

У двері почали стукати.

— Ну ж бо, ще разок! — закричав професор, який теж зрадив результату.

І вони ще раз ударили по склу так, що воно задрижало, а ашихлеки від жаху забули про виставу й кинулися по кутках.

— Якщо ви не перестанете загрожувати моїм підданам, — вів далі голос, — я вас знищу.

— Спробуйте, — відповіла Аліса, — тільки спробуйте.

Над дверима спалахнув екран. На ньому виник Хазяїн.

Його чорне безоке обличчя не виражало нічого, але він говорив швидше, ніж завжди. І якщо можна сказати про робота "наляканий", то Аліса уперше в житті побачила наляканого робота.

— Чого вам треба? — спитав чорний Хазяїн.

— Перше й негайно, — сказав професор, — збільшити втричі гравітацію. Негайно!

— Навіщо? — не відразу збагнула Аліса.

— Нумо, — сказав професор Алісі. — Біжімо!

Аліса слухняно підхопила брус якомога зручніше, але вдарити вони не встигли.

Ноги в неї стали важкими, і брус сам випав із рук — виявилося, що він неймовірно важкий.

— Що ви наробили! — крикнула Аліса професору.

— Усе гаразд, — відповів той, і не пробуєчи підняти брус. — Дивись.

Аліса поглянула за скло і відразу все зрозуміла.

На майданчику становище змінилося.

Поліна і Юдзо опустились на каміння, а Посейдон, стоячи на краю, дивився, як опускаються в прірву, зникають пазурі й мацаки драконів.

Звичайно ж — вага примусила драконів опуститися на дно прірви.

— Ви геній! — Аліса кинулась до професора і обняла його.

Вона ладна була заплакати, та хіба плачуть у скафандрах? Як витреш сльози?

— А тепер, — мовив професор, — негайно випустіть моїх друзів.

— І не подумаю, — відповів чорний Хазяїн. — Вони все одно загинуть.

— Подумай, — спокійно відповів професор. — Ми все-таки розіб'ємо скло, як тільки ти зменшиш знову тяжіння. Їм розіб'ємо скло і в тому разі, якщо твої роботи спробують вирізати двері. Я загину. Але я старий чоловік і своє вже прожив. І я буду радий померти задля врятування мого сина й моїх друзів. Тобі цього не зрозуміти. Та мої друзі в скафандрах. Вони залишаться живі. Загину лише я... і всі твої ашиклеки. Поглянь на них. Поглянь на них востаннє.

— Я не можу цього дозволити, — мовив чорний Хазяїн. — Тоді який сенс у моєму існуванні?

— Я знаю, — сказав професор. — І мені соромно, що першою здогадалась, як упоратися з тобою, вбивце, дівчинка Аліса. Це ж так-просто.

Ашиклеки через силу переносили земне тяжіння. Вони повзали по підлозі й стогнали.

— Поквапся, — порадив професор.

Хазяїн нічого не відповів. Екран погас.

Але стало легше— тяжіння зменшилося. Почали підійматися ображені ашиклеки. Деякі поспішали відразу до скла, щоб подивитися, як там ідуть справи. Та їх чекало розчарування: двері на майданчик знехотя відчинились і Посейдон, допомагаючи Поліні й хлопчикові, вивів їх звідти. Від дверей він обернувся. Голова його, яка могла повертатися довкола осі, зробила оберт — наче Посейдон хотів у всіх подробицях запам'ятати цю прірву.

— Тепер, — сказав професор, і Аліса з подивом подумала, як же вона могла прийняти його за дідуся — це ж сповнений сил, упевнений у собі чоловік. — Тепер заberi своїх слуг і пропусти моїх друзів сюди.

У відповідь почувся голос:

— Ні, спочатку ви вийдете звідси. Ви загрожуєте моїм ашиклекам.

— Ашиклеки — наша єдина гарантія того, що ми залишимося живі, — відповів професор. — Тому я нічого не можу обіцяти доти, доки не побачу поруч решту полонених.

Настало чекання.

Ашиклеки зрозуміли, що вистава зірвалася. Дехто з них іще стовбичив біля скляної стіни, вдивляючись у темряву безодні, певно, думав, що просто пропустив той солодкий для них момент, коли жертви зникають у прірві, інші юрмилися під дверима, чекаючи, коли їх випустять. Один агонклек, зовсім ще молоденький, підійшов до Аліси й почав смикати її за рукав. Він був такого ж зросту, як Аліса, і якби не блідість, не нерухомий тваринний погляд, не запущеність, він був би цілком пристойним підлітком. І розуміючи це, розуміючи, що ашиклек не винуватий у тому, що його дідусі й бабусі

згодилися стати панами-рабами, Аліса не зважилася його відганяти, а терпіла, поки його допитливі пальці мацали тканину скафандра.

У двері постукали. Тричі. Долинув голос Посейдона:

— Пропустіть наш полк. Він повернувся з передових позицій і бажає відпочити.

Аліса підбігла до дверей, відсунула засув, і полонені зайшли всередину. Юдзо побачив батька й кинувся до нього. Професор обняв сина. Знову засвітився екран. На ньому був Хазяїн.

— Я виконав твої умови, — почав він. — Тепер ви повинні піти звідси й дати моїм ашиклекам спокій.

— Я так боявся за тебе, батьку, — сказав Юдзо, не звертаючи уваги на слова Хазяїна.

— Ти поводився, як справжній мужчина, — мовив професор Комура.

— Я чекаю! — зажадав Хазяїн.

Зачекаєш, — відповів Комура. — Нам треба порадитися.

Він обернувся до Поліни.

— Як ви себе почуваєте? — спитав він.

— Добре, про мене не турбуйтеся. Якби не Посейдрн, ми б уже давно загинули.

— Я виконував свій обов'язок, — відповів робот. — Але чому нас випустили? Що ви придумали?

— Придумала Аліса, — відповів професор. — Це їй я повинен бути вдячний усе життя. Вона збагнула, коли я вже був у повному відчаї, що роботів може зупинити тільки загроза життю ашиклеків. І ми вдали, що збираємося розбити скло.

— Вдали? — спитав Хазяїн, котрий слухав що розмову.

— Не зовсім так, — сказав професор. — Якби це не допомогло, я б розбив скло.

— І загинув?

— Таж. І загинув.

— Я б не дала цього зробити, — мовила Аліса Поліні. — І до того ж ми з професором мали рацію. Він потім так здорово вів переговори з роботами, що їм довелося здатись.

— Ми не здалися, ми школи не здаємося, — відповів Хазяїн.

— Помовч, — цитькнув Посейдон. — Ти заважаєш людям розмовляти. Коли треба буде, ми тебе покличемо, вбивце.

— Аз тобою я взагалі не бажаю розмовляти, залізна бляшанко, — раптом розізлився Хазяїн. — Тебе я все одно уб'ю. Звідси ти не вийдеш.

— Оце вже зовсім невідомо. Хоча, чесно кажучи, я б залюбки розібрав тебе на запчастини.

— Послухай, робот, — озвався професор Комура. — Ми залишимося тут, і з нами залишаться всі ашиклеки доти, доки твої слуги не поладодять один із наших кораблів і не повернуть туди все, що а нього вкрали. Після цього ми полетимо.

— Це неможливо, — відповів Хазяїн, трохи подумавши. — Речі, які взято у вас на кораблях, зіпсовано або використано. Вам звідси не вилетіти.

— Ти не брешеш? — запитав професор.



— Я не можу брехати, — відповів Хазяїн. — Мені нема потреби розмінюватися на такі людські дурниці, як брехня.

Ашиклеки з'юрмилися довкола, повискуючи, ніби прохали їх відпустити.

Посейдон ухнув на них, і ашиклеки розбіглися увсібіч.

— Гаразд, — сказав професор. — Поки ми не придумаємо виходу, нам доведеться залишатись тут.

— Ні в якому разі! — вигукнув Хазяїн. — Ашиклеки зголодніють, вони нервують, вони можуть захворіти. Їм пора відпочивати!

— Тоді запропонуй вихід, — мовив Комура.

— Я не можу вас утримувати, — признався Хазяїн. — У мене все розраховано. Я знищую всіх, хто тут опиняється, не через жорстокість, а для того, щоб не позбавляти ашиклеків їхньої їжі. Вам треба полетіти або загинути добровільно.

— Зачароване коло, — озвався Посейдон. — Логічна неув'язка. Полетіти не можна, тому треба полетіти. Треба б перевірити твої блоки пам'яті, кузене. Пора на ремонт.

— Я тебе вб'ю, — повторив Хазяїн. — Я можу вислуховувати образливі слова від людей, але від робота — ніколи!

— Я виходжу! — сказав Посейдон.

— Та постривайте, ви збожеволіли— обурилась Поліна. — Ви, як діти. Хіба бувають бійки між роботами?

— Це буде не бійка. Це буде смертельний бій, — мовив Хазяїн.

— Згода, — сказав Посейдон. — Іншого мені не треба.

Він упевнено пішов до дверей.

— Посейдоне, я тобі наказую залишатися! — протестувала Поліна.

— Як тільки я порішу цього мерзотника, всі проблеми, буде розв'язано, — відповів Посейдон.

І він одчинив двері.

Всю увагу було звернено на Посейдона, і тому запитання професора спершу почув тільки Хазяїн.

— А гравітаційні двигуни вашого корабля, — спитав він, — працюють?

— Двигуни нашого корабля в повному порядку, — відповів Хазяїн, і екран погас.

Хазяїн пішов назустріч Посейдону.

Юрбою кинулись до відчинених дверей ашиклеки, але Юдзо з Алісою зачинили двері.

— Як увімкнути екран, аби ми бачили, що там відбувається? — спитала Аліса. — Ми ж нічого не дізнаємося.

І немовби у відповідь на її слова екран знову спалахнув і на ньому з'явилося зображення перехрестя двох коридорів. З одного боку до нього підходив Посейдон. З другого в оточенні роботів — Хазяїн.

— Вони уб'ють його! — скрикнула Аліса.

— Мабуть, нелегко вбити старого робота-розвідника, — зауважила Поліна. — Він їм іще покаже.

— Він має рацію, — сказав Юдзо. — Так чинять чоловіки. Якщо Посейдон загине, я піду замість нього.

16

Їм було видно, як чорний Хазяїн повернувся і жестом наказав Посейдонові йти за ним. Вони зайшли у велику низьку залу, можливо, резервний двигунний відсік. Стелю зали підтримували металеві колони. Під кожухами стояли якісь механізми.

Хазяїн зупинився.

Один із роботів підніс йому трубку з потовщенням на кінці. Другу таку трубку дали Посейдону. Це була зброя. Але звуки не долинали до зали, в якій чекали люди й ашиклеки, і тому незрозуміло було, як користуватися цією зброєю. Та ось Хазяїн підняв руку, і з розтруба трубки вилетіла світло-зелена нитка вогню.

— Тип лазерного бластера, — сказав професор Комура, Ашиклеки заметушилися. Вони зрозуміли, що все-таки їм покажуть розвагу.

Посейдон кивнув.

Роботи розійшлися в різні кінці зали й зупинилися за колонами.

Зелені промені розітнули напівтемряву.

З несподіваною для випадкового глядача спритністю й швидкістю роботи перебігали за колонами, ховалися за агрегатами й машинами, промені схрещувались, як довгі шпаги.

Потім на секунду обидва роботи зникли з виду. Відтак з'явився Посейдон. Він обережно виглядав із-за колони, намагаючись побачити ворога. А в цей момент Хазяїн вийшов із-за агрегату ззаду й прицілювався.

— Посейдончику, ззаду! — закричала Аліса.

Звичайно, Посейдон не міг почути її крику, що потонув у захоплених вигуках ашиклеків, але інстинкт старого розвідника примусив його вмиль обернутися довкола своєї осі й не дивлячись всадити промінь у груди чорного Хазяїна.

Той ураз засвітився, зелений ореол спалахнув довкола його чорного плаща. Потім пішов дим. І чорний Хазяїн упав на підлогу.

Посейдон ступив крок до нього, не опускаючи бластера.

Тоді Хазяїн трохи підвів голову і щось сказав. Відкинув свій бластер.

Підвівся.

Підійшов до екрана. Ось він стоїть перед екраном і дивиться просто на Алісу. Тільки очей у нього нема.

Клацнуло. З'явився звук.

— Я програв, — сказав чорний Хазяїн. — І змушений підкорятися. Наказуй.

— Зараз ми проходимо у вузол керування корабля і запускаємо гравітаційні двигуни, — мовив професор Комура. — І беремо курс на Марс.

— Це неможливо, — відповів Хазяїн. — Ми завдали стільки прикрощів людям, що вони поминатимуться. Вони повбивають моїх ашиклеків.

— Прикрощі — занадто м'яке слово, — зауважив Посейдон.

— Одумайтесь, — втрутилась Поліна. — Ми не помщаємося тим, хто хворий. А ви

хворі, і хворі ашиклеки. Вас треба лікувати, а не карати.

— Ми всі здорові. Краще ми полетимо далі й шукатимемо собі ненаселену планету. Або вічно мандруватимемо в космосі

— Я провів тут кілька місяців, — сказав професор Комура, — і я знаю, в якому жалюгідному стані ваш корабель і самі ашиклеки. Системи постійно виходять із ладу, ашиклеки деградують і вимирають. Через кілька десятків років ви вимрете.

Настала пауза. Нарешті, ніби порадившись із кібернетичним мозком і зваживши всі аргументи, чорний Хазяїн промовив:

— У мене немає виходу. Я підкоряюся за однієї умови.

— За якої? — спитав Комура.

— Якщо ашиклеки залишаться живі.

— Ми даємо вам слово, — пообіцяла Поліна.

— Я даю вам слово, кузене, — сказав Посейдон. — Роботи не вміють брехати.

17

Через два дні диспетчерська на Марсі прийняла зображення астероїда, який на великій швидкості наближався до планети.

— Здуріти! — вигукнув черговий диспетчер, викликаючи свого напарника, що саме пив каву. — Сенсація! Бродячий астероїд.

Його напарник забув про кавник і кинувся до екранів.

— Негайно підняти патрульний крейсер! — наказав він. — Якщо ця сенсація вдарить по Марсу, то буде жахлива катастрофа.

На Марсі забили тривогу.

Комп'ютери вираховували курс астероїда й можливу точку зіткнення з планетою, почалася термінова евакуація дитячих садків і лабораторій у полярні області. Патрульні крейсери злетіли з космодрому, щоб дослідити астероїд зблизька й дізнатися, чи не можна змінити його курс.

Але ще через годину астероїд почав знижувати швидкість і міняти курс, ніби збирався перейти на колову орбіту довкола Марса.

І на той час, коли крейсери підлетіли до бродяги, небезпека вже минула.

І картина, яку побачили люди, що прилетіли з Марса, коли висадились на астероїді, їх геть уразила.

Вони побачили Посейдона, який організував майстерню по ремонту й перебудові робіт, вони побачили професора Комуру, що відважно опустився в крижану безодню, аби зблизька дослідити драконів, вони побачили Поліну, котра з допомогою похмурого чорного Хазяїна керувала кораблем, вони побачили, нарешті, Алісу, яка мила ашиклеків, причісувала їх і вчила застилати ліжка й мити посуд.

Ще через день ашиклеків перевезли на Марс, аби поступово повернути їх у число розумних істот, а спорожнілий страшний астероїд залишився на орбіті — там працюють учені, яким доведеться чимало потрудитися, перш ніж вони розгадають всі таємниці велетенського космічного корабля.

СТО РОКІВ ТОМУ ВПЕРЕД

Частина перша

ГІСТЬ ІЗ МИНУЛОГО

Розділ I

А ЯКЩО ЗА ДВЕРИМА АНАКОНДА?

Батьки в Колі порівняно не старі — їм ще сорока немає. А самі себе вважають зовсім молодими, купили катер, фарбують його і плекають, витягають на берег, спускають у воду, лагодять мотор, скликають гостей, щоб смажити шашлики й співати туристських пісень. Але мандрівники вони нікудишні, зовсім не вміють користуватися своїм щастям. Торік два тижні пливли по Волзі, а подолали лише сто кілометрів — можна зо сміху вмерти. Колі з ними не цікаво. Їхня романтика йому не підходить, надто вже вона комфортабельна. От і тієї квітневої неділі він навідріз відмовився їхати з ними фарбувати дорогоцінну "Чайку". Він сказав, що в нього завтра контрольна. Батьки так розчулилися його свідомістю, що не стали чіплятися. І в Колі виявилася цілком вільна неділя, без батьків, без справ, можна жити собі на втіху, як грецький філософ Епікур.

Коли Коля прокинувся, батьків уже не було. На столі лежала записка з проханням сходити по кефір і карбованець.

Зранку вільний день здається безкінечним. Тому Коля не квапився. Він увімкнув на повну гучність радіо й став думати, кому подзвонити. Та було ще рано, всі друзі спали, і Коля вирішив сходити по кефір. Він узяв карбованця, сумку, порожні пляшки і вийшов на сходи.

Сходами просто до нього йшли двоє санітарів і несли складені ноші. Санітари були літні, міцні, схожі на вантажників, тільки у формених кашкетах і білих халатах. Коля зупинився. І тоді він помітив, що двері в сусідню квартиру прочинені й звідти долинають голоси. Санітари пронесли ноші в ті двері. Щось сталося з сусідом, Миколою Миколайовичем.

Сусід жив один, часто їздив у відрядження, а де він працював, Коля не знав. Коля вирішив зачекати. Невдовзі двері відчинилися, і санітари винесли на сходи ноші. На ношах лежав Микола Миколайович, блідий, укритий простирадлом майже аж до горла. Позаду йшов молодий лікар із товстою валізкою. Лікар зупинився в дверях і спитав:

— Що робити з квартирою?

Цієї миті Микола Миколайович помітив Колю й зрадив.

— Здрастуй, теско, — привітався він тихо. — Добре, вдо ти мені зустрівся. Бачиш, серце прихопило. Така от халепа!

— Нічого, — сказав Коля, — ви одужаєте.

— Спасибі на доброму слові. У мене до тебе прохання: візьми мого ключа. До мене днями має друг приїхати з Мурманська. Він знає, що, коли мене вдома немає, ключі у вас.

— Як завжди, — мовив Коля. Потім обернувся до лікаря й додав: — Ви зачиніть, а ключ сюди передайте.

Коля провів ноші з Миколою Миколайовичем на вулицю. Санітари акуратно поставили їх у "швидку допомогу". Сердечникам потрібен повний спокій.

- Коли чекати? — спитав він Миколу Миколайовича, який уже лежав у машині.
- Через місяць. Може, раніше. Я вам зателефоную, як уставатиму.
- Зателефонуйте, я вас провідаю, — сказав Коля. — Може, фруктів купити треба?

Ви не соромтеся.

— Мій друг із Мурманська повинен привезти мені ліки. Я сподіваюсь на твоє посередництво.

— Не сумнівайтесь, — запевнив Коля. — Мої старі теж раді вам допомогти.

"Швидка допомога" різко взяла з місця й помчала в клініку Скліфосовського, як сказав Колі лікар на прощання. Коля постояв, подивився вслід машині. Йому було шкода Миколу Миколайовича. Сусід був пристойний чоловік, ніколи не вдавав із себе наставника малолітніх, не вчив жити, а поговорити з ним було цікаво.

Потім Коля сховався у магазин, купив кефіру. Коли платив у касу, намацав у кишені ключ від квартири Миколи Миколайовича і подумав — не забути б почепити його в коридорі на видному місці: коли приїде друг із Мурманська, ключ одразу знайдеться. Але, повернувшись додому, Коля ключа не почепив. Йому саянула думка.

Річ у тім, що на письмовому столі Миколи Миколайовича стояла модель фрегата. Вона була з дерева, вітрила матер'яні, ванти із шпагату, гармати справжні, мідні. Микола Миколайович сказав якось, що фрегат зроблено з двох тисяч деталей і точно скопійовано зі справжнього. Коля любив дивитись на фрегат. Якщо трішки присісти й примружити очі, можна уявити, що фрегат пливе по океану, а вітрила обвисли, бо другий тиждень стоїть штиль.

Коли Фіма Корольов із Колиного класу дізнався про фрегат, він став проситися в гості до Миколи Миколайовича, але Коля не квапився вести його в гості. Фіму небезпечно водити в гості, бо він страшенно нахабний, незграбний, неодмінно щонебудь ухопить і розіб'є. Фімі надокучило нагадувати, і він сказав:

— Зніми мені мірку з фрегата. Я збираюсь будувати вітрильник, а літератури мало. Невже тобі важко допомогти людині!

Розмова з Фімою була вчора, а сьогодні Микола Миколайович захворів. Увечері приїдуть батьки, ключа можуть сховати, а Фіма нізащо не повірить, що сусід у лікарні, — вирішить, що Коля знову вигадує.

Через те Коля зайшов додому, взяв аркуш паперу, лінійку і олівець і відімкнув двері до сусіда.

Цієї миті він не думав, що чинить зле. Адже якби він спитав дозволу в Миколи Миколайовича, той, напевно б, не відмовив.

Коля зачинив за собою двері, сховав ключа в кишеню, запалив світло в коридорі, щоб помилуватися на африканські маски, які висіли на стіні й щирили зуби.

Потім Коля не кваплячись пройшов у велику кімнату, яка була кабінетом і спальнею Миколи Миколайовича. Постіль на дивані була не прибрано, простирала пом'яті, телефонна трубка звисала аж до підлоги. Коля уявив собі, як Микола Миколайович тягнеться до телефону й набирає "03". Коля поклав трубку на ричаг. Він ніколи не був у цій квартирі один, і вона, по суті звичайна, здавалася надто вже

спустілою і навіть трохи зловісною. Стоячи посеред кімнати, Коля відчув, що вчинив не зовсім правильно, і йому захотілося піти й не знімати мірок із фрегата.

А не пішов він тому, що на стіні висів старовинний крем'яний пістолет. Микола Миколайович давав його Колі потримати в руках, та половина втіхи пропадає, якщо на тебе при цьому дивляться. Коля зняв зі стіни пістолет, відвів ударник і прицілився у вікно. За вікном пролітала ворона. Коля спустив курок, пістолет негучно клацнув. Звичайно, з кулями й порохом постріл вийшов би гучніший.

Коля почепив пістолет на місце і тут побачив двері в задню кімнату. Двері як двері, але в них була особливість: вони завжди зачинені. Скільки разів Коля бував у сусіда, ніколи не бачив, щоб ці двері відчинялися. Він давно задумувався, що могло б ховатися за дверима, і якось запитав у Миколи Миколайовича:

— А там у вас що?

— Про Синю бороду читав? — запитав у відповідь Микола Миколайович.

— Та ви ж не одружені.

— Там сховані допитливі хлоп'ята, — сказав Микола Миколайович. — Аж семеро. Є вільне місце для восьмого.

На цьому розмова скінчилася. Коля більше не питав. У кожного своя гордість.

І ось зараз Коля побачив, що в білих дверях стримить ключ. Певно, Микола Миколайович не чекав, що захворіє, а потім забув витягти.

Коля підійшов до дверей і став думати. Мабуть, якісь документи, папери або цінності. А можливо, колекція марок. І взагалі, якщо тобі не показують кімнати, нічого туди пхатися.

Коля хотів повернутися до фрегата, але раптом подумав: а що, як сусід тримає в задній кімнаті якусь рідкісну тварину? Таку рідкісну й небезпечну, що її навіть показувати нікому не можна. Скажімо, змію анаконду завдовжки дванадцять метрів. І зараз ця рідкісна тварина сидить голодна й не знає, що їй нікому годувати цілісінький місяць. Якщо це анаконда або верблюд, це не так страшно, вони можуть обходитися без їжі й води, але якщо тигр, то він кілька днів метатиметься по кімнаті і, коли не вдасться розламати стіни, помре з голоду. А коли вдасться, то це може кінчитися ще гірше. Адже він вистрибне з другого поверху на газон, витолоче квіти пенсіонерки Чувпило, проковтне пенсіонерку, потім зжере кіоск із морозивом і захворіє на ангіну.

Звісно, Коля не думав усерйоз, що тигр зазіхне на злу пенсіонерку Чувпило, яка скаржитися, що Коля дуже гучно гупає. Йому просто кортіло зазирнути в таємничу кімнату, але для цього потрібне моральне виправдання. А турбота про голодного звіра — найкраще моральне виправдання.

Коля трохи постояв під дверима, послухав, чи не чути за ними дихання або шереху, та все було тихо.

Тоді Коля повернув ключ і прочинив двері.

Розділ II

ЦЕ НЕ ІНДІЯ

Коля гадав, що тільки гляне й замкне двері знову. Якщо, звичайно, схований

верблюд не попросить напиться.

Двері він одчинив сантиметрів на п'ять, не більше. Нічого не сталося. Він прочинив двері ширше, знову нічого не сталося. Тоді Коля засунув голову всередину, і виявилось, що кімната майже порожня.

Це була невелика кімната з зеленими стінами. Вікно завішене щільною шторою, але всередині досить світло, щоб усе розгледіти.

У кімнаті стояли дві шафи й стілець.

Одна шафа стара, дерев'яна й дуже містка. Її дверцята були розчинені. У шафі висіли костюми та плащі, а під ними — чоловічі й жіночі черевики і туфлі різного розміру. У другій її половині на полицях лежали простирадла, наволочки, сорочки, білизна. А зовні до шафи були притулені три розкладачки.

Що повинен припустити слідопит, коли він бачить у квартирі самотнього чоловіка шафу, набиту одягом для різних людей?

Слідопит Коля припустив, що це речі приїжджих друзів Миколи Миколайовича. До нього часто приходили друзі й знайомі, приїздили з інших міст і часом гостювали по тижню. З одним дідусем Коля навіть познайомився й проводжав його до букіністичної крамниці. Той дідусь пояснив Колі, що він живе в маленькому місті й не завжди може дістати потрібну книжку. А щоб не тягати з собою туди-сюди валіз, друзі Миколи Миколайовича залишають речі в Москві.

А на розкладачках вони сплять.

Словом, кімната виявилася зовсім нецікавою і можна було спокійно йти, якби не друга шафа.

То була незвичайна шафа. Вона скидалася на будку телефону-автомата, але куди більшу. Коля підійшов до скляних дверей і зазирнув усередину. Замість телефонного апарата в будці була приладова панель, як у літаку. Коля зрозумів, що саме в цій будці зберігалася головна таємниця кімнати.

— Одну хвилину, — промовив Коля вголос, бо він трохи хвилювався і його розривали два бажання: бажання піти й бажання подивитися ближче на прилади, тому що він цікавився технікою, навіть склав торік радіоприймача, який, правда, не працював.

Коля натне на ручку засклених дверей, і ручка повернулася м'яко, наче змащена. Двері відчинилися, запрошуючи Колю зазирнути всередину. Він не став сперечатися й зайшов у кабінку. В ній пахло електрикою, як під час грози.

Коля почав роздивлятися панель. По її нижній, витягнутій уперед пології частині йшло два ряди кнопок. Трішки вище був ряд перемикачів. Потім ряд циферблатів. Уся ця система була мертвою, вимкненою, і тому незрозуміло було, для чого її призначено.

Як навмисне, погляд Колі впав на перемикач, по один бік якого було написано: "Вмк.", а по другий "Вимк.". Перемикач був повернутий праворуч, до слова "Вимк.".

Школи не пізно буде вимкнути знову, подумав Коля і повернув перемикач.

З'явилось тихе гудіння, стрілки приладів на панелі затремтіли, і деякі з них пересунулися. Коля хотів було повернути вимикач назад, але раптом почув за спиною,

як щось негучно клацнуло.

Він швидко обернувся й побачив, що двері зачинилися. Коля натиснув на ручку з внутрішнього боку дверей, але ручка не піддалась йому. Коля не розгубився. Він повернув перемикач ліворуч, стрілки приладів повернулися до нулів, гудіння припинилося, і двері самі поволі розчинились.

— Бачите, — сказав Коля, — машини повинні підкорятися людині.

Він іще двічі примусив двері зачинитися й відчинитися, а потім вирішив поспробувати й інші перемикачі, бо в разі чого їх завжди можна повернути назад.

Один, червоний, перемикач стримів у кінці другого ряду кнопок. Під ним було написано: "Пуск". Під кнопками стояли номери й незрозумілі значки. Тільки під двома були написи: "Проміжна станція" і "Кінцева станція".

Це було цікаво. Коля повернув перемикач "Пуск", але нічого не сталося. Тоді він збагнув, що поквапився. Треба спершу повернути перемикач на "Вмк.". Так він і зробив. Двері зачинилися. Вік знову повернув перемикач "Пуск", і знову нічого не сталося. Отже, подумав Коля, він іще чогось не зробив.

Коля був метикованим хлопцем і вирішив, що машині бракує завдання. І він натиснув на кнопку "Проміжна станція". Цього разу дослід удався настільки, що Коля пошкодував, що почав пробувати.

Гудіння стало гучним, майже оглушливим. Скляні двері затяглися туманом, і скло стало матовим. Кабіна дрібно задрижала, наче хтось увімкнув зуболікувальну бормашину.

Коля простяг руку, щоб вимкнути якнайшвидше це дрижання, та цієї миті на невеликому екрані зверху пульта з'явився червоний, дуже яскравий напис: "Увага".

Напис відразу ж погас, і на його місці виник інший, білий: "Перевірте, чи стоїте ви в колі".

Коля поглянув униз і побачив, що стоїть на чорному ребристому круглому килимку, окресленому білою лінією.

— Так, — сказав він, намагаючись перекричати гул, що нарастив. — Стою в колі!

Наступний напис був ще більш строгий: "Не рухатися. Тримайтеся за поручень".

Коля не бачив ніякого поручня, але цієї миті досить високо, на рівні його очей, із приладової панелі висунулось держално для рук. Воно було розраховане на зріст дорослої людини. Коля слухняно вчепився в прохолодну трубку, бо не смів сперечатися з написами на екрані.

"Заплющіть очі", — наказав напис.

Коля замружився.

І тут усе зникло.

Нічого не було — ні верху, ні низу, ні повітря, ні спеки, ні холоду. Тільки прохолодний метал ручки, за яку тримався Коля.

І скільки це тривало, Коля не знав. Напевно, недовго, а можливо, дві години. Він навіть не міг злякатися і не міг закричати, бо і страх і крик — це зрозуміло, а як же можна лякатися, якщо нічого немає?



І раптом усе скінчилося. Залишилося тільки гудіння. Коля ще якийсь час постояв, намагаючись отямитися, а потім насмілився трохи розплющити одне око.

Він одразу побачив екран і на ньому зелений напис:

"Перекидання завершено. Проміжна станція".

Коля перевів дух і присягнув собі ніколи більше не залазити в ті місця, куди його не кликали.

Тепер він знав, що робити. Він вимкнув перемикач "Пуск", потім повернув ліворуч перемикач "Вмк. — вимк.". Зразу стало дуже тихо.

"Могло б бути гірше, — подумав Коля, відчиняючи двері кабіни. — І я, загалом, повадився молодцем і не сильно злякався. Навіть жаль, що не можна нікому розказати".

Коля вийшов із кабіни й зупинився, бо в кімнаті щось змінилося. Або його обманювали очі. По-перше, дверцята шафи для одягу були зачинені, хоч Коля їх не чіпав. Ну, це ще не найдивніше — дверцята могли самі зачинитися, коли кабіна дрижала, як переляканий заєць. Але кудись поділися всі розкладачки, а стіни кімнати, які щойно були обклеєні зеленими шпалерами, виявилися зовсім білими, пофарбованими. Коля навіть протер очі. Не допомогло.

Тоді Коля вирішив про це не думати. Якщо геть нічого не розумієш, ліпше не думати. Цього правила Коля дотримувався, коли його викликали до дошки, а він не міг розв'язати задачу або не знав, якого року було відкрито Америку. Тоді він дивився у вікно і не думав про задачу чи Америку. Все одно двійки не уникнути. Якщо, правда, яка-небудь добра душа не підкаже.

От і тепер Коля не став думати, намацав у кишені ключ від квартири й пішов до виходу.

У великій кімнаті теж був непорядок. Фрегат зник. Та якби ж тільки фрегат зник. Але зник і стіл, на якому стояв фрегат, зникла канапа з пом'ятими простирадлами й ковдрами, зник телефон, зник пістолет зі стіни, — словом, усе зникло. Кімната була та сама, але, поки Коля стояв у кабіні, хтось вибілів стіни, а замість речей напхав повнісіньку кімнату приладів.

Що накажете в такому разі думати?

І Коля, як людина розумна, відразу придумав. Він недавно читав оповідання американського письменника Вашингтона Ірвінга. Про одного чоловіка на ім'я Ріп Ван Вінкль, який пішов у гори й заснув. Він повернувся до себе в село, йде вулицею, а його ніхто не впізнає. Він хап себе за обличчя, а в нього борода до п'ят. Так він і здогадався, що проспав двадцять років поспіль.

Подумавши так, Коля схопив себе за підборіддя й навіть здивувався, що борода немає. А поки він мацав своє підборіддя, то забідкався про батьків, які двадцять років тому повернулися зі свого катера, бачать на столі кефір, а сина ніде нема. Вони обдзвонили всі лікарні, приходила міліція з собакою, але все марно. Коля, дванадцяти років, пропав безслідно. І ось зараз він вийде на сходи, постукає в двері, відчинять старенька мама і старенький засмучений батько й спитають: "Ви до кого, юначе?" А

Коля скаже: "Я до вашого сина". А вони у відповідь: "У нас давно вже немає дітей, бо наш син Микола двадцять років тому пропав безвісти".

З такими сумними думками Коля перетнув кімнату. Він чекав, що коридор теж змінився за двадцять років. Але ніколи не міг припустити, що він ТАК змінився.

Коридора не було. Була кімната в десять разів більша за попередню, заввишки у два поверхи, теж заставлена апаратурою і незрозуміло як освітлена.

Цей зал займав не тільки колишній коридор, а й площадку сходів і навіть квартиру, в якій мешкав Коля. Оце вже був удар сильніший за попередні.

Коля хотів було бігти назад у кабінку й натискати на кнопки — раптом наслання мине, — але в цей момент йому сяйнула інша думка.

Що було написано над кнопкою? "Проміжна станція", "Кінцева станція". А що це означає? Станція, зупинки... Отже, кабінка — це новий вид швидкохідного двигуна, і Коля просто попав у інше місце" в інше місто... а можливо, в Індію? І, звичайно, це не та сама кімната, а інша, схожа.

Як тільки Коля здогадався про це, він вирішив не квапитися в кабінку. Встигнеться. Не треба відмовлятися від нагоди зазирнути в Індію чи в Самарканд.

Невдовзі Коля знайшов двері. Вони були такого ж кольору, як стіна, і їх виказувала тільки вузька щілина, як волосина завтовшки. Скраєчку дверей Коля знайшов білу кнопку. Він натиснув на неї, і двері відповзли вбік. Коля опинився в довгому широкому коридорі без вікон. Може, в ньому й були двері, та здалеку вони зливалися із стіною.

Що ж, підемо далі, вирішив Коля, а щоб не загубити дверей — шукай їх потім, — він поклав біля них п'ятака.

Ніхто йому в коридорі не зустрівся. Напевно, тому, що була неділя або ще рано. Годинника в Колі немає, але ж у різних місцях землі різні часові пояси, і тому в Індії може бути полудень, а якщо він попав на Гавайські острови, то й вечір.

Так, не даремно сусід замикав задню кімнату на ключ. Цей двигун достеменно експериментальний і, можливо, поки що секретний. Ну нічого, можна не турбуватися: Коля мовчатиме. Ніхто навіть під катуваннями не примусить його відкрити чужу таємницю.

За коридором були широкі сходи. Коля тільки хотів ступити на верхню сходинку, як помітив, що внизу майнуло щось блискуче. Він завмер. Почулося шурхотіння. Коля швидко відбіг на кілька кроків убік і присів за рогом. Йому зовсім не хотілося, щоб його побачили й заходилися запитувати: "А ти, хлопчику, як тут опинився? А тобі, хлопчику, хто дозволив їздити в кабінах?"

Із свого сховку Коля побачив, як сходами підіймається дивна істота, чи то рицар-ліліпут, чи то пилосос на ніжках. Голови в калічки не було, зате численні ручки притискали до боків і спини аркушки, сміття, а круглі щітки вискакували з-під карлика і, крутячись, обмахували перила й сходинки, а сміття заганяли в блискучий мішок, прикріплений іззаду. Карлик-прибиральник пробіг за метр від Колі й устиг обмахнути щіткою Колині штани, а другою — почистити черевики. І, не зупиняючись, поквапився далі.

— Дякую, — сказав прибиральникові Коля, і, хоч перша зустріч закінчилася щасливо, далі він ішов обережно й оглядався, щоб не навернутися комусь на очі.

Сходи привели Колю у великий вестибюль із прозорою передньою стіною. Скло було таке велике, що дивно, як його ніхто досі випадково не розбив. Коля підійшов до скляної стіни, розглядаючи майдан попереду.

Майдан був укритий низенькою молодого травою. За нею стояли дерева, які розбруньковувалися. Коля подумав, що в Москві дерева ще не розпускаються і, отже, він приїхав у південне місто.

Ненароком Коля доторкнувся до скляної стіни, і раптом у ній з'явився отвір саме в Колин зріст. Стіна, немов жива, пропонувала крізь неї пройти.

Коля послухався.

Надворі було не холодно, і Коля в куртці почувався саме в раз. Дув несильний вітер, за деревами виднілися високі будинки. Коля перетнув гладеньку рожеву доріжку і ступив кілька кроків по газону. Потім обернувся, щоб краще роздивитися будинок, із якого він вийшов.

Будинок був високий, поверхів на двадцять. Але вікон у ньому було мало. І мало кутів. Немовби хтось узяв напильник і обточив будинок. Він був переливчастого, перламутрового кольору. Подекуди будівельник забув загладити виїмки й опуклості, та згодом Коля здогадався, що це зроблено навмисне. У виїмках були балкони, а опуклості були затягнуті склом, ніби очі бабки. Не можна сказати, що Колі будинок сподобався, але він був людиною широких поглядів і вважав, що кожен народ може зводити такі будинки, які він хоче. Напевно, ескімосам, що мешкають у снігових іглу, або індіанцям із вігвамів смішно дивитися на висотні будівлі або хатинки.

Над скляною стіною, крізь яку Коля щойно пройшов, по склу були викладені величезні золоті літери:

ІНСТИТУТ ЧАСУ

А по боках написи — два великих, у два поверхи, чорних квадрати. Один із них був годинником. У ньому світилися цифри: 9.15.35...36...37...38...39... Остання цифра весь час мінялася й означала секунди.

А от другий квадрат зруйнував усі Колині теорії.

У ньому був напис:

11 КВІТНЯ 2092 РОКУ НЕДІЛЯ

Цілком можливо, що інший на Колиному місці схопився б за голову, заплакав від жаху й побіг назад в Інститут часу, щоб якнайшвидше повернутися додому, до мами. Адже пригода, що випала на долю Колі, до снаги далеко не кожному. Треба мати міцну нервову систему. Це тобі не Ріп Ван Вінкль зі своїми жалюгідними двадцятьма роками й нечесаною бородою. Тут понад сто років, навіть черепахи по стільки рідко живуть.

А Коля зрадів. Він сказав уголос:

— Оце так справні

І вирішив назад поки не повертатися.

Батька з матір'ю все одно вдома немає. Микола Миколайович у лікарні. А якщо

відмовитися від прогулянки по віддаленому майбутньому, то цього собі ніколи в житті не простиш. Може, Коля ще засумнівався б, якби в нього були брудні черевики, але прибиральник йому допоміг. Чого ще залишається бажати мандрівникові в часі?

Розділ III

ДІДУСЬ-РОВЕСНИК

Спочатку треба було вирішити, куди йти.

Колин будинок стояв у провулку Сивцев Вражек. Будинок цей старий, зведений іще до революції. Коля міркував так. Якісь московські будинки неодмінно мусять зберегтися — адже навіть раніше будинки стояли по триста років. Отже, якщо Коля піде праворуч, туди, де колись був Гоголівський бульвар, він що-небудь знайоме й зустрине. Орієнтується непогано, ні разу в лісі не заблукав. У Москві він не пропаде. Навіть через сто років. Тільки краще не питати дорогу в перехожих: вони запідозрять, що щось негаразд.

І Коля вирушив до бульвару.

Він ішов рожевою доріжкою завширшки метрів зо три, яка ледь пружинила під ногами. За деревами, що оточували газон, доріжка влилась у широку вулицю.

Як тільки Коля вийшов на неї, позаду пролунав голос:

— З дороги, хлопчику! Ти де йдеш? Хочеш, щоб тебе збили?

Коля відскочив убік і побачив, що його наздоганяє чудний дідусь. Дідусь їхав на одноколісному велосипеді, розвівши руки для рівноваги, ніби цирковий акробат. Він і зодягнений був, як акробат: у зелене трико, що облягало тіло, й червоні м'які тапочки з довгими, гострими, навіть трохи звислими вниз носками. У дідуся був сивий чуб їжаком і довгі вуса, теж розведені, — мабуть, для рівноваги.

Дідусь догнав Колю й сказав:

— Проведи мене трохи, мені нудно їхати самому.

Колесо велосипеда було невелике, дідусеві доводилося часто крутити педалі, але все одно їхав він повільно. Коля пішов поруч.

— Ти до маскараду готуєшся? — спитав дідусь, розглядаючи звичайнісінький Колин костюм.

Коля вирішив, що головне — обережність.

— Так, — кивнув він, — до маскараду.

— Ти неправильно вдягнувся, — мовив дідусь. — За моїх часів усі хлопчики ходили в так званій шкільній формі. Вона складалася з темно-сірих із синім відливом штанів і такого... як би сказати... піджака. Ти знаєш, що таке піджак?

— Уявляю, — відповів Коля.

І мало не додав, що в його батька піджак і взагалі у всіх чоловіків піджаки. Але відразу ж схаменувся: минуло багато часу, напевно, діти забули про піджаки.

Та дідусь не зважав на Колині відповіді. Йому самому подобалося говорити. В кушах, неподалік від дороги, стояла лавка. Вона була мало схожа на лавки, яким належить стояти на вулиці. Вона була низькою, схожою на канапу. Коли дідусь зліз із свого колеса й сів, запросивши Колю наслідувати його приклад, виявилось, що лавка

м'яка, ніби набита пухом.

— Відпочиньмо, — сказав дідусь. — П'ять хвилин. Я трішки засапався. Мене звати Павлом. А тебе?

— Колею.

— Ти не поспішаєш?

Коля не знав, що відповісти. Він не знав, спішить він чи ні. Звичайно, шкода було сидіти на м'якій лавці й гаяти час на розмови про піджаки, в яких Коля тямив краще від дідуса Павла. Але дідусь був першою людиною з майбутнього, з якою Коля зустрівся. І вона ні в чому Колю не підозрювала.

Дідусь не став чекати відповіді.

— Так-от, — мовив він, — я повинен детальніше пояснити тобі, що таке піджак. Це стародавній вид одягу, в якому чоловіки ходили за часів моєї юності. Походить він од сюртука, що його носив Пушкін...

— А чому ви не купите двоколісного велосипеда? — перебив дідуса Коля. — Адже незручно на одноколісному їздити.

— Лікарі рекомендують, — відповів дідусь. — Щоб розвивалися м'язи. У моєму віці не можна нехтувати порадами лікарів. Ти хочеш мої м'язи помацати?

Дідусь зігнув руку в лікті й дав Колі помацати м'язи. Вони були міцні. Куди міцніші, ніж у Колі.

— Так-от, — вів далі дідусь. — Піджаки застібалися на ґудзики... А втім, ти про це знаєш, у твоєму маскарадному костюмі є ці незручні предмети. Я рекомендую внести поправки до твого костюма.

— А мені здається, — сказав Коля, намагаючись говорити ввічливо, — що в мене правильнісінький костюм. Він не шкільний, а так, на щодень.

— На щодень ми носили білі сорочки, — заперечив дідусь Павло, — і чорні штанці. І сандалі. Так-так, сандалі.

— То це коли було... — мовив Коля. — Зовсім в інший час.

— Як так — в інший? — здивувався дідусь. — У який інший?

Коля на око прикинув вік дідуса — виходило років шістдесят. 2092 мінус шістдесят — виходить 2032. Плюс десять чи дванадцять. Виходить 2042.

— Ну, в сорокових роках цього століття, — відповів Коля.

Дідусь почав реготати так, що два зелених папуги злетіли з гілки й закричали людськими голосами:

— Ганьбааа! Ганьбааа! Хто зірвав троянду?

— Ну й наївність! — дивувався дідусь, витираючи сльози. — Ну й жартівник! Ти мені лестиш безбожно. Невже я такий молодий із виду?

— Не вельми молодий, — сказав щиру правду Коля, — але на велосипеді ви катаєтеся ще хоч куди.

— Тоді я відкрию тобі таємницю. Мені завтра виповниться сто сімнадцять років.

— Не може бути! — вигукнув Коля. — Отже, ви з Абхазії?

— Чому?

— Там живуть довгожителі. Але вони харчуються сиром та вином і пасуть овець.

— Ні. Я з Москви, а харчуюся я переважно кефіром і дуже люблю баранячі відбивні. Ти любиш баранячі відбивні?

— Страх люблю, — признався Коля. Він досі ще не міг подолати здивування. — Отже, ми з вами ровесники!

— У певному розумінні, — згодився дідусь. — Якщо взяти до уваги твій костюм, ми ровесники. Але повинен тобі ще раз із повною відповідальністю повторити, що в мій час хлопчики вдягалися інакше. Я міг забути, що було п'ятдесят років тому, проте що було в минулому столітті, пам'ятаю.

Ну що ти вдієш! Дідусь був так упевнений, що сперечатися з ним неможливо. Та Коля й не хотів сперечатися. Він був вражений. Поруч нього сидів його ровесник. Котрий через сто років катається на одноколісному велосипеді й носить червоні тапочки. Отже, можливо, й Коля житиме ще сто років?

— А як здоров'я? — спитав Коля співчутливо. — Не турбує?

— Не скаржуся. Спасибі медицині. Тільки сплю погано.

— Ну, це не страшно, — заспокоїв Коля. — А ви яку школу кінчали?

— Сто двадцять третю, англійську. На проспекті Миру.

— Я теж в англійській вчуся, — сказав Коля. — Ду ю спік інгліш?

— Йєс, ай ду, — відповів дідусь Павло. — І добре вчишся?

— Коли як, — мовив Коля. — Задають багато.

— А я гадав, що тепер нічого не задають.

Коля схаменувся.

— Іноді.

— А от мої правнуки кажуть, що нічого не задають. Напевно, я слушно роблю, що їм не довіряю.

— А ви на яку ковзанку ходили? — спитав Коля дідуся.

— Я — в Сокольники. А ти?

— Я — в Парк культури.

Але тут Коля вирішив більше не заглиблюватися у спогади, бо він напевно ляпне якусь дурницю. П'ять хвилин минуло, та дідусь Павло не квапився йти. Йому подобалося розмовляти з хлопцем, який удвічі зменшив його вік. Як відомо, літні люди страх люблять, коли їм удвічі зменшують вік.

По небу простяглася біла смуга. Вона так хутко з'явилась, що ніякий реактивний літак із такою швидкістю не зміг би пролетіти.

— Що це? — спитав Коля.

— Сплінтер, — відповів дідусь байдуже. — А може, рейсовий на Місяць. Адже там фестиваль. Хіба не знаєш?

— Знаю, — сказав Коля. — Але ми до маскараду готуємось.

Над вулицею поволі летіла перламутрова куля у півметра діаметром. Порівнявшись із лавкою, куля змінила свій шлях, і повернула просто до них. Коля трохи злякався, але дідусь поманив кулю і, коли та наблизилася на відстань витягнутої руки, клацнув

пальцем по її боці. В кулі з'явився отвір, і з нього на долоню дідусеві Павлу випала чорна штука, схожа на портсигар.

— Почитаємо газетку, — сказав дідусь.

Куля злинула в повітря й вирушила шукати інших читачів.

Коля скося поглядав на дідуса, який натиснув якусь кнопку збоку портсигара, портсигар перетворився на різноколірний екран, і по ньому побігли розмаїті кадри. Колі незручно було заглядати збоку, він тільки почув, як мелодійний жіночий голос промовив:

"...Фестиваль на Місяці обіцяє бути найцікавішим видовищем цього року... Почалися дискусії в ООН..."

Цієї миті Коля на хвилику відвернув увагу, бо вулицею наперегони, не торкаючись бруківки, промчали три прозорі кулі, в яких на м'яких сидіннях розташувалися люди. Вони кулями не керували, а один із них навіть читав таку саму газету, як дідусь Павло.

Коля згадав, що час іде, всі кудись їдуть, він один байдикує.

— Даруйте, — спитав він, — котра година?

Колин ровесник, не відриваючись од газети, простяг йому руку. На зап'ясті дідуса був браслет, широкий, але без будь-яких зображень. Раптом на браслеті спалахнули слова й цифри:

Час 10 — 12 — 36

15°. Дощу не буде.

— Дякую, — сказав Коля, котрий вирішив нічому не дивуватися.

Розділ IV

СИНИЙ КІНЬ ТА ІНШІ ЛІНГВІСТИ

Колин ровесник, якого можна було б назвати Пашкою, якби він не був таким старим, заглибився в читання газети і про все забув. Тому Коля тихенько підвівся з лавки й пішов далі. У нього виникла ідея: потрапити на космодром і, якщо вдасться, зганяти на Місяць. Туди ж ходять туристські кораблі, отже, це недовго. Звичайно, Коля розумів, що, коли він проживе стільки, скільки дідусь Павло, або трішки менше, він ще раз злітає на Місяць чи на Марс. Та це колись. А людині ж усе кортить одержати зараз. Коля не став розпитувати дідуса, як пройти на космодром, бо кожен москвич через сто років муситиме це знати.

Коля розгледівся довкола і побачив знайомий будинок. Він стояв на високому схилі пагорба, його колони білили за деревами. Сто років тому будинок знаходився на Гоголівському бульварі, в ньому була Спілка художників і навіть висіла пам'ятна дошка, що тут жив Тургенєв.

— Здрастуй, давній знайомий, — привітався Коля. — Приємно зустрітися із знайомим будинком.

— Здрастуйте, — відповів хтось поряд. — Хіба ми з вами раніше зустрічалися?

Коля оглянувся, але нікого поряд не було.

— Яз вами й зараз іще не зустрівся, — сказав Коля. — Ви де?

— Якщо ви зробите ще крок, то неодмінно на мене наступите. І це буде сумно.

Коля подивився під ноги й побачив світло-зелене кошеня з одним бузковим оком посеред лоба.

— Ні, — промовив Коля, пригледівшись до дивної тварини. — Ми з вами ще не зустрічалися. У нас такі не водяться.

— Тоді дозвольте відрекомендуватися: я відомий космічний археолог, фахівець із вимерлих мов професор Rrrr.

— Коля.

— Дуже приємно. Чому ж ви лишилися в місті цього недільного дня? Всі мої друзі роз'їхалися хто куди.

— Ми до маскараду готуємося. Із життя двадцятого століття, — сказав Коля. — А ви з іншої планети?

— Авжеж. Я тут на семінарі із структуральної лінгвістики. Ви не цікавитесь структуральною лінгвістикою? Це вельми захопливо. В нас у семінарі двоє семикласників і один третьокласник. Не рахуючи професорів та академіків.

— Ні, — признався Коля, — лінгвістикою я не цікавлюсь. Я цікавлюся футболом.

— І я теж, — зрадів Rrrr. — І навіть іду на футбол. Який збіг!

— А хто грає? — спитав Коля.

— І ви не знаєте! — Від здивування Rrrr розвів зеленими пухнастими рученятами.

— Це ж матч віку! Збірна Марса зі збірною зовнішніх баз. На кубок Системи.

— А коли початок?

— Через півгодини. Ми встигнемо. У вас є квиток?

— Нема у мене квитка, — відповів Коля.

І засмутився. На матчі теж варто було побувати. Хоч на космодромі потрібніше.

— Постривайте трохи, мій юний друже, — сказав археолог Rrrr. — Зараз підійде доцент Спусі-ва-пус-ва-пас-ва-пос. Можливо, в нього є зайвий квиток.

— Добре, — згодився Коля. — Зачекаємо доцента. А скажіть мені, будь ласка, як проїхати на космодром?

— Не може бути, щоб ви не знали! — вигукнув Rrrr. — Ви жартуєте!

— Аж ніяк! — відповів Коля. — Я забув.

— То сідайте в третій автобус, — сказав Rrrr. — Вийдете на проспекті Миру. А звідти фліпнете до космодрому.

— Спасибі, — подякував Коля. — А де третій зупиняється?

Rrrr засміявся тонким голосом і не міг зупинитися. Мабуть, Колині слова здалися йому дуже смішним жартом. Він збирався сміятись до безконечності, але тут порада пролунав суворий бас:

— Що смішного? Юнак грає свою маскарадную роль.

— Ох, — сказав археолог Rrrr. — Дозвольте відрекомендувати: мій друг доцент Спусі-ва-пус-ва-пас-ва-пос. А це мій новий друг Коля.

— Дуже приємно, — мовив двометровий акваріум на трьох ногах. Усередині акваріума сидів невеликий синій кінь. Перед його мордою висів у воді мікрофон, а назовні акваріума висовувався невеликий рупор. — І не дивіться на мене квадратними



очима, юначе. Я ж не винуватий у тому, що на Землі така негодяща атмосфера й доводиться ходити у скафандрі.

— Звичайно, я не дивуюся, — сказав Коля. — Адже ви теж із іншої планети?

— З іншої галактики, — пробасив синій кінь.

— Послухай, доценте, — спитав Rrrrr, — у тебе немає часом зайвого квиточка для нашого друга Колі?

— У мене було чотири квитки, бо я не вміщаюся на одному місці. Але одного квитка я віддав моєму колезі докторові Команьяну з планети Кроманьян. А ось і він іде.

Коля трохи з острахом подивився в той бік, бо чекав уже кого завгодно. Але доктор Команьян із Кроманьяна виявився звичайною садовою лійкою з ногами й руками.

— То що ж нам робити з Колею? — нервував археолог Rrrrr.

— Він може сісти на мене зверху, — запропонував доцент Спусі-і-так-далі, — і спустити ніжки в акваріум-скафандр.

— Ні, — заперечив Команьян із Кроманьяна, схожий на садову лійку. — Глядачі позаду сердитимуться. Вони й без того будуть на тебе сердитися за те, що ти затуляєш їм видовище.

— Нехай дивляться крізь мене. Я частково прозорий, — сказав синій кінь.

— Не хвилюйтеся, — заспокоїв учених-лінгвістів Коля. — В мене інші справи. Я на космодром з'їжджу.

— Ні, — мовив археолог Rrrrr, — я цього не допущу. Я віддам тобі свого квитка. Моя подруга Аліса зробила б те саме.

— Нічого не вийде, — втрутився Команьян із Кроманьяна. — Ти забув, що в тебе не повний квиток, а четвертинка. Ти сам сидітимеш у мене на колінах.

І щоб ні в кого не було сумнівів, що він має коліна, доктор Команьян із Кроманьяна клацнув кістяним пальцем по кістяному гострому коліну.

"Бідолашний Rrrrr, — подумав Коля. — Ці коліна продірявлять його наскрізь".

— Ну, до побачення, — сказав він. — А то ви запізнитесь. При зустрічі все мені розкажете.

Космічні гості поквапилися далі, і, аж поки їх не стало видно, Коля дивився їм услід. Праворуч ішов акваріум із синім конем, ліворуч — садова лійка, а посередині — безхвосте кошеня. Вони вже забули про Колю й голосно обмірковували проблему розшифрування восьмого головного ряду.

Космічних гостей обганяли інші вболівальники. Дехто йшов пішки, дехто летів над самісінькою землею в прозорих кулях, над головою промайнула зграйка хлопчиків із крильми за спиною. Вони махали цими крильми, як бабки. Всі вони були вдягнені яскраво і навіть легковажно, а деякі, незважаючи на прохолодний день, були у самих лише плавках. Один одному вони зовсім не дивувалися і навіть космічним гостям не дивувалися, а от на Колю дивилися з подивом, а одна дівчинка, що робила кроки по десять метрів, бо замість черевиків у неї були пружини, підстрибнула до Колі й сказала:

— А в нас маскарад цікавіший. Ми в рицарів одягалися.

— Постривай, дитино, — звернувся до неї Коля. — Скажи мені, де знайти третій автобус?

— Іди ліворуч по бульвару, — відповіла дівчинка. — Он біля пам'ятника Гоголю стоїть.

Розділ V

ТИ ЛЮБИШ МАНГОДИНЮ?

Бульвар сильно змінився за минулі роки. По-перше, він став утричі, якщо не вп'ятеро ширший, через те, коли йдеш посередині, країв не видно. По-друге, дерева і взагалі рослини також змінилися. Щоправда, лишилося кілька старих дерев, лип і кленів, але між ними росли квітучі яблуні, груші й навіть пальми. Коли Коля підійшов ближче, він побачив, що деякі з дерев, певно найніжніші, були окутані тонким прозорим пластиком, а довкола інших стояла стінка теплого повітря. Повітря піднімалося з решіток, схованих у молодій траві. Поряд із доріжкою стояло дивне дерево — ніби лопух або, точніше, щавель, збільшений у тисячу разів. Між листям висіло гроно зелених бананів. А на землі біля дерева сиділа мавпочка й чистила зірваний банан.

Побачивши таке тропічне видовище, Коля згадав, що він голодний. Крім склянки кефіру й бутерброда з чаєм, він нічого зранку не їв. До того ж він любив банани. І він подумав: якщо мавпочці можна харчуватися плодами на Гоголівському бульварі, то людині це тим паче не заборонено.

Про всяк випадок Коля огледівся, але нікого не побачив. Він підійшов до бананового дерева й сказав мавпочці:

— Відійди, а то укусиш.

Мавпочка оскалилась, проте відійшла й знову заходилася чистити банан.

Коля став навшпиньки й почав відривати банан від грона. Банан відривався через силу, все дерево розгойдувалося. Ледве-ледве Коля відкрутив один плід від грона й тільки хотів сісти поряд із мавпочкою і обчистити його, як із кущів вийшов чималий хлопець трохи старший від Колі, в червоних трусах, на яких було нашито комети, й сказав:

— Дурень! Що ти робиш?

Якби це був дорослий, то Коля, напевно, вибачився б, але перед хлопцем Коля вибачатися не хотів.

— А що? — спитав він. — Мавпам можна, а мені не можна?

— Він же нестиглий. І взагалі кормовий, для худоби виведений. Ти що, банани любиш?

— А тобі яке дало?

— А мені ніякого.

— То й іди своєю дорогою.

— Не підю. Я селекцію проводжу, а ти поводишся, як немовля.

— А мавпа? — спитав Коля. — Ти поглянь, скільки біля неї лушпиння валяється.

— Порівняв себе з мавпою! — сказав презирливо селекціонер. — Для неї ж це

основна їжа.

Мавпа помітила, що на неї дивляться, і про всяк випадок плигнула з бананом у лапі на гілку липи.

— Ходімо, — сказав селекціонер.

— Не піду, — запротестував Коля.

— Боїшся, чи що?

— Я? Боюся? Та я таких, як ти, десятеро однією лівою перекидаю!

— А я з тобою і зчіпатися не буду. Ми в різних вагових категоріях, — мовив селекціонер. — А банан ти їж, якщо хочеться. Мені не жалко. Все одно вже зірвав.

— Я його для мавпи зірвав, — збрехав Коля. — У мене вдома мавпа живе, от я й зірвав.

— А де ти живеш?

— Далеко, — відповів Коля.

— Не в Москві?

— Ні, не в Москві.

— А де?

Коля став швидко думати й згадав, що його бабуса живе в Конотопі.

— У Конотопі, — сказав Коля.

— Знаю, — сказав селекціонер. — Звідти родом Милена Митіна, правда?

— Правда, — згодився Коля.

Треба ж так: зараз питатиме про якусь Милену Митіну, а Коля навіть не знає, чим вона знаменита!

— Ні, — поправив сам себе селекціонер. — Милена з Костроми. В Конотопі шахту до центру Землі риють.

— Риють, — промовив Коля вбитим голосом.

— Дивний ти якийсь, — сказав селекціонер. — Тебе як звати?

— Коля.

— А мене Джавад. Ти в чому спеціалізуєшся?

— Як це?

— Ну, ким будеш?

Коля не встиг придумати відповіді. Він уже збагнув, що всякі там дідусі куди менш небезпечні, аніж свій брат школяр.

На щастя, Джавад одразу ж відвернув свою увагу. Вони вийшли на галявину, посеред якої був великий басейн. За басейном — галява, всяна квітами й невеликими кущиками. Поміж квітів виднілося яскраве вбрання людей.

— Ей! — крикнув Джавад. — Оленко, виходь, діло є!

У центрі басейну вода збурунилась, і в бризках з'явилася дівчинка. Не випірнула, а ніби піднялася до пояса. І тут Коля зрозумів, що дівчинка сидить верхи на величезній рибині. Рибина швидко попливла по колу, виставивши з води гладеньку блискучу спину. А коли вона підпливла до краю басейну, де стояли Коля з Джавадом, виявилося, що це не рибина, а дельфін. Дельфін завмер край води, дивлячись на Колю веселим

маленьким оком, і Коля простяг йому банан.

— Ти що, з глузду з'їхав? — схопив його за руку Джавад. — Ти його потім від поносу лікуватимеш? Хіба дельфіни їдять банани?

— У нас у Конотопі дельфіни харчуються тільки бананами, — сказав Коля.

Дівчинка, що стрибнула з дельфіна, була молодша за Колю, їй минуло років десять, не більше.

— Здрастуйте, — привіталася вона. — Ти мене кликав, Джаваде?

— Слухай, Оленко, — мовив Джавад, — цього хлопця звати Коля. Він, либонь, із маскараду втік. І, мені здається, він голодний. У тебе знайдеться що-небудь смачне?

— Я не голодний, — сказав Коля.

Дельфін завмер край басейну, виткнувши кирпату морду. Ніби підслуховував.

— У лабораторії на столі мангодині лежать, — сказала Оленка. — Їх Аліса вчора зняла. Пальчики обсмокчеш. А ти Аліси не бачив?

— Ні. Вона хотіла прийти?

— Вона обіцяла мієлофон принести. Ми з Грицем і Машею працюємо.

Оленка махнула рукою в бік басейну, і Коля побачив, що до дельфіна підплив другий і теж почав слухати, про що тут говорять. Певна річ, їх звали Грицем і Машею.

— А звідкіля морську воду берете? — спитав Коля, щоб не стояти без діла.

— Синтетична, — відповіла Оленка. — А хіба у вас у Конотопі не так?

— У Конотопі дельфіни прісноводні, — мовив Коля.

— Ти його не слухай, — втрутився Джавад. — Ходімо. Я сам залюбки мангодиню покуштую. Дивовижний гібрид!

За басейном стояв білий будиночок, такий же обтічний і майже безформний, як Інститут часу. Коля, коли вони підійшли ближче, побачив, що стіна вся в дрібних порах, наче піниста. Батько в Колі будівельник, тому він завжди цікавиться будівельними матеріалами й трохи на них розуміється. Торік він сам збирався стати будівельником, але цього року передумав — його зацікавив космос.

— Пінобетон? — спитав Коля у Джавада.

— Який ще пінобетон? — здивувався Джавад. — Мене твоя відсталість просто вражає! Якби я не дотримувався залізного принципу не ставити зайвих запитань людям, які не хочуть на них відповідати, я б тебе про дещо спитав.

— Не треба, — сказав Коля. — Утримаємося від розмови, як кажуть у нас у Конотопі.

Вони зайшли всередину й опинилися в просторій кімнаті, попід стінами якої стояли столи з приладами, а посередині — круглий стіл, де на тарілі лежали три плоди. Плоди були завбільшки як невелика диня, але не дуже правильної форми й оранжевого кольору.

— Гарзд, — мовив Джавад, — закусимо мангодинею. Якщо хочеш, можеш запитувати. Мені приховувати нема чого.

Джавад дістав ножа, розрізав мангодиню. Всередині була велика кісточка, що вільно випала на таріль.

— У звичайного манго, — сказав Джавад, — кісточку від м'якуша важко відділити.

— Знаю, — озвався Коля. — Пробували. Всі пальці соком обмастиш, поки впораєшся.

Джавад нарізав мангодиню на дольки, і вони заходилися їсти. Їжа була чудова. Солодка, соковита й м'яка. Що тут було від дині, а що від манго, Коля не міг розібрати. Він насолоджувався.

— Це чия лабораторія? — спитав він.

— Шкільна. А чия ж іще?

— А дельфіни теж шкільні?

— Авжеж. І мавпи, і пітон Архімед.

— А де пітон?

— Там, на липі спить. Я тобі потім покажу.

— Довгий? — спитав Коля.

— Середній. Метрів п'ять. От у геофізиків у групі великий живе. Майже дев'ять метрів. І зовсім не приручений. Вони його на гормонах тримають. Хочеш, потім сфліпаємо, подивимось?

— Ні, — відповів Коля, — ніколи мені з тобою фліпати. А ти чого з бананами морочишся? Робити більше нічого?

— Банани — їжа майбутнього, — пояснив Джавад. — Тільки їх треба збагатити. Я не вірю в перемогу білкової синтетички. А ти?

— Я про це не думав, — сказав Коля.

— А тобі в твоїй хламиді не спекно?

— Спечно буде — скину.

— Ти зараз куди?

— На космодром.

— Навіщо?

— Подивлюся. Може, на Місяць злітаю.

— На Місяць зараз не потрапиш. Там фестиваль. Квитків немає. Я пробував.

— Шкода, — зітхнув Коля. — Ну, тоді на Марс спробую.

— Туди нас, підлітків, рідко беруть. Тільки з екскурсіями.

— Я все одно на космодром з'їжджу.

— Ти що, космодромів не бачив?

— У нас у Конотопі немає.

— Вельми сумніваюся, — мовив Джавад, — що ти правду кажеш. Гаразд, їдь. На трійку сідай, біля пам'ятника Гоголю. Я тебе проведу трохи.

Вони пройшли повз клумби, на яких хлопці, переважно малеча, прополювали або виконували інші садові роботи.

— Хочеш заглянути? Напевно, в Конотопі немає, — сказав Джавад, підводячи його до хлопця, що сидів навшпиньки біля невеличкої грядки. — Тільки торік привезли з Альдебарана. Акліматизацію проводимо. Покажи йому, Аркашо.

Аркаша промовив:

— Залюбки.

Витяг із прозорого мішечка дві насінини менші за горошину, зробив у землі заглиблення, увіткнув туди насінини, потім шдтягнув до себе наконечник шланга і як слід насінини ці полив.

— І коли мені вертатися? — спитав Коля. — У червні?

— Постривай. Дикий ти якийся! — сказав Джавад. — Дивись.

І тут Коля на власні очі побачив, як із землі повільно вилазять два зелені паростки. Аркаша знову полив їх, і вони почали рости ще швидше. Через хвилину вони були сантиметрів по двадцять заввишки й стали трохи галузитися.

— Збігай по добрива! — гукнув Аркаша. — Вони в лабораторії лежать, у мене на столі.

Виблискуючи голими п'ятами, Джавад помчав до лабораторії. Зусібіч зійшлися інші ботаніки й натуралісти. Коля побачив, що листя великого клена край галявини розступилося, і звідти з'явилася голова величезного пітона, який із цікавістю спостерігав за зборищем. Але ніхто на нього не звертав уваги, отож Коля теж удав, що звик, аби близесенько висіли пітони. Одна дівчинка, на вигляд першокласниця, прийшла із дивним звіром на плечі. Був він як папуга, але з двома головами. Однією головою цей птах дивився на зелені паростки, а другою поглядавав на пітона.

Коли Джавад повернувся з пакетом добрив, паростки піднялися вже на метр, і на їхніх гілках з'явилися бруньки. Джавад насипав під коріння добрив, і кінці корінців повисовувалися назовні й почали досить хижо ці добрива підгрибати під себе. Коля навіть ступив крок убік. Про всяк випадок.

На гілках пробилися жовті квіточки, і на той час, як паростки вирости до трьох метрів, квіти осипались, і з зав'язі стали розвиватися плоди. Коля не міг одірватися від цього видовища. Минуло ще хвилини дві-три, і плоди, схожі спочатку на зелені кільця, підросли й почали жовтіти. Щось вони нагадували Колі, тільки не міг він збагнути що.

Раптом один із плодів обірвався з гілки й упав на землю. Птах із двома головами стрибнув з плеча дівчинки й підхопив плід обома дзьобами, але ніяк не міг підняти з землі, бо голови заважали одна одній.

Всі засміялись, а дівчинка, ніби виправдовуючись, сказала Колі:

— Ви не смійтеся. Його недавно винайшли, він ще не освоївся.

Решта плодів один за одним падали на траву. Джавад підібрав три чималеньких і простяг Колі:

— На, по дорозі на Місяць знадобляться.

— Вони їстівні, чи що?

— Покуштуй.

Коля відкусив шматок від плода, і виявилось, що це звичайнісінький бублик, негарячий, без маку, зате дуже свіжий.

— Ну й діла! — сказав він. — А що, на Альдебарані на всіх деревах бублики ростуть?

— Скажеш таке! — здивувався Аркаша, котрий зібрав решту бубликів у кошик. — Я від альдебаранських рослин тільки швидкість росту використав. До всього іншого йшов

через пшеницю й хлібне дерево.

Коли Коля із Джавадом відійшли так, щоб решта їх не чула, Джавад сказав:

— Майбутній геній генетики. У нього мрія є. Добре, коли в людини є мрія.

— А яка?

— Вирощувати сніданки для космічного флоту. Щоб були запаковані, з вареною куркою, рисом і чорною ікрою. Нічого собі завдання?

— Непогано, — мовив Коля, жуючи бублик. — А не можна у нього одну насінинку попросити?

— Для тебе просити не буду, — відповів Джавад. — Не тому, що погано ставлюся, а тому, що ти потайний. І про Конотоп набрехав.

— Ну гаразд, обійдемося, — буркнув Коля. — За диню спасибі.

— До побачення. Може, зустрінемося. Шкода, що Аліси ти не дочекався, вона б тобі допомогла в космос злітати. У неї велике знайомство в Далекому флоті. Вона, мабуть, на двадцяти планетах уже побувала.

— А скільки їй років? — спитав Коля. — Коли встигла?

— Скільки й нам з тобою. Одинадцять.

— Мені дванадцять, — сказав Коля. — Привіт Алісі. Я йду.

Розділ VI

## ЯК ВИРОСТИТИ БУДИНОК

До пам'ятника Гоголю Коля дійшов не зразу. Довелося ще раз відвернути свою увагу.

Обходячи густі зарості, Коля вийшов аж до краю бульвару і побачив, як зовсім поряд зводять будинки.

Коля не відразу здогадався, в чім річ. Край дороги, там, де кінчалася трава бульвару, стояв юнак із довгою чорною бородою. Він дивився нагору, через вулицю, де височів недокінчений будинок.

Будинок був зроблений із того самого пористого матеріалу, що й Інститут часу та шкільна лабораторія. Так само, як вони, він був збудований неправильно. Він здіймався поверхів на два, але через те, що був увесь заокруглений, немов пісочна паска, незрозуміло було, будуватимуть його вище чи вже можна зупинитися. Під'їзд будинку був напівкруглий, вікна різні, маленькі й великі, овальні й квадратні. Над під'їздом нависав горб, і на ньому росло невелике пухнасте дерево.

Наверху будинку, до пояса здіймаючись над стіною, стояли два чоловіки й тримали в руках оберемки пруття й гнутого паліччя. А юнак із чорною бородою дивився на них знизу й командував:

— Правіше став!.. Ще правіше! Та хутчій, поки не затужавіло!

Люди нагорі встромляли в стіну пруття, дехто прямо, а дехто під кутом. Невдовзі вся стіна зверху була всіяна паліччям і пруттям.

— Все! — крикнув чорний бородань. — Починайте. Тільки з твого, Веніаміне, боку чимменше затравки. Я хочу, щоб Льовоччин бік набрав сили.

Люди на стіні нагнулися, дістали штуки, схожі на вогнегасники, і розпорошили на

стіну порошок. Потім у них у руках з'явилися шланги, і вони заходилися стіну поливати. Будівельники нагадували Колі Аркашу з його бубликовим гібридом. Коля навіть сподівався побачити, як із стіни полізуть зелені гілочки, та нічого подібного не сталося. Зате почала рости сама стіна.

Вона росла не рівномірно, а немовби витягувалася вздовж прутиків.

— Веніаміне, не шкодуй живильного розчину! — метушився внизу бородань. — Лінія виходить незавершена!

Стіна поступово заповнювала порожнечу поміж пруттям, але в тих місцях, де прутики були вигнуті вперед, стіна теж виступала. Веніамін, ризикуючи впасти, нахилився і став швидко встромляти новий ряд пруття. І тут Коля побачив, що виходять круглий балкон. Другий будівельник, Льова, почав швидко відгинати прутики за спиною Веніаміна, і будівельна речовина слухняно потекла по них, утворюючи отвір для дверей.

— Ну, і як тобі це подобається? — спитав бородань у Колі.

— Загалом подобається, — відповів Коля, — хоча, даруйте, архітектура не дуже підходяща.

— Чому ж так?

— Я звик, що в будинків мають бути кути й прямі стіни, — сказав Коля. — Ну, як у стародавніх будівлях.

— Так це ж не від доброго життя, — мовив бородань.

— Що не від доброго життя?

— Послухай, хлопче, ти, я бачу, любиш історію, навіть містом в історичному одязі прогулюєшся.

— Я для маскараду.

— Дарма. Для маскараду міг при-григлем одягнутись. Або сафові банбари начепити. Отож, щоб картина була повною, я тобі скажу: з чого раніше зводили будинки?

— Із цегли, з дерева, з бетону, з блоків...

— Молодчина, хлопець! Диви, який освічений! Це не кожний дорослий знає.

— Ще з керамзитових плит, із бетонних панелей, із каменю, а в тропічних країнах із тростини, а ескімоси із снігу, а індіани й ненці з оленьчих шкур.

— Я вражений твоєю ерудицією, Дідро!

— Я не Дідро. Мене звати Колею.

— Але Дідро теж був енциклопедистом. Одне слово, кожен будівельний матеріал диктував людям форму будинків. Що простіше збудувати із цегли — кубик чи кулю?

— Звичайно, кубик.

— А із плит, із блоків?

— Теж кубик. А от із бетону можна що хочеш.

— Авжеж. Та це дуже дорого. Люди рідко коли могли дозволити собі робити незвичайні форми з монолітного бетону. Та от коли ми навчилися будинки вирощувати...



— Як це?

— Ну от, ти мене розчаровуєш! Про стародавні матеріали все знаєш, а про наші забув.

— Забув, — сказав Коля і розвів руками. — Я ж історик.

— Історик має найкраще знати сьогоднішній день, — мовив бородань повчально. — Для того історія й існує, щоб пояснювати, чому ми сьогодні живемо так, а не інакше.

— А вам скільки років? — спитав Коля.

— Мені? Скоро буде дев'ятнадцять. А до чого мій вік?

— А тому, що різниця між моїм і вашим віком незначна, — сказав Коля. — Лише сім років.

— Але принципова, — відповів бородань.

— Ей, Валечко! — крикнув зі стіни Веніамін. — Стіна затужавіла! Не відвертай уваги. А то ми до вечора будинку не збудуємо.

— Так, їхня правда, — мовив бородань. — Це будівництво — моя дипломна робота. Завтра захищати проект, а я його ще не сфантазував.

— Ви вчитеся, а вам дозволяють у центрі міста будинок ставити?

— А чому б і ні? Це ж моє покликання. До того ж я не один буду. Я проекту зовнішній вигляд, тобто я архітектор. Веня конструктор — він усі перекриття робить, сходи і так далі. А Льова сантехнік. Ти знаєш, що таке сантехніка?

— Санвузли й ванни, — сказав Коля.

— Слушно. А ще ти забув про сміттєзбірники, анігілятори, продовольчі доставки, поштові труби, телемережу і так далі й тому подібне. Отож будинок збудувати в наші дні річ непроста. Тільки наївні люди гадають, що день — це надто багато для чотириповерхового будинку. Іноді буває навіть із двоповерховим так ухекаєшся, що два тижні й дивитися на корал не хочеться.

— На що?

— Та на корал. Це, звичайно, не зовсім точна назва, але так уже повелося. Ти про коралові рифи читав?

— Читав.

— А бачити доводилося?

— Ні, якось усе нема коли.

— Нічого собі, йому нема коли на Тихий океан злітати! Теж мені романтик! Я в твоєму віці щонеділі на коралові атоли літав.

— У кожного свої інтереси, — заперечив Коля.

— Вибач, твоя правда. Отож коралові рифи, хоч би які вони були велетенські, збудовані крихітними кораловими поліпами. Кожен поліп мурує собі вапнякову нору і в ній живе. А як умре, на його норі другий будує свою хатку, і так далі. Тобто коралові рифи складаються з мільярдів коралових будиночків і коралових скелетів. Тільки корали будують свої рифи мільйонами років, а люди знайшли бактерію, яка трудиться за принципом корала, але росте й розмножується дуже швидко. Якщо розсипати пори коралової бактерії і полити їх живильним розчином, почне рости стіна, куля, хатина,

чого твоя душа бажає. І будинок із кристалів росте в той бік, куди його повернеш арматурою. І з часом стає дедалі міцніший. Адже він суцільний — йому ні землетрус не страшний, ні пожежа, ні мороз. А головне — йому можна надавати якої завгодно форми. Відтоді як корал з'явився у будівництві, все змінилося. Тепер архітектор став справжнім художником. Ми зводимо будинки, як художники малюють картини. Не сподобався будинок — його обливають розчинником, а потім пил вимітають. Але признайся, ти все й без мене знаєш?

— Знаю, та не все, — сказав Коля. — А можна мені там, нагорі, попрацювати?

— Іди, чому ж ні. Веню, візьми собі помічника!

Коля зайшов у недокінчений будинок. Усередині майже все було готове. Тільки різні отвори у стінах свідчили про те, що потім і їх використають, аби людям зручно було жити. Коля піднявся сходами на другий поверх, а потім по рухомих пластикових риштуваннях аж нагору. Веня дав йому пучок прутків, і бородань Валечка гукнув знизу, командуючи всіма трьома будівельниками:

— Веню, гни прутки на себе! Льово, хутчій, ти відстаєш! Колю, ти забув, що ми будинок зводимо, а не клумбу!

Коли закінчили третій поверх, Коля здав решту прутків Вені, попрощався, і студенти сказали, що він їм добряче допоміг. Колі закортіло взяти з собою трішки коралового пилу, але він не мав банки для живильного розчину, а без нього затравка все одно що простий пісок.

— Іди в будівельники після школи, — порадив Валечка. — Неймовірний простір для фантазії і повна свобода творчості.

— Дякую, — мовив Коля, — я подумаю.

Розділ VII

АВТОБУС НІКУДИ НЕ ЙДЕ

Була майже дванадцята, коли Коля дійшов до пам'ятника Гоголю. Правда, пам'ятник був не той, що раніше стояв на цьому місці. Пам'ятник у кінці Гоголівського бульвару був старий, він колись стояв на другому кінці площі. Батько казав якось Колі, що Арбатська площа — єдине місце в світі, де є дві статуї одному й тому ж письменникові: одна на бульварі, друга біля будинку, де Гоголь жив. Певно, за сто років вони помінялися місцями, вирішив Коля.

Перед пам'ятником була Арбатська площа, тільки Коля її ніколи б не пізнав. Навіть замість ресторану "Прага"— велетенський паралелепіпед із бетону, а не з корала. Мабуть, його збудували досить давно. За ним видьгілися верхівки небосгів на проспекті Калішна. Це було знайоме. А праворуч із-за пальмового гаю виглядав розкішний будинок, увесь у черепашках. Та він був не кораловий, просто старий, така колись була мода, і збудував його собі прогресивний багач Морозов ще до революції.

Автобус Коля побачив одразу. Посеред площі, викладеної різноколірними плитками, було підвищення. Біля нього якраз стояло три автобуси. Коля здогадався, що це автобуси, бо над кожним висіла ні до чого не прикріплена куля з написом: "Автобус 1", "Автобус 2", "Автобус 3".

Всі три автобуси щойно під'їхали. З них виходили пасажери, а інші заходили. Дехто піднімався з-під землі, напевно з метро, дехто підлітав на крилах і складав їх, підходячи до дверей, а дехто вилізав із пузирів, і порожні пузири самі відлітали геть, даючи місце новим.

Коля злякався, що автобус піде, і ушкварив через площу. Він звик бігати за автобусами й трамваями, бо ненавидів гаяти час, чекати на зупинці.

Він біг і думав про те, що робити, якщо треба платити за квиток, а він навіть не знає, які будуть гроші. Одна надія, що через сто років не братимуть грошей за проїзд в автобусах.

Біг він швидко, та оскільки тут ніхто через площу навпрошки не бігав, мало не сталася катастрофа. Пузири й інші машини гальмували, злітали вгору, ухилялися. Одні — щоб не налетіти на Колю, інші — щоб не налетіти на тих, хто не хотів налетіти на Колю. Коля краєм ока побачив, що коїться, і дременує ще швидше. Невідомо, чим би це скінчилося, коли б якийсь чоловік не знизився на крилах аж до землі, не вихопив би Колю з центру метушні й не підняв у повітря.

— Ти куди, божевільна дитино? — спитав він досить неввічливо. — Навіщо гинути таким молодим і занепащати довколишніх?

— Відпустіть! — кричав Коля, гойдаючись у повітрі за два метри від бруківки. — Я поспішаю на автобус. Він же зараз піде!

Звісно, якби Коля мав час, він придумав би версію куди крашу. Та коли дуже спішиш, доводиться говорити правду.

— А він іще жартує! — сказав обурено чоловік із крилами.

Та все-таки переніс Колю в повітрі на підвищення біля автобусів і відпустив. Коля мало не впав, забився підощвами об землю.

— Я ж міг розбитися! — мовив він чоловікові, який висів у повітрі над ним, помахуючи крилами, як у бабки.

— Не думав, що на Землі такі ніжні діти, — відповів чоловік.

І аж тут Коля додивився, що чоловік одягнений у темно-синій щільний комбінезон, на грудях у нього вишитий золотом Сатурн із кільцем, а на рукаві — чотири зірки.

Напевно, це майбутній міліціонер, злякався Коля. Зараз він питає, де Коля живе...

Але чоловік виявився не міліціонером.

— Не сердьтеся, космонавте, — пролунав знайомий голос, і Коля побачив, що край бруківки стоїть, тримаючи одноколісний велосипед, Колин ровесник дідусь Павло. — Я знаю цього хлопчика. Він просто трохи неуважний, бо готується до маскараду.

— На нього не можна не сердитись, — сказав космонавт, — бо він біг, не думаючи про інших. А це вже найостанніше діло. Куди ти квапишся?

— На космодром, — відповів Коля. — Космічні подорожі — моя мрія.

— Таким легковажним у космосі не місце, — мовив космонавт.

— Я виправлюсь, — пообіцяв Коля. — Докладу всіх зусиль.

— Він виправиться, — підтримав Колю дідусь Павло.

— Тоді й зустрінемося, — сказав космонавт.

— Ні! — крикнув Коля. — Зачекайте хвилинку, не летіть! Дайте мені свій автограф. Коля поліз у кишені, та вони були порожнісінькі. Тільки в одній — дві копійки, а в другій — гумка.

— Не шукай, — засміявся космонавт. — Тримай на пам'ять.

Він зняв із рукава золоту зірочку, кинув її Колі й злинув у повітря.

— Дякую! — крикнув Коля навздогін.

— Знаєш, — сказав дідусь Павло, — я тобі заздрю: сам капітан Далекого космосу, капітан "Пегаса" Полосков, подарував тобі зірку. А чи знаєш ти, що це за зірка?

— Ні, — відповів Коля.

— Кожна зірка означає зоряну експедицію. Коли я був хлопчиком, я про це і мріяти не міг.

— За наших часів теж були космонавти.

— Але не було зоряних експедицій.

— Ми за це діло візьмемося, — мовив Коля і прикріпив зірочку собі на рукав.

Дідусь Павло помахав Колі рукою, відштовхнувся ногою і закрутив педалі своєї нестійкої машини.

Коля думав, що автобус давно пішов, та, на щастя, він іще чекав його. Автобус був обтічний, блискотливий, але без вікон, і тому Коля зрозумів, що він дуже швидкісний.

Над входом був напис: "Проспект Миру".

Коля вирішив: будь що буде — і зайшов усередину слідом за літньою, спортивного вигляду засмаглою жінкою в жовтому хітоні, як у грецьких богинь. Він надумав повторювати точнісінько її рухи, тоді не вскочиш у клопіт.

Усередині автобуса було ясно, але сісти нікуди. Всі йшли вперед. Коля прилаштувався за жінкою і ступав їй услід. Вони пройшли половину автобуса, і Коля побачив попереду занавіску. А над нею напис: "Вихід. Проспект Миру". Жінка зайшла в занавіску і зникла. Коля зачекав секунду, зробив те саме й побачив, що жінка вже спускається в другі двері, що ведуть назовні.

Коля опинився на іншій площі, перед незнайомим садом. Жінка ступила на ескалатор, який вів униз. Із дверей автобуса виходили вже нові пасажери. Коля нічого не збагнув, тому підійшов до дівчини в білому комбінезоні з великою трояндою, вишитою на плечі, й запитав:

— Скажіть, будь ласка, це яка зупинка?

— Зупинка?

— Ну, як називається це місце?

— Проспект Миру. Хіба ти не бачиш?

— Дякую, — сказав Коля і все одно нічого не зрозумів.

Він повернувся до автобуса й прочитав напис над дверима: "Вхід. До Арбатської площі".

Що ж виходить? Отже, автобус нікуди й не їздить? Ти заходиш на одній зупинці й виходиш на іншій? А хто ж тебе везе?

Тоді Коля підійшов до сусіднього автобуса. Над його задніми дверима був напис:

"Вхід. До Новодівичого монастиря". Ага, от тепер перевірити неважко. Новодівичий монастир Коля знає. Він уже спокійно зайшов до автобуса, пройшов через салон, крізь занавіску й вийшов. Він стояв на березі Москви-ріки, а зовсім поряд здіймалися рожеві стіни Новодівичого монастиря, із-за них виглядали бані собору й дзвіниця. Коля вернувся на проспект Миру. Що ж, зручний міський трансррт. У якомусь фантастичному романі Коля читав про нуль-транспортування. Там космічний корабель стрибає через простір. Напевно, тут те саме. При нагоді треба буде уточнити.

## Розділ VIII

### ЧЕМПІОН ІЗ МОРОЗИВА

Тепер необхідно було фліпнути до космодрому. Так сказав археолог Rrrrr.

Коля ніколи сам не фліпав і не бачив, щоб фліпали інші. Отож він став збоку й вирішив спостерігати.

Дехто з людей ішов пішки, інші сідали в прозорі кулі, один чоловік підійшов до ряду стовпчиків і щось з одного із них узяв. Коля схотів поглянути на ці стовпчики. Завжди цікаво поглянути, що де дають.

Стовпчики були різних кольорів. На білому було написано "Морозиво", на жовтому — "Лимонад", на зеленому — "Яблука", на синьому — "Бутерброди", на коричневому — "Квас". А всього стовпчиків було штук тридцять, і Коля не став досліджувати їх до кінця, аби не подумали, що він їх раніше не бачив. Мимо проходив чоловік, приклав палець до клавіші поверх стовпчика, і вискочила склянка з лимонадом. Чоловік випив лимонад, склянку поставив на місце, і вона провалилася всередину. "Все ясно", — сказав подумки Коля й пішов до білого стовпчика. Морозиво виявилося шоколадне, не дуже солодке, але їсти можна. Потім Коля підійшов до жовтого стовпчика і запив морозиво лимонадом. Далі спробував бутерброд. Бутерброд був із сиром та маслом. Таке діло треба було запити. Запив Коля бутерброд квасом і тут побачив напис на оранжевому стовпчику: "Банани". Нехай буде банан. Коля з'їв банан, а шкурку поклав на місце, і вона провалилась у стовпчик. Таке життя Колі подобалося, і тому він повернувся до морозива. Перший раз він натискав найлівішу клавішу, тепер натиснув наступну. Слушно. Морозиво було яблучне. Він їв його куди повільніше, ніж перше, і, щоб передихнути, підійшов до стоянки, де люди сідали в прозорі пузирі, поглянути, що вони там роблять.

Коли людина підходила до пузиря, відкривався круглий люк. Людина сідала в крісло, люк затягувався прозорою плівкою, і пасажир натискав на одну з кнопок. І відразу пузир ледь-ледь піднімався над землею й летів.

Дивне було й інше: варто було пузирю з пасажиром покинути стоянку, як на його місце підлітав порожній пузир і опускався на землю.

Коля підійшов до порожнього пузиря, але заходити не став, а заглянув усередину, чи не написано чого-небудь на кнопках. Перед кріслом була похила панель, уतिकана кількома рядами кнопок. Під кожною підпис — щоправда, дрібними літерами, зокола не розібрати.

Може, так тут і фліпають, вирішив Коля. Але, перед тим як вирушити в подорож,

треба було дізнатися, яке морозиво дають, коли натиснути третю клавішу. Він вернувся до стовпчика й натиснув. Вийшло полуничне морозиво, дуже смачне; мабуть, смачніше за яблучне. Правда, їсти його було нелегко, і довелося запити його ще однією склянкою лимонаду. Колі захотілося присісти й трішки поспати — він раптом зрозумів, що втомився. Адже майже годину на будівництві попрацював, не рахуючи інших справ і ходіння. Коля поїхав би далі, але на стовпчику залишалася одна неспробувана клавіша. А раптом там якесь особливе морозиво, що його в наші дні ще не винайшли?

Через силу Коля доїв полуничне морозиво. Не подумайте, що Коля був слабеньким. За звичайних умов він легко міг би з'їсти й десять порцій, але ж він поспішав, до того ж стомився, нарешті, весь час запивав і заїдав морозиво іншими продуктами.

— Останнє, і все, — сказав він уголос, проковтнув решту полуничного й попрямував до стовпчика-автомата.

Та тільки він простяг руку до четвертої клавіші, як із стовпчика пролунав голос:

— Схаменися! Ти збираєшся з'їсти четверту порцію, а при температурі повітря лише плюс п'ятнадцять градусів це може погано позначитися на твоєму здоров'ї.

— От тобі й на! — відповів Коля стовпчикові, анітрохи не здивувавшись, бо він уже стомився дивуватись. Напевно, в стовпчику було електронне око. — Я міг би десять порцій з'їсти. Навіть у мороз.

Сказавши так, Коля натиснув на четверту клавішу, але морозива не одержав.

— Оце вже неподобство! — обурився Коля.

— Що сталося? — спитав худий чоловік у довгих, до колін, трусиках фіолетового кольору і в золотій накидці. — Хто тебе скривдив?

— Ось, — сказав Коля. — Відмовляється мені морозиво давати.

— Це принизливо, — згодився різноколірний чоловік. — А скільки ти вже з'їв порцій?

— Тільки три, — відповів Коля.

— За моїх часів, — мовив чоловік, — ми переходили від автомата до автомата й брали не більше як дві порції з кожного. Правда, з минулого року на прохання дитячої поліклініки всі автомати морозива сполучені між собою спільним запам'ятовувальним пристроєм. І кожен автомат знає, скільки ти сьогодні з'їв морозива.

— Що ж робити? — спитав Коля. — Невже ми принизимось перед автоматом?

— Нізащо, — сказав худий чоловік. — Я, як голова районної ліги повернення до природного життя, повністю на твоєму боці.

З цими словами чоловік підійшов до автомата й натиснув на клавішу. Вискочило шоколадне морозиво.

— Ет, — зітхнув Коля, — я сьогодні його вже їв!

— А яке тобі потрібне? — спитав худий чоловік, простягаючи Колі шоколадне.

— Я ще не натискав найправішу клавішу.

Худий чоловік натиснув праву клавішу й передав стаканчик Колі.

— А яке мені самому взяти? — спитав він.

— Раджу шоколадне, — відповів Коля.

— Терпіти не можу шоколадного, — сказав чоловік і натиснув собі яблучне.

Коля подумав, що шоколадного йому зовсім не хочеться, але не можна було показатися слабаком перед чужим чоловіком.

Вони стояли посеред площі, світило сонце, вони їли морозиво. Коля почав із шоколадного, бо боявся, що на закуску йому його не подужати. Морозиво було вже несмачним. Чоловікові добре — він-бо тільки перше їсть.

— Ти принципово ходиш у старовинній одежі? — спитав він Колю.

— Ні, для маскараду, — сказав Коля.

— Шкода, Я гадав, що ми з тобою спільники. Ти бачиш, що я вдягнений так, як одягалися п'ятдесят років тому?

— Так.

— І знаєш чому?

— Чому?

— Бо я вважаю, що необхідно обмежити панування машин. Вони позбавляють нас індивідуальності й виховують із юного покоління нікчем, які звикли жити на всьому готовому. Я чому тобі допоміг? Тому що в тебе є якості справжнього чоловіка. Теперішні хлопчики їдять не більш як дві порції морозива зараз. Слухаються машину. А ти збунтувався.

Звичайно, Колі приємно було слухати компліменти, але доїсти шоколадне морозиво неможливо. Коля мріяв про одне — щоб борець проти машин відвернувся і можна було недоїдений стаканчик поставити на місце. Але той і не думав їти. Він смакував своє морозиво і провадив далі:

— За славних давніх часів початку двадцять першого століття люди не флідали, не спали на гравітаційних матрацах і не зводили будинків із твердого каменю. Ви не уявляєте, які вони мали сильні м'язи! А в двадцятому столітті? Богатирі! Все своїми руками! Ні, воістину світ хилиться до занепаду, повільно, але напевно. Скажи, чи потрібна тобі, юначе, антигравітація? Подарунок з Альдебарана? Це ж зайва розкіш.

— Не знаю, — сказав Коля. — Не розуміюсь я на цьому. Але взагалі мені подобається. От тільки будинки криві. Хоч до цього можна звикнути. Ми сьогодні один будинок звели, в принципі цікава робота.

— Криві! Ось істина, виголошена дитиною! Де ти, строгість і стрункість ліній минулого? Де ви, прості й шляхетні збірно-панельні будинки?

— Електроне Степановичу! — вигукнула дівчина в білому комбінезоні з вишитою на грудях трояндою, яку Коля вже бачив у автобусі. — Я вас усюди шукаю. А ви промову виголошуєте!

— Що сталося? — спитав фіолетовий із золотом Електрон. — Що-небудь у віварії?

— Гравієкран полетів! Спунси витримують жахливі перевантаження! Ви єдиний чоловік, який може терміново полагодити інопланетну техніку.

— Спунси! Це жахливо. Біжу. Наступного разу, хлопчику, коли схочеш морозива, біжи просто до мене, в космозо, запитай майстра з нової техніки Електрона Степановича, і ми з тобою всмак поласуємо.

— Фліпнемо? — спитала дівчина, показуючи на пузирі.

— Ти ж знаєш, Генрієтто, що я терпіти не можу сучасної техніки, — сказав Електрон і з великої сумки, яка висіла через плече, дістав прозорий пакет, витяг із нього складені крила, як у бабки, і, розправивши, прикріпив до плечей. — Ми по-стародавньому, — мовив він Колі. — Повільніше, але надійніше. — І швидко злинув у повітря.

Тут Коля зрозумів, що шоколадне морозиво він мимохіть подужав. Залишився останній стаканчик. Коля не був би дослідником, якби його не спробував. Він, правда, сподівався, що морозиво виявиться несмачним. Як на злість, морозиво було ананасно-м'ятне. Від такого відмовлятися гріх.

От і вийшло, що, коли Коля дістався до пузиря, аби фліпнути до космодрому, він почував себе важким, як удав, котрий проковтнув поросю. Він опустився в крісло і, через силу тримаючи очі відкритими, подивився на пульт із кнопками. Все правильно. Під кожною написана вулиця або місце: "Університет", "Красна площа", "Сокольники" і так далі. Деякі написи нічого Колі не говорили: "Перший Костул", "Сад Оні", "Сидоровський рівень". А ось те, що треба. Навіть більше, ніж треба: "Космодром-1", "Космодром-2", "Космодром-сортувальна" і навіть "Космодром-учбовий". Спробуємо "Космодром-1", вирішив Коля. Він натиснув на кнопку, і його пузир не гірше від інших піднявся над землею, хутко набрав швидкість і полинув над вулицею в потоці таких самих пузирів. Коля зрозумів, що рух підкоряється суворим правилам: пузирі один одному не заважали, на перехрестях ті, які летіли вздовж головної вулиці, піднімалися чимвище і, немовби по невидимому мосту, пролітали над тими, що підлітали збоку. Деякі з пузирів ширяли високо в небі, як дитячі повітряні кульки, а серед них іноді мелькали бабки — люди з крилами. А ще вище проносилися великі кораблі, диски, кільця, кулі...

## Розділ IX

### ФЛІПНЕМО ДО КОСМОДРОМУ!

Сидіти було зручно, м'яко, і Коля мало не заснув. Точніше, він навіть заснув, але не помітив цього, помітив тільки, що прокинувся. Так буває на першому уроці: сидиш, пишеш, думаєш, борешся зі сном, а потім раптом прокинешся і бачиш, що твоя рука зісковзнула з рядка й написала бозна-які кривулі.

Напевно, Коля проспав лише хвилину або дві, проте злякався, коли збагнув, що сталося. Хіба мало що могло трапитися? Автоматика автоматикою, а от, наприклад, Електрон Степанович не дуже їй довіряє. Що, коли який-небудь пузир утратить керування? Адже швидкість кілометрів сто.

Згори швидко спускався великий пузир. Він прилаштувався поряд, і Коля побачив, як його пасажир зняв руки з приладової панелі й відкинувся в кріслі. "Ага, — подумав Коля, — у пузиря, мабуть, ручне керування. Адже якщо треба під'їхати до якого-небудь будинку, як тоді?"

Коля мав рацію. Під кнопками були важельки, над якими спільний напис: "Ручне керування".



"Ну гаразд, — вирішив Коля, — поки ми цим користуватися не будемо. Часу обмаль". Він поглянув на годинник над пультом. Уже друга година. Збожеволіти, як у майбутньому швидко минає час! Напевно, на Місяць уже не злітати — надвечір треба бути вдома. Якщо батько з матір'ю повернуться, а його немає, така почнеться паніка, що краще зовсім додому не вертатися. Є мінуси в тому, що ти єдина дитина. Було б у сім'ї п'ятеро, ніхто б не хвилювався — одним більше, одним менше...

Коля міркував розумно, що не слід чіпати ручне керування. Але розмірковування корисні тоді, коли їх дотримуються. А Коля не завжди слухався власних розмірковувань. Минуло дві хвилини, і він подумав: "Якщо я перемкну пузир на ручне керування, то зможу піднятися й подивитись на Москву згори. Я піднімуся не дуже високо, а коли що-небудь станеться, то знову перейду на автоматику. Техніка тут нескладна, інакше б не дозволяли будь-кому залазити в пузирі. Адже в них і бабусі літають, і навіть малі діти".

Це вже було ризиковане міркування. Але поставте себе на місце Колі. Ви мчите в новому виді транспорту, а в цього транспорту є всякі можливості. Невже ви відмовитеся їх випробувати? Якщо відмовитеся, то у вас немає наукової жилки. А в Колі вона була.

Одне слово, він вирішив, що, коли далі їхати, як усі, зовсім заснеш. Аби не заснути, треба робити діло.

Він перемкнув важілець на ручне керування і обережно повів угору інший, із написом "Підйом". Дуже обережно. Отож пузир лише на кілька метрів піднявся над землею і Мало не зіткнувся з іще одним, який мчав у зустрічному потоці. Ні, так не піде. Робити так робити! І Коля повернув важіль майже до кінця.

Звичайно, він раніше не літав на пузирях і не знав, як швидко вони слухаються наказів. Пузир помчав у небо, аж до сонця, з такою швидкістю, що земля провалилась униз і заклало вуха. Коля розгубився й потяг важдль униз. Пузир завмер. Він навіть трішки сплющився від того, як із ним жорстоко поведився пасажир. Раптом із пульта почувся голос, схожий на голос автомата морозива:

— Пасажире, ви порушуєте правила керування. Якщо не припините знущатися з літального фліпа, ми примусово переведемо його на автоматику.

— Даруйте, — сказав Коля. — Я більше не буду.

Пузир усе падав униз, і Коля, цього разу вже дуже обережно, поставив важілець на нейтральне положення. Пузир, заспокоївшись, полетів уперед на висоті стоповерхового будинку.

Коля обернувся й поглянув на Москву. З висоти Москва здавалася безкрайною і дуже зеленою. Правда, вгадати, де що, нелегко. Коля побачив телевізійну Останкінську вежу, але поряд із нею було ще три вежі, удвічі вищих, і вони обступали стару вежу, як здоровенні сини стареньку мамусю.

До центру Москва зливалася в мішанину зелених і жовтих плям. Треба було піднятись вище, щоб побачити Кремль.

Коля потяг важілець угору. Він із приємністю відчував, як пузир слухається його й

підіймається по похилій площині. Коля подумав навіть, що, може, варто лишитися тут іще на два-три дні, аби досхочу покататися на пузирях. Він тягнув важілець, а сам дивився назад. Москва залишилась далеко внизу, та було не страшно. Нарешті Колі здалося, що він бачить кремлівські вежі, але тої ж миті пролунав легенький тріск, і все зникло. Довкола стояв непроглядний сірий туман. Коля почув голос:

— Це що за повітряне хуліганство? Хто пускає в небо сліпих кошенят? Перестаньте рвати сіть! Зупиніть машину!

Коля послухався. Пузир повис у гущині сірого туману, і хоч як Коля крутив головою, він нічого не бачив.

— Ви там що, спите? — знову пролунав голос.

Голос був знайомий і дуже сердитий.

— А що мені робити? — спитав Коля.

— Як що робити? Падайте вниз.

— Ви ж самі веліли мені поставити важілець на "стоп".

— І слушно зробив. Ви б знову сіть розірвали, а потім зі мною б зіткнулися. Падайте, я вам кажу!

Коля слухняно повів важілець униз, і пузир почав падати вниз, як швидкісний ліфт. Коля не встиг би полічити до двадцяти, як знову спалахнуло сонце. Коля підвів голову й побачив, що над ним висить велика кругла хмара, в яку він ненароком улетів. А придивившись, він побачив, що хмара не зовсім звичайна. Вона була обтягнута сіткою, яка поблискувала на сонці й сходилась до великого пузиря з пасажиром. Великий пузир тягнув хмару за собою.

— Ну ж бо, підніміться сюди, — сказав голос. — Хочу подивитись на повітряного хулігана. Тепер я через вас половину хмари втрачу.

Коля помітив, що з того місця, відкіля вивалився його пузир, хмарний туман виповзав, як пара з чайника.

— Пробачте, — мовив Коля. — Я ненароком.

— І все-таки підніміться.

Колі нічого не лишалося робити, як піднятися. Він уже навчився керувати пузирем. І варто було йому наблизитися до пузиря-буксира, як у нього від серця одлягло. В пузирі сидів давній знайомий, ровесник Павло.

— Ах, ось хто літає як хоче! — вигукнув дідусь, теж упізнавши Колю. — Що ж це ти, Колю?

— Я на Кремль ізгори задивився, — відповів Коля, — і не помітив вас. А ви не стомились? Цілісінький ранок на велосипеді...

— Невже ти гадаєш, що я прожив би стільки років, якби не працював? На велосипеді я загартовувався, а хмари я тягаю, бо працюю в метеорологічному управлінні.

— Ви передбачаєте погоду?

— Це колись передбачали погоду. А тепер ми її робимо. Бачиш, скільки нас?

І Коля побачив, що по всьому небу пузирі тягнуть хмари — може, сто пузирів,

може, більше.

— У Рязані дощу просять. Ми обіцяли надвечір зробити невеликий. Хочеш із нами злітати?

— Дякую, я на космодром поспішаю.

— Щось невидно. Я раджу, переведи фліп на автоматику, а то напевно твої маневри в центральному пульті помітили. Зроби сам, поки за тебе не зробили. А то соромно. Все-таки ми дорослі люди.

Коля хотів послухатись поради, але не встиг. Ураз важілець без його допомоги перемкнувся на автоматику, і на весь пульт загорівся напис:

"ПРИМУСОВА АВТОМАТИКА"

Пузир швидко пішов униз, і через три хвилини він уже мчав у потоці інших пузирів над самою землею, прямуючи далі, до космодрому.

Розділ X

ПАСАЖИР ДО БУДЬ-ЯКОЇ ПЛАНЕТИ

Коля виліз із пузиря на стоянці біля космодрому. Тут зібралося багато порожніх пузирів, і, мабуть, із диспетчерської їх відкликали, щоб марно не займали стоянку, — раптом водночас сотні зо дві кульок злинули в повітря, перетворилися на грона винограду або жаб'ячої ікри й помчали роєм назад до міста.

Сам космодром, треба сказати, був скромний. Довга, напевно не менш як кілометр, королова будівля була заввишки поверхів у три, не більше. Коля сподівався, що зразу побачить носи космічних кораблів, які стоять, наче списи. Та кораблів не було видно.

Крім того, серед людей, що виходили з пузирів, гуляли або стояли біля будівлі, виходили з-під землі й спускалися згори, не було чи, точніше, майже не було космонавтів у формі, людей у скафандрах, інопланетних прихідців, роботів і так далі — тобто всіх тих, кому належить бути на космодромі. Коля підійшов до одного із входів у будівлю. Над ним був напис:

"МОСКОВСЬКИЙ КОСМОДРОМ-1"

"ПЛАНЕТАРНІ ПОВІДОМЛЕННЯ"

Ясно, подумав Коля. На зірки звідси не літають. І зрозуміло, великі кораблі складають на орбітах або біля зовнішніх планет. Це він читав у фантастичній літературі. Взагалі кажучи, фантастична література іноді Колі здогадуватися допомагала, що він побачить, або пояснити, що він бачить, а іноді й заважала. Ці фантасти краще б з'їздили разок сюди, тоді б не помилялися. А то теж мені література про майбутнє: пишуть, а не знають, про що пишуть!

Усередині космодром виявився куди більший, аніж зокола. Якось минулого року, тобто сто з гаком тому, Коля літав із бабусею в Сухумі. Так от, Внуковський аеровокзал чимось нагадував космодром. Там зал і тут зали. Там люди кудись поспішають, запізнюються, або, навпаки, зовсім не поспішають, бо до їхнього рейсу залишилося ще дві години, а вони поквапилися приїхати, злякалися запізнитись. Або рейс відклали через негоду. Цікаво, чи відкладають космічні рейси через негоду?

Коля поволі йшов уздовж безкінечного ряду стоек, де пасажери відмічали квитки

чи здавали багаж, і читав назви рейсів, поводився, як транзитник, котрий застряв у аеропорту і вбиває вільний час. Деякі рейси Колі сподобалися. Наприклад: № 234 "Меркурій-2", № 45-6 "Ганімед", № 7-67 "Кратер Ціолковського".

Коля підійшов до екрана довідкової й спитав:

— Квитки на найближчий рейс до Місяця лишилися?

— Останній до Місяця пішов п'ятнадцять хвилин тому, — відповіла довідкова.

— А куди є квитки? — спитав Коля.

— Даруйте, запитання не зовсім зрозуміле, — сказала довідкова. — Вам куди треба?

— На Уран, — відповів Коля, хоч на Уран раніше не збирався.

— З якою метою туди вирушаєте? — спитала довідкова.

"Добре ще, що автомат, а не жива людина, — подумав Коля. — Зараз придивилася б до мене..." Тому він не став відповідати на таке нетактовне запитання й пішов далі, так, щоб з'ясувати, де вихід на злітне поле.

Але виходи, хоч і були, не підходили для самотійного мандрівника. Над одним було написано "Медичний контроль", біля других стояли контролери, біля третіх треба було опускати жетон, щоб фотоелемент тебе пропустив. "Що ж виходить, — нервував Коля. — Ти приїхав на космодром і, не те щоб полетіти на яку-небудь планету, навіть подивитися, як інші відлітають, не можеш!"

Коля навіть спустився на ескалаторі вниз на кілька рівнів, де проходили навантажувальні лінії і людей було зовсім мало, але затримуватися там не став: як би не заблудитися. Коля просто всією шкірою відчував, як минає час, тече, тікає, плине. Стільки його втрачено, що про політ на Місяць і мріяти не доводиться. Хоч би зблизька якийсь корабель подивитись!

Коля вийшов із космодрому й вирішив обійти будівлю. Може, пощастить. Повинна ж вона десь кінчатися. Він ішов уздовж будівлі хвилин десять. Нарешті звернув за ріг, і перед ним відкрилося велетенське, до самісінького обрію, поле.

На полі не було жодного справжнього космічного корабля, тільки стояли диски, схожі на ті, які метають дискоболи. Правда, ці диски були товщі, випукліші і кожен завбільшки як футбольне поле. Це були космічні летючі тарілки.

Над полем стояла тиша, здалеку долинали людські голоси. Службові машини, що снували до дисків і назад, теж рухалися зовсім безшумно. Пасажирів на полі не було видно. Напевно, вони під'їздили до дисків у закритих автобусах або якими-небудь прихованими ходами.

Аж ось Коля побачив, що один із дисків піднімається. Він піднімався поволі, ніби ніщо його не рухало, а сам він був легший за повітря. Піднявшись метрів на сто, диск почав спроквола нахилитися, немовби ним керувала рука спортсмена. І несподівано він полетів, ніби його метнули, врізаючись у повітря гострим краєм. Коля стежив за ним поглядом, аж поки диск перетворився на цяточку, а потім лише біла смужка в небі вказувала, в який бік він полетів.

Колі дуже захотілося пробратись чимближче до кораблів. Він поволі й обережно пішов уздовж стіни до поля, але не пройшов і двадцяти кроків, як наткнувся на

невидиму стінку. Щось тверде й прозоре не пускало далі. Він обмацав перепону руками — вона була гладенька й тяглася вгору, наскільки вистачало рук.

"От хитруни", — подумав Коля. Але відразу ж вирішив, що ця стінка не може бути безкінечною. Десь крізь неї повинні проходити.

І він знову вийшов на доріжку й пішов далі від вокзалу, до будівель, що виднілися попереду.

Він гадав, що, коли спитають, що він робить, скаже: гуляю і дивлюсь на кораблі. Й нічого в цьому нема лихого. Але ніхто його ні про що не спитав.

Коля дійшов до будівель і зупинився перед тією, найменшою. Звідти долинали голоси.

Коля зазирнув усередину. У великій кімнаті з випуклою стелею стояло кілька хлопчиків та дівчаток, дехто старший від Колі, інші як він. Вони скупчилися навколо низького столу, на якому щось стояло. Якщо ти ніколи річ не бачив і вона незвичної форми, то краще назвати її "щось", ніколи не помилишся.

Ніхто не помітив, як Коля зайшов і приєднався до дітей. Він стояв і дивився, чи немає звідси виходу на злітне поле. Нарешті він побачив двері й хотів було непомітно пройти до них, як невисокий підліток, дуже кучерявий, ніби завитий, завважив Колю й запитав:

— Ти куди? Там же вакуум.

— А я думав вийти на злітне поле, — сказав Коля.

— А навіщо тобі?

— Просто так. — І, щоб кучерявий не ставив більше запитань, він поцікавився: — А ви що тут робите?

— Хіба не бачиш? — здивувався хлопчик. — Працюємо.

— Зрозуміло, що працюєте. А над чим?

— Над супутником. Хіба не схоже?

— Схоже, — сказав Коля. — Модель?

— Що ми, маленькі, чи що? Звичайний супутник зв'язку, за шкільною програмою. Хіба в вас у школі не роблять?

— Яв Конотопі вчуса, — відповів Коля. — Я історик.

— Дивно, — мовив кучерявий. — Яка у вас однобічна освіта. А скажи, хіба Милена Митіна не з Конотопа?

Але цього разу Коля не розгубився.

— Вона з Костроми, — сказав він.

— Даруй, — вибачився кучерявий. — А тобі наш супутник подобається?

— Так.

— Ми з однією школою в Австралії дружимо. В них сильні натуралісти. Виводимо ягідні культури, щоб могли рости у вакуумі на сонячній енергії. Уявляєш, як це потрібно для астероїдів!

— Дуже потрібно, — згодився Коля.

— Ось запустимо, і буде в нас постійний канал зв'язку з Австралією. В будь-яку

хвилину можна буде поговорити, обмінятися досвідом, показати, які в нас досягнення.

— І коли запускаєте?

— Чекаємо, коли робот-візок приїде. Сьогодні чимало народу на Місячний фестиваль полетіло, от і затримався запуск.

— І ви на поле підете? — спитав Коля.

— Звичайно. Треба ж супутник на гравітаційний штовхач установити, щоб він його на орбіту виніс.

— А де ваш учитель?

— Він на полі чекає.

Коля зрозумів, що йому випала добра нагода пройти на поле. Але поспішати не можна було.

— Слухай, — сказав він, — а що то за стіну довкола космодрому поставили? Мені здається, її торік не було.

— Слушно. Торік звичайна була, коралова, дуже вигляд псувала. Тепер силове поле поставили.

— А навіщо?

— Як навіщо? Від отаких, як ми з тобою, поставили. Ти гадаєш, мало на світі нетям, котрі хочуть неодмінно на Марс потрапити? Ну що робити на Марсі неосвіченій дитині? А лізли ж.

— А тобі що, ніколи на Марс не кортіло? — спитав Коля.

— Мені? Я тоді полечу на Марс, коли зможу принести там користь, — сказав кучерявий. — Для цього і вчуся.

— Не вір ти йому, — мовив другий хлопець, трохи старший. — Він не тільки хотів на Марс потрапити, а навіть заліз у вантажний корабель. Добре ще, вчасно витягли, а то б замерз у космосі.

— По-перше, я тоді маленький був, — образився кучерявий, — це понад два роки тому було. А по-друге, я не такий дурень, щоб у вантажну баржу лізти. Я на поштовий пробрався.

— А що, на поштовому можна на Марс злітати? — спитав Коля, втративши обережність.

Кучерявий подивився на нього підозріливо й запитав:

— А ти, до речі, чого сюди прийшов?

— Просто так. На супутник подивитися. Треба буде хлопцям у Конотопі розказати.

Кучерявий, певно, не повірив і ладний був ставити нові нескромні запитання, але тут стіна роз'їхалася в сторони, і в кімнаті з'явився вантажний робот-візок. Просто візок, платформа, що ковзала над землею. Та коли платформа під'їхала до столу, з неї висунулися металеві щупальця, в одну секунду обережно обхопили супутник і перенесли його на платформу. Візок вирушив на поле, і всі діти поквапилися за ним. І про Колю забули. Він і вийшов слідом за ними.

Коля йшов за візком доти, доки не побачив, що навперейми їде другий такий же візок, на якому стоїть красива ваза у два людських зрости. Ваза була вкрита

напівпрозорим чохлам.

Зустріч була до речі. Коля трохи відстав од решти, і, коли візок із вазою порівнялися з ним, він сховався за ним і пішов поряд із вазою, ніби ваза була його власна і він відправляв її в подарунок бабусі на Юпітер.

Ніхто не помітив, як Коля зник.

Тепер треба було підібратися чимближче до якого-не-будь корабля. Ні, в той момент Коля не думав, що полетить на іншу планету. Він досі ще сподівався, що встигне додому до вечора. Та якщо вже ти потрапив на злітне поле, яке так старанно охороняють від космічних "зайців", то треба хоча б помацати справжній космічний корабель.

Візок із вазою повернув до диска, що стояв віддалік од інших. Це Колю влаштовувало. Напевно, вазу треба вантажити, а якщо вантажити, то в корабель. А якщо в корабель, то можна буде до нього підібратися.

Так і сталося.

Розділ XI

"ЗАЙЦІ" У ВАЗІ

Візок обережно загальмував перед відкритим люком. Зблизька диск виявився неймовірно величезним. Люк завбільшки як футбольні ворота чорнів унизу, під кромкою диска, і від нього до землі вели сходи завширшки як добре шосе, покриті ребристим пластиком, щоб не ковзати.

Біля сходів візок загальмував. Коля присів за ним навпочіпки, щоб його не помітили люди, які прийматимуть вантаж. Але ніхто з корабля не вийшов. Замість цього візок, ніби одержавши наказ, обережно поїхав угору сходами, притримуючи мацаками вазу.

Проминути такий шанс було непростимо. Якщо Колю досі ніхто не помітив і не зупинив, невже він не загляне всередину? Ну хоч би одним оком, хоч би на одну хвилинку. А потім — відразу додому.

Коли Коля ступив на сходи, він побачив палицю на трьох ніжках і на ній напис: "Москва-Марсопорт. Поштово-посилочний. № 986-2".

Коля відразу згадав, що казав кучерявий хлопчина. Він казав, що на поштово-посилочних можна літати, бо там тепло. Це не означає, що Коля збирався летіти. Просто згадав.

Візок виїхав по сходах і гойднувся, перевалившись усередину корабля. Назустріч йому проїхав інший, порожній. Коля подумав, що, коли візок зніме із себе вазу, він зможе повернутися на ньому назад.

Візок зупинився в невисокому просторому, слабо освітленому залі. Тільки Коля хотів піти далі, як із візка почувся голос. Голос був механічний, нудний.

— Вантаж-посилка-номер-дванадцять-три-робот-візок-сорок-чотири-куди-ставити-вантаж-чекаю-інформа ції.

І одразу ж згори пролунала відповідь:

— Робот-візок-сорок-чотири-не-маю-інформації-про-ваш-вантаж-чекайте-вказівок-

другому-вантажному— відсіку.

Візок знову вирушив у путь. Поки що Коля не бачив нічого цікавого. Він навіть не зустрів жодної людини. З великого залу візок переїхав у інший, трохи менший, де вже стояли якісь ящики. Освітлення там було яскравіше, і звідкілясь дув прохолодний сухий вітер.

Коля огледівся. Нібито з цікавості, а насправді його очі шукали місце, де б сховатися. І тому, коли очі знайшли велику темну нішу поміж ящиками, Колині ноги, не спитавши дозволу, відразу ж рушили в це темне місце, а Колина голова в цей час удавала, що нічого не помічає. Тому можна сказати, що Коля опинився в темному проміжку між ящиками зовсім не з своєї волі.

Він став там і почав сперечатися сам із собою. Одна половина Колі вимагала, щоб він негайно вирушив назад, як тільки візок вивантажить вазу, а друга й чути про це не хотіла. Навіть тутешнім хлопчикам не вдавалося пробратись на корабель, а він пробрався. А якщо кому-небудь із дітей дома розповісти, що він був на космічному кораблі, який зібрався відчалити на Марс, і пішов звідти тільки тому, що мама стала б турбуватися, то діти луснули б зо сміху.

"Такий шанс більше не випаде. Але ж невідомо, скільки летіти до Марса, — сперечалася перша половина. — Може, цілий місяць. Так можна й від голоду вмерти". А друга половина відповідала: "Аж ніяк. Як зголоднію, вийду звідси, піду на капітанський місток і у всьому зізнаюся. Скажу, що я з Конотопа, хочу побувати на Марсі. Скажу, що я сирота і нема в мене нікого, хто б про мене турбувався. Не будуть же вони через мене цілий корабель назад повертати. Ну, а якщо повернуть, то все одно я уже в космосі був. Першим із школи".

Поки Коля сперечався з самим собою, він побачив дивовижну картину.

З широкого горла вази показалася кругла людська голова. Вона була круглісінька й голісінька. Голова огледілась і зникла. Коля вперше за цілий день злякався.

Голова з'явилася знову, потім товсті пальці схопилися за край вази, і назовні через силу виліз чоловік, зроблений із кількох куль. Голова — куля, пузо — куля, навіть його руки були зроблені з куль. Найдужче він скидався на перегодоване немовля. На ньому був чорний светр, жовті штани до колін, а на ногах міцні черевики.

Товстун перевалився через край вази і з'їхав на животі по її круглому боці. Візок трохи гойднувся і спитав:

— Що-таке-що-таке?

А голос із-під стелі відповів:

— Все-гаразд-чекайте-вказівок-чекаю-інформації.

Товстун постукав кісточками пальців по вазі, і тут із горщика з'явилася друга голова, дуже худа, на тонкій шиї і маленька, як у першокласника-відмінника. Товстун підняв руки й допоміг худенькому чоловікові стрибнути вниз.

Все це було схоже на ілюстрацію до казки "Алі-баба й сорок розбійників". Там теж розбійники ховалися в горщиках, тільки потім їх знищили.

Товстий і худенький постояли трохи на краю візка, стрибнули з нього й побігли



саме до того темного проміжка поміж ящиками, де ховався Коля. Коля швидко відповз назад і знайшов вузьку щілину між ящиками та стіною. Він утиснувся туди й завмер, намагаючись дихати нечутно.

От так ускочив! Поки вони не вилізуть, йому теж не вилізити. І звісна річ — вони теж "зайці" й теж хочуть полетіти на Марс непомітно. Та коли так чинить людина, якій дванадцять років, це ще можна пояснити, особливо якщо вона з іншого часу. А от коли в "зайці" йдуть дорослі, це пояснити важче. Крім того, Коля боявся цих людей — вони йому не подобалися.

Згори пролунав голос:

— Робот-візок-сорок-чотири-вантаж-доставлено-сюди-помилково-ваза-призначена-для-подарунку-на-аль      дебаран-поверніть-вантаж-на-головний-склад-як-зрозумів-прийом.

— Зрозумів-добре, — відповів візок. — Вантаж-змінився-мінус-сто-дев'яносто-три-кілограми-шістсот-вісімдесят-два-грами-можлива-втрата-в-до розі-прошу-перевірити.

Коля уявив собі, як візок ялозить мацаками по підлозі й шукає, чи не впало щонебудь, а довкола нього порожньо. Сто дев'яносто три кілограми важили "зайці".

— Вас-зрозумів, — відповів голос згори. — Доповім-диспетчеру-не-рушайте-з-місця.

Зовсім поряд із Колею у темряві заворушилися його сусіди. Вони шепталися якоюсь незрозумілою мовою, що складалася з самих лише приголосних. Виходило приблизно так:

— Кх-мшшш-фрк-пш-крр, — шепотів один голос, високий і тонкий.

— Шшшпш-впрррр-ктттт-цц, — відповідав інший, глибокий.

"Ага, — подумав Коля, — заметушилися, лебедики! Зараз вас і спіймають". Він зовсім забув про себе, йому чомусь дуже хотілося, щоб тим, іншим, не дали полетіти на Марс.

Зокола почулися швидкі численні кроки, ніби до складу вбіг цілий загін карликів. "Ага, наші", — подумав Коля. Товстун і худенький примовкли, зачайлися.

Кроки розбіглися по всьому складу, і раптом простір поміж ящиками яскраво освітився. Коля обережно виглянув у щілину між верхнім і нижнім ящиками й побачив, як у нішу, де ховалися "зайці", вбігли маленькі багатонігі та багаторукі роботи. "Зайці" сахнулися аж до стіни, і товстий намагався навіть утиснутися в ту щілину, де ховався Коля, та йому це не вдалося. Коли Коля знову визирнув, він побачив, що його-сусіди відчайдушно б'ються, намагаючись струсити роботів, але ті міцно вчепилися в них і тягнуть на відкрите місце. Через хвилину пролунав механічний голос візка:

— Знайдено-два-чоловіки-ховалися-між-контейнера-ми-не-хотіли-виходити.

Голос згори сказав:

— Зважте-тих-хто-ховався-повідомте-мені.

І тут Коля побачив, як маленькі роботи підняли людей у повітря.

Один голос сказав:

— Вага-моєї-людини-сорок-три-кілограми-шістсот-вісімдесят-два-грами.

Другий голос сказав:

— Вага-моєї-людини-сто-п'ятдесят-кілограмів-рівно.

Третій голос сказав:

— Сума-ваги-сто-дев'яносто-три-кілограми-шістсот-вісімдесят-два-грами-рівно.

Голос візка сказав:

— Вага-відповідає-втраті.

Голос згори сказав:

— Затримайте-людей-до-приходу-вахтового.

На Колю ніхто й уваги не звертав. Він на візках не їздив. Дрібні роботи й далі тримали товстуну та худенького над підлогою, як Геркулес Атласа, того грецького героя, що підпирав небо. "Зайці" обурювалися й перегукувались своєю мовою: "Кхрр! Пшшпвш!"

До приміщення зайшов вахтовий. Він був у синьому комбінезоні з кометою, вишитою на рукаві якраз над зірочкою, такою ж, як була в Колі.

— Відпустіть людей, — сказав він.

Товстун сів на підлогу, але худенький утримався на ногах.

— Це неподобство! — заверещав товстун. — Це навіть знущання! Яке ви мали право напустити на нас цих виродків?

— Краще вже я вас запитав, що ви робили у вантажному складі, — відповів вахтовий. — І як ви сюди потрапили?

— Ми зайшли, — озвався худенький, — помилуватися на корабель.

"Він бреше!" — мало не крикнув Коля, але стримався. Сам-то він хороший, попав у компанію!

— І яким конкретно чином? — спитав вахтовий.

— Просто зайшли, — відповів худенький.

— Я думаю, що ви приїхали сюди у вазі, — мовив вахтовий.

— Ну, й що в цьому такого? — обурився товстун. — Кожен їздить, у чому хоче.

— І куди ви прямуєте?

— Дозвольте вам усе пояснити, — вихопився худенький, — щоб не було непорозумінь. У мого друга на Плутоні живе старенька мама. Ну підтвердь же!

Товстун відразу обм'як, схлипнув і простогнав:

— Так, мене на Плутоні чекає старенька мама. У неї день народження. Їй виповнюється дев'яносто років. Мама прислала мені виклик на Плутон, бо немислимо справити день народження без улюбленого сина.

— От бачите, — сказав худенький, — як він переживає!

— Говоріть далі, — мовив вахтовий. "Невже він їм вірить?" — здивувався Коля.

— От ми й сіли у вазу, — буркнув товстун. — Бо на вашому кораблі немає місця.

— І куди, ви гадаєте, йде наш корабель?

— На Плутон.

— Ви помилилися. Це поштовий корабель на Марс.

— О горе! — вигукнув товстун. — Невже такі помилки ще можливі на Землі? Нас хотіли відправити на Марс!

— Ми нікуди не хотіли вас відправити, — сказав вахтовий. — А поки що ви взагалі залишитеся на Землі. Не дивно, якби на корабель залізла яка-небудь дитина, але, коли дорослі люди утинають такі жарти, це принаймні незро зуміло. До речі, що робить на Плутоні ваша старенька мама? Плутон — наукова станція, а не санаторій.

— Його мама, — сказав худенький, — ніякий не пенсіонер. Вона фахівець з одержання води із вакууму.

— Ну, якщо ви помилилися кораблем, я зараз попрошу роботів провести вас до диспетчера космопорту, і він допоможе вам купити квиток на справжній корабель і простежить, аби ви більше нікого не обманювали. До побачення. І вважайте, що вам поталанило: під час польоту цей склад зачиняється герметично, і тут усі три дні стоїть температура нуль градусів.

— Ой, як ми вам вдячні за порятунок! — вигукнули хором "зайці". — Ми довіку не забудемо вашої доброти. І не турбуйте роботів, їм треба трудитись. Ми самі повернемося до вокзалу.

— Ні, що ви! — засміявся вахтовий. — З роботами ви не заблукаєте. І я буду спокійний.

Коля зі своєї схованки бачив, як вахтовий провів товстуна й худенького до виходу і зупинився там, спостерігаючи, як вони спускаються сходами.

— Що там сталося? — почув Коля другий голос.

До вахтового підходив високий космонавт, той самий капітан Полосков, котрий подарував Колі зірочку.

— Дивна історія, капітане, — відповів вахтовий. — Бачите, як поспішають через поле два чоловіки?

— Он ті?

— Ці люди пробралися на корабель, сховавшись у вазу, яка помилково опинилася у нас на борту.

— Помилково?

— Авжеж. Її мали вантажити на Плутон. Для Клубу відпочинку вчених. І вони теж збиралися на Плутон. Кажуть, що в одного з них там живе старенька мати, якій виповнюється дев'яносто років.

— Дурниця якась! — сказав капітан Полосков.

— І я так гадаю.

— Щось мені в них здається знайомим. Ніби я їх бачив. Але не можу згадати де. До речі, чи не опинився у нас ще який-небудь "заєць"? Ти перевіряв трюми?

— Не турбуйтеся, капітане. Перед відльотом я пройду по всіх трюмах із біошукачем, і жодна миша від мене не сховається.

— Ну гаразд, — мовив капітан. — Тоді ходімо на капітанський місток і повідомимо про все диспетчеру.

Космонавти пішли, і Коля зрозумів, що більше йому лишатися на кораблі не можна ні хвилини. І взагалі пора додому.

Він обережно вибрався зі своєї схованки і збіг сходами. Зачаївшись неподалік під

тінню диска, Коля дочекався робота-візка і, ховаючись за ним, як за щитом, швидко дістався до вокзалу.

Йому знову пощастило. На полі біля вокзалу стояв великий натовп людей, які когось зустрічали. Грав оркестр, і над натовпом маяли плакати:

"Ласкаво просимо, Милена Митіна!"

З боку великого голубого диска підлетів пузир, і з нього вийшла вродлива, кирпатенька жінка, і всі закричали:

— Ура! Ласкаво просимо!

Коля теж кричав "ура", щоб не виділятися.

Жінка підійшла до натовпу й почала вітатися з усіма, хто зустрічав. Так вона дійшла до Колі й простягла руку.

На Милені Митіній була довга, як грецька туніка, сукня, що трохи іскрилася.

— Хай живе наша велика співачка! — вигукнув хтось у натовпі.

— Тобі подобається, як я співаю, хлопчику? — спитала вона.

— Дуже, — сказав Коля. — Я приїхав із вашого рідного міста Конотопа, щоб зустріти вас.

— Але я ніколи не була в Конотопі, — здивувалась Милена Митіна. — Я народилася в Костромі.

— Слушно, — сказав Коля. — Я історик і вельми неуважний. Я приїхав із Костроми.

Інші люди вже тягли до Милени руки.

— Дайте мені автограф, — попрохав Коля, котрий уже зовсім заспокоївся і був радий, що вибрався з космічного корабля.

— Мені нема чим писати, — мовила Милена. — Але візьми оце на згадку.

Вона простягла Колі красиво відшліфований круглий плоский камінець.

— Цей камінь я знайшла на березі океану на планеті Бруск, де я виступала з концертом.

— Дякую, — сказав Коля.

Юрба підхопила Милену Митіну й понесла її до вокзалу. Коля йшов позаду, ховаючи в кишеню сувенір із планети Бруск у невідомому йому сузір'ї.

— Юначе, — зупинила Колю доросла дівця в кімоно з журавлями, — поміняймося. Я збираю все, пов'язане з життям Милени Митіної. Що хочете за цей камінь?

— Нічого, це подарунок, — відповів Коля.

— Я дам вам зоряний годинник, колекцію марсіянських марок, живого зигла...

— Ні, — відрубав Коля, — подарунки ми не міняємо.

Він пройшов у приміщення вокзалу й через три хвилини знову опинився на стоянці пuzирів.

Розділ XII

ПІРАТСЬКІ НЕВДАЧІ

Якщо ти приїхав ненадовго в чуже місто, то за один день можна побачити його вулиці, навіть з кимось познайомитися, побувати в музеї і так далі. Але навряд чи ти зрозумієш, як живуть там люди, які в них турботи, біди і радощі. Через те можна все не

так зрозуміти.

Це якщо ти приїдеш в інше місто. А що, як приїхати цілком в інший світ, як Коля?

Коля йшов і їхав вулицями, бачив різні речі, зустрічався з людьми й одразу ж розлучався з ними. Дещо він збагнув — не все ж міняється за сто років. Та багато чого Коля не побачив і не зрозумів. Йому здавалося, що через сто років люди житимуть безтурботно й весело. Робитимуть, що їм цікаво, ходитимуть на маскаради, літатимуть на крилах і буватимуть на інших планетах. Але він не побачив ні труднощів, ні складнощів у житті майбутніх людей. Так уже вийшло. А й складнощі й труднощі, звичайно, були. Й інші, ніж у нас, і зовсім такі ж. Звісно, ніхто Колю не обманював, не приховував — адже всі мали його за сучасника. Але за один день можна побачити тільки те, що лежить зверху.

І нема нічого дивного, що, коли Коля угледів у кораблі товстуну й худенького, котрі ховалися за ящиками, він не зрозумів, що це за люди. Правда, й молодий вахтовий начальник на кораблі не здогадався. А капітан Полосков стривожився, мало їх не впізнав, то вони вже відійшли далеко.

А бачив їх каштан Полосков лише два роки тому, коли літав на кораблі "Пегас" з експедицією Московського зоопарку збирати рідкісних звірів та птахів на інших планетах. До речі, в цій експедиції була й дівчинка Аліса, яку взяв із собою її батько, директор зоопарку.

Мандрівникам довелося пережити чимало пригод і зіткнутися з однією неприємною компанією — космічними піратами. Та й що в цьому дивного? Раніше, коли кораблі були вітрильними, морями й океанами плавали морські пірати. З часом на Землі з'явилися телефони, радіо, швидкохідні кораблі й літаки, піратам стало ніде ховатися, рятуватись від погоні, й на Землі вони перевелися. Інша річ у космосі. Галактику можна порівняти з океаном, тільки вона в мільйони разів більша. Як острови, по ній розкидані планети, як архіпелаги — сузір'я. А решта — пустеля, по якій пливуть космічні кораблі.

Різні народи населяють Галактику. Як колись на Землі, тут поряд живуть і передові народи і відсталі, і навіть дикуни. Є в Галактиці й такі планети, жителі яких ще не уявляють, як можна не воювати.

Цим і користуються космічні пірати. Їм потрібні гроші й коштовності, розкоші й розваги. Але найбільше — влада над світом. Один час такі пірати були просто бідою, та одного чудового дня Галактиці це надокучило. Її жителі взялися до цього діла всерйоз.

Всі планети Галактичного союзу об'єднали свої зусилля, спеціально збудували кілька швидкохідних крейсерів, і почалася війна з піратством. Через кілька місяців майже всіх піратів переловили, знайшли їхні бази й навіть повернули хазяям деяке майно. Але кілька найдосвідченіших і найхитріших піратів зачайлися. І серед них було двоє відомих бандитів. Одного звали Веселун У. Він був товстий, ніби складений із жирових шарів. На перший погляд міг здатися добрим і балакучим товстуном, та це була б фатальна помилка. Ніхто, навіть найближчі друзі не могли довіряти Веселуну У. Він навіть рідну матір продав у рабство на одну відсталу планету. Правда, це було на

самому початку його кар'єри, і потім, коли він розбагатів, то згадав про маму й полетів на ту планету, щоб викупити її назад. Але виявилось, що мама на той час сама викупила себе з рабства, стала королевою князівства Мурашиного Пагорба й зустріла улюбленого сина так, що він і його корабель ледве втекли.

Веселун У вважав себе великим хитруном. А якщо перехитрити було нікого, то він сідав сам із собою грати в карти й сам себе обігрував, при цьому страшенно махлював.

Зовсім іншим був його друг Крис із мертвої планети Крокрис. Крокриси завжди воювали, навіть не знали іншого заняття. Вони воювали доти, аж доки перебили один одного, останні з них ховаються в темних підземеллях. Крису набридло бігати по підземеллях, і він подався в пірати. З нього вийшов найбайдужіший і найжорстокіший негідник у Галактиці.

Крис із Крокриса завжди в синтетичній оболонці. Найчастіше він любить вдавати з себе маленького, худенького, сумного чоловічка. А під цією оболонкою ховається комаха з волохатими ногами, круглим тільцем і гострими тонкими клешнями. На спині в нього невеликі крила, але літає він кепсько. Крила потрібні крисам для того, щоб дзижчати й оглушати суперника. Крім того, у Криса є хвіст із отруйним жалом на кінці. Щоправда, ця отрута діє тільки на інших крисів.

Коли майже всіх піратів переловили, ці двоє бандитів об'єднали зусилля, хоч досі ворогували. Відтоді ось уже п'ять років вони вкупі шаستاють по Галактиці. Їм доводиться затаюватись. Ще недавно вони мали свій корабель і кілька підручних, але, коли експедиція на "Пегасі" з допомогою трьох капітанів подолала їх, пірати геть зубожіли. Від правосуддя їм пощастило втекти, та довелося два роки ховатися по далеких планетах. З відчаю вони кинулися по підтримку до мами Веселуна У, але тій не потрібен був син-невдаха, і вона їх вигнала.

І треба ж було такому статися, що Коля, потрапивши в майбутнє на один день, зустрівся саме з Веселуном У та Крисом, хоч, звичайно, й не підозрював, що в них така бурхлива біографія.

Пірати прилетіли на Землю вранці й не розраховували затриматися тут надовго. Вони побоювалися, що на Землі їх відразу піймають, а їм треба було знайти який-небудь корабель, котрий доправив би їх на Плутон. На Плутоні працювала невелика експедиція, і невдовзі звіт мав вирушити на Землю корабель, навантажений золотом. Адже відомо, що на Плутоні золота більше, ніж граніту.

Усе їм вдалося, і, якби не помилка обчислювальної машини, вони полетіли б на Плутон, захопили корабель і помчали б у космос із вантажем золота. А може, їм це і не вдалося б. Невідомо. Та коли вони влізли у вазу, то візок передав його вагу на диспетчерський пункт. А вага виявилася на сто дев'яносто три кілограми більшою від норми. Диспетчерська перевірила за списками й знайшла, що така вага в одного контейнера, який мав бути відправлений на Марс, і послала візок на марсіянський корабель. Пірати не врахували цієї деталі й програли.

Викриті "зайці" зуміли загубитися в юрбі прихильників великої співачки Милени Митіної. Вони вирішили сховатися в місті до завтра, а потім, коли все стихне,

повернутися на космодром. Але спершу треба було замаскуватися.

Варто було їм опинитися всередині будівлі, як Веселун У подав умовний сигнал, і пірати зникли за рядом автоматів, що видають льодяники для тих, кого закачує в космосі.

Всі довкола були заклопотані своїми справами. Пірати трохи відсапнули — адже лише дві хвилини тому вони гадали, що вони вже своє відспівали, — потім Крис дістав із кишені невелику паличку. Варто було натиснути на її кінець, як із палички витяглася довга, метрів на тридцять, майже невидима дротинка з кігтками на хвості. Насправді це була не дротинка, а валапаський вуж — дивне створіння, що мешкає в кущах однієї безіменної планети. Звичайно цей вуж лежить у підземній норі, але тільки-но пройде неподалік яка-небудь тварина, як вуж, і оком не встигнеш змигнути, впирається в неї. Вужеві багато не треба. Він задовольняється дріб'язком — вирве шерсті жмут або перо, сам він живиться комарами. Решта здобичі потрібна для гнізда, в якому спить його подруга. А подруги у валапаських вужів — товсті змії завбільшки як анаконда, їм потрібна м'яка підстилка. Через те вуж і грабує перехожих — старається для сім'ї. Такого вужа Крис давно пристосував для дрібних крадіжок і завжди носив із собою. От і цього разу валапаський вуж знадобився. Група туристів оточила гіда, чути було сміх. І ніхто не помітив, як тонка напівпрозора нитка простяглася до речей. Спочатку кігтики схопили широку тонку голубу накидку, і вона, ніби скат по дну затоки, помчала до автоматів. Неуважний доцент Спусі-ва-пус-ва-пас-ва-пос, схожий на синього коня в акваріумі, який просто зі стадіону поквапився на космодром, щоб не пропустити рейсу, побачив, як по підлозі ковзає голуба накидка. Він вирішив, що це не накидка, а якийсь чужопланетний гість, тільки схожий на голубу накидку. Тому доцент Спусі-ва-пус-ва-пас-ва-пос вибачився й підстрибнув, аби не наступити на незнайомця, вода в його акваріумі захвилювалась і хлюпнула на підлогу. Доцент сказав:

— Даруйте, я на вас бризнув.

Та ось накидка вже зникла за автоматами.

— Ну от, синя кобила, — облаяв доцента похмурий Крис. — Доведеться тобі, Веселуне У, ходити під цією накидкою. Мені не можна, я застуджуюсь, у мене хворі суглоби.

— А мені хочеться застуджуватись? — здивувався Веселун У. — Крім того, мені ця накидка мала. Поцуп для мене сомбреро.

Сомбреро належало мексиканському туристові, воно висіло в нього за спиною на шворочках, зав'язаних під горлом.

Крис знову запустив валапаського вужа, і той вчепився у сомбреро мертвою хваткою. Крис смикнув вужа за хвіст, а вуж смикнув туриста за капелюха. Шворочка розв'язалася, турист не втримався на ногах і гепнувся на підлогу. Сомбреро швидко поповзло до автоматів, а в цей час вертався доцент Спусі-ва-пус-ва-пас-ва-пос. Він побачив, що на нього хутко повзе якийсь інший, круглий прихідець. Він підстрибнув, аби на нього не наступити, оббризкав його водою з акваріума й сказав:

— Пробачтеся такий неуважний!

А у відповідь із-за автомата почулося страшне прокляття на космічному жаргоні. Таке страшне, що синій кінь в акваріумі заткнув вуха й почервонів. Доцент не знав, що трата страх бояться застуди.

Мексиканський турист підхопився, заходився шукати сомбреро, але його й слід запався. Турист заявив у бюро знахідок, що його сомбреро втекло. А тим часом із-за автомата вийшов товстий чоловік у сомбреро, насунутому на очі, а за ним поспішав інший чоловік, закутаний у мокру голубу накидку так, що назовні стирчав тільки гострий ніс. Чоловік у накидці оглушливо чхав.

Пірати вислизнули на стоянку пузирів невдовзі після Колі, швидко залізли в подвійний пузир і помчали чимдалі від космодрому.

— Де пересидимо? — спитав Веселун У. — Славно ми їх піддурили! — І він розреготався.

— Шш! — відповів Крис. — Диспетчерська може підслухати.

— На Землі диспетчерська не підслуховує розмов. Тим паче, що ми говоримо піратською мовою.

— Все одно, попрошу пошепки.

— Куди ж ми тепер?

Крис вивчав написи під кнопками. Написів було понад сто, але всі вони не влаштовували піратів.

— Ось! — прошипів Крис. — Ось сюди ми й вирушимо. Може, навіть якусь вигоду знайдемо. Там нас ніхто не здогадається шукати.

Його тонкий синтетичний палець, що приховував кіготь, уперся в кнопку, під якою було написано:

"КОСМОЗО"

А в цей час Коля вже летів до Москви. Він прямував до проспекту Миру, звідай третім автобусом збирався повернутись до Гоголівського бульвару й потім до Інституту часу.

Все було б добре, навіть із Миленою Митіною познайомився, тільки хилило на сон. Напевно, досі ще діяло морозиво з лимонадом і бутербродами. А може, стомився чоловік.

Подорож була спокійна, правил руху Коля не порушував. Він дістав із кишені камінь, подарований великою співачкою. Камінь красиво відсвічував на сонці. Було тепло й затишно. Коля поклав камінь назад у кишеню й вирішив, що, поки те та се, він заплющить очі й трохи подумає про різні речі. Він заплющив очі, але ні про що не встиг подумати, бо заснув.

Уві сні він нахилився вперед, поклав голову на руки, а ліктем ненароком натиснув на кнопку з написом "Космозо".

Розділ XIII

ВІДВІДУВАЧ КОСМОЗО

Пузир долетів до перехрестя, звернув на бічну вулицю й помчав убік від проспекту Миру, до центру, туди, де за Колиних часів був зоопарк. Потім зоопарк перевели на



нове місце, де звірям і птахам було вільно, а на місці старого зробили сад для прогулянок. Коли люди почали літати на інші планети й привозити звідти незвичайних тварин, вирішено було зробити спеціальний космічний звіринець. І для нього вибрали старе, звичне місце.

Нічого цього Коля, звісно, не знав. Він мирно спав, гадаючи, що його подорож наближається до кінця.

Та де там.

— Юначе! — почув Коля гучний голос. — Уперше бачу, щоб пузир використовували як спальню!

Коля враз прокинувся, підхопився й ударився головою об дах пузиря.

— Що таке? — спитав він, забувши, де знаходиться.

Перед пузирем стояв Електрон Степанович, ворог сучасної техніки, прихильник повернення до природи, а за сумісництвом майстер із нової техніки в Космічному зоопарку.

— Я нічого не зробив, — сказав Коля. — Я зараз додому піду.

— А я думав, що ти приїхав морозиво зі мною їсти, — мовив Електрон Степанович.

Він устиг перевдягтися, і тепер на ньому був робочий зелений комбінезон із намальованими березами. І це було зроблено так натурально, що здавалося, ніби в Електрона замість ніг березові стовбури. Видовище було незвичайне, Коля сидів, кліпав очима, і тоді Електрон Степанович швидко збігав до стовпчика-автомата, одержав дві порції морозива й приніс їх до пузиря.

— На, — сказав він, — з'їж, і все владнається. Покуштуй морквяно-лимонного. Такого більше у всій Москві не знайдеш.

Коля на цей час збагнув, що до чого, виліз із пузиря і, хоч, чесно кажучи, морозива йому не кортіло, один із стаканчиків узяв, щоб не кривдити літнього чоловіка.

Тут Коля зрозумів, що потрапив не на проспект Миру. Позаду й збоку здіймалися високі коралові й звичайні будинки, а просто перед ним були ворота у вигляді дикої скелі з печерою внизу. За скелею виднілися дахи й бані якихось будівель, маківки дерев, а в печеру без упину входили люди від малого до старого.

— Що це? — спитав Коля, без апетиту ковтаючи морозиво.

— Не знаєш?

Електрон Степанович так здивувався, що поперхнувся своїм морквяно-лимонним. Колі довелося стати навшпиньки і як слід ударити майстра по спині.

— Яз Конотопа, — сказав Коля. — Я тут не був.

— Не може бути! — вигукнув Електрон Степанович. — Ти перша людина на Землі, яка про це запитує.

— І все-таки? — Коля не боявся Електрона, котрий нітрохи не задавався своїм віком чи життєвим досвідом.

— Все-таки це Космозо.

— Що?

— Ко-смо-зо. Космічний зоопарк.

Й цієї миті над скелею спалахнули червоні літери:

"КОСМОЗО"

І погасли.

— Оце так справи! — вигукнув Коли й мало не впустив морозиво.

Їхав на проспект Миру, а втрапив у Космічний зоопарк! І якби не випадковість, так би й вирушив назад, не побачивши. Ні, Колі вочевидь щастить.

— Тоді я йду, — мовив Коля.

— Куди?

— У Космозо. Ви що гадаєте, я прощу собі, якщо поїду, не поглянувши на Космозо?

— Ні, не простиш, — погодився Електрон. — Узагалі-то кажучи, я збирався додому піти, та коли таке діло, погуляємо вкупі. Мені навіть цікаво подивитись на людину, яка ніколи тут не була.

— Та ви не турбуйтеся, — сказав Коля.

— Не переч. Це буде подвійний Космозо. Ти дивитимешся на тварин, а я дивитимусь на тебе, як ти дивишся на тварин.

І вони разом зайшли в печеру, яка слугувала входом у Космозо.

Вхід був зроблений так не випадково. Таку точнісінько печеру знайшли якимсь у відкритому космосі пілоти корабля "Стожари". Печера мчала серед зірок, і в ній, ніби різноколірні світлячки, пустували найменші з відомих у Всесвіті птахів — по півсантиметра завдовжки, разом із хвостом, але дивних барв, причому не можна знайти жодного птаха, схожого на іншого. Печеру як є відбуксирували на Землю й помістили в Космозо. А оскільки птахи могли жити тільки у вакуумі, то всередині печери проклали прозорий тунель для відвідувачів.

У тунелі було напівтемно, й Коля спершу навіть не зрозумів, що ж діється за скляними стінами: мовби тисячі різноколірних іскор роїлись там, складалися в химерні узорі, розлітались вибухами, шикувалися в ланцюжки, кільця і навіть трикутники. На Землі птахи почувалися добре і розмножувалися собі на втіху. Тх уже розвезли по всіх зоопарках світу, а дехто з аматорів тримав їх дома у вакуумних колбах.

Помилувавшись на птахів, Коля зі своїм супутником пройшли далі, на широкий майданчик. Ліворуч був великий ставок. Там плавали птахи, які могли жити на відкритому повітрі. Щоправда, в деяких були підстрижені махові пір'їни, аби не полетіли.

— Зверни увагу, — сказав Електрон Степанович. — Бачиш сірих птахів он там, під берегом?

— Качки, чи що?

— Який ти не спостережливий! Придивися.

Дзьоб на місці, крила на місці, хвіст на місці — нічого особливого. І раптом один із птахів перевернувся, й виявилось, що знизу в нього замість ніг точнісінько такий же тулуб із крилами и головою.

— Це ще навіщо? — не зрозумів Коля.

— Дуже розумна вигадка еволюції, — відповів Електрон. — Одна половина

відпочиває, дихає повітрям, друга в цей час шукає у воді черв'яків та мальків. Потім вони міняються ролями. І ще їх вельми вигідно розводити в ставкових господарствах. М'яса в них удвічі більше, ніж у звичайних качок, і яєць вони несуть удвічі більше.

Посеред ставка випірнуло щось велике, чорне й блискуче. Потім перед цією тушею піднялася маленька голова на зміїній шиї завдовжки метрів десять. Це був справжнісінький викопний динозавр.

— Так вони ж давно-давно вимерли! — вигукнув Коля.

— Взагалі-то так. Але кілька років тому вчені знайшли у вічній мерзлоті яйцву і їм пощастило вивести з нього бронтозаврення. Воно виросло й стало ручним.

— А навіщо ж його в Космозо тримають, якщо воно земне?

— Але у звичайному зоопарку його теж важко тримати, адже динозаври на Землі вже чимало мільйонів років не водяться.

— Нудно йому, напевно, у вас, — мовив Коля. — Цілковита самотність.

— Як сказати... У Бронті є друзі. Ось поглянь.

Коля побачив, що на далекому березі ставка з'явилась дівчинка в червоному комбінезоні. Вона була світловолоса, коротко підстрижена і навряд чи набагато старша від Колі. Дівчинка підняла руку і щось крикнула.

— Як її туди пустили? — спитав Коля.

— Це Аліса. Вона давній Бронтин друг. Вони познайомилися, коли Бронтя був ще маленький.

— Все одно небезпечно пускати, — не згодився Коля, дивлячись, як бронтозавр тягне свою немислимо довгу шию до дівчинки на березі, і вона його чимось годує. — Він же ненароком може її проковтнути.

— Не проковтне, — заспокоїв Електрон Степанович. — Він ручний.

Коля, затаївши дихання, дивився, як динозавр поволі підплив аж до берега, поклав голову до ніг дівчинки, а та присіла навпочіпки й заходилася чухати йому там, де у звірів має бути вухо. Чи є вухо в динозавра, Коля не знав, а здаля не розгледеш.

— Ходімо, ходім далі, — сказав Електрон. — Якщо хочеш, я тебе потім з Алісою познайомлю.

"Аліса... Аліса", — подумав Коля. Ім'я було знайоме. Може, цю Алісу чекали хлопці на Гоголівському бульварі?

— А вона в космос літала? — спитав Коля.

— Авжеж. І не раз. Вона вже більш-менш відомий космобіолог.

— Скажете теж! — не повірив Коля. — Вона ж дитина.

— Сам ти дитина! Чи не все одно, скільки років людині, якщо вона знає свою справу.

Раніше б Коля сам обома руками підписався під цими мудрими словами. Він не раз доводив своїм батькам і навіть учителям, що вік не грає ролі й дорослі не мають права хизуватися своїм сивим волоссям. Але дорослі в кращому разі підсміювалися, а в гіршому починали обурюватись і вважати Колю нахабою. Та зараз у Колі закипіло почуття протиріччя. Це з ним траплялося.

— Рано їй ще до біології братися, — пробурчав він. — Ось підросте, може, ще захоче пожежником стати. Або в ляльки гратися.

— Отже, не хочеш знайомитись?

— І не подумаю.

— Ну, як знаєш, — сказав Електрон. — Хочеш на говоруна подивитись?

— Це іще що за говорун?

— Його Аліса привезла. Він запам'ятовує все, що при ньому говорять. У нього виняткова пам'ять. Знає вісімнадцять космічних мов.

Коля стелував плечима. Взагалі-то цікаво, але він не хотів цього показувати, тим паче що говоруна привезла Аліса. Ну й що такого? Якби Колі поталанило й він народився на сто років пізніше, він теж привозив би з космосу говорунів. У нього все попереду. Це він будуватиме ті кораблі, на яких полетить Аліса. Це він, коли виросте, першим ступить на землю далекої планети. Був би вільний час, ну, хоч би деньків зо два, Коля не пошкодував би часу, відшукав самого себе. Не виключено, що він іще живий — адже живий його ровесник дідусь Павло.

— Ти про що задумався? — спитав Електрон Степанович.

— Ні про що, — відповів Коля. — Ну, де ваш говорун?

Говорун сидів під скляним ковпаком заввишки як будинок. Двері в ковпаку були розчинені, щоб говоруну виходити назовні.

Він скидався на великого білого папугу. На голові — корона і два дзьоби замість вух, а одне вухо — замість дзьоба.

Перед говоруном стояли юрбою глядачі й розмовляли з ним.

— Розкажи що-небудь про трьох капітанів, — попрохала бабуса з маленьким онуком, який тримався за її руку й смоктав довжелезний льодяник.

— Тримайся просто, але й міру знай, — відповів їй говорун. —

Пізнавши друзів у біді, прикуй

Їх обручем сталним собі до серця,

Та, ручкаючись зразу з ким попало,

Долоні не мозоль...

Шекспір, "Гамлет". Слова ці належать Полонію і сказані ним у напучування його сину Лаерту. Як вам подобається така постановка питання, добродійко? Я багато думав про це останнім часом.

— Ні, він сьогодні не в настрої, — мовила бабуса. — Ходімо, Ванечко, покатаємося на склісі.

— Не хочу на склісі! — заревів раптом малюк, випльовуючи льодяник на землю. — Хочу марсіянського богомола!

— Не зчиняйте галасу, — сказав другий дзьоб говору на. — Нас можуть почути пірати.

А перший дзьоб іншим голосом промовив:

— Кхрр, ппшш, брш, пршшврх.

Де ж Коля чув цей голос? Зовсім недавно. Другий дзьоб розреготався.

Звичайно ж, у марсіянському поштовому кораблі. Так розмовляли "зайці".

— Що це? — спитав Коля Електрона. — Кого він удає?

— Космічних піратів, — відповіла бабуся, виводячи малюка, який ревів. — Я часто його слухаю.

— Ні, — заперечив Електрон, — це крик кледіанської сови. Я тут працюю і теж часто чую.

У Колі була своя думка щодо цього, але він не став нею ділитися.

Говорун задрімав. Електрон повів Колю далі.

— Може, по морозиву, га? — спитав Електрон, побачивши стовпчики-автомати.

Морозиво було слабким місцем цього в усьому іншому цілком дорослого чоловіка.

— Якщо вам хочеться, поїжте, — сказав Коля. — Я ситий,

"Напевно, тепер два роки не їстиму морозива", — подумав Коля.

— Тоді сідай на лавку, зачекай мене.

Коля сів на м'який диван. Електрон почав чаклувати над стовпчиком, вибираючи якесь екзотичне морозиво, а Коля роздивлявся довкола. Навпроти нього росла пальма, на ній розгойдувався чистісінько блакитний ведмідь із шістьма лапами. Далі виднівся акваріум, у якому швидко плавали одна за одною оранжеві змії. За спиною, в кущах, почувся шурхіт. Коля обернувся. Нікого.

Повернувся Електрон і всівся поруч.

— Найрідкісший вид морозива, — мовив він, — із березових бруньок. Ти б хоч понюхав.

Коля слухняно понюхав. Морозиво пахло березовими бруньками. Але від цього апетит у Колі не пробудився. А коли він одсунувся, щоб Електрон міг наминати свої ласощі, за спиною знов почулося шурхотіння, і раптом над Колиним плечем простяглася зелена кошлата рука, котра схопила стаканчик із морозивом і спробувала відняти.

Тут у Колі нерви не витримали. Він скрикнув і відскочив од лавки метрів на три. Рука належала хижій рослині. Виявилося, ожив один із кущів за лавкою.

Електрон спокійно відвів зелений пагін і, коли слідом за ним простягся й другий, сказав суворо:

— Облиш хуліганити! Застудишся. А то всі пагони обірву. А ти, Колю, сідай і не лякайся. Це кущики. Вони зовсім миролюбні, тільки ласуни. Їх тут, у зоопарку, розпестили, їх із космосу привезли на "Пегасі" Аліса з Полосковим. Вони на своїй планеті від джерела до джерела в посуху бродять.

Коля з деяким побоюванням вернувся на лавку. Звичайно, мужчина не має права вказувати страх навіть перед кущиками, що хочуть украсти морозиво. Та все-таки...

Електрон підібрав із лавки листочок від кущика, що впав на неї, і сказав Колі:

— Візьми собі на пам'ять. Буде про що вдома згадати.

Коля, намагаючись не дивитися на кущі, які все одно не викликали довіри, запхав листочок до кишені.

— Електроне Степановичуї — мовив високий, сутулуватий чоловік із поріділим

світлим чубом. — Я був певний, що ви додому пішли.

— Я пішов, — сказав Електрон, — і вернувся провес ти екскурсію з юнаком, котрий ніколи ще не був у нашому Космозо.

— Я сподіваюсь, ваш юний друг не образиться, якщо ви дійдете зі мною до харчувального пункту й подивитесь, чому система відправила в драконяче містечко весь запас конопляного сім'я. Чи тепер дракони віддають перевагу коноплям перед чесною яловичиною?

— Не може бути! — вигукнув Електрон, підіймаючись на свої березові стовбури. — Я ще вчора всю систему перевіряв. Коноплі йшли в малий пташник, а яловичина — до драконів. Ти зачекай мене, Колю, погуляй.

— А то якось кепсько виходить, — сказав чоловік. — Щойно встановили нову систему, налагодили, я зібрався сьогодні зі спокійним серцем полетіти на конференцію...

— От бачите, професоре Селезньов! — сказав Електрон. — Я завжди критично ставлюсь до нової техніки. Роздавали б їжу, як раніше, за давніх часів, із допомогою роботів, ніяких би курйозів. А що, дракони їдять конопляне сім'я?

— Зголодніли і їдять.

Коля хотів було поправити Електрона, сказати йому, що за давніх часів звірів годували не роботи, а живі служителі, та Електрон уже вів далі:

— Ти, Колю, погуляй поки сам, а ми з директором оглянемо систему. Може, вона не зламалась, а просто вважає, що економніше зробити з драконів вегетаріанців.

Електрон із професором Селезньовим пішли геть, і Коля почув, як директор зоопарку спитав:

— А ви Алісу часом не бачили? Я з нею навіть попрощатися не встиг.

— Ваша донька щойно була біля ставка, — відповів майстер із нової техніки. — З Бронтею розмовляла...

"Цікаво, на скількох планетах побував цей професор? — подумав Коля. — Можливо, на сотні або ще більше. Щасливий чоловікі Не виключено, що я стану не просто космонавтом, а космічним зоологом. Такі люди теж будуть потрібні

Як тільки професор із майстром зникли з очей, Коля підвівся з лавки. Сидіти одному в товаристві скупих кущиків йому не хотілося.

Він постояв перед акваріумом, дивлячись на табунець космічних окунів, які відрізнялися од звичайних тільки тим, що очі в них були на хвості й через те, пливучи, вони мотали головою. Потім вийшов на зелену галяву. На ній паслися корови. Поряд з однією з корів стояла бабуса з немовлям. Вона посадила немовля на корову, і Колі здалася дивною така розвага. Аж ось корова розпустила невеликі перетинчасті крила й незграбно полетіла над самою землею. Інші корови підняли голови, спостерігаючи за нею, потім відвернулись. Біля галяви на стовпчику був напис: "Скліси. Сумчасті парнокопитні з планети Шешинера".

Бабуса бігла поряд із коровою й підтримувала малюка, який нарешті таки розсміявся.

Потім Коля зупинився перед майданчиком, на якому гуляли метрові комахи, схожі на богомолів. Комахи іноді зустрічалися одна з одною, підіймали маленькі передні лапки й довго обмацували зустрічного.

Мимо пройшла дівчинка Аліса в червоному комбінезоні. Через плече в неї висіла чорна сумка. Один із богомолів, побачивши її, піднявся на задні тонкі лапи й простяг передні вгору, наче молився. Аліса помахала йому рукою, але не зупинилась. Коля пішов за Алісою.

#### Розділ XIV

#### БЕРЕЖИ МІЄЛОФОН

Якби хто-небудь сказав зараз Колі, що він Алісі заздрить, Коля обурився б. Чого там заздрити? Вона просто запізнилася народитись. От Коля народився вчасно та ще і в майбутньому побував. Він як розвідник у далекому поході. Злітав уперед, подивився, як справи, потім вернеться назад і разом з усіма продовжить шлях пішки. Отакечки. І все-таки він, звичайно, Алісі трохи заздрив. Надто вже багато цікавого їй довелося побачити. І пригоди в неї були не рівня звичайним. І взагалі, коли він її роздивився ближче, вона йому сподобалась. Як особистість. І Коля пішов слідом за Алісою. Цікаво подивитися, що вона робитиме. Може, на неї чекає ще один динозавр?

Та виявилося, що Аліса йде до будівлі, на якій було написано "Обчислювальний центр". Але зайти туди вона не встигла. Назустріч їй вийшов директор зоопарку професор Селезньов. Батько з дочкою зустрілися за десять кроків від Колі, й тому він чув кожне слово з їхньої розмови, та, аби вони не думали, що він підслуховує, Коля відвернувся до клітки, по якій бігав колами похмурий рогатий вовк, укритий залізною лускою.

— Ледве знайшла тебе, батьку, — сказала Аліса. — Усе гаразд. Від'їжджаєш?

— Так. Через два тижні повернуся.

— Якщо там маму побачиш, скажи, що я прочитала всі книжки, які вона мені лишила. Приїде — посперечаємося.

— А що, не сподобалися?

— По-різному. Шкода гаяти часу на белетристику.

— Ти знаєш, я тобі в цьому не спільник, — мовив професор Селезньов. — Я боюсь, аби ти не виросла сухою і черствою людиною. Мені здається, ще років зо два тому ти була куди веселіша й твоєю улюбленою книжкою були "Три мушкетери".

— А також "Космічна зоологія".

— Добре. Гляди не забувай снідати.

— Я б забувала, але робот Гришко ніколи не дозволить. А якщо захочу пообідати, поїду до бабусі з дідусем. У них не поголодуєш.

— Ой, до речі, ти знову брала мієлофон? Ти ж знаєш, що це не іграшка. А що, як захворіє котрась із тварин?

— А хіба я граюся?

— Алісо, зрозумій мене правильно. На всій Землі є тільки двадцять мієлофонів. Вони розподілені поміж найбільшими інститутами та медичними центрами. Кристал у

центрі мієлофону такий рідкісний, що за останні роки вісім експедицій обнишпорили астероїд Власту і знайшли лише двадцять шість.

— Тату, ти вирішив мені лекцію читати? — здивувалась Аліса. — Я це чудово знаю. Й обіцяю тобі: сьогодні ж, як тільки закінчу дослід із пустотілом, поверну його в клініку. Ти ж знаєш, моє слово тверде. А що, як усе-таки пустотіли трохи думають? Саме коли цвітуть?

— Можливо, ти маєш слухність. Ну гаразд я їду. І не забувай бабусю з дідусем. Вони ж без тебе нудьгують.

Аліса з батьком поцілувались і розійшлися.

Коля хотів було піти слідом за Алісою, як раптом побачив двох чоловіків, які сиділи в холодку на м'якій лавці. Один із них ніби дрімав, насунувши на очі ширококрисий капелюх сомбреро. Другий, удвічі менший від нього зростом і втричі тонший, закутаний у голубу накидку, так що назовні стирчали тільки ніс та очі, відчув Колин погляд і відвернувся.

Коля міг би присягнути, що де ті самі люди, які вилізли з вази в марсіянському кораблі. Правда, він не був упевнений на сто відсотків, бо вони були замасковані, а в марсіянському кораблі було досить темно, але якщо це вони — що зони тут роблять?

Маленький штовхнув великого під бік і щось сказав. Вони відразу ж підвелися й швидко пішли геть. У той же бік, куди пішла Аліса.

Коля подумав, що ці люди теж чули розмову між Алісою та її батьком, але не це його турбувало. Що з того, що ці люди йому не сподобалися? Можливо, справді в маленького є на Плутоні мати, яка чекає його на день народження, а син не зміг дістати квитка? Можливо, говорун справді вдавав крик клеріанської сови, а не піратів. Думаючи так, Коля пішов за тими людьми, бо вони йому не подобалися. Не подобалися та й годі.

Далеко попереду Коля побачив червоний комбінезон Адіси. Вода зайшла в двері високої коралової будівлі. А через хвилину обидва "зайці", в сомбреро і в накидці, теж зникли в цій будівлі.

Коля не став роздумувати. Він поквапився до будівлі й забіг усередину.

То був тераріум. Високий вузький коридор вів поміж скляними стінами, за якими виднілися всякі гади. Але Коля не звертав на них уваги. Навіть не сахнувся, коли одна змія стрибнула до скла і спробувала його прокусити. Вона вдарилася об скло рогатою блискучою мордою, сяйнула отруйними зубами, й каламутна отрута потекла по склу.

У тераріумі було порожньо. Раптом Коля завмер. Попереду бовваніли товстун і худенький. Коля притиснувся до стіни, яка в цьому місці трохи виступала в коридор. Товстун огледівся, але його не помітив. І обидва шмигнули за ріг.

Попереду коридор вливався у великий зал.

Коля добіг навшпиньки до входу в зал і визирнув, притискаючись до стіни.

Зал був просторий, круглий, із куполом. Посередині залу височів похилий пагорб. Те, що лежало на пагорбі, найбільше скидалося на відрізок бетонної труби метрів зо три в діаметрі, з товстими стінками. З таких труб, тільки тонших, складають



газопроводи.

Зокола труба була вкрита зеленим мохом, із якого виростили дрібні квіточки, схожі на незабудки. Зсередини стінки були гладенькі й блискучі.

Аліса стояла всередині цієї труби, чорна сумка була розкрита, з неї тягнувся провідок до Алісиного вуха.

— Слухай, пустотіле, — говорила Аліса, і її голос відлунював у трубі, — я все одно підозрюю, що ти думаєш. Тільки не знаю, на якій частоті. Ну підкажи!

Аліса нахилилася до сумочки і щось там настроювала.

Коля оглянувся, не розуміючи, куди поділися товстун із худеньким. Спочатку він їх не знайшов, але потім товстуна виказав край широкого капелюха. Виявляється, вони зайшли за пагорб і зачайлися там.

Коля не мав сумніву, їщо. Алісі загрожує небезпека. Він побачив, як капелюх поволі підіймається, як другий чоловік навшпиньки побіг довкіл пагорба, і його голова в накидці з'явилася в дальньому кінці пустотіла.

І тоді Коля не витримав і закричав:

— Алісо! Ззаду!

Голова в накидці зникла. Товстун, загубивши капелюха, кинувся до заднього виходу із залу.

— Що таке? — спитала Аліса.

Вона озирнулась і нікого не помітила. Тоді легко вистрибнула з труби. На підлозі валялось мексиканське сомбреро.

А Коля вже мчав коридором до виходу. Головне — він їх злякав. Та йому не хотілося, щоб Аліса його побачила й почала питати, чому він кричав. Так просто. Захотілося і крикнув.

Коля гадав, що Аліса за ним гнатиметься, й тому кількома стрибками перетнув майданчик перед тераріумом і побіг вузькою алеєю.

— Ти куди?

Коля спробував обійти чоловіка, що став на шляху, але той міцно схопив його. Коля побачив два березові стовбури, підвів голову і впізнав Електрона.

— Я тебе по всьому Космозо шукаю, а ти?

— Що я? Я теж вас шукав.

— Може, ти чого злякався?

— Я злякався? Просто мені додому пора.

— А ще по морозиву не хочеться?

— Ні, дякую.

— А тобі далеко додому добиратися?

— Понад годину, — відповів Коля.

— Ну, присядьмо. Відсапаєшся. А то ти сам на себе не схожий.

Коля не став сперечатися. Він був радий давньому знайомому. Тільки спитав:

— А котра година?

— Шоста.

— Збожеволіти можна, як час біжить! — сказав Коля.

Вони сіли поруч. Коля подумав, що може дещо взнати в Електрона.

— Як там ваша харчова система? — поцікавився Коля. — Перестала драконів коноплями годувати?

Коля весь час вдивлявся у просвіт поміж кущами бамбука, аби бачити, що діється на майданчику перед тераріумом. Але там, якщо не рахувати поодиноких перехожих, нічого не відбувалося. Ні товстуна з худим, ні Аліси не було видно.

— Найбезглуздіша помилка, — мовив Електрон. — Жоден елементарний робот такого не зробив би, не кажучи вже про людину. Для машини що м'ясо, що коноплі — не більше як набір знаків. Ні, цю сваволю треба обмежувати...

— А що це за машина така — мієлофон? — запитав Коля. — Теж із нових?

— Мієлофон? Ні, її вже кілька років, як винайшли. Але, напевно, мієлофонам скоро кінець.

— Чому? Хіба так буває?

— Такий винятковий випадок. Адже сам апарат ніякого нового слова в техніці не сказав. Просто електронний підсилювач із приймачем. Головне в ньому — кристал. А поки що ці кристали знайшли тільки на астероїді Власта; зовсім маленький це астероїд, примчався звідкілясь із іншої Галактики мільйон років тому, потрапив у орбіту Сонця, от і крутиться відтоді і всього на сьогодні цих кристалів виявили штук двадцять або трохи більше. Дехто гадає, що їх виготовили жителі тієї планети, від якої колись відкололася Власта, інші навіть підозрюють, що ці кристали живі істоти, тільки вони живуть так уповільнено, що потрібні десятки тисяч років, аби це помітити. Центр мієлофону — такий кристал. І ніхто не може зробити мієлофонів більше, ніж є на світі кристалів. Ясно тобі?

— Не ясно, — сказав Коля. — А для чого мієлофон потрібен?

— Дивно, ти не чув про мієлофон?

— Ну прогавив, — відповів Коля.

Електрон Степанович скрушно глянув на Колю, зітхнув, але повів далі:

— Коли перші кристали привезли на Землю й стали досліджувати, то один з учених звернув увагу, що, коли близько підходять люди, в структурі кристала щось міняється. Почали вчені битися над цим ділом і нарешті збагнули, що кристали можуть уловлювати хвилі, які надходять із мозку. Тоді здогадалися з'єднати кристалжав Посилювачами, й одного чудового дня вчені почули думки, Уявляєш, яка зчинилася метушня в ученому світі!

— Авжеж, напевно, — мовив Коля.

— І ти про це не чув?

— Може, я маленький був? Отже, мієлофон. може читати думки на відстані?

— Звичайно. Про що ж я тобі тлумачу! Уявляєш, скільки знайшлося охочих дістати мієлофон?

— Авжеж, уявляю, — мовив Коля. — Всі фокусники одразу збіглися.

— Хто? Фокусники? До чого тут фокусники?

— Ну, котрі думки вгадують.

Електрон подивився на Колю як на божевільного, і навіть його звислі вуса піднялися на сантиметр. Але він опанував себе і сказав:

— Звісно, не фокусники. По-перше, лікарі. Одне діло, коли хворий розповідає або діагностичні машини ставлять діагноз, але при деяких хворобах, наприклад при нервових, важливо знати, що ж думає людина насправді. Чи в дитячих поліклініках. Поки дитина не навчилася говорити, вона не може пояснити, що їй де в неї болить.

— А в зоопарк навіщо такий прилад дали?

— Не в зоопарк, а в Космозо. У нас же космічні тварини, деякі з них просто унікальні, і не завжди люди можуть до пуття зрозуміти, як їх годувати, яку вони люблять температуру і взагалі які в них бувають потреби. От і видали один із двадцяти мієлофонів, що є на Землі, для нас. Але ми його бережемо пильніше, ніж зіницю ока.

— Звичайно, бережете! — сказав Коля. — Я сам бачив, як Аліса його тягла в тераріум. Мало не загубила.

Не треба думати, що Коля за натурою виказник. Просто він був сердитий на Алісу, яка ризикувала таким цінним приладом. Лише двадцять на всю Землю і в лікарнях на пальцях полічити, а вона бігає по Космозо й слухає думки якоїсь труби!

— Якщо тягала, — мовив Електрон, — то їй професор Селезньов дозволив.

— Ще б пак, — мовив Коля, — рідний батечко!

— Дивлюсь я на тебе і час від часу дивуюся, — відповів Електрон. — Здавалося б, нічого, крім одягу, дивного в тобі нема. Хлопець як хлопець. А іноді таке зморозиш, наче ти якийсь виходець із середньовіччя.

— А що я сказав?

— Ти сказав, що професор Селезньов міг ризикувати цінним приладом для того, аби мала втіху його дурна донька. Принаймні так твої слова прозвучали. По-перше, Аліса досить відповідальна людина, і якщо їй потрібен мієлофон, то для діла...

— Думки якогось пустотіла підслуховувати, — огризнувся Коля.

Він не хотів здаватися.

— Слушно. Я теж підозрюю, що пустотіл мислячий. Тим паче, що він зараз зацвів, і в нього можуть виникнути нові емоції. Я був радий, якби в тебе голова працювала хоч би в п'ять разів слабше, ніж у Аліси.

— Дякую, — сказав Коля, — за комплімент.

Само собою зрозуміло, що після цього він до Аліси почав ставитися гірше, ніж досі. Навіть виникло помстливе почуття: нехай ці гаврики поцуплять у неї мієлофон. От тоді вона поскаче з усіма своїми здібностями.

— Гаразд, — мовив Електрон Степанович. — Мені пора. Радий був познайомитися. Може, ще зустрінемося.

З його тону ясно було: він уже шкодує, що познайомився. "Ну й будь ласка", — подумав Коля.

— А ти не йдеш? — запитав Електрон.

— Ні, я посиджу ще трохи.

— Коли що-небудь знадобиться, завжди знайдеш мене тут.

— Дякую. Врахую.

Коля залишився сидіти на м'якій, наче диван, лавці. Сонце вже ховалося за дерева, по небу повзли підфарбовані близьким заходом хмари. Треба дати час Електроніві піти додому. Не хочеться більше з ним стрічатися. Тим паче, що він підозрює щось, а коли ще раз зустрінемося, може й здогадатися — тоді невідомо ще, коли я повернусь додому. А додому вже хотілося. Стомився Коля, і не так ноги втомилися, як голова. Вона перевиконала денну норму. Коля згадав, що сьогодні по телевізору показують "Шинок Тринадцять стільців", і подумав, що добре б устигнути на початок. Звичайно, треба б що-небудь іще прихопити на згадку, а то мало він везе з собою сувенірів, та нічого сувенірного поблизу не було. Навіть листівок тут не продавали. Даремно він, мабуть, уранці газету собі не взяв. От би хлопцям показати! Але тоді він ще не думав, що цей день так скоро мине.

Коля дістав із кишені схладаний ніжик — непоганий ніжик, виміняв його у Фіми Корольова за дві серії марок Бурунді — й вирішив залишити про себе пам'ять. Сидіння лавки було м'яке, тут нічого не виріжеш, але спинка здавалася дерев'яною. В алеї нікого не було, відвідувачі з Космозо розійшлися. По великій доріжці, за кущами бамбука, проїхав візок, навантажений каструлями, горшками й термосами. Певно, почали годувати тварин. Коли б у харчовому центрі знову не переплутали, кому що давати. Зараз би тарілку супу. Взагалі-то він супу не любив, хто любить суп? Тільки з примусу батьків ти його й їси. Але якщо ти провів день на морозиві, бубликах і лимонаді, то схочеш і супу.

Коля повернувся боком і заходився вирізати на спинці лавки свою візитну картку. Йому вже не раз перепало в житті за цю пристрасть. Якось, коли він вирізав свої ініціали на парті, навіть батька викликали до школи. Та не можна ж піти з майбутнього й не залишити ніякого сліду. Через сто років треба буде неодмінно сюди заглянути й подивитися на власну творчість.

Спинка лавки виявилася м'якою, різалась легко. Мабуть, це не дерево, а якийсь пластик, схожий на дерево.

Колі ніхто не заважав. Лише раз мимо пройшла якась сім'я, але Коля затулив ніжик долонею і вдавав, що роздивляється кущі. Коля вирізав на спинці великими друкованими літерами:

КОЛЯ, 6-Й КЛАС "Б", 26-ТА ШКОЛА

Все ясно, а ніхто не здогадається. Шукатимуть у їхній 26-й школі. Електрон, напевно, пішов додому. Пора й нам. Адже ще доведеться фліпати через швміста, а о восьмій почнеться "Шинок".

Коля засунув ніжик у кишеню й вирушив до виходу. Він проминув галяву, на якій дрімали скліси — корови як корови, — і звернув на головну алею, що вела до виходу. Він ішов швидко, але обережно й думав, що коли побачить Електрона, то мерщій пірне в кущі. Тільки б не в ті, які люблять морозиво. Коля порівнявся зі ставком і побачив, що динозавр Бронтя виліз із води й стоїть передніми лапами на березі. А ось і Аліса. Вона

почепила чорну сумку на огорожу ставка, перестрибнула через неї й опинилася на березі. Бронтя, як ручний слон, підігнув передні лапи, щоб Алісі було зручніше на нього вилізти. Коля навіть завмер від подиву. От дає!

Аліса вже сиділа верхи на динозаврі, й той, обережно ступивши у воду, щоб не оббризкати своєї подруги, поплив по ставку, а качки-перевертні, рожеві гуси, птахи з голками, наче в їжаків, та інші дивні створіння розпливалися, як човни перед пасажирським теплоходом, даючи дорогу.

Друзі впливли на середину ставка, і динозавр вигнув шию, як лебідь. Видовище було красиве, і небагато хто з останніх відвідувачів Космозо зупинився, дивлячись на цю картину. Та й сам Коля так задивився, що побачив товстуна без капелюха й худенького, які бігли по доріжці, тільки тоді, коли вони вже наблизилися до виходу. Товстун притискав до грудей чорну сумку. Колі було достатньо одного погляду, аби зрозуміти, що це сумка з мієлофоном, яку так легковажно залишила Аліса на березі.

— Ей, — сказав Коля вголос, — я попереджав!

І він чимдуж побіг за злодіями. Йому б, звісно, закричати, щоб усі їх ловили, а він здогадався крикнути, коли злодії вже зникли в печері з іскристими мікроптахами.

— Держи! — крикнув Коля, але від швидкого бігу в нього перехопило дихання, і якщо Аліса його почула й обернулася, то справжніх викрадачів вона, звичайно, не бачила.

Коля вискочив на спорожнілий майдан перед Космозо. Злодії вже підбігали до автобуса. Це був автобус номер б "Космозо — Сокольники". Поряд стояли ще два автобуси.

Треба сказати, що Коля біг усе-таки значно швидше за космічних піратів. Ті провели багато років у п'ятиці й розгулі на космічних кораблях, зовсім не займалися спортом, а всю чорну роботу доручали іншим. Тому він улетів у шостий автобус майже водночас із злодіями. Йому ще поталанило, бо саме перед піратами йшли дві жінки, котрі жваво перемовлялися і заступали весь прохід до занавіски, за якою були Сокольники, так що худий пірат, котрий біг попереду, змушений був загальмувати, а товстун налетів на нього і підняв вище руку з сумкою, аби не пошкодити мієлофона. І тут їх догнав Коля.

Жінки, які так і не дізналися, що відбувається позаду, зникли за екраном.

Слідом за ними зник і худий пірат Крис.

Товстун обернувся й упізнав Колю, якого він помітив ще в тераріумі. Він вихопив якусь зброю й погрозово рикнув, але нічого не посмів зробити, а тільки поквапився до занавіски.

Буває, що єдине слушне рішення з'являється в одну секунду, а якби ти став роздумувати, ніколи б до нього не додумався. Товстун досі ще тримав сумку з мієлофоном над головою і вже почав заходити в екран, як Коля підстрибнув і рвонув сумку на себе. Товстун цього не сподівався, і його пальці розтис лис я, а сам він уже біг по той бік екрана, в Сокольниках, напевно, за двадцять кілометрів від Колі.

Коля схопив сумку й побіг назад, вискочив з автобуса на майдан. Майдан був

великий і зовсім порожній. Як на зло, жодної людини поблизу. Й Аліси нема. Що вона, не чула, чи що? Коля забув, що, коли він побіг за піратами, Аліса була на спині Бронті посеред ставка. Звідтіля відразу до виходу не доберешся.

Коля завмер біля автобуса. Він розумів, що злодіям вистачить кількох секунд, аби обігнати автобус, знову зайти в нього й повернутися сюди. Що робити? Коля не посмів бігти через увесь майдан до Космозо, бо бачив у руці в товстуна зброю — прки він бігтиме, пірати його спокійно можуть уколошкати. І црости-прощай тоді "Шинок "Тринадцять стільців".

Та перед Колею стояло ще два автобуси. І на ближчому був напис:

№ 8 "КОСМОЗО — ПРОСПЕКТ МИРУ".

Коля, не вагаючись ні секунди, стрибнув у цей автобус, пробіг через салон, пролетів стрілою крізь екран і опинився на зупинці "Проспект Миру". Там він побачив автобус:

№ 3 "ПРОСПЕКТ МИРУ — ГОГОЛІВСЬКИЙ БУЛЬВАР".

Як на злість, туди входило відразу кілька чоловік. Довелося стояти в черзі. Люди нікуди не поспішали, розмовляли, і Коля втратив цілу хвилину, поки зайшов у автобус. А заходячи, обернувся й побачив, що з сусіднього вилазить худий бандит. Крутить головою, видивляється Колю. Коля збагнув, що злодіїв перехитрити не вдалося: вони розділились — один побіг у восьмий автобус, а другий підстерігає його десь тут.

Коля у відчаї прослизнув під ногами в пасажирів і кулею пролетів крізь екран.

Він не знав, чи встиг злодій його помітити, але все одно вирішив не гаяти часу. Мало не збивши з ніг жінку, він побіг через майдан. Він боявся огледітись, побачити піратів, почути оклик чи навіть постріл. Тільки коли добіг до перших дерев і сховався за товстий стовбур клена, перевів дух.

Напевно, йому слід було ще на проспекті Миру покликати на допомогу тих людей, які вкупі з ним сідали в автобус, але ж розмірковувати добре на спокійну голову. Якщо за тобою женуться злочинці, тут не до розмірковувань. Особливо коли вони злі на тебе, як спущені з цепу вовки: адже ти відібрав у них найціннішу здобич.

Стоячи за деревом, Коля почав міркувати. Він вирішив, що не вертатиметься в Космозо: якщо Аліса така роззява, що посіяла мієлофон, нехай тепер поплаче. Знаємо ми цих розумників-відмінників, думав Коля. Сам він ніколи не ходив у відмінниках і не збирався ним ставати. Та Коля був хлопцем не злим і вже придумав, як він поверне мієлофон. Він оддасть його Джаваду або кому-небудь із натуралістів на шкільній станції. Вони з Алісою нібито знайомі й зможуть повернути їй мієлофон. А він поїде додому.

Коля все обдумав і хотів іти далі. Раптом він побачив, як з автобуса виходить товстун. Його рожева лисина блищала під промінням заходу, як повітряна куля. Товстун озирався. Коля завмер за кленом.

Ні, товстунові його не побачити, вирішив Коля, і в цей момент той підійшов до жінки, яку Коля мало не збив із ніг, вилітаючи з автобуса. Жінка стояла на краю автобусної зупинки й чекала, коли підлетить вільний фліп-пузир.

Товстун ґречно вклонився й спитав її про щось... Коля слів не чув, але неважко було здогадатися, що він питає, чи не пробігав щойно хлопчик. І, на свій жах, Коля побачив, що жінка кивнула, й показала, як Коля пролетів мимо неї, і простягла руку в бік бульвару, Колі навіть здалося, що її палець уткнувся просто в нього. Він скулився за стовбуром дерева. Що робити? Видно було, як товстун дістав із кишені щось чорне, мабуть, рацію. Викликає друга. Не можна гаяти й секунди.

І Коля кинувся бігти.

Розділ XV

### БІГОМ ДО МАШИНИ ЧАСУ

Якби Коля краще подумав, він би не побіг. Із зупинки пірати його не бачили, але, як тільки він побіг, товстун відразу помітив, як заворушилися і затремтіли кущі, і, не чекаючи свого спільника, помчав за Колею. Так, на короткі дистанції Коля міг обігнати будь-якого пірата, бо вони не займалися спортом і надуживали всім. Та якщо треба бігти довго, то пірати були сильніші за Колю. Вони давно змінили свої старі серця на механічні, тим паче що сердечність їм була ні до чого, а з електронними серцями на автоматних батареях вони розраховували прожити по тисячу років.

Коли Коля пробіг по алеї метрів із сто й огледівся, він побачив товстуна, який саме виліз із кущів. Коля зрозумів, що до шкільної біологічної станції йому не добігти, звернув із доріжки, перескочив через кущі й у два стрибки опинився на бруківці. Він вирішив сховатися в будинку, який сам будував сьогодні вранці. Будівельників уже не було видно. Вони, на жаль, пішли. Але чи то зумисне, чи то через недогляд будівельників ухідні двері заросли коралами, а вікна були надто високі, щоб у них залізти. Та й страшно: якщо злодії помітять, опинишся в пастці. Коля навпрошки майнув до бульвару й помчав до біостанції. Тільки б устигнути до хлопців! Уже при них бандити не посміють на нього напасти. А якщо й посміють, Джавад з Аркашею врятують мієлофон.

Коля вискочив на майданчик, пробіг повз клумби й галявинки, де його вранці годували рослинними бубликами, але й там нікого не було. В басейні спокійно плавали дельфіни, й один із них, побачивши Колю, підстрибнув у воді, наче зрадів знайомому.

— Де Джавад? — крикнув на бігу Коля.

Звичайно, дельфін нічого не відповів. Із дерева стрибнула мавпочка й поскакала по землі поряд.

Жодного біолога. Анікогісінько. Всі пішли додому. Коля почув віддалік пихтіння.

— Стій! — долинув крик. Його помітили.

Коля звернув із доріжки, кинувся до лабораторії. Але кораловий будиночок зачинений.

Навіть ніде залишити мієлофон, щоб його не побачили бандити.

І ніде сховатися самому.

Лишався один шлях — по Сивцевому Вражку, до Інституту часу.

Коля мчав вулицею, петляючи, як заєць. Він десь читав, що, коли так бігти, тебе важче підстрелити.

Біля лавки, де він сидів із дідусем Павлом, Коля зупинився. Він збагнув, що більше не зможе зробити ні кроку. Неподалік пролетів пузир. У пузирі хтось сидів, Коля у відчаї замахав рукою, та чоловік у пузирі його не зрозумів. Він помахав рукою у відповідь і полетів далі.

Коля знову почув прокляте пихтіння. Товстун звертав у Сивцевий Вражок. Довелося знову бігти. Коля все чекав, що в нього відкриється друге дихання, але ніякого другого дихання не відкривалося.

Ось і Інститут часу. Такий же спокійний, височенний, величний, як і вранці. Й такий же порожній. Треба ж було Колі прийти в майбутнє саме в день свята, коли більша частина москвичів вирушила на Місячний фестиваль або на південь до моря, відпочивати й засмагати;

Коля з розбігу вдарився об прозору стіну — вхід в інститут. Але стіна не відчинилася, як уранці, коли він виходив. В інститут не можна заходити стороннім, бо поводитися з часом треба обережно, Тільки ті, хто спеціально вчиться цього, допускаються в приміщення.

Коля бився об прозорі двері, як муха об скло. Ось вона поряд, драбина на другий поверх, і там, за нею, — кабіна часу, двері в минуле.

От-от вискочать переслідувачі. Не знаючи, що діяти, Коля побіг уздовж стіни, сподіваючись, що знайде який-небудь запасний вихід, котрий забули зачинити.

Не встиг Коля сховатись, як перед Інститутом часу показалися пірати. Вони здалеку бачили, що Коля підбігав до будівлі, й вирішили, що він уже всередині. З-за рогу Коля помітив, як вони зупинилися перед входом. Уже почало темніти, й місце, де він ховався, було вкрите синьо-голубою тінню. У Колі раптом майнула надія, що пірати постукають-постукають у двері, а потім підуть. Або хто-небудь пройде мимо й злякає їх.

Але піратів не так легко провести. Вони одразу збагнули, що прозора перепона не піддається їхнім поштовхам, і здогадалися, що хлопчик, за яким вони гналися, не міг туди проникнути, раз у нього немає електронного ключа. Вони розділилися й пішли в різні боки довкола будівлі.

Товстун пройшов на відстані одного кроку від Колі, що лежав у траві, і, якби він сам так сильно не пихтів, напевно б почув, як гупає Колине серце. Біля наступного рогу він зустрів свого спільника, і вони почали радіти. До Колі долинали приглушені голоси:

— Шпппш-грxxx-вппр.

— Гпппрр-кхж-дппнр.

— Гппрр-ехж-дппнр.

Коля не розумів піратської мови і, зачавшись, стежив, що вони робитимуть. А пірати вирішили, що Коля якось пробрався всередину.

Товстун витяг із-під плаща блискучу штуку, на яку в автобусі Коля подумав, що то пістолет. Худенький відступив на кілька кроків назад. Товстун прицілився в зачинене вікно першого поверху, і сяйливий промінь урізався в скло. Це скло не можна було розбити кулаком чи каменюкою, але ж ніхто, коли будували Інститут часу" не припускав, що проти нього буде застосовано космічний бластер.



Коля почув, як зашипіло скло, і розплавлені струмочки, червоні у вечірньому світлі, попливли, тужавіючи, по кораловій стіні.

Пірати стояли, чекали, поки корал захолоне, щоб не обпектися.

Потім худенький кинув на підвіконня голубу накидку, а товстий заходився протискуватись у вузьке віконце. За хвилину назовні стирчали тільки його ноги в черевиках із загнутими носками. Чути було, як гепнулася важка туша й настала тиша.

Худенький спитав:

— Пхрфшк?

Ізсередини пролунало:

— Фртт-трттф.

Худенький відійшов од вікна й поквапився за ріг — стерегти вхід, щоб Коля не вискочив.

Найліпше для Колі було відлежатися у високій траві, поки товстун не вернеться назад і бандити не підуть шукати щастя в іншому місці. Але в Колі була тепер тільки одна думка: швидше дістатися до кабіни часу — і додому, додому, додому...

Полічивши до п'ятдесяти, він підвівся й перебіг до вікна. Товстун міг причаїтися там і чекати. Тому Коля спочатку присів навшпиньки під вікном, прислухаючись, а коли нічого не почув, підвівся й заглянув усередину. Вікно вело в порожню кімнату, де вздовж стіни стояли роботи-прибиральники. Двері в коридор були розчинені. Коля підтягся на руках. Підвіконня діставало йому до підборіддя, і залізити всередину вдалося не зразу: стомлені ноги ковзали по кораловій стіні, руки були в'ялими, як ватні. Раптом позаду пролунав тонкий голос:

— Ага, попався!

І Коля зрозумів, що все загинуло. Худенький бандит почув, як він видирається, і поквапився сюди. І тоді сталося чистісіньке чудо: ноги знайшли якусь опуклість на стіні, руки, мов сталеві, підтягли тіло нагору, й Коля відразу ж перевалився через підвіконня всередину. Бандит, правда, встиг учепитися в ногу й тягнув до себе. Коля хвицнувся, й так сильно, що черевик залишився в руці бандита, а сам Коля беркицьнувся на підлогу в кімнаті.

Він одразу ж підхопився і, притримуючи сумку з мієлофоном, кинувся геть із кімнати. Бандит кричав щось і видивався слідом.

Коля біг коридором, шукаючи сходи нагору. Ось і вони. Коля збіг ними і влетів у зал, посеред якого стояв товстун, прислухаючись до шуму.

— Стій! — крикнув він, побачивши Колю.

Та Коля вже вискочив на площадку сходів, пролетів на поверх вище — ось тут у нього й відкрилося друге дихання, — спустився знову вниз іншими сходами й побачив прочинені двері, біля яких на підлозі блищав п'ятак. Це він сам так помітив двері, щоб не заблудитися на зворотному шляху.

Коля влетів у зал, зачинив за собою двері, прошмигнув між приладами й інструментами в задню кімнату — в таку саму, як у сусіда Миколи Миколайовича. Кабіна стояла, як рятувальний човен під бурю.

Коля прислухався. Зокола нічого не чути. Може, погоня втратила слід?

Він глибоко вдихнув і зайшов у будку.

Така сама панель, як і в тій, що стояла в його часі. Тільки підписи під важільцями були інші. Там, у минулому: "Проміжна станція" і "Кінцева станція". Тут: "Початкова станція" і "Кінцева станція".

Коля ввімкнув систему і з приємністю почув знайоме гудіння. Машина працювала.

Тепер треба натиснути на важіль "Ввімкн." А потім? Напевно, все-таки "Початкова станція". Тільки б його відправили у свій час, а не куди-небудь до Пушкіна або до бронтозаврів!

Колива рука завмерла над пультом.

Він почув, що хтось відчиняє двері в кімнату.

Коля натис на кнопку "Початкова станція" й перевів важілець на "Пуск".

І відразу ж почав провалюватися в безкінечність, у ніщо, де нема ні початку, ні кінця, ні верху, ні низу — тільки порожнеча, що оберталася.

Коля мчав через час.

Частина друга

ТРИ К.

Розділ I

ВОНА НЕ ПАМ'ЯТАЄ

Молодий, але товстий і вусатий Алік Борисович, черговий лікар, був найвеселішим чоловіком у лікарні. Можна подумати, що люди попадають сюди для власної втіхи. Ну і, звичайно, для того, щоб послухати, як Алік виловив щуку або як він удає солов'я.

Того дня він прийшов у палату після обіду й сказав нещиро сумним голосом:

— Я не зможу пережити розлуки з вами. Що я тут робитиму?

Юля Грибкова озвалася:

— Скоріше б виписували. А то в нас екскурсія.

Аліса, прізвища якої ніхто не знав, промовчала, ніби її ці слова не стосувалися.

— Як твій колишній апендицит? — спитав Юлю Алік Борисович.

— Уранці трохи боліло, — відповіла Юля.

— Я ж обіцяв, що через тиждень забудеш.

Юля хотіла йому відповісти, що, напевно, йому самому ніколи не вирізали апендициту й він не знає, що це таке, але сперечатися не стала.

— А як наші справи, Алісо батьківно? — поцікавився Алік.

— Добре.

— Що-небудь новеньке нам розкажеш?

— Ні.

Юля дивилась на Алісу й жаліла її. Буває ж, не пощастить людині. Кілька днів тому Аліса перебігала вулицю й нашттовхнулася на тролейбус. Забила голову, дістала струс мозку. Та це ще не найгірше. Коли Алісу привезли до лікарні, виявилося, що вона геть усе забула. Алік Борисович сказав, що ця хвороба називається "амнезія", найчастіше вона минає. Але уявляєте собі, забути, як твоє прізвище, де ти живеш, де вчишся,

навіть забути, хто твої батьки! І що найдавніше — в ту мить Аліса була в шортах, куртці й у тапочках. Жодного папірця, жодної монетки, нічого в неї не було. А Юльчина мама Наталя розповіла, як слідчий із міліції, котрий приходив учора розпитувати Алісу — не може ж людина зникнути непомітно, — сказав у коридорі завідуючій віддаленням, що міліція опитала мешканців усіх довколишніх будинків біля того місця, де Аліса зіткнулася з тролейбусом, але ніхто нічого не знає. І жоден із батьків не дзвонив у міліцію або в лікарню й не розшукував своєї доньки. "Ми, — сказав слідчий завідуючій, — вже по дитячих будинках її фотографію розіслали і в інші міста написали". Вийшло, що Аліса пропала й не пропадала, і в цьому була таємниця. Юля подумала, що, якби вона пропала бодай на один день, мама з бабусею перевернули б усю Москву догори ногами.

А на вигляд Аліса була звичайнісінька дівчинка, років на дванадцять, волосся в неї було світле, коротко підстрижене, очі голубі, ноги довгі, все як у людей, навіть трохи засмагла, хоч у квітні ще рано засмагати.

Юлька знала про Алісу ще одну таємницю, але нікому про це не сказала. Учора ввечері, хоч Алісі ще не дозволили вставати, вона пробувала втекти з лікарні. В лікарняній піжамі, коли все стихло, вона тихенько підвелася з ліжка й пішла до дверей. У палаті вони з Юлею були удвох — третю дівчинку післявчора виписали. Юля ще не спала. Вона спитала:

— Ти куди, Алісо?

— Зараз вернуся.

Але Юля відчула, що щось негаразд. І сказала:

— Тобі ж уставати не дозволяли,

— Я вернуся, — пообіцяла Аліса.

— Слухай, — мовила Юля, котра відзначається проникливістю, — Якщо ти вирішила втекти, то неодмінно застудишся. На вулиці дощ і майже нуль градусів.

— Я й не думаю тікати, — сказала Аліса і вийшла в коридор.

Але в коридорі вона відразу наткнулася на чергову сестру. Юля чула, як вони там розмовляють. Потім Аліса вернулась назад і лягла.

— Не вдалося? — спитала Юля.

— Не вдалося.

— Я ж тобі казала. Та й куди б ти пішла?

— Я знаю.

— Нічого ти не знаєш. Тобі ж памороки забило. Застудилась би й залягла на місяць.

— Я не застуджуюся, — сказала Аліса.

— Нічого собі Робін Гуд! — засміялась Юлька. — Всі люди, котрі бігають вулицями в піжамах при нулі градусів, неодмінно застуджуються. Це світовий закон. А взагалі-то я знала, що двері в лікарню замкнені, отож не дуже хвилювалася за твоє здоров'я.

— Ну й спасибі, — подякувала Аліса.

Вона була засмучена й більше ні на які Юльчині запитання не відповідала.

А Юлька тоді ще подумала, що з Алісою пов'язано більше таємниць, ніж треба. Чи

справді ж вона нічого не пам'ятає?

Ось і зараз, слухаючи, як просторікує лікар Алік і ворухить вусами, наче добрий кіт, вона весь час придивлялася до Аліси. Якщо ти лежиш у лікарні й тобі під руку попадається таємниця, то легше легкого стати Шерлоком Холмсом.

— Минулого літа, — сказав Алік Борисович, — ми з приятелями поїхали на Дон, рибалити. Ти, Алісо, коли-небудь була на Дону?

— Не знаю, — відповіла Аліса.

— Ну, це байдуже.

"Ой хитрун, — подумала Юля. — Веселий-веселий, а про роботу пам'ятає". Мама казала Юлі, що в таких випадках, як у Аліси, важливо знайти якусь деталь, ниточку, і тоді вже розплутувати.

— Отже, приїхали ми в станицю, — вів далі Алік Борисович. — Неподалік від Азовського моря. Спека стоїть неймовірна, а кавуни ще не достигли. Зупинилися ми в одного козака, такий колоритний старий, із чубом, у синьому кашкеті...

— Міліціонер? — запитала Юля.

— Ні, просто раніше в козаків така форма була, от старі й носять сині кашкети.

Аліса відвернулася до вікна, дивилася, як по склу стікають краплі.

— І от старий каже нам: відвезу я вас на Азовське море... Ти, Алісо, не була на Азовському морі?

— Ні.

— Чому ти так гадаєш?

— Не була, та й годі.

— А на Чорному?

— На Чорному була.

— А що там робила? Відпочивала?

— Ні, працювала. Дельфінячий словник складала.

Алік Борисович засміявся і сказав:

— Либонь, у нас діло піде на лад. А ти одна була на Чорному морі чи з батьками?

— Не пам'ятаю...

"Ні, — подумала Юлька, — лікарів ти, може, й одуриш, вони тебе жаліють. І взагалі надто багато знають. Мене ти не одуриш. Чомусь ти хочеш показати, що пам'ятаєш менше, ніж насправді".

— Отож, — знову озвався Алік Борисович, — сідаємо ми в човен...

Цієї миті в палату зазирнула сестра Шурочка й сказала:

— Аліку Борисовичу, вас до телефону.

Коли лікар пішов, Юлька спитала:

— Ти тікати роздумала?

— Роздумала.

— А чому?

— Застудитися боюсь.

— А насправді?

— Насправді мене в цій піжамі відразу ж назад привезуть.

— Ого! Вже прогрес, — мовила Юлька. — Бачиш, як корисно слухатися старших.

— Це хто старший?

— Я.

— Тобі скільки років.

— Дванадцять.

— А мені одинадцять, — відповіла Аліса. — Я гадала, що тобі теж одинадцять.

— Ти в якому класі? — спитала Юля.

— Важко сказати. Ти не зрозумієш.

— Нічого собі не зрозумію! Я в шостому, ти, напевно, в п'ятому. Ви що з літератури проходите?

— У нас інші класи, — сказала Аліса. — Я зараз із прикладної генетики стажуюсь. Це тобі про щось говорить?

— Говорить, — відповіла Юля. — А в нас англійська школа. Тільки я думаю, що тобі ще рано до генетики братися.

— Ніколи не рано, — заперечила Аліса. — Я буду космобіологом, як батько. А без прикладної генетики в біології робити нема чого.

— Ой! — вигукнула Юлька. — Послухав би тебе Алік!

— А що?

— Та ти ж нічого не пам'ятаєш! Навіть як твоє прізвище. А виявляється, твій батько космобіолог.

— Це ненароком згадалося...

— Ну, тоді я тобі допоможу, — сказала Юлька. — Якщо твій батько космобіолог, то він не в Москві працює. Через це тебе ще й не знайшли. Він або в Байконурі на космодромі працює, або в Зоряному містечку.

— Ні, — заперечила Аліса, — він у Москві працює, в Космозо...

— Де?

— В одній організації... Тільки він зараз полетів на конференцію. І повернеться через два тижні. Повернеться... а я вже майже тиждень марно витратила.

— А мама твоя?

— Мама на...

І тут Аліса затнулась, як підпільниця, що мало не проговорилося на допиті.

— Теж згадала? — спитала Юля.

— Згадала й забула.

— Ой, і важко нам з тобою! — вигукнула Юля.

Тут у палату зайшла сестра Шурочка з градусниками й ліками для Аліси. Шурочка нещодавно закінчила училище, готувалася поступати в медичний інститут і до медицини ставилася дуже серйозно, куди серйозніше, ніж лікар Алік. А взагалі-то вона була добра.

Поки Аліса їла ліки, Шурочка сказала:

— Ой дівчатка, сьогодні мені голову мало відрубати!

— Чому? — здивувалась Аліса.

— Тому що я лекцію прогуляю. Що буде, те й буде!..

— Напевно, ви в кіно підете? — поцікавилась Юля.

— У самісіньку точку! Алік Борисович квитки взяв. Навіть не розумію, чому він мене запросив. Я гадала, він мене й не помічає. Він такий учений, дівчатка!

— А що дивитися? — спитала Юля, яка зараз залюбки сходила б у кіно з ким завгодно. Або навіть одна.

— Французьку комедію, я назви не пам'ятаю. Луї де Фюнес грає. Знаєте, такий-от.  
— І Шурочка скривила гримаску, щоб показати, який собою Луї де Фюнес.

— Я його знаю, — мовила Юлька. — Він смішний. Ти, Алісо, його пам'ятаєш?

— Ні, — відповіла Аліса. — Ніколи не бачила.

— Сердешна дівчинка! — сказала Шурочка. — Треба ж так, усе забути! Навіть Луї де Фюнеса. Проте Алік Борисович обіцяв, що ти неодмінно все згадаєш.

— А вона зумисне нічого не згадує, — підколола Юля і краєчком ока глянула на Алісу. — Вона хоче всі старі фільми знову подивитись. Нам із вами, Шурочко, нецікаво, а їй тепер удвічі більше втіхи буде.

— Як тобі не соромно, Юлю! — обурилася Шурочка. — Аліса потерпає, а ти жартуєш! Ти уявляєш, що зараз переживають її батьки? У тебе ніколи дітей не було, тобі не зрозуміти...

— А у вас багато було? — спитала Юлька.

— Не говори дурниць! — Шурочка зашарілася, як помідор. — Рано тобі думати про такі речі.

— Вам теж іще рано.

Юлька Грибкова, як відомо, людина вперта й завжди хоче, щоб останнє слово лишалося за нею.

Шурочка пішла засмучена: вона вважає, що діти тепер надто швидко ростуть і від цього неvwічливі.

— Що б я віддала, аби зараз у кіно потрапити! — вигукнула Юля.

— Що? — спитала Аліса.

— Ну, наприклад, вечерю,

— Їй й так вебері не їси, — сказала Аліса. — В тебе ще повна тумбочка усяких смакот лишилася, які мама принесла. І в холодильнику в коридорі лежать,

— Це все не рахується, — мовила Юля. — Якщо тобі чогось хочеться, бери. А то моя бабуся переживає, що тебе ніхто не провідує.

— Дякую. Пиріжки в твоєї бабусі смачні. Тільки тобі їх поки не можна.

— Через тиждень мені все можна буде.

— А от чого ти ніколи не їла, — сказала Аліса, — це брамбулета.

— Такої страви немає, — заперечила Юля.

— У вас немає, а в нас є.

— І чого ж твій брамрулет роблять?

— Не брамрулет, а брамбулет. Я його сама готувати вмію. Ти береш звичайний

мангустин і смажиш його в петяєровому маслі хвилин п'ять.

— Отже, в петяєровому?

— Саме в петяєровому.

— А якщо я хочу в вершковому?

— Тоді нічого не вийде.

— А з чого роблять петяєрове масло?

— З ангельдинських петяєрів, хіба незрозуміло?

— Усе зрозуміло. Страх люблю ангельдинські петяєри. А звичайні мангустини ти звідки дістаєш?

— Як звідки? З Індії.

— То ти, виявляється, кулінар-умілець.

— Та що з тобою говорити, все одно не повіриш! — сказала Аліса.

— Знаєш, мені здається, що я вже всьому повірю.

Юля відчула, що Аліса ось-ось відкриє таємницю, але Аліса замовкла. Взяла позичений у Юльки журнал "Юний натураліст", читала ніби нічого й не було.

Чіплятися до неї Юлька не стала. Не хоче, не треба. Сама взяла книжку. Так вони й читали, напевно, з годину. Потім Аліса враз відклала журнал убік і сказала з обуренням:

— Недолюдки якісь!

— Ти це про кого?

— Тут написано про мисливців. Поранили оленятко й пішли.

— У журналі ж розказано, як хлопчик це оленятко підібрав і ви?ходив. Там ніхто таких мисливців не захищає.

— Взагалі всі мисливці недолюдки, — мовила Аліса. — І такі й інші. Нема ніякої різниці.

— Ти чого злишся? — спитала Юлька. — Я не мисливець.

— А якщо ти не мисливець, ти добра, значить, і що інші роблять, тобі все одно?

— Якщо мисливці дотримуються правил і не браконьєрять, то ніхто їм не може заборонити це робити.

— Ти справді так гадаєш?

— А ти не так?

Дивні у Юлі склалися з цією Алісою стосунки. Начебто вони й не сварились, а весь час були ладні посваритися. Якесь між ними було нерозуміння.

— Я взагалі не бачу різниці між тим, щоб убити тварину чи вбити людину, — сказала Аліса злим голосом.

Розділ II

У НАС У КЛАСІ ТРИ КОЛІ

Юлька вдавала, що читає, навіть сторінки перегортала. Але спитай її, про що прочитала, не змогла б відповісти, однак першою заговорити з Алісою не хотіла. Минула, напевно, ціла година, і раптом Аліса спитала:

— Так ти в шостому класі вчишся?

— Авжеж, у шостому.

— А яка буква класу?

— "Б".

— Слушно, — мовила Аліса. — В шостому "Б". Це мені й треба. Двадцять шоста школа?

— А як ти здогадалася?

— Мені дуже треба, щоб ти вчилася у двадцять шостій школі. Мусить же мені поталанити.

— Нічого дивного, що я із двадцять шостої. І школа моя поблизу. І лікарня районна. Дивніше було б, якби я вчилася в Сокольниках. А навіщо тобі наша школа?

— Мені школа не потрібна. Мені потрібен Коля з твого класу. Як його прізвище? Де він живе?

— Який Коля! Їх у нас у класі три. Сулима, Садовський і Наумов.

— Як так — три? Я гадала, один. Це все ускладнює.

— Що ускладнює? Ти не людина, а сама загадка! І не вірю я, що ти пам'ять втратила. Прикидаєшся, а навіщо, не збагну.

— Мені треба знайти хлопчика Колю, котрий вчиться в шостому класі "Б". Просто правда така неймовірна, що не повіриш.

— Повірю.

— Я все розповім. Не підганяй мене. Але ти повинна мені допомогти знайти Колю.

— Як я тобі допоможу? Адже ти не знаєш його прізвища. Якщо тобі від нього щось треба, приходь до нас у клас і сама спитай.

— А я його ніколи не бачила.

— Збожеволіти можна! Ну, спитай усіх трьох по черзі.

Відчинилися двері, і зайшла Юльчина мама Наталя, яка майже щодня приїздила після роботи. Довелося припинити розмову. Юля навіть засмутилася, що мати прийшла невчасно. Наталя принесла букет квітів, нові журнали, Юльці листа зі школи, від дітей із класу, а Алісі — цілу пачку газет і коробку шоколадних цукерок. Юльці цукерок ще не можна.

— Ти тільки не дуже читай, тобі не дозволяли, — сказала Наталя. — Все-таки струс мозку, з цим жартувати не можна.

— Я не жартую, — відповіла Аліса. — Щиро дякую.

— Я заглянула в кіоск, — мовила Наталя, — й купила обласних і республіканських газет. Знаєш, я подумала: якщо ти жила не в Москві, то раптом побачиш свою газету і згадаєш...

— Ні, — сказала Аліса, — свої газети я не побачу. Вона зовсім інша.

— А яка? — здивувалась Наталя.

— Не пам'ятаю.

Коли Наталя пішла й принесли вечерю, Аліса мовила:

— У тебе мама зовсім молода й вродлива.

— Знаю, — відповіла Юлька. — Не одна ти так думаєш. А твоя мама стара?



— Ні, — сказала Аліса. — Не уявляю, як її обманути, ну просто не уявляю. Я взагалі брехати не люблю...

— А хто любить? — здивувалась Юлька. — Але інколи доводиться. Щоб не засмучувати. Адже батьки страшенно за нас переживають.

Уже стемніло, заглядав Алік Борисович, попрощався, але про кіно не сказав. Потім зазирнула Шурочка, теж попрощалась і сказала:

— Ну це просто дивовижно. Я така рада, дівчатка, така рада! Тільки нікому ні слова.

— Присягаємо! — пообіцяли Аліса і Юлька.

Коли Шурочка побігла, вони розреготалися й довго не могли зупинитись.

— У дорослих бувають таємниці, про які думати смішно, — сказала, сміючись, Юлька.

— У таж званих дорослих, — поправила її Аліса. — Вона лише років на шість-сім старша від нас. Дрібниці.

— Дрібниці, — згодилась Юлька.

— Розкажи мені про свій клас, — попрохала Аліса.

— А що розказати?

— Як ви вчитеся, чи часто ходите до школи, які спеціальності у вас — усе розкажи.

— Я навіть не знаю, з чого почати. Адже ти й так усе знаєш.

— Я все забула. Вважай, що я нічого не знаю. Анічогісінько.

— Я не знаю, коли тобі вірити, а коли ні.

— Слово честі, я майже нічого не знаю про твою школу. Не знаю, як у вас навчаються, як до школи ходять...

— А скільки в вас класів, пам'ятаєш?

— Здається, десять. Так?

— Бачиш, згадала. А в скільки років до школи йдуть?

— У п'ять?

— Ой, Алісо, в сім! Ти або велика облудниця, або насправді у тебе каша в голові. Стривай, а може, ти не тільки не з Москви, а навіть не з Радянського Союзу?

— Як ти собі це уявляєш? — запитала Аліса суворо.

— Ну, можливо, ти туристка, приїхала з-за кордону вкупі з батьками й загубилася.

— А хіба я погано по-російському розмовляю?

— Ні, добре.

— Дуже добре?

— Дуже!

— Дякую. Отже, до школи йдуть тільки з семи років? А що ж до цього роблять?

— У дитячий садок ходять, граються, пиріжки з піску ліплять... Ну що малюкам робити?

— Дивно, — мовила Аліса. — В п'ять років я вже... — І замовкла.

— Що ти в п'ять років?

Хтось ішов коридором, зупинився за дверима, але не зайшов, а ніби прислухався до

розмови. Двері були засклені, матові, й на них було видно силует людини.

— Хто це може бути? — спитала Аліса.

— Мало хто! А тобі не все одно? Ти когось чекаєш?

— Ні.

— І все-таки я думаю, що чекаєш. Я б на твоєму місці весь час тремтіла від чекання.

Раптом відчиняться двері й зайде твоя мама?

— Не зайде, — зітхнула Аліса, — я тут одна.

— Ну, а якщо зайде?

— Краще б уже не входила.

— Вона до тебе погано ставилася? Може, ти з дому зумисне втекла? Можливо, в тебе не мама, а мачуха? Зла?

— Не говори дурниць, — відповіла Аліса. — У мене чудова, просто прекрасна мама, не гірша від твоєї

— А раптом вона зайде, а ти її не пізнаєш? Адже в тебе амнезія.

— Можливо, — сказала Аліса й відвернулася до стіни.

Може, заснула, а може, потихеньку плакала. Юля не могла вгадати напевно, хоч прислухалася.

Розділ III

Я ТВІЙ ТАТОЧКО!

Минуло години дві-три. У лікарні все стихло, багато хто заснув, Аліса й далі так само лежала обличчям до стіни, а Юлька читала. Парникові троянди, що їх принесла Наталя, стояли на тумбочці біля Юльчиного ліжка, і вона відчувала їхній свіжий і приємний запах.

Раптом знову в коридорі почулися кроки. Ті самі, що й раніше. Хтось обережно, але важко підійшов до дверей і зупинився.

— Алісо, — шепнула Юлька, — дивися, знову він.

Аліса сіла на ліжку й притисла палець до губ. Силует людини постояв трохи під дверима й знову зник.

— Мені це не подобається, — сказала Юлька. — Я подзвоню черговій сестрі.

— Постривай, — зупинила Аліса.

І тут вони почули, як у коридорі хтось розмовляє. Кілька чоловік ішли коридором. Ось вони зупинились біля дверей. Двері повільно розчинились.

Але нічого не сталося. Зайшла чергова сестра Марія Павлівна. Це була літня й строга сестра, хворі її не дуже любили, бо вона завжди говорила про правила і про те, що їх треба дотримуватися. А кому хочеться дотримуватись правил, особливо коли ти вже одужуєш?

— Ви не спите, дівчатка? — спитала вона.

— Ні.

— Алісо, з тобою хоче поговорити Олександр Борисович, — мовила вона.

Аліса дуже здивувалася:

— Алік Борисович? А хіба він...

Та Алік Борисович уже зайшов до палати.

— Як себе почуваєте, дівчатка? — спитав він, наче й не прощався з ними дві чи три години тому.

"Може, він уже повернувся з кіно, — подумала Юлька. — Але що могло статися? Посварився з Шурочкою?"

— Сподіваюсь, усе гаразд, — сказав Алік Борисович. — А в мене для Алісочки сюрприз. Чудовий сюрприз! Я примусив би тебе затанцювати, але тобі ще рано. Можеш збиратися додому.

— Як? (Юлька побачила, як Аліса зблідла). Не може бути!

— Може, може! — Алік так веселився, наче сам ось-ось піде в танок. — Все добре, що добре кінчається! По тебе приїхав твій таточко. Отож можеш збиратися додому.

— Мій батько не може приїхати, — заперечила Аліса.

— Дитинко, не переч, — мовив Алік Борисович. Потім він обернувся до Марії Павлівни й сказав суворо: — Попрошу вас зібрати речі дівчинки й підготувати виписку.

— Як же так, Олександрє Борисовичу? — здивувалася Марія Павлівна. — Просто зараз, супроти ночі? Ні, я заперечую.

— Попрошу не перечити! — сказав Алік зовсім іншим голосом. Юля ніколи б і не подумала, що він може розмовляти таким голосом. — Виконуйте мою вказівку.

— Завтра вранці, — відповіла Марія Павлівна. — Згідно з правилами. З дозволу завідуючого відділенням. На порушення правил я не піду. Тим паче, що ви, Олександрє Борисовичу, вже змінилися з чергування, а чергового лікаря нема.

— Я не винуватий, що нічний черговий лікар кудись пішов, — мовив Алік. — Він за це відповість. Але ми не можемо насильно відривати дитину від сім'ї. Її батько спеціально приїхав з іншого міста, він переживає, хвилюється. Послухайте.

Алік замовк, і всі почули, як за дверима хтось гучно сопе, а можливо, плаче.

— От, — сказав Алік Борисович. — Ви хочете завдати травми і дитині і всій її сім'ї через, якісь безглузді правила. Ідіть, приготуйте документи, я підпишусь, де треба, та й годі. Проявіть нарешті людські почуття.

— Але дитині ще рано пересуватися. У неї був струс мозку.

— Був і минув, — відповів Алік. — Я її сьогодні оглядав. Нічого з нею не станеться.

— Олександрє Борисовичу, я вас просто не пізнаю! — вигукнула Марія Павлівна. — Ви поводитеся дивно.

— Ідіть! — grimнув Алік. — І чекайте нас на своєму робочому місці. І якщо ви не зробите того, що я вам велів, я на вас напишу скаргу.

— Що? — Марія Павлівна так здивувалася, що мало не зомліла. — Ви... на мене... скаргу?

І тут Алік просто виштовхнув у коридор Марію Павлівну й сказав тому, хто чекав за дверима:

— Заходьте, батечку. Ваша донька чекає вас із нетерпінням.

Відштовхнувши Марію Павлівну, в палату втиснувся м'який товстун, що весь трясся від жиру, в темних окулярах і низько насунутому на лоб капелюсі. Це був такий

товстий і так дивно вдягнений, ніби замаскований, чоловік, що Юля аж рот відкрила від здивування.

— Де моя донечка? — промовив товстун тонким голосом. — Де мій скарб? — І він, широко розвівши товсті ручища, пішов просто до Аліси. — Ходім, ходім додому, в сім'ю, до тата й мами, — казав товстун, насуваючись на Алісу, як паровоз.

— Ні! — закричала раптом Аліса. — Не смійте підходити до мене! — Вона сиділа в ліжку, притиснувшись спиною до стіни й затулившись ковдрою аж до підборіддя. — Не смійте! Ви ніякий мені не батько! Я вас десь бачила, але ви мені не батько!

— Стійте! — вигукнула Юлька, яка відразу повірила Алісі. — А то я кричатиму, а ви ще не знаєте, як я вмію кричати!

— Постривайте, — зупинив товстуна Алік Борисович. — Не треба нервувати діток. У вашої дочки був струс мозку і травма, Вона втратила пам'ять. Вона вас не пізнає, і в цьому нема нічого дивного. І ти, дівчинко, не хвилюйся. Зараз ми всі вкупі згадаємо, і ти поїдеш додому, все буде добре. А ти, Юлю, не кричи. Навіщо кричати, коли в сусідніх палатах сплять хворі діти. Навіщо їх будити?

— Алісо, невже ти забула свого дороженького таточка? — спитав товстун плаксивим голосом. — Ти забула, як я гойдав тебе на ручках? Ти забула, як ми з тобою літали на...

При цих словах лікар Алік чомусь схопив товстуна за рукав і зашипів, як змія.

— Слушно! — крикнула Юлька. — Ще треба розібратися, який він їй батько. У нього документи є?

— Є в мене документи, — відповів товстун. — Всі документи. — Він витяг із кишені широченних штанів пачку якихось папірців і помахав ними перед Юлиним носом.

— Дівчинко, не втручайся в справи дорослих, — сказав Алік Юльці. — Тебе ніхто не запрошував. Тебе це не стосується.

— Ще й як стосується! — мовила Юлька. — Мене геть усе стосується. Ви навіть не уявляєте, як багато речей мене стосується.

У Юльки був такий стан, що до неї краще не підходити, особливо коли згадати, що вона вміє дряпатися, як кішка, хоча з першого класу не пускала своєї небезпечної зброї в хід.

— Вставай, Алісо, — сказав Алік. — Поспішай. Ми впевнилися, що цей громадянин твій батько. Ти поїдеш із ним додому й там одразу все згадаєш і одужаєш.

Алік кивнув товстуну, щоб ш забирав дочку, і той потягся до Аліси. Та Аліса підскочила на весь зріст і притислася до стіни. Руки товстуна, як клешні рака, стулилися на порожньому місці.

— Мерщій же! — крикнув Алік. — Зараз прийдуть!

— Вони заодно! — вигукнула Юлька. — Вони заодно!

— Авжеж, — відповіла Аліса, вислизаючи з рук товстуна й Аліка, котрий зайшов зі спинки ліжка, щоб допомогти лжебатькові. — Ти поглянь на його череники!

— На чії черевики?

— Алікові.

Юлька, яка теж стояла на ліжку, поглянула вниз і відразу збагнула, в чім річ:

обидва черевики Аліка Борисовича буди на одну ногу. На праву.

— Що таке, що таке? — спитав Алік, теж дивлячись на свої черевики.

І Юлька побачила цілком фантастичну штуку: в неї на очах той правий черевик, що був узутий на ліву ногу, ворухнув носком, вигнувся й перетворився на звичайний лівий черевик.

— Ой! — зойкнула Юля.

— Не звертай уваги, — сказав Алік Борисович. — Моя щоденна неуважність.

Раптом пролунав крик Аліси:

— Юлько!

Поки Юлька дивилась на черевики, товстун ухитрився схопити Алісу, і так спритно, що вона виявилася притиснутою до його боку й не могла чинити опору.

Вона дригала ногами, стукала кулаками по м'якому боку, але товстун на це зовсім не зважав, Він звалив тумбочку — квіти впали, вода розлилася по підлозі — й поквапився до дверей.

Все загинуло, подумала Юлька. І тоді вона згадала славетні давні часи, коли на дачі вона була вождем червоношкірих і водила своє суворе плем'я у сміливий набіг на блідолицих сусідів.

Юлька вигукнула бойовий клич ірокезів і стрибнула, як пантера. Нігтями вона уп'ялася в щоку товстуна.

Від кличу задзвеніли шибки, й одна навіть вилетіла назовні. Всі, хто спав у лікарні, прокинулися. Горобці попадали з гілля, ворони злетіли аж до хмар, один шофер уїхав у кювет, бо подумав, що його обганяє пожежна машина. Як згодом з'ясувалося, тільки черговий нічний лікар не прокинувся — хтось зробив йому укол снодійного, і він спав у підвалі на купі картоплі.

Напад Юльки був таким несподіваним і сильним, що товстун випустив Алісу й вона впала на підлогу, замахав руками, щоб скинути повислу на ньому Юльку, і, коли йому вдалося це зробити, помчав до дверей, зірвавши їх із завісів. Двері стукнулись об другу стінку коридора. Алік Борисович завив: "Тррпррф!" — і втік слідом за товстуном.

Юлька з Алісою сиділи на підлозі й мотали головами, щоб оговтатися.

— Ну, як ми їх? — спитала Юлька.

— У тебе, мабуть, шви розійшлися, — сказала Аліса. — І взагалі ти справжній друг.

— Так це був не твій батько?

— Ні, ніякий він мені не батько. Це космічний пірат, його звати Веселун У.

— Ти збожеволіла, Алісо! Який ще космічний пірат?

— Я тобі все розповім. Я тобі тепер повністю довіряю. Тільки нехай усі трохи заспокояться. Чуєш, сюди вже біжать.

Це бігла Марія Павлівна.

— Що сталося? — вигукнула вона, влітаючи в палату. — Дівчатка, чому ви сидите на підлозі? Та ще й у воді! Це геть заборонено правилами.

Дівчатка розсміялись і підвелися.

Уже прибігла й друга сестра, з третього поверху. Хтось із ходячих хворих зазирнув

у палату. В коридорі хтось іще спитав:

— Де вибух? Де був вибух?

— Я нічого не розумію, — сказала Марія Павлівна. — Я в усьому винна. А де ж Олександр Борисович? І де твій батько, Алісо?

— Який Олександр Борисович? — спитала Аліса. — Який батько?

— Котрі щойно були тут!

— Нікого тут не було.

В Юльки очі стали квадратними від подиву.

— Як же... — втрутилась вона.

— Ніхто не приходив, — повторила Аліса таким голосом, що Юля відразу збагнула.

Треба мовчати і з усім погоджуватися.

— Я на власні очі бачила... — почала Марія Павлівна, але затнулась і спитала: — А хто розбив вікно? Хто кричав? Хто зірвав двері? Не пробуйте мене морочити, я й так нічого не розумію.

— Такий несподіваний порив вітру, — мовила Аліса. — Напевно, смерч розбив вікно, й зі свистом скинув нас із ліжок, і навіть двері вилетіли. Хіба незрозуміло?

— Ні, я справді божеволію! — сказала Марія Павлівна. — Своїми очима я бачила Олександра Борисовича й іншого громадянина, такого повного, імпозантного. Вони послали мене по історію хвороби Аліси...

— Маріє Павлівно, — порадила Аліса, — я гадаю, що краще телефонувати Аліку Борисовичу. Він, напевно, вже вернувся з кіно й сидить дома. І він вам скаже, що ні в яку лікарню він не ходив і мого батька не бачив.

— І я це зроблю, — відповіла Марія Павлівна суворо. — І негайно. Я цього так не залишу! Хтось тут збожеволів. Сподіваюсь, що не я. Тільки спершу я принесу вам сухі піжамки й переведу вас у бокс — не можна ж ночувати у відкритому приміщенні.

Коли Марія Павлівна зачинила за дівчатками двері в бокс і вони вляглися на нові ліжка, Юлька спитала:

— Чому ти веліла їй зателефонувати Алікові? Він же ще біжить вулицею?

— Ти нічого не зрозуміла, — відповіла Аліса. — Алік тут зовсім ні до чого. Він цілий вечір гуляв зі своєю Шурочкою. І зараз п'є чай. Це був ніякий не Алік Борисович. Я спочатку не здогадалась. Це був спільник Веселуна У, теж космічний пірат, Крис із планети Крокрис. Вони за мною женуться. А якщо ти мені не віриш, то почекай, поки прийде Марія Павлівна й скаже, що розмовляла з Аліком.

— Не могла ж я сплутати Аліка... і Марія Павлівна його пізнала.

— І я теж спершу помилилася. Бо Крис — великий гіпнотизер. От тільки з черевиками помилився. Пам'ятаєш?

— Пам'ятаю, — відповіла Юлька.

У двері заглянула Марія Павлівна й сказала страшним гучним шепотом:

— Збожеволіла тільки я! Олександр Борисович сидить дома і п'є чай. Він із мене... сміявся!

Розділ IV

## ЯК УСЕ БУЛО

— Звичайно, — мовила Аліса, коли нарешті все заспокоїлося і в лікарні настала тиша, — ти маєш право мені не вірити. І навіть не знаю, чи повірила б я на твоєму місці.

Шов у Юльки, звісно, трохи болів — хоч завтра виписуватися, все одно ще рано стрибати, як пантера. Вона вляглася зручніше й вирішила, що не буде перебивати Алісу. Чесно кажучи, в Юльки з'явилася нова теорія: Аліса — космічний гість, з іншої планети. Чому б гостям з інших планет не прилітати до нас, якщо такі планети є?

— Крім тебе, мені нема кому відкритися, — призналась Аліса. — Дітей я тут, окрім тебе, не знаю, а жоден дорослий мені не повірить. Навіть якби я мала докази.

— Це слушно, — згодилась Юлька. — Дорослі не вірять навіть у найзвичайніші речі. Ти з іншої планети прилетіла?

— Ні, — відповіла Аліса. — Я москвичка. Ї народилася тут.

— Шкода. А я вирішила, що ти інопланетянка.

— Я все одно що інопланетянка. А ще не народилася. Я народжуся років через сто.

— Що?

— Я з майбутнього. Із двадцять першого століття.

— Ну так, — сказала Юлька. — А то я думала: чому ти нічого не знаєш про нашу школу, а по-російському говориш без акценту?

— Тебе не здивувало, що я з майбутнього?

— Звичайно, здивувало. Дивніше, якби ти була з космосу. Хоч ти й не сучасна, все одно москвичка. Розповідай.

— Я живу в Москві, вчусь у школі. Нічого особливого...

— А ти на Місяці була?

— Була. І на Марсі була, і в Глибокому космосі була.

— Щаслива! А відбір строгий? А то в нас один хлопець у класі, Боря Мессерер, хоче бути космонавтом, а йому сказали, що він за здоров'ям не пройде. Він тепер щоранку до школи бігає — два кілометри. Правда, завжди спізнюється. Можливо, його зі школи виженуть раніше, ніж він загартується.

— Ти мене перебиваєш. Відбір не строгий. Можеш туристом поїхати, можеш на екскурсію. А одного разу я літала в наукову експедицію. Я тобі розкажу, якщо цікаво.

— Страх цікаво!

— Я ж спеціалізуюся в біології. Обов'язково працюватиму із звірами. Найцікавіше. У мене тато теж біолог, тільки космічний. А я хочу як слід вивчати розум тварин. Я вважаю, що досі ще мало зроблено. Уявляєш, люди в інші галактики літають, а з простою кицькою домовитися не можуть.

— А я зі своєю кицькою про все можу домовитися, — сказала Юлька. — Правда, тільки я говорю, а вона мовчить.

— От бачиш — мовчить. Але я тобі про біологію не просто так розповідала. Річ у тім, що в батька у зоопарку є прилад, називається "мієлофон". Він ловить хвилі мозку, і, якщо його настроїти на чужий мозок, можна почути думки.

— І мої?

— Чиї завгодно. Тільки цей прилад неймовірно рідкісний і цінний. Мені батько довірив його ненадовго, і я після досліду мала повернути його в лабораторію.

— А ти чиї думки вгадувала?

— Спочатку дельфінів, потім пустотіла та інших звірів. А потім так вийшло, що я пішла попрощатися з Бронтею.

— Це ще хто такий?

— Це мій улюблений бронтозавр. Він живе в Космозо — у Космічному зоопарку.

— Бронтозаври вимерли багато мільйонів років тому. Я читала.

— Ну й що, що читала. Вивели.

— Знову?

— Не перебивай, Юлько! Так я до ранку не закінчу розповідати.

— Ти сама такі речі говориш, а потім дивуватися забороняєш. Так тільки в фантастичному романі буває. Уявляєш, ти житимеш через сто років!

— Тож слухай, я пішла прощатися з Бронтею, а мієлофон залишила, щоб не намочити. Бронтя в ставку живе. І попливла я на Бронті. Раптом оглядаюся, а мієлофона нема. Якийсь хлопчина кричить: "Держи!" — і тікає.

— Це був Коля?

— Постривай. Отже, поки я вмовила Бронтю повернути до берега, поки я вискочила й добігла до воріт, їх, звичайно, давно вже не було. Там, на майдані, стоять автобуси. Народу, правда, майже не було, але я стала всіх запитувати, чи не бачили, хто вибіг із Космозо з чорною сумкою в руках. І один перехожий сказав мені, що бачив хлопчика, який сів у автобус до проспекту Миру, але інший чоловік сказав, що бачив своїми очима, як хлопчик, котрий вбігав у автобус, невдовзі вибіг з автобуса знову й сів у інший автобус. І в руках у нього була сумка. За п'ять хвилин я побувала на всіх автобусних зупинках. Я спочатку поїхала на проспект Миру, потім на іншу зупинку. Одне слово, через п'ять хвилин я об'їхала пів-Москви й повернулася до зоопарку. Нікого я не знайшла.

— Тобто як — за п'ять хвилин пів-Москви? На автобусах?

— Звичайно. На чому ж іще?

— З якою ж швидкістю у вас автобуси їздять?

— А ні з якою. Вони на місці стоять... Ох, ти не розумієш. У вас таких автобусів нема. Згодом розкажу. Вернулась я в зоопарк. Засмучена, сама розумієш, страх. Що робити? Іду по Космозо, парк уже закривається, нікого нема. Думаю: може, мені все це здалося, а я сумку десь забула, — безглузда думка, але хочеться перевірити...

— Знаю, зі мною так бувало, — сказала Юлька.

— Іду я по Космозо, кручу головою, рантом бачу — роботи-прибиральники стоять біля однієї лавки і щось обговорюють. Взагалі-то роботи, сама розумієш, народ мовчазний, їх із себе важко вивести. А тут махають руками, сперечаються.

Я питаю, що сталося.

Роботи відповідають, що не знають, як бути. Ніколи досі такого не бачили. І



показують мені лавку, а на її спинці ножем вирізано слова: "Коля, 6-й клас "Б", 26-та школа". Роботи не знають, чи то віднести лавку й замінити на нову, чи то так і має бути.

— Із нашої школи! — охнула Юлька.

— От-от, якийся Коля з шостого класу "Б" 26-ї школи побував у зоопарку саме нього дня. Інакше б роботи неодмінно знайшли його штукарство раніше.

— Але, може, не він узяв?

— Слухай. Я коли на автобусній зупинці питала, який був тон хлопчина собою, думала, шю, може, хто-небудь із знайомих пожартував, — ти ж знаєш, яка вдача у дітей. У них ненормальне почуття гумору.

— Краще б уже в дітей узагалі не було почуття гумору, — згодилась Юлька.

— Мені всі, хто бачив хлопчика, казали, пю він був дивно вдягнений, помаскарадному, ніби вдавав хлопчину з двадцятого століття. Я не зразу звернула увагу на щ слова. Тільки коли побачила напис, який могла вирізати людина з давньою психологією...

— А такі ще зустрічаються, — зітхнула Юлька.

— ...Я відразу збагнула, що тут замішаний прихідець із минулого.

— Але як він міг до вас потрапити? Він винайшов машину часу?

— Точнісінько тим же шляхом, як і я прийшла сюди.

— Отже, є машина часу?

— Звичайно, є, а чому б їй не бути?

— Але ж це фантастика!

— Для тебе, може, й фантастика, а для мене звичайнісіньке життя. Якби твоєму дідусеві літак показали, він би, напевно, зомлів.

— Не зомлів би, — заперечила Юлька. — Він був льотчиком полярної авіації. Якби він, побачивши літаки, млів, невідомо, хто сідав би на крижинах.

— Ну, не літак. Ну, космічний корабель, наприклад.

— Певно, ти нас за дикунів маєш, Алісо, — образилась Юлька. — Мій дідусь тепер пенсіонер і читає лекції з космонавтики.

— Ну гаразд, не будемо сперечатися, — сказала Аліса. — Факти свідчили, що в моєму році опинився прихідець із минулого, притому хлопчина, який зовсім не вміє поводитися й вирізає ножем написи на спинках лавок. Це означає, що він заліз у машину часу без дозволу, й уявляє собі — зовсім безконтрольно гуляє по нашому часовії Це ж страшенний скандал.

— Чому?

— Та цього ж не можна робити! Ніхто не має права залазити в Інститут часу й мандрувати туди й сюди. А раптом він що-небудь прихопить у минуле. І все порушить. Або взнає щось, чого вам іще знати не можна.

— Так уже й не можна! Що ми, маленькі, чи що?

— Ось ти, звісно, маленька. Та якщо відкрити мандрівку в часі для всіх, особливо з минулого в майбутнє, то все загине. Ти відразу ж сядеш у машину часу й вирушиш

дізнатися, коли ти помреш. І визнаєш, що ти помреш, бо впадеш із десятого поверху. Тоді ти на той рік поїдеш у село, де немає десятого поверху, і вийде, що ти ніби помреш, а зовсім і не помреш. А якщо ти не помреш, то будеш жива. А якщо ти будеш жива, то, отже, в майбутньому відразу виявиться дві Юлі Грибкових. Це такі ускладнення, що ліпше про них не думати. Тому мандрівки в часі категорично заборонені, і в минуле можуть їздити тільки вчені, котрі до цього спеціально готуються багато років. А з минулого в майбутнє не можна їздити нікому, ні за яких обставин.

— Тепер я зрозуміла, — сказала Юля. — Я навіть злякалася.

— Чому?

— А якщо якийсь бандит на цій машині поїде? Забереться в майбутнє, когось пограбує, повернеться назад — і одразу в Сочі, відпочивати. А коли запідозрять, що він грабував, він скаже: а от і ні, я в цей час у Сочі відпочивав.

— Ти мислиш. Це вже втішно.

Юля не образилася на ці слова. Але все-таки вона ще не все збагнула.

— А як же, — спитала вона, — могло статися, що простий хлопчина з шостого класу взяв і скористався машиною?

— Це для мене таємниця. Машина стоїть в одній квартирі, при ній спеціальна людина, яка ніколи не пропустить чужого.

— І пропустила?

— Її там не було. Там нікого не було.

— А де вона?

— Не знаю. Краще я тобі по порядку розповім. На чому я зупинилась?

— Як ти в зоопарку побачила напис на лавці й зрозуміла, що якийсь хлопчина приїхав із минулого. А може, це просто хтось так пожартував?

— Аж ніяк. Невже ти гадаєш, що через сто років можна буде знайти на Землі людину, яка різатиме ножем лавку тільки для того, аби лишити свій підпис?

— Сподіваюся, що ні.

— А одяг? До того ж у нас нема класів і нема літер. У нас у школах тільки групи за інтересами.

— Напевно, я на твоєму місці так само подумала б.

— Я стояла біля лавки й міркувала, що мені далі робити. Зняти тривогу? Сказати всім, що пропав цінний прилад? А хто винуватий? Я винувата. Словом, я злякалася.

— Злякалася?

— Авжеж, я страшенна боягузка. Я злякалася й вирішила: побіжу до Інституту часу, перехоплю хлопчину біля Інституту, відберу мієлофон, а потім уже вирішу, що робити далі.

— Безглузде рішення. Якби ти туди подзвонила, його б і без тебе перехопили.

— Так, безглузде рішення, та мені дуже соромно було, що я так себе поводи́ла: поїхала кататись на бронтозаврі, а мієлофон на доріжці залишила. Як немовля!

— А у вас немовлята теж на бронтозаврах катаються?

— Це я перебільшила. Немовлята в нас такі самі, як і всюди, — лежать у

колисочках і ручками махають.

— А хіба у вас нема акселерації?

— Це що за звір?

— У нас у газетах пишуть про акселерацію — нібито раніше діти були менші зростом і пізніше розвивалися. Ось мені дванадцять років, а я зростом вища від моєї бабусі.

— Не знаю, не чула. Моя бабуса вища від мене на голову.

— Розповідай далі, а то скоро розвиднятися почне.

— Тобі надокучило слухати?

— Ні, що ти!

— Фліпнула я до Інституту часу та бачу — він зачинений. Я здогадалася, що свято. Побігла довкола — думала, є який-небудь запасний вхід, — раптом бачу розбите вікно. Ну, тоді я зрозуміла, що не помилилася, — він тут.

— А пірати? Лжеалік і товстун?

— Я тоді про них не знала. Хоч треба було здогадатися — адже хлопчині скла там не розбити. Воно розплавлене, Влізла я через вікно й побігла на другий поверх. Я знала, де лабораторія минулого часу — мене один знайомий у цей інститут водив. Забігаю в лабораторію і бачу — так і є. Кабіна зайнята, працює, на приладах показано — відбувається переміщення тіла на проміжну станцію 1976 року. Він! Як тільки переміщення закінчилося, я — одразу в кабінку. Добре ще, що я знаю, як нею користуватися.

— Ну, ти ще зрозуміло, а звідкіля Коля знав, як нею користуватися?

— Там усе написано. Він, напевно, не квапився, прочитав. Краще в нього спитай. Тільки я хотіла почати, бачу — двері в лабораторію відчиняються й хтось заходить. Я подумала, часовик, тобто тамтешній співробітник. Ну що робити? Вимкнути машину, вилізти назовні й сказати: хлопчик забрав мієлофон, а я, даруйте, не спитавшись, але дуже нспішала... Вони одразу ж відправили б мене додому, а самі почали б переодягання й підготовку — цей Коля встиг би апарат заховати і взагалі зникнути. Отож що буде, те й буде — не стала я чекати, поки мене витягнуть із машини, — вернуся переможцем, тоді нехай судять. Ти мене засуджуєш, Юлько?

— Ні. На твоєму місці я б те саме зробила.

— Це добре, що ти мене розумієш. Словом, я перемістилась і опинилась в твоєму році. Виходжу з кабінки — порожньо. Ні хлопчика, ні нашого представника — нікого. Йду в іншу кімнату — теж порожньо. Не прибрано, ліжко не застелене, анічирк. Тут мені здалося, що грюкнули вхідні двері, — я туди. Вибігла на площадку — нікого нема. Куди ввій міг побігти? Вниз, на вулицю?

— Ти за ним?

— Я за ним. Збігла вниз. І не встигла вийти з під'їзду, як чую, що двері в тій квартирі знову відчиняються й хтось кричить згори: "Стій, дівчинко!"

— З інституту часу, — здогадалась Юлька.

— Я теж так подумала, що часовики. А тепер зрозуміла, що це були пірати. Але тоді

я ні про що не думала — як чкурну з під'їзду і побігла вулицею. Біжу й не обертаюся — знаю, що за мною женуться. Зовсім утратила контроль над собою.

— Я б теж очманіла, — сказала Юлька.

— Пробігла я квартал чи два, — начебто він вулицю переходить. Я за ним. Як усмалилася головою об тролейбус — добре ще, що не попала під нього.

— Лоб у тебе міцний.

— Ти не уявляєш, як боляче було.

— Уявляю. Мені апендицит під місцевим наркозом вирізали. Це трохи гірше, ніж по тролейбусах головою стукати.

— Кому як...

— А чому ти тепер думаєш, що за тобою бігли пірати?

— Сьогодні, коли вони до нас у палату прийшли, я не зразу їх пізнала. А як пізнала, зрозуміла, що без них тут не обійшлося. Це вони сумку вкрали, і тому Коля кричав "держи".

— А чому він кричав?

— Побачив, що сумку поцупили, от і кричав. Пірати, мабуть, за мною стежили.

— Навіщо ж піратам за тобою стежити? Ти ж майже ще дитина.

— Для кого дитина, а для кого найлютіший ворог. Я тобі коли-небудь розкажу, як я з цими піратами боролася по всій Галактиці...

— Ой, Алісо, все-таки ти іноді перебільшуєш...

— Та що з тобою розмовляти, простим речам не віриш!

— А чому я повинна всьому вірити? Дечому я вірю. Вірю, що ти з майбутнього, вірю про Колю, але про автобуси, які за п'ять хвилин Москву проїжджають і притім нікуди не їдуть, у це я не вірю. І в піратів не вірю. Навіть у наші дні піратів нема. А як же вони через сто років з'являться? Як динозаври? Може, ви їх спеціально виростили, щоб не нудно було?

— Нам і без піратів не нудно. Вони ж не земні, а прихідні. Уявляєш, скільки в Галактиці планет, не всі ж цивілізовані. Всякі попадаються. І ніхто піратів не виводив — вони самі вивелися, із ними доводиться боротись. Ти що гадаєш, через сто років тектимуть молочні ріки в кисільних берегах і всі лежатимуть під деревами і рот розтулятимуть, щоб вишні падали? Ми ж усі страшенно заклопотані люди — стільки роботи, ти не уявляєш...

— Ну гаразд, переконала. Хоча, якщо є пірати, твої часовики могли б пильнішими бути. А так ось напустили в наше місто піратів — у нас свої хулігани, бракує ще майбутніх розбійників.

— Нікого ми не підсовуємо. Вони до вас попали, бо за Колю бігли. Він у всьому винуватий.

— Так ти казала, що Коля за ними біг...

— Коля побачив, як вони мою сумку вкрали. Розумієш, він хоч і недисциплінований та первісний, але ж він не злодій і не бандит...

— Таких у нас у класі нема.

— От бачиш. І я думаю, що він за ними побіг і в них сумку якось вихопив. Адже люди на зупинці його з сумкою бачили.

— А чому назад тобі не приніс?

— Бо ролі помінялися. Тепер пірати за ним гналися. І він, щоб їх спекатися, в інший автобус перестрибнув. А куди потім сховатися? Певно, вони по п'ятах за ним бігли. От він і вирішив повернутися у свій рік.

— А вони за ним бігли?

— І не догнали. Може, навіть заблудилися в інституті, він величезний. Це я їх за собою в лабораторію привела. От вони й побачили машину часу. І за мною погналися. Вони гадали, що я їх до Колі виведу, що я його знаю. А я з тролейбусом зіткнулася і все цим ускладнила.

— А навіщо піратам мієлофон? — спитала Юлька.

— Ну як ти не розумієш? Життя в них важке. Навіть останній свій корабель вони втратили. Доводиться переховуватись, а їм потрібні скарби і втіхи. І як тільки вони збагнули, що в мене є мієлофон, то відразу вирішили його вкрати. А я роззява, пускуля...

— Хто?

— Ну, пускуля — це пташеня таке, на Зморомі-2 живе. Його годувати важко, завжди мимо їжі дзьобом промахується.

— Тоді я знаю, що робити, — мовила Юлька. — Треба піти до школи й спитати у всіх Коль, хто взяв у майбутньому прилад.

— Але як я можу це зробити, якщо я лежу тут?

— Зачекай трохи, я піду до школи й за тебе спитаю.

— Не можна. Я й так порушила таємницю. Я злочинниця. А як ти почнеш питати, виявиться, що я до того ж і базікало. Ні, я сама спитаю. Я б і тобі нічого не розказала, якби пірати мене не знайшли. Розумієш, як становище ускладнилося?

— Так, розумію... А ти їм навіщо?

— Вони гадають, що я знаю, як Колю знайти. Викрали б мене й примусили вести до нього. І взагалі я для них як заложниця — неоціненний скарб.

— Ну, не такий уже й скарб...

— Не будемо сперечатися. Є речі, яких тобі не зрозуміти.

Юлька й не стала сперечатися. Тільки спитала:

— Вони повернуться? Ти як гадаєш?

— Не маю сумніву.

— Зате тепер ми будемо готові й нас так просто не піймаєш.

— А ти добряче стрибати вмієш. Тепер у Веселуна У на все життя шрами залишаться.

— А мені його не шкода.

— Ну, будемо спати?

— Спати... Зранку придумаємо, що робити.

Розділ V

## ЧЕРЕВИКИ ЛІКАРЯ АЛІКА

Юльці здавалося, що вона не засне. Все думала, думала, а потім прокинулася.

Виявилося, вже зовсім світло... І незрозуміло, де ж вона. Далі згадала: в боксі. Бокс був маленький, на два ліжка. За вікном видно верхівку дерева і на ній три воронячих гнізда. Юля повернула голову — Аліса чне спала.

— Доброго ранку, — сказала Аліса, побачивши, що Юля прокинулась. — Як спалося? Не мучили змори?

— Мене ніколи не мучать змори.

— І не снилися тобі космічні пірати, гості з майбутнього та всякі фантастичні нісенітниці?

— Ні, не снилися.

— А я уже вмилася, зачесалась. Пора тікати а лікарні, поки ще чого-небудь не сталося.

Юлька враз сіла.

— Коли вони повернуться?

— Я взагалі дивуюся, чому вони досі не вернулись. Можливо, не знають, де нас шукати.

— Або зализують рани.

— А знаєш, Юлю, я прокинулась і думаю: а раптом ти сьогодні вирішиш, що тобі все приснилося.

— Ну, і що тоді?

— Тоді я б не стала з тобою сперечатися.

— Все це пусті розмови. Треба щось робити.

— Оце достойна розмова. І ти що-небудь придумала?

— Я вві сні думати не вмію. А дехто вміє. У нас у класі Фіма Корольов навіть задачі вві сні розв'язує. Покладе підручник під подушку і розв'язує.

— Підручник він даремно кладе. Підручник тут ні до чого. Ти сказала, що в класі три Колі Розкажи мені про них. Хто з них міг це зробити?

— Я вже думала. Всіх перебрала. Напевно, Коля Садовський.

— Чому?

— Він легковажний, погано вчиться, вигадник і взагалі халда.

— Хто?

— Халда. Ну, тюхтій, розумієш?

— А два інших поза підозрою?

— Хіба можна за хлопців ручатися?

— За деяких можна.

— За наших я не поручуся. Ще є Коля Наумов. Він спортсмен, загартовується, взимку на балконі у спальному мішку спить. Він із Катею Михайловою дружить, на спортивному ґрунті.

— А третій?

— Третій Коля Сулима. Він нічого, кращий за багатьох. Дуже серйозно

математикою захоплюється, і в планетарії, в науковому товаристві бере участь. Він знаєш ким хоче стати? Конструктором космічних кораблів, і в шахи добре грає, краще за всіх у класі. Але поручитися я за нього не можу.

— А цей Коля Сулима, він, мабуть, дуже хотів би подивитися космічні кораблі майбутнього, як гадаєш?

— Ой! Звичайно! Я й не подумала. Ні, ні за кого не поручуся. А хочеш, я сама з ним поговорю?

— Ні в якому разі! Ти нічого не знаєш. Іди митися. Умивальник за стіною.

Коли Юлька милася, заглянула Марія Павлівна.

— Як спалося на новому місці? — спитала вона.

— Дякую, добре, — відповіла Аліса. — А в нашій палаті вікно уже заклипило?

— Ні ще. Скляр не приходив. Ти пам'ятаєш, Грибкова, що ти сьогодні виписуєшся?

— Авжеж. По мене вдень бабуса прийде.

— А я коли виписуюсь? — запитала Аліса.

— Ось прийде лікар і скаже. Але куди ти дінешся, дитятко?

Марія Павлівна замовкла, ніби чекала, чи не заговорять дівчатка про нічну пригоду. Та дівчатка мовчали. І навіть не всміхалися. Нарешті Марія Павлівна спитала:

— А ви вчора не налякалися?

— Чого?

— Коли вікно вилетіло.

— Ні, не злякалися, — відповіла Аліса. — Іноді вітер буває ще сильніший. Я читала, як вітер підхопив цілий будинок із дівчинкою та її собакою і закинув за гірський хребет.

— Не може бути! — вигукнула Марія Павлівна.

— Я теж читала, — мовила Юлька. В роті у неї була зубна щітка. — Чаївви смаагоого іста.

Аліса зрозуміла, що Юлька хотіла сказати "Чарівник Смарагдового міста".

Цієї миті двері широко розчинились, і зайшов лікар Алік Борисович.

— Доброго ранку, погорільці! — гучно привітався він із порога.

І дуже здивувався, бо, побачивши його, Марія Павлівна широко розкинула руки і, як квочка крилами, затулила Алісу. Аліса підхопилася на повен зріст на ліжку й відступила до стіни, а Юлька мало не проковтнула зубну щітку, і в неї з роти пішли бульки із зубної пасти.

— Що ви втупилися в мене, як у тінь батька Гамлета? — спитав Алік Борисович.

Юлька дивилася на його черевики — на правій нозі був лівий черевик, а на лівій нозі правий. Це був Лжеалік!

— Не смійте наближатися до дітей! — сказала Марія Павлівна. — З мене вистачить нічної пригоди. Або я негайно викличу міліцію!

Юлька виплюнула зубну щітку, щітка впала на підлогу, і Юлька сказала білими зубами:

— Черевики! Аліско, дивись на черевики!

Алік теж поглянув на черевики.

— Ну, дожився, — мовив він, сідаючи навпочіпки. — А я думаю, чому це мені зранку так незручно ходити. І хай дарують мені дами за те, що роззуваюся при них. Либонь, із мене скоро вийде великий чоловік. Неуважність уже є, таланти будуть.

Алік розшнурував черевики, підвівшись, виліз із них, постояв у самих шкарпетках і потім досить незграбно, схрестивши ноги, всунув їх у правильні черевики — праву ногу в правий, а ліву в лівий. Знову присів навпочіпки й заходився їх зашнуровувати.

— Одначе, — провадив він далі, — моя неуважність не підстава для паніки, що охопила шляхетне товариство. Що ж вас так налякало в моєму вигляді? Невже людина, яка взула черевики не на ту ногу, страшніша за дракона?

Аліска тим часом знову сіла на ліжко й сказала:

— Юлько, мийся далі. А то в тебе вся фізіономія в пасті.

— Але черевики...

— Він же їх перевзуває. Як і слід. Розумієш? Він справжній.

— Хто справжній? — спитав Алік. — Я дуже навіть справжній. З мене щойно взяли профспілкові внески за три місяці. Якби я був не я, більше ніж за два місяці ніколи б не взяли. Ви як гадаєте?

— Взагалі не взяли б, — відповіла Аліса. — А як вам кіно сподобалося?

— Ви й про це поінформовані? Кіно було нудне, але решта чудово. Ви це хотіли взнати?

— Даруйте, Олександрє Борисовичу, — втрутилась Марія Павлівна. — Скажіть, будь ласка, з усією відвертістю: ви вчора пізно ввечері верталися в лікарню?

— Маріє Павлівно, ви мене про це питали вчора о пів на дванадцяту ночі.

— Авжеж... і все-таки...

— Що ж сталося? Я приходжу на роботу, заглядаю у палату до двох розумненьких і милих дівчаток — дівчаток нема. Наче їх вітром здуло. Скло розбите, двері зірвано. Хіба вночі був ураган?

— Я гадаю, це був шквал. Або смерч, — відповіла Аліса. — Юлька так злякалася, що закричала, і ми попадали з ліжок. А в Марії Павлівни була галюцинація.

— Галюцинація? — здивувався Алік.

Він дошнурував черевики, випростався й поглянув з гордістю на діло своїх рук.

— Я ні в чому не впевнена, — мовила серйозно Марія Павлівна. — Слід ознайомитися зі спеціальною літературою з цього питання. Можливо, винувата перевтома — у мене склалося враження, ніби ви приходили учора ввечері й приводили з собою батька цієї дівчинки. І наполягали, щоб я негайно виписала Алісу.

— А ви згодні виписати? — спитав Алік у Марії Павлівни.

— Ні, я не давала згоди, бо така виписка суперечить правилам. Проте... Та що я кажу? Напевно, заснула, задрімала на посту й порушила правила. У всьому винна тільки я одна, і я згодна нести відповідальність.

— А де ж був черговий лікар? — спитав Алік. — Хто чергував?

— Тимофеев. А його не було. Він спав у котельні. А може, це теж мені приснилося? — Марія Павлівна гучно схлипнула й вибігла з боксу.



Юлька підморгнула Алісі. Все вийшло, як вони хотіли. Однак ніхто не повірив би правді, а зчинилася б така метушня, що про повернення приладу годі й мріяти.

— Доведеться тобі, Юлю, прощатися з Алісою, — сказав Алік. — Ти її будеш провідувати?

— Неодмінно, — пообіцяла Юлька. — А їй ще довго лежати?

— Скоро випишеться. Скоро. Ще одне зусилля — і літопис мій закінчено. Але багато що залежить від самої Аліси. Якщо вона не згадає, де живе, куди ми її випишемо?..

"Добре тобі розмірковувати, — подумала Юлька. — Ти згадав, сів у тролейбус — і вдома. А Аліса згадала, і нічого не змінилося. Хоч тисячу разів згадуй, а легше не стане".

— До мене випишете, — мовила Юлька.

Алік пішов. Нянечка привезла на візочку сніданок. У манній каші були грудочки, і Юлька її їсти не стала. А Аліса сказала:

— Я взагалі манної каші не люблю. І з грудочками і без грудочок. Але зараз усе їстиму — треба підкріпити сили.

— А я вже сьогодні вдома поїм. Моя бабуся непогано готує, але любить, щоб її хвалили.

Аліса з огидою доїла кашу. Настрій у неї зіпсувався. Вона поглянула у вікно. Сіялася мжичка.

— Доведеться мені сховатися, — зітхнула вона.

— Де?

— В якомусь таємному місці. А ти мені приноси́тимеш їсти.

— Але зараз холодно.

— Я загартована. І застуди не боюся.

— Все одно. Де ти житимеш?

— Десь у лісі.

— А я до тебе дві години їхатиму поїздом?

— Я весь час забуваю, як ви поволі пересуваєтесь.

— Усе в тебе, Алісо, "ми" — "ви". Ти вже краще не поділяй. Можливо, я твоя бабуся. Хоч двоюрідна. І як бабуся я тобі кажу: не дозволю тобі сидіти під дощем, при зазимках у які.

— Не хочеш возити мені їсти — не треба. Я сама де-небудь улаштуюся. І розшукаю Колю без твоєї допомоги.

— Ну й будь ласка. З твоєю впертістю не тільки Колю — пам'ятник Юрію Долгорукому не знайдеш.

— Домовилися. Ти мене не знаєш, я тебе не знаю. Я тобі нічого не розповідала. Та якщо ти й почнеш розповідати, тобі ніхто не повірить,

— Я й не збираюсь розповідати. Не тремти.

Ось так вони посварилися. І навіть коли Юльчнна бабуся Марія Михайлівна прийшла забирати свою онуку з лікарні, Юля з Алісою одна на одну не дивилися.

— Я чула, дівчатка, — сказала Марія Михайлівна, — що ви вночі полякалися. А в нас ніякого урагану не було. Стояла гарна погода. Взагалі останнім часом клімат геть нестерпний. Я не здивуюся, якщо в червні піде сніг, а завтра буде спека градусів на тридцять. Твої речі, Юлю, лишилися в тій палаті?

— У тій.

— Тоді я їх принесу. А ти поки збери своє все тут — зубну щітку і таке інше. А чому Аліса сумна? Не хочеться самій лишатися?

Аліса не відповіла.

Бабуся принесла Юльчині книжки, зошити і все добро, що залишалося в тій палаті, і, складаючи все не у валізку, сказала Алісі:

— Там у холодильнику лишився паштет і сиркова маса. Не забудь з'їсти їх сьогодні, а то можуть зіпсуватися. Я домовилася з нянечкою, щоб вона тобі показала всі продукти. Ти мене чуєш?

— Чую, — відповіла Аліса, не дивлячись на бабусю.

Марія Михайлівна трохи образилася на неї, бо коли добре ставишся до людей, можна чекати, що тобі відплатять взаємністю. На ньому, як вона каже, будуються людські стосунки. Так вона і Юльжу вчить. Марія Михайлівна завжди працювала інженером і навіть була військовою, хімічним офіцером, — закінчила академію. Коли вона мала свою доньку, Наталю, і ще сина, вона працювала й була дуже заклопотана, їй хотілося чимбільше уваги приділити вихованню своїх дітей, але вона не завжди встигала. Зате тепер, коли вона вийшла на пенсію, Марія Михайлівна змогла приділяти стільки уваги Юльчиному вихованню, скільки давав змогу тиск. Щоправда, Юля її не завжди слухалась, але любила, і сперечалися вони з бабусею рідко.

— Я прийду до тебе завтра, — сказала Марія Михайлівна, — і принесу апельсинів. І чогось легкого почитати. Напевно, це буде після обіду.

— Дякую, не треба турбуватися, — мовила Аліса. — Мене тут добре годують.

— Не говори дурниць, Алісо, — розсердилася Марія Михайлівна. — Я не збираюсь займатися благодійністю. Але дитині потрібна турбота. Поки до тебе не повернеться пам'ять і тебе не заберуть батьки, ми з Юлею і Наталею провідуватимемо тебе. Це нам неважко. Я сподіваюсь, що, якби в такому становищі опинилася Юля, ти теж прийшла б її провідати.

— Спасибі, — подякувала Аліса.

"Мабуть, тобі соромно зараз, — подумала Юлька. — Виходить, що ти обманщиця, а бабуся за тебе переживає". Але Юлька це думала без злості. Вона розуміла, що, опинись сама на Алісиному місці, ще невідомо, що б робила. Може, розревілася б і побігла додому.

— Я теж прийду, — озвалась Юля. — Нам ще треба поговорити.

— Приходь, — погодилась Аліса, але байдуже, ніби із ввічливості.

"Не вірять, — зрозуміла Юлька. — Гадає, що я зараз піду і про все забуду".

Коли Юлька з бабусею виходили з боксу, Аліса попрощалася з ними за руку. Вона хотіла щось сказати, але передумала. Вона не плакала, та очі в неї були мокрі.

"Ой, що я роблю! — майнула думка в Юльчиній голові. — Хіба можна отак покидати людину, яка на тебе надіється?"

— Ну, попрощалася? — запитала Марія Михайлівна.

— Я вернуся, — мовила Юлька Алісі. — Ти чуєш?

— До побачення, — сказала Аліса.

Як тільки бабуса з Юлькою відійшли по коридору від боксу, так що їх ніхто не міг почути, Юлька зупинилася, поклала на підвіконня сумку з книжками й попрохала:

— Зачекай, бабусю.

— Тобі важко? Дай я понесу.

— Ні, мені не важко. Мені соромно.

— Що іще сталося?

— Мені соромно за мене і за тебе.

— Я не зробила нічого ганебного.

— Зробила. Певніше, не зробила і тому зробила.

— Ти можеш говорити без загадок?

— Можу. Ми залишили Алісу одну.

— Неправда, я сама до неї завтра неодмінно прийду. А сьогодні після роботи Наталя збиралася забігти. Якщо в неї не буде колоквіуму. Ти днів зо два посидиш дома, а потім сама можеш до неї прийти. І навіть привести з собою подруг.

— Цього мало, бабусю.

— А що ти пропонуєш?

— Взяти Алісу з собою.

— Куди?

— До нас додому.

— Ти зовсім збожеволіла, Юлю! Ти, мені здається, забула, що Аліса хвора, в неї був струс мозку і вона втратила пам'ять. Їй потрібен кваліфікований медичний догляд... Бери сумку, й ходімо.

Вони попрощалися з Аліком, Шурочкою та іншими і пішли виписуватися з лікарні. Поки одержували Юльчине пальто, туфлі та інший верхній одяг, відчинилися двері, і вбігла Наталя, Юльчина мама.

— Як добре, що я вас застала! — сказала вона.

— Ти не матимеш неприємностей, що пішла з роботи? — спитала Марія Михайлівна.

— Ні, я домовилась. Ну ж бо скоріше, там таксі чекає.

Юля була вже готова.

— Ти не хочеш іти? — спитала Наталя.

— Вона вирішила неодмінно взяти з собою Алісу, — мовила бабуса. — Нібито ми розпоряджаємося в лікарні.

— Слушно, — сказала Наталя. — Я вже думала: як тільки Аліса одужає, ми її на якийсь час візьмемо до себе.

— Я не заперечую. Але ж не сьогодні.

— Отже, можна? — зраділа Юля.

— Звісно, можна, — згодилась бабуса. — А тепер ходімо. Таксі чекає.

— Мамочко, дорогенька, у мене до тебе величезне прохання, — мовила Юлька.

— Давай.

— Зайди до Аліси. І передай їй мою записку.

— Аліса зачекає до завтра, нічого з нею не станеться, — втрутилась бабуса.

— Ти не розумієш. Це дуже важливо. Мамо, можна я тобі на вухо два слова скажу?

Бабуса знизала плечима й промовила:

— Я чекатиму надворі, біля машини. Який номер?

— Не пам'ятаю. Шофер такий чорнявенький, з вусами.

Юлька відвела Наталю до стіни і сказала гучним шепотом:

— Алісі тут не можна лишатися. Їй загрожує небезпека.

— Юлько, ти знову фантазуєш?

— Мамо, ти мені повинна вірити. Я взагалі тебе рідко обманюю.

— Як на мене, так і має бути.

— Тоді ти мусиш мені вірити. Зараз же йди до Аліси. Я навіть не лишила їй нашої адреси й телефона. Може так статися, що Алісі доведеться звідси тікати. А куди вона побіжить? Отож, я хочу, щоб вона побігла до нас. Тобі зрозуміло?

— Мені зрозуміло, що взаємна повага — головна риса у взаєминах дітей і батьків. Пиши свою записку. Ось тобі ручка й папір. Може, досить передати записку через сестру?

— Ні, не досить. Може, це буде зовсім не сестра.

— Ну й фантазія у тебе!

— На жаль, це не фантазія. Ще важливо, аби ти сама сказала Алісі, що ми її чекаємо. Одна річ, якщо це йде від мене, інша — від тебе, ти ж доросла.

— Домовилися.

— Ти молодчина, мамо!

— І за це спасибі.

А Юлька написала на аркушику з маминого записника:

"Алісо! Наш телефон 145-55-67. Адреса: провулок Островського, буд. 16. Від лікарні тролейбус 15 до зупинки "Будинок учених", кв. 29, у дворі. Чекаю тебе в будь-який час. До школи я піду через три дві. Поки що поговорю обережно з дівчатами, чи нема чого підозрілого в поведінці одного з Коль. Я зроблю це обережно, розумієш? З моїми старими все полагоджено. Вони непогані люди. Твоя Юля. Записку спали".

Розділ VI

ВТЕЧА

Після того як Юля пішла, був консиліум. Алісу оглядав професор. Із ним прийшли й інші лікарі, яких Аліса досі не бачила. Вони заглядали в очі, примушували лічити і ставили каверзні запитання, та Аліса не дуже старалась відповідати. У цей час вона думала про інше: розглядала лікарів, щоб дізнатися, чи не затесався серед них пірат Крис. Аліса знала, що пірати так легко не відмовляться од своїх планів. Уявляєте, як їм

потрібен прилад, що читає чужі думки? Ніщо від них не приховаєш. Жах якийсь! Й у всьому винувата Аліса.

Ні до чого не домовившись, лікарі розійшлися. Правда, дозволили Алісі вставати.

Поки що вона залишилася в боксі одна. Кудись запропастився слюсар, і скла в старій палаті ще не вставили. Всі ходячі хворі й навіть лікарі ходили в ту палату, як на екскурсію, і дивувалися, як же це вони проспали такий ураган!

У боксі було краще. Можливо, пірати ще не рознюхали, де вона лежить? Аліса дістала Юльчину записку, яку принесла Наталя, й перечитала її, щоб запам'ятати телефон та адресу. Наталя лишила їй п'ять двокопійних монет, аби дзвонити з телефону-автомата на сходах. Отож в Аліси з'явилися справжні старовинні гроші. Навіть шкода було їх витратити — один її знайомий збирав монети і, можливо, таких у нього й не було.

Потім Аліса порвала записку на дрібні клаптики.

Після обіду Аліса пішла подивитись телевізор. Їй було корисно переглянути старовинні передачі. Раз Аліса збиралася тут затриматися, аж поки відшукає Колю, треба подивитись, як люди одягаються, ходять вулицями, тощо.

Аліса сиділа в холі, дивилась телевізор. Показували передачу "Клуб кіномандрівників". Алісу зацікавив фільм про Африку. Це була Африка без Великого Сахарського каналу, і клімат там був посушливий. Довкола сиділи ходячі хворі й невідривно дивились на екран. І раптом вона почула, як іззаду до неї хтось підійшов. Аліса швидко обернулася. Це був високий худий хлопчик із блідим обличчям. Нога у нього була в гіпсі, і він важко спирався на милицю.

— Можна я тут сяду? — спитав хлопчик тихо.

— Сідайте, тут вільно, — сказала Аліса.

Хлопчик незграбно опустився в порожнє крісло й поклав милицю поруч. Алісі його було шкода. Вона вже знала, що за давніх часів із поламаною ногою треба було лежати в лікарні цілий місяць, а то й більше, поки кістка сама по собі не зростеться. І не було простих ліків, які зрошують кістки в один день і загоюють рани за півгодини.

Хлопчик незручно повернувся й поморщився.

— Боляче? — спитала Аліса.

— Іноді боляче, — відповів хлопчик. — Але не звертай уваги. Дивись.

Передача скінчилася, потім пішла інша, не вельми цікава. Аліса й хлопчик із поламаною ногою розговорилися.

— На волі в мене вовчий апетит, — сказав хлопчик, — Вола можу з'їсти за один раз. Або двадцять котлет. А тут ніякого апетиту.

— А чого б ти хотів? — спитала Аліса.

— Можна мріяти на всі заставки?

— На які заставки?

— Ну, це вислів такий. Не знаєш, чи що?

— Не чула.

— З'їв би я зараз полуницю. Або банан.

— Ти в якій палаті? — спитала Аліса.

— У четвертій. А що?

Аліса не відповіла. Вона знала, що Юлька залишила в холодильнику полуниці. Але, перш ніж обіцяти, треба перевірити.

Тому трохи перегодя Аліса підвелася й пішла, глянула в холодильник. Нагорі стояло блюдо з полуницями.

— Ти зголодніла, дівчинко? — спитала нянечка Дуся, побачивши, що Аліса порпається в холодильнику. — Обід скоро, апетит зіпсуєш.

— Я тільки полуниці візьму.

Вона повернулася до телевізора з блюдечком у руці. Та хлопчика вже не було. Либонь, йому теж стало нудно і він пішов.

Тоді Аліса понесла полуниці в четверту палату. Палата була в кінці коридора, а далі, за нею, — запасні сходи вниз.

Хлопчика Аліса побачила не в палаті, а там, біля сходів. Він підняв руку, підкликаючи її до себе.

— Іду, — сказала Аліса. — Дивися, що я в холодильнику знайшла! — Вона показала йому здалеку блюдо.

Але хлопчик поводився дивно. Він увесь час махав рукою, підганяв її й зовсім не звертав увагу на полуниці. А коли Аліса підійшла ближче, він раптом повернув до сходів і крикнув:

— Мерщій, сюди!

"Щось сталося", — подумала Аліса й наддала кроку. Вона забула про полуниці. Майже бігом проминула четверту палату. Двері туди були прочинені, й Аліса ненароком зазирнула всередину.

І завмерла.

Хлопчик із милицею саме сідав на ліжко.

Вона подивилася вперед.

Другий хлопчик манив її, висунувшись із-за дверей на сходи.

Алісі, звичайно, слід було повернутися й бігти назад, що нянечки, там би її не зачепили, але їй стало шкода полуниць — буває ж таке!

Вона шаснула в прочинені двері хлоп'ячої палати й побігла просто до ліжка хлопчика з милицею.

— Ось, — сказала вона швидко, ставлячи блюдо на простирадло. — Ти хотів полуниць.

— Не може бути! — вигукнув хлопчик. — Ти куди?

Та Аліса вже не чула. Вона була біля дверей. Виглянула в коридор. Там було порожньо. Другий, фальшивий хлопчик із милицею щез.

Тепер скоріше!

Аліса побігла коридором, не подумавши, що її вороги встигли відрізати їй шлях до палати. З-за рогу коридора простяглися товсті руки...

Назад!

На сходах чергував хлопчик із милицею. Він усміхався посмішкою Криса і, піднявши милицю, прицілювся в Алісу. Її Аліса впала на підлогу — вона знала, що милиця може бути заряджена снодійним газом.

І вона не помилилася. Милиця зі свистом вистрелила.

Газовий заряд пролетів коридором і поцілів у Веселуна У, що вибіг із-за рогу. Як убитий, товстун зі страшенним гуркотом розпластався посеред коридора.

— Фкршп! — вигукнув у відчаї Крис, кидаючись до свого товариша. — Як же я тебе тепер витягну! — бурмотів він космічною мовою, якої тут ніхто, крім Аліси, не знав.

Веселун У гучно хропів, його череватий живіт гойдався, а ноги посмикувалися, наче він біг далі уві сні.

Та Аліса не стала гаяти часу, щоб дізнатися, чим усе це скінчиться. Поки пірат роздумував, що йому робити з непритомним Веселуном У, вона прошмигнула повз нього, збігла, не оглядаючись, на перший поверх, пробігла якимось вузьким коридором, мало не збила візок з обідами, котрий нянечка везла до вантажного ліфта, вискочила на кухню, промчала повз плиту.

— Ти куди? — крикнув кухар у високому білому ковпаку.

Аліса побачила попереду двері, що вели на склад, промчала повз ящики й мішки з крупою й опинилася в лікарняному саду.

Лікарняний сад був великий, у ньому росли старі липи й дуби. Листя на них ще не розпустилося, але бруньки вже набрякли. Голосно гомоніли ворони. День був сонячний, теплий, і Алісі, хоч вона була в самій піжамі й тапочках, здалося спекотно.

Сад було видно з вікна боксу, тому Аліса знала, що бігти до воріт довго й небезпечно — хто-небудь побачить, що дівчинка в лікарняній піжамі біжить доріжкою, її неодмінно піймають. Через те вона побігла навпрошки, до цегляного паркану. Аліса не знала, женеться хтось за нею чи ні. Тільки злякала двох дівчаток, які одужували й поволеньки гуляли собі по мокрій доріжці. Дівчатка сказали хором: "Ох!" Аліса крикнула їм на бігу:

— Нікому ні слова!

Дівчатка розбіглися в сторони, і шлях до паркану був відкритий.

Паркан був старий, високий, але цеглини подекуди виступали, можна поставити ногу.

За три секунди Аліса була нагорі паркану, стрибнула вниз із двометрової висоти й опинилася в тихому провулку.

Ніхто її не бачив.

За парканом теж начебто тихо.

І Аліса пішла попід парканом ліворуч, чимдалі від лікарняних воріт.

Розділ VII

ТУРИСТИ ТА ІНШІ РЯТІВНИКИ

Лікарня, в якій лежали Юлька з Алісою, була районною. Тому від неї до Юльчиного будинку було недалеко. Якби не районна, навряд чи міг бути такий збіг, щоб Юля і Коля вчилися в одній школі.

Пішки, провулками, від лікарні до Юльчиного будинку йти хвилин п'ятнадцять не більше, але той, хто ще тролейбусом, повинен вийти на людний проспект Калініна, дійти до Арбатської площі, повернути на бульвар і тільки там сісти на тролейбус. Нічого цього Аліса не знала.

Вона вибігла до маленької церкви на розі проспекту й зупинилась. Треба було вибрати людину, яка їй усе розкаже і не ставитиме зайвих запитань.

Вона навіть забула, як дивно вдягнена. Хоч сонце й гріло, та люди ще не довіряли теплу, і тому всі йшли в плащах, а дехто навіть у пальті.

Знайти б когось молодшого. Чим молодше, тим краще. Ні в якому разі не можна було підходити до бабусь чи дорослих жінок. Для них дитина в піжамі — як червоне для бугая.

Дехто з людей озирався на Алісу, дивувався її одягу, але поки ніхто ні про що не запитував. Аж раптом Аліса побачила двох молодиків із довгим волоссям до плечей і в широких штанах. Вони були дуже бідно вдягнені й навіть у латках, неакуратно нашитих на штани й сорочки. "Ось ці не ставитимуть запитань", — подумала Аліса.

— Даруйте, — сказала вона, підбігши до них. — Де мені сісти на п'ятнадцятий тролейбус?

— Про що говорить ця дитина? — звернувся один із молодиків до іншого.

І звернувся він по-англійському. Аліса, звичайно, по-англійському розмовляла, як по-німецькому, по-німецькому — як по-французькому, а по-французькому — як по-російському, бо в майбутньому мови вколюватимуть змалку спеціальними уколами, щоб не гаяти часу на зубріння.

— Де ходить п'ятнадцятий тролейбус? — повторила Аліса своє запитання по-англійському.

— Оу! — вигукнув один із молодиків. — Як любо чути рідну мову! Ти теж з Англії?

— Ні, я тутешня, — відповіла Аліса.

— Але у вас чудовий лондонський акцент! Невже ви так вивчили мову в Москві?

— Авжеж, — сказала Аліса. — У нас багато хто так розмовляє.

Двоє хлопчиків, почувши розмову, зупинилися неподалік. Було їм на вигляд років по дванадцять-тринадцять.

— От дає! — сказав один із них про Алісу.

— Ходімо, — мовив другий. — Це туристи, хіппі.

— І вона теж?

— Теж.

— Ніколи не думав, що тепер у них модно в піжамах ходити!

Аліса чула, що вони говорять, і їй стало смішно.

— Ніяка я не хіппі, — заперечила вона. — Тільки я заблудилася.

Англійські туристи не йшли.

— Ми знайдемо, де ходить п'ятнадцятий тролейбус, — сказав один із них. — У нас є карта Москви.

Він заходився розгортати карту.



У цей час довкола них почали зупинятись люди. На великій вулиці завжди знайдуться допитливі. І чим більше людей зупинялося, тим більше спішили поглянути, що ж сталося.

І, звісно ж, знайшлася якась бабуся, котра закричала:

— Ви тільки подивіться, як одягнута дитина! Вона ж неодмінно схопить запалення легень! Дівчинко, де ти живеш? Можливо, ти хвора?

Аліса хотіла піти, але спробуй пробитися крізь такий натовп.

— Ну от! — мовила вона тихо одному з хлопчиків. — Що тепер робити? Мене ж зараз назад відведуть.

— Нічого не розумію! — сказав високий і сутулуватий, в окулярах, типовий відмінник-зубрило. — Куди тебе відведуть?

— Дівчинко, — наполягала бабуся, — признайся, що сталося?

— Тобі треба втекти? — спитав другий хлопчик, невисокий на зріст, нижчий від Аліси, майже товстий, у блискучій куртці, на яку було начеплено штук десять значків.

У нього були дуже червоні круглі щоки, й подумки Аліса назвала його Помідором.

— Невже досі не зрозуміли? Мені треба знайти п'ятнадцятий тролейбус.

— Міліціонер! — крикнула бабуся. — Де ж міліціонер?

— Зараз ми тебе врятуємо, — сказав Помідор. Він обернувся до англійських туристів, котрі кліпали очима й нічого не тямили. — Містере, — вів далі він по-англійському не дуже здорово, але зрозуміло. — Дівчинку треба рятувати. Ота бабуся — її зла мачуха. Вона хоче її скривдити. Ясно?

— О, ясно! — відповіли англійці, з острахом дивлячись на бабуся, яка бажала врятувати дівчинку від застуди.

— Ми кажемо, що вона з вами. Ясно? А ви говорите по-англійському. І ходімо! Ясно?

— О так! — відповіли англійці. На щастя, вони виявилися тямущими, стали з двох боків Аліси й сказали по-англійському: — Пробачте, ми поспішаємо.

Хлопчики прикривали тил, і Помідор пояснив глядачам:

— Не заважайте, товариші. Це кінознімальна група. "Синій птах". У робочому одязі. Зараз нас знімають згори, з бані церкви.

— Де? — спитала бабуся. — Не може бути, щоб дитину знімали практично в голому вигляді.

— Та ви вгору подивіться! — вигукнув Помідор. — Хіба ви не бачите, що сам режисер Смирнов сидить на даху?

Всі підвели голови, щоб побачити славетного режисера. Англійці підхопили Алісу попідруч і винесли з юрби. Отак, усі вкупі, уп'ятьох, дійшли до рогу.

— Дякую, — сказав товстий хлопчик англійцям. — Ви нам допомогли.

— А що загрожувало цій дівчинці? — спитали англійці.

— Хіба ви не зрозуміли? Вона ж утекла з божевільні.

— О! — скрикнули англійці й відсунулися од Аліси.

— Не вірте йому, — мовила Аліса. — Я цілком нормальна.

— От бачте! — сказав товстий хлопчик. — Вона заперечує. Вони всі заперечують.

— Ви відведете дівчинку назад? — спитали англійці.

— Ні в якому разі, — відповів Помідор. — Ми завжди ховаємо дівчаток, які тікають із боЯЗДільні. Адже її туди запроторила зла мачуха.

Англійці зрозуміли, що це жарт, засміялися, подарували всім по пачці жувальної гуми, а Помідор подарував їм два значки.

Діти пішли до зупинки тролейбуса. Помідор не вгавав. Він був задоволений, що йому вдалося врятувати Алісу.

— Ну як? — допитувався він. — На мене можна покластися?

У затінку великих будинків було холодно. Аліса скулилась.

— Можна, — відповіла вона й усміхнулась.

Їй більше подобався другий хлопчик, сутулуватий, в окулярах. Він увесь час мовчав, певно, слухався Помідора. Але тепер, помітивши, що Алісі холодно, він скинув із себе куртку й простяг їй.

— Дякую, не треба, — мовила Аліса. — Сам змерзнеш. Ти ж в одній сорочці лишився.

— Мені не холодно, — сказав сутулуватий хлопчик.

— Візьми куртку, — наказав Помідор. — Це чудове маскування. Всі наші проблеми зникнуть. Треба було мені раніше здогадатися.

Аліса послухалась і натягла куртку.

— Я б сам дав, — виправдовувався Помідор, — але в мене хворі гланди. Відразу застуджуюсь. До речі, ми не познайомилися. Мене звати Юхим. Фіма Корольов. А це мій друг Коля Сулима.

— Дуже приємно. Аліса.

— Дивне ім'я! Тебе як у школі дражнять?

— Ніяк.

— Ну не прикидайся. Тільки два варіанти: Аліса-меліса й Аліса-бісектриса.

— А може, лиска Аліска, — усміхнувся Коля Сулима.

Підійшов тролейбус. Коли вони зайшли, Аліса обернулася, щоб перевірити, чи нема серед тих, хто заходив, замаскованого Криса.

— Ти що, погоні боїшся? — спитав Фіма.

— Трохи боюся, — сказала Аліса.

Вони стали біля заднього вікна, і нікого близько не було. Аліса дістала з кишені три двокопійчані монети, які їй дала Наталя. Вона знала, що в тролейбусах та автобусах треба платити гроші, але забула спитати Юлька, скільки і як це робиться. Та її виручили хлопці. Коли Фіма побачив у неї в руці гроші, він одразу сказав:

— Ти що, мільйонер? Тобі до кінця їхати?

— Ні, до провулка Островського. Виходити біля Будинку вчених.

— Нещасні три зупинки. І не думай. Гроші тобі пригодяться.

— Може, краще заплатити? — спитав тихо Коля Сулима. — А раптом контроль.

— Якщо контроль, то ми веземо дівчину, що втекла із божевільні. За це квитків не

беруть.

— Я все-таки заплачу, — сказала Аліса. — Якщо треба платити, то негоже обманювати.

— Краще подаруй мені ці гроші, — запропонував Фіма. — Я їх достойно потрачу.

Поки він говорив, Коля Сулима дістав із кишені дріб'язок, опустив у касу, відірвав три квитки й роздав.

— Ти знаєш, що я зневажаю тебе, ти боязкий, як заєць, — мовив Фіма Колі.

— Зневажай, — відповів Коля. — Ти ж перед Алісою викаблучуєшся. А їхав би сам, заплатив би.

— Сам би я йшов пішки. Треба скидати вагу. Ти знаєш, Алісо, я на дієті. Вранці їм яблуко, вдень п'ю склянку кефіру.

— І все? — спитала Аліса.

— А ввечері він двічі обідає, — підкусив Коля Сулима.

— Візьміть гроші, — сказала Аліса, простягаючи гроші Колі. — Ви ж за мене платили. Скільки треба?

— Ого! — вигукнув Фіма. — Тепер у мене з'явилася впевненість, що врятована нами незнайомка й справді звідкись утекла. Вона не знає, скільки коштує квиток! Може, ви ніколи ще не були в місті?

— Фімо, не прилипай, — кинув Коля Сулима. — Якщо схоче, сама все розкаже.

— Спасибі, — подякувала Аліса.

Вона подумала, що Коля зовсім не так слухається Фіму, як їй здалося напочатку.

— Тобі на наступній виходити, — нагадав Фіма.

— А вам?

— Нам на одну далі. Слухай, а це нечесно: ми тобі допомагали, а ти нам нічого не розказала.

— Вам справді цікаво дізнатися, чому я втекла?

— Ми навіть іще не знаємо, чи втекла ти, — сказав Фіма.

— Я попала в аварію, і мене привезли до лікарні. Я лежала в палаті разом із подругою, а тепер подруга виписалась, і я лишилася одна. Та ми домовилися, що я поїду до неї після лікарні. Але я не дочекалася, поки мене випишуть.

— Набридло? — спитав Фімка.

— Страх набридло. І я втекла. Тільки я не в Москві живу, тому поки зупинюся у подруги.

— Я теж один раз у лікарні лежав, — похвалився Фіма. — Мені аденоїди виривали. Так скучив, ти не уявляєш!

Тролейбус зупинився.

— Тобі виходити, — мовив Фіма.

Аліса поквапилася до дверей, забувши що на ній чужа куртка. Уже в дверях згадала, хотіла скинути, але Коля сказав:

— Виходь, а то двері зачиняться. Я тебе проведу. Вони зіскочили на тротуар, а за ними в двері, що вже зачинялися, протиснувся Фіма.

- Ви що, друзі, вирішили залишити мене в самотині? — спитав він сердито.
- Я забула куртку віддати, — пояснила Аліса, — от Колі й довелося вийти.
- Тобі далеко? — спитав Коля Сулима.
- Напевно, ні. Провулок Островського, будинок шістнадцять.
- Ходімо, — сказав Фіма, — я знаю, де це.

Фіма не вмів ходити поруч, як усі люди. Він то забігав уперед, то відставав, то з'являвся збоку. І весь час говорив, Аліса навіть пожаліла, що він устиг вискочити з тролейбуса.

— Ти в англійській школі вчишся? А яка була аварія, що ти в неї попала? А ти довго в лікарні пролежала? А я торік мало не потонув.

І ще, і ще...

Аліса спочатку пробувала відповідати на запитання, але все одно не могла вставити ні слова й перестала старатися, оскільки Фіма був заклопотаний своїми думками й навіть іноді сам відповідав за Алісу.

Аліса презирнулася з Колею, той тільки всміхнувся. Вони йшли тихим, зеленим провулком. Добре, що хлопці провели. Невідомо, як добралася б Аліса без них.

— Ось ти й дома, — сказав Коля.

Будинок був п'ятиповерховий, солідний, у глибині. Перед ним — невеликий сад із каштанами. В садку сиділи бабусі з колясками.

— Дякую, хлопці, — мовила Аліса.

— Ти тут поки житимеш?

— Так, тут.

— А до школи підеш?

— Не знаю.

— Може, тебе до квартири провести?

— Спасибі, знайду. Тримай куртку, Колю.

Аліса попрощалася з хлопцями й побігла до під'їзду. І вона не чула, як Коля сказав їй навздогін:

— А з нашого класу в цьому будинку Юлька Грибкова мешкає.

— Ого! — вигукнув Фіма. — Звичайно. І вона тільки вчора з лікарні повернулась!

Розділ VIII

БУДЕМО ВЧИТИСЯ РАЗОМ

Двері відчинила Марія Михайлівна.

— Що сталося? — спитала вона. — Що-небудь у лікарні? Ти в такому дикому вигляді!

— Здрастуйте, — привіталась Аліса. — Пробачте, що я прийшла без запрошення.

— Проходь, — мовила Марія Михайлівна. — Ти впевнена, що з лікарнею нічого не сталося?

— Хто прийшов? — спитала з кімнати Юлька. — Це Мила?

— Ти хочеш сказати, — спитала Марія Михайлівна, — що в такому дикому вигляді йшли вулицями? І тебе ніхто не зупинив? Негайно йди у ванну, прогрієшся, а я поки

чай поставлю.

Юлька вийшла з кімнати, побачила Алісу й вигукнула:

— Очам своїм не вірю! Втекла?

— Втекла, — сказала Аліса.

— Ходім до мене, все розкажеш.

— Юлю, ти що, не бачиш, у якому Аліса вигляді! — спитала бабуся. — Вона ж майже гола. І поки вона не прийме ванну й не переодягнеться, не чіпляйся зі своїми розмовами.

— Я дістану речі. Ми ж майже одного зросту.

— Алісо, йди за мною, — мовила бабуся.

Аліса трохи побоювалася, що Грибкови злякаються, коли вона з'явиться ось так, без запрошення. Подзвонять у лікарню, скажуть: заберіть утікачку.

Через півгодини Аліса в Юльчиному платті сиділа за столом і пила гарячий чай. Заодно довелося з профілактичних міркувань, як веліла Марія Михайлівна, проковтнути таблетку аспірину.

Ось тоді й відбулася сімейна розмова.

— Не знаю, що вирішить Наталя, коли повернеться з роботи, — почала Марія Михайлівна, — і що сказав би Володя, якби не був у експедиції та Таймирі. Але я вважаю, дівчатка: треба подзвонити в лікарню й повідомити, що Аліса жива, здорова і нічого з нею не сталося.

— Ой, бабуся, не треба! — заперечила Юлька. — Вони ж її заберуть!

— Яка безвідповідальність! — сказала бабуся. — Невже ти не розумієш, що вони там у лікарні збожеволіють. Пацієнтка, котра нічого не пам'ятає, зникла, й слід запався. Ні, я негайно телефоную в лікарню.

— Якщо вони заберуть Алісу, я поїду разом з нею, — мовила Юлька. — Я її саму не залишу.

— Ніхто не збирається віддавати Алісу назад у лікарню, — заспокоїла бабуся. — Якщо вона змогла втекти й дістатися до нас, то вона здорова.

— Але вони зажадають...

— Нехай тільки спробують зажадати! — сказала бабуся й пішла в іншу кімнату шукати окуляри, щоб подзвонити в лікарню.

— Ти не бійся, Аліско, — підтримала Юлька. — Вона тебе захистить.

— Я не боюся.

— Тебе пірати знайшли?

— Знайшли. Я думала, зачекаю до завтра, та вони прибігли.

— Знову під виглядом Аліка й татуся?

— Ні, він удав із себе хворого хлопчика, на милиці.

— От злодюга!

Чути було, як бабуся в тій кімнаті говорила по телефону. Вони замовкли, прислухалися.

— Гарантуємо... обіцяємо... не майте сумніву... завтра ж оформлю... на амбулаторне

лікування...

Коли бабуся повернулася до дівчат, вона зняла окуляри, склала їх у футляр і спитала звичайним голосом:

— Алісо, тобі налити ще чаю?

— Бабусю! — не витримала Юлька. — Ти чому нічого не говориш? Вони дозволили?

— А чому вони повинні були не дозволити? — сказала бабуся.

— Ой, бабуся, який ти в нас молодчина! — вигукнула Юлька.

— Замість вереску пообіцяла б краще добре поводитися, принаймні на той час, поки Аліса тут житиме.

— Обіцяю!

— Алісу я про це не прошу, бо вона куди серйозніша за тебе. До речі, Алісо, вони згодні залишити тебе тут тільки з однією умовою.

— З якою?

— Ти ходитимеш у лікарню на огляд і суворо дотримуватимешся режиму.

— Тільки не сьогодні, — втруtilась Юлька. — Сьогодні вона буде відпочивати од режиму.

— Я не наполягаю. Сьогодні я сама її нікуди не пущу, — сказала бабуся. Потім налила собі чаю, усміхнулась і додала: — Вони були такі щасливі, що Аліса знайшлася, що ладні були на все згодитися. Все-таки ти, Алісо, вчинила легковажно. Могла б хоч записку лишити. А ще краще — зачекати до завтра.

— Ох, бабуся, — зітхнула Юлька, — якби ти розуміла, ніколи б так не говорила!

Аліса наступила їй під столом на ногу, а бабуся відповіла з ноткою образи:

— Звісно, я нічого не розумію і вижила з розуму. До речі, Юлю, ти зробила уроки? Ти хвора, але не у відпустці.

— Зроблю, зроблю.

— А Алісі даси почитати яку-небудь книжку. А можливо, ти, Алісо, поспиш?

— Я не хочу.

Коли Аліса з Юлькою залишились удвох, Юлька сказала:

— А тепер розкажи детально, як тобі вдалося втекти і, найголовніше, як ти добралася до нас у піжамі. Адже це здуріти можна — проїхати по незнайомому місту в одній піжамі!

— Мені хлопці допомогли, — призналась Аліса. — Провели аж до будинку. І навіть куртку дали.

Дівчатка всілися на канапі в Юльчиній кімнаті, під картиною, на якій була намальована гора Еверест. І Аліса розповіла про втечу.

— Подумаймо, як нам тебе відрекомендувати? — озвалась Юлька, коли Аліса кінчила розповідати. — Може, ти будеш моя двоюрідна сестра з далекого міста?.. Ні, краще скажемо, що твої батьки поїхали працювати за кордон і тому ти поки що живеш у нас. Підходить?

— Мені все одно.

— Післязавтра я йду до школи. Ти можеш мене зустрічати зі школи, і я тобі

показуватиму всіх дітей.

— А ти не можеш їх у гості запросити?

— Кого? Хлопців? Та вони в нас усі дурні. Хто їх буде запрошувати?

— Чому дурні? — здивувалась Аліса.

— Вік у них такий, — відповіла Юлька. — На диво відсталі.

— Оцього вже не думала, — сказала Аліса. — А в нас зустрічаються цілком пристойні хлопці.

— Ще б пак! — вигукнула Юлька. — Адже сто років мине. Мусить же бути прогрес. Либонь, вони порозумнішають.

— Юлю! — крикнула бабуся з кухні. — Не чіпляйся до Аліси. Ти обіцяла зробити уроки.

— Зараз, бабусю, — відповіла Юля.

— Я тобі допоможу, — мовила Аліса.

— Боюся, що ти тільки наплутаєш. У вас інша програма.

— Дай підручник подивитися.

Юлька дала їй підручник. Аліса почала його гортати. Юлька дістала зошит і ручку. Аліса не дивилася на сторінки.

— Ну й що? — спитала Юлька, — Ви це проходили в двадцять першому столітті?

— Я про інше подумала, — сказала Аліса, відкладаючи книжку. — Мені мало зустрічати тебе після школи. Краще прийти в клас.

— Навіщо?

— Щоб спитати їх, кожного окремо.

— А якщо вони не признаються?

— Тоді я повинна лишитися в класі.

— Але тебе перший же вчитель спитає: "Ти що тут робиш, дівчинко?" От і скінчилася твоя експедиція.

Так буває: думаєш, сушиш голову, а всі проблеми розв'язуються самі собою.

Увечері Наталя подзвонила Аліку Борисовичу, довго з ним розмовляла по телефону, потім сказала Юльці з Алісою:

— Дівчата, ми з вашим Аліком мали велику раду. І знаєте, що придумали?

— Вернути Алісу в лікарню, — вихопилась Юлька.

Звичайно, Юлька жартувала, але в кожному жарті є доля правди. Хоч вона й довіряла мамі, не можна забувати, що дорослі іноді з найкращих поривань роблять дурниці.

— Не зовсім так. Ми вирішили спробувати новий метод лікування.

— Який?

— Віддати Алісу до школи. Все одно навчальний рік триває, нема чого Алісі гаяти часу марно.

— А перебування в дитячому колективі, — додала Марія Михайлівна, — може послужити добрим поштовхом на шляху до одужання.

— Отож, — сказала Наталя. — Лишається тільки взнати, в якому класі Аліса

навчалася раніше, до лікарні.

Юлька з Алісою мовила хором:

— У шостому!

— Звідкіля така жвавість?

— Ми сьогодні дізналися, — відповіла Аліса. — Я дивилася Юльчині підручники й згадала.

— Правда, — підтвердила Юлька. — Точнісінько так, вона вчилася в шостому класі.

— От і добре, що ти згадала. Я зранку забіжу в Юльчину школу й поговорю з директором. А якщо треба буде, йому подзвонять із лікарні і я сподіваюся, що Алісу тимчасово зарахують до Юльки в клас. Ви задоволені?

— Ура! — крикнула Юлька. — Ти навіть не уявляєш, мамо, як нас з Алісою влаштовує цей варіант!

— Це теж таємниця? — спитала Наталя.

— Ще й яка! — відповіла Юлька.

— Маю надію, ви нічого не висадите в повітря й не підпалите. У наш вік жіноча рівноправність досягла надто великих успіхів, — докинула Марія Михайлівна.

А пізно ввечері, коли дівчата повдягалися спати, вони чули, як у сусідній кімнаті тихо розмовляли Наталя з бабусею.

— Шкода, що ти свого часу не завела собі ще одної дитини, — сказала Марія Михайлівна. — Ти зверни увагу, як Юлька тягнеться до Аліси. Їй потрібна сестра.

— Я теж задоволена, що вони подружилися, — відповіла Наталя. — Аліса гарна дівчинка і...

— Із трагічною долею, — додала бабуся.

Цієї миті щось майнуло за вікном, і Аліса підвела голову, придивляючись.

— Не бійся, — прошепотіла Юлька. — Це голуби. Тут п'ятий поверх. Тим сюди не залізти.

Аліса краще знала космічних піратів і не мала сумніву, що, якби вони знали, де Аліса, залізли б і на десятий поверх.

— Вони загубили твій слід, — сказала Юлька.

— Я сподіваюсь.

— Добряче мама придумала, — прошепотіла Юлька. — Якщо тобі важко буде, ти не турбуйся, я тобі допоможу.

— Я не турбуюсь, — мовила Аліса. — Головне — знайти мієлофон і повернутися. А якщо я одержу погані оцінки, вони не рахуються, бо я ще не народилася.

— Жаль. Я згодна, щоб ти залишилася назавсім.

Розділ IX

Я ЇЇ НІКОЛИ НЕ БАЧИВ

Шостому класові "Б" того ранку не хотілося трудитись через гарну весняну погоду. На клумбах біля школи пробилася молода трава, асфальт висох і вже був покреслений малюками на "класики", бруньки розкривалися, і від них пахло свіжістю й добрим настроєм.



Фіма Корольов піймав два сонечка і влаштував на підвіконні перегони на приз стінгазети "Наш клас". Одне сонечко було чорне з жовтими цятками, друге — червоне з чорними. Вони весь час розправляли крильця, хотіли полетіти, і Фіма притискав крильця олівцем, бо, за правилами перегонів, сонечки повинні були бігати.

Діти поділилися на жовтих і червоних уболівальників і сильно галасували. Коли зайшли Юлька з Алісою, їх побачили, правда, тільки Катя Михайлова і Мила Руткевич. Мила, принципова відмінниця, перечитувала домашнє читання з англійської, а Катя Михайлова, яка буде тенісисткою, читала книжку про кубок Девіса.

— Дівчатка, познайомтеся, — сказала Юлька, — це моя подруга Аліса, ми разом у лікарні лежали,

— Дуже приємно, — відповіла Руткевич.

Катя Михайлова, котра до того ж і староста класу, спитала Алісу:

— Ти в нас будеш учитися чи просто так прийшла?

— Поки повчуся.

— А тебе до журналу внесли?

— Не знаю, — відповіла Аліса.

— А як твоє прізвище?

— Аліса Селезньова.

— Селезньова, — спитала Катя Михайлова, — ти яким видом спорту займатимешся?

— Не знаю, — відповіла Аліса.

— Відчепіться од неї, — сказала Мила Руткевич. — Людина щойно з лікарні. Ти б іще на неї й громадські навантаження накинула!

— Ти нічого не розумієш, — обурилася Катя. — І честь класу тобі не дорога. Ти сама її не захищаєш.

— Я добре вчуся, цим і захищаю, — заперечила Мила.

— Вони завжди через це сваряться, — пояснила Юлька.

— Ти в волейбол грати вмієш? — спитала Катя.

— Змалку трохи грала.

— Ей, хлопці! — пролунав дикий крик Борі Мессерера, який випадково оглянувся й побачив, хто прийшов. — Юлька Грибкова вернулася без істотних частин тіла!

— Дотепник-самоук, — сказала Юлька.

— Він заздрить, — озвалась Мила Руткевич, відкидаючи назад важку чорну косу.

Катя Михайлова підозрювала, що Мила тому не займається спортом, що боїться заплутатись у власному волоссі. Всі одразу забули про сонечок, обступили Юльку.

— А це що за номер? — спитав Борис Мессерер, дивлячись на Алісу. — Ви, дівчино, із Швеції по культурному обміну?

— Це Аліса Селезньова, — мовила Юлька. — Моя подруга і навіть родичка. Вона поки що буде в нас учитися.

— Хлопці й дівчата! — вигукнув Борис. — Ви чули? Аліса буде в нас у гостях!

Фіма Корольов уже зібрав своїх сонечок у сірникову коробку, випростався, пізнав Алісу й сказав якнайспокійнішим голосом:

— Привіт, Алісо. Я без тебе трохи скучив.

— Здрастуй, Фімо, — відповіла Аліса.

— Ви знайомі? — У Юльки мало очі на лоб не вилізли.

Решта теж здивувалася.

— Я певною мірою її рятівник, — похвалився Фіма.

Аліса насупилася, щоб він промовчав, але Фіма не зрозумів знаку.

— Я їй допоміг тікати в одній піжамі з божевільні. Через паркан. За нами гналися вісім санітарів із гамівною сорочкою та один професор.

— Ех ти! — мовила Аліса й відвернулася од нього.

— Базікало! — сказала Юлька.

— Я не жартую, — обурився Фімка. — Колька Сулима може підтвердити. Там ще англійці були... А ось і Сулима. Сулима, ти Алісу пізнаєш?

Сулима стояв у дверях.

— Привіт! — Він підійшов до свого столу, поклав портфель, потім сказав: — Здрастуй, Алісо. Здрастуй, Юлько. Я ще позавчора подумав, що ти до Грибкової йдеш.

— Сулима, — втрутився Фіма Корольов, — підтверди, що Аліса з божевільні втекла.

— І не подумаю, — сказав Сулима.

— Спасибі, — подякувала Аліса.

— Нема за що. Навіщо ж мені дякувати, я сказав, що вважав за потрібне. Добре, що ти будеш у нас учитися.

Фіма був так засмучений зрадництвом друга, що його рожеві щоки стали малиновими. Шляхетна Катя Михайлова сказала йому:

— Ти ница людина, Фімо, я давно це за тобою помічала.

Юлька нахилилася до Аліси й прошепотіла на вухо:

— Отже, ти з одним Колею вже знайома?

— Я й сама не знала, — відповіла Аліса.

Вона сіла поруч із Катею Михайловою на вільне місце.

— Тебе, напевно, не питатимуть, — мовила Катя. — У тебе й підручника нема.

Учні з усіх боків дивилися на Алісу. Завжди цікаво, якщо в класі нова людина, а тут ще дивна заява Фіми Корольова, взагалі-то базікала й вигадника, але не такою ж мірою, аби просто так сказати про новеньку, що вона втекла з божевільні.

Задзвенів дзвоник, і відразу зайшла Алла Сергіївна, англійка, яка була й класним керівником. Вона поклала журнал на стіл і сказала:

— З сьогоднішнього дня в класі навчатиметься Аліса Селезньова. Де Аліса?

Аліса підвелася.

— Я сподіваюсь, що ви вже познайомилися?

— Фіма Корольов із нею ще позавчора познайомився, — озвався Боря Мессерер. — За драматичних обставин.

— Ми з'ясуємо ці проблеми у вільний час, а зараз перейдемо до уроку.

Додому задавали довгий текст про Лондон із безліччю нових слів, і Алла Сергіївна одразу викликала Фіму Корольова. А у Фіми голова була заклопотана зовсім іншим, він

почав читати, на другій фразі зав'яз, засох і закрутив головою, сподіваючись почути чию-небудь підказку. Але підказувати було нікому. Мила Руткевич не підказувала принципово. Юлька була на Фіму зла, а інші, котрі могли б підказати, ще не ввійшли в урок — дивилися у вікно, де літали шпаки, розгортали книжки, витріщалися на Алісу, думали про свої справи...

— Ну що ж, Корольов? — спитала Алла Сергіївна янгольським голосом. — Географія Лондона вам мало знайома?

Сказала вона це, певна річ, по-англійському, і Корольов, який усю увагу витратив на те, щоб почути підказку, нічого не зрозумів і сказав "так". Він узагалі вважав, що з учителями найкраще відразу згоджуватися.

— Хто допоможе Корольову? — спитала Алла Сергіївна.

Мила Руткевич, звісно ж, підвела руку, бо вона завжди і все знала. Вона була з таких відмінниць, про яких кажуть, що вони з першого класу націлені на золоту медаль. І вчителям навіть незручно було їй ставити четвірки. Її викликали рідше за всіх у класі — що викликати, коли вона й так усе знає. Іноді вчителі приберігали Милу на закуску: от, наприклад, попадеться важка задача або формула, ніхто не знає, тоді можна сказати: "Руткевич" — і Руткевич тут як тут. А якщо вже Руткевич не відповіла, то можна нікого й не питати. Ось і зараз — Руткевич підняла руку, та Алла її викликати не стала, а спитала:

— Ну, а ще хто-небудь?

Аліса в цей час сиділа й читала текст без словника, ніби для власної втіхи, хоч, як відомо, тексти в підручнику жодна людина не читає для власної втіхи.

— Садовський, — сказала Алла, — ти сьогодні задумливий. Може, розповіси нам про Лондон?

— Ні, — відповів, підводячись, високий темно-русявий хлопець із білим веснянкуватим обличчям.

Був він не те щоб товстий, але й не тонкий, скоріше, м'який. Його голубі очі були опущені рудими густими віями. І говорив він серйозно й повільно — здавалося, що він завжди секретничає, навіть коли відповідає домашнє завдання.

— Ні, — повторив він сумно. — Я не зможу відповісти. Це цілком виключено.

— Постарайся висловити свою думку по-англійському, — попрохала Алла, яка давно вже знала всі витівки Садовського.

— Це він? — спитала Юлька, котра сиділа за Катєю Михайловою.

Аліса, не обертаючись, заперечливо похитала головою. Такого рудого хлопця навряд чи треба шукати. Якби вія забирався в майбутнє, і пірати й Аліса відшукали б його враз.

— Я по-англійському не зможу, — мовив ще сумніше Садовський. — Я не виспався.

— Чому?

— Я провів ніч у міліції, — відповів Садовський. — Мене було заарештовано, і за діло.

— Що ж ти накоїв?

— Як завжди, — сказав Садовський, — я турбувався про людей. Цього не зрозуміли.

— Конкретніше, — попрохала Алла.

І нахмурилась.

— Я пожалів тих, хто гуляє парочками по лісі в Сокольниках, їм нема на чому посидіти. Всі лавки стоять на нашому бульварі.

— Вельми похвально, — мовила Алла. — Сідай.

— Зараз, тільки докажу, а то ви мене не так зрозумієте. Як і в міліції. Я вирішив присвятити ніч піклуванню про людей. Я носив лавки з Гоголівського бульвару в поближні ліси. Я встиг перенести дев'яносто три лавки. І коли я, щоб прискорити діло, взяв одразу дві лавки, мене зупинив на Смоленській площі міліціонер і відвів у міліцію. Решту ночі я переносив лавки назад. Це дуже важко. Кожна лавка важить близько ста двадцяти кілограмів.

Алла покірливо вислухала все і сказала:

— Ось що, Садовський. Якщо ти мені цю зворушливу історію зможеш переказати, хоч би коротко, по-англійському, ти врятований. Якщо ні — одержуєш двійку. Подумай.

Садовський думав цілу хвилину. Потім зітхнув і сів.

— Відмовляєшся? — спитала Алла, шукаючи в журналі його прізвище.

— Я забув, як по-англійському лавка... І ще кілька слів.

Люди, які не знали Колі Садовського, могли б подумати при зустрічі з ним, що він брехун. Аж ніяк. Просто в Садовського була дивна уява. Вона його заносила в фантастичні далі, і він сам не знав, де правда, а де брехня. Уява часто ставила його в безглузде становище, а часом приводила до прикрощів. І вчився він так собі, хоч міг учитися непогано. Іноді йому здавалося, що він усі уроки вже зробив на тиждень наперед, хоч насправді такого з ним ні разу не траплялося.

Ні, подумала Аліса, він у майбутньому не був. І не тільки тому, що він був рудий. Він би, напевно, вирішив, що майбутнє йому тільки приснилося, і всім би розповів про нього.

Наступною своєю жертвою Алла Сергіївна обрала Катю Михайлову. Катя добре вчиться, але цього разу її думки були заклопотані кубком Девіса з тенісу, і вона відповіла в'яло, сяк-так, а коли Алла перебила її і спитала, що ж являє собою лондонський Тауер, Катя сказала:

— Тауер — це вежа.

— Яка вежа? — спитала Алла.

Катя стенула плечима. Чи не все одно, яка там вежа!

— Хто доповнить? — спитала Алла.

— Тауер — це замок, — поправила Аліса, не підводячись із місця.

Вона сказала це по-англійському, і всі здивувалися, бо ніхто не чекав, що новенька стане відповідати.

— Встань, коли відповідаєш, — мовила Алла.

— Що? — Аліса не зрозуміла.

— А хіба у вас у школі не встають, коли відповідають урок? — спитала Алла.

— Ні, — відповіла Аліса, — у нас не встають.

У класі засміялися, та Алла вдала, що їй це не обходить, і сказала:

— І все-таки встань.

Аліса встала й почала розповідати по-англійському про замок Тауер, де раніше жили англійські королі, й про річку Темзу, що протікає біля цього замку.

— Ой, — прошепотіла Юлька своїй сусідці Каті Михайловій, — вона по-англійському говорить краще за Аллу!

— Дуже добре, — похвалила Алла, коли Аліса скінчила говорити. — Селезнєва може служити для вас прикладом. Ти, Алісо, вивчала англійську не в школі?

— Так, — сказала Аліса. — Мови я вивчала до школи.

— Ти знаєш інші мови?

— Я не вельми здібна, — мовила Аліса. — Я знаю тільки вісім мов.

— Які? — спитала Алла.

У класі стояла мертва тиша. Смысл розмови був зрозумілий усім, навіть найвідсталішим.

— Німецьку, фінську, чеську, французьку, гінді, китайську... японську і... ще одну.

— Ух ти! — вигукнув Фіма Корольов. — Скажи нам що-небудь по-японському.

Всі загули, почали просити Алісу... тільки одна Мила Руткевич була невдоволена, бо від цієї миті вона перестала бути першою ученицею в класі, а це неприємно.

— Сідай, Селезнєва, — сказала Алла, ніби нічого не сталося.

— Перевірте її, перевірте! — озвався Коля Садовський.

— Садовський, тебе ми сьогодні вже чули, — перебила його Алла. — Тепер дай виступити іншим.

Вона викликала Милу Руткевич, а до Аліси надійшли дві записки.

Перша була від Борі Мессерера.

У ній було написано: "Ви бували в Англії, мадам?"

Другу написала Лариса Троєпольська, яка до мов була нездібна, зате мала великі голубі очі. Вчителі й батьки втішали себе тим, що з такими красивими очима Лариса й без освіти якось не пропаде.

"Алісо, — було написано в записці. — Я дуже хотіла б із вами познайомитися й дружити. Ми могли б разом готувати різні предмети. Дайте відповідь мені на перерві. Лариса".

На перерві Боря Мессерер першим підійшов до Аліси й сказав:

— Про Лондон це я писав.

Боря Мессерер був маленький, кучерявий, напористий. Він хотів стати художником і на всіх малював карикатури, правда, не дуже схожі.

— Ну й що? — спитала Аліса.

Їй було ніколи.

— Ти бувала в Лондоні чи ні?

— Звичайно, бувала.

— Я так і думав, — сказав Боря. — Ось тобі мій малюнок.

На карикатурі була намальована Аліса з крильцями, над вежами. Зовсім не схоже.

— Це ти в Лондоні, — мовив Боря.

— Спасибі, — подякувала Аліса.

Підійшла Лариса, змахнула віями по півметра завдовжки й сказала:

— Ви не проти зі мною дружити?

Але Ларису відтіснив Фіма Корольов.

— Алісо, — почав він на правах давнього друга, — ти після школи що робиш? Ми в кіно зібралися...

— Мені не хочеться з тобою в кіно йти.

— Слухай, не ображайся, я ж пожартував.

Тут Аліса побачила Юльку.

— Ти куди запропастилася? — спитала вона.

— Я тобою невдоволена, — відповіла Юлька, відводячи її вбік.

— Чому?

— Ти себе виказуєш. Навіщо з мовами вилізла? Тепер уся школа говоритиме.

— Ні, Юлько, — заперечила Аліса, — я не згодна. Я вважаю, якщо можна не брехати, то краще не брехати. Я вже так забрехалась, на три роки вперед норму перевиконала.

— Як знаєш. Ну, що скажеш?

— Я тільки двох поки знаю. Сулиму й Садовського.

— І яка твоя думка?

— Я не думаю, що це Сулима, — відповіла Аліса. — Він надто скромний і взагалі навряд чи став би бігати за піратами.

— Я теж на нього не думаю, — мовила Юлька. — А от Садовський — це фрукт. Він що хочеш може утнути.

— Але він рудий. Покажи мені Наумова.

— Ага, ось він іде. Покликати?

— Поклич. Він усе одно мене вже бачив.

— Наумов! — гукнула Юля. — Підійди сюди.

Наумов був звичайнісінький хлопець, трохи кирпатий, середній на зріст, худий, але досить міцний. Аліса подивилася йому просто у вічі.

— Чого вам? — спитав він.

— Я хотіла тебе познайомити з моєю подругою. Ти раніше з нею не зустрічався?

Коля Наумов знизав плечима:

— Де я міг зустрічатися? Більше запитань нема?

— Запитань нема, — відповіла Юлька.

— Тоді в мене запитання, — сказав він. — Катя Михайлова казала, що сьогодні волейбол. Не забудьте, ясно?

Коли він одійшов, Юлька спитала:

— Ну, він? Як ти гадаєш?

— Може, й він, — відповіла Аліса. — Та бачиш, він не признається, що мене знає.

— На наступній перерві, — сказала Юля, — спитаєш в інших. Навіщо час гаяти. Так Аліса й зробила.

Між другим і третім уроками вона підійшла до Колі Сулими й спитала в нього:

— Колю, а ми раніше ще не зустрічалися? Мені твоє обличчя знайоме.

Коля заклав пальцем сторінку підручника шахових дебютів, подивився уважно на Алісу й відповів:

— Ти помиляєшся. Ми з тобою вперше зустрічалися позавчора. У мене добра зорова пам'ять.

А з Колею Садовським вийшла зовсім дивна розмова. Він сам підійшов до Юльки з Алісою відразу після третього уроку й сказав, неуважно дивлячись їй у перенісся:

— Знаєш, що я думаю?

— Що?

— Я думаю, що ти до нас приїхала з майбутнього, — мовив він. — У тебе є машина часу, перероблена з велосипеда.

Юлька охнула. І поквапилась відповісти:

— В Аліси нема велосипеда.

— Я маю на увазі триколісний, — сказав Садовський. — Ти ж мені давала покататися позавчора.

— Де? — спитала Юлька.

Вона була насторожі. Хоч Садовський і вигадник номер один, надто вже його вигадка була близька до правди.

— Як де? — Коля подивився на Юльку, ніби не пізнав, і пояснив: — На Курильських островах. Де ж ще? Ну гаразд, у мене справи. Мене можуть спитати на наступному уроці, а я не знаю, що за урок.

Садовський пішов, а Юлька вчепилась Алісі в рукав.

— Що робити? — прошепотіла вона.

— Нічого не робити. Наступного разу він скаже, що я прилетіла з Місяця, — відповіла Аліса. — Тепер уже я нічого не розумію.

Пролунав дзвоник, треба було йти на географію. Підійшла Катя й сказала Юльці:

— Грибкова, не забувай, ми сьогодні з сьомим "А" граємо.

— Мені сьогодні ще не можна, — відповіла Юлька. — Шов розійдеться.

— Ну, приходь повболівати. Не уявляю, що будемо робити!

— Ми все одно програємо, — сказала Юлька. — Особливо жіноча команда.

Розділ X

ЗАПАСНИЙ ГРАВЕЦЬ

Грали у фізкультурному залі, бо на вулиці ще було холодно.

Коли клас увалився в зал, там ще не закінчилася зустріч між шостим "А" і сьомим "Б". Фізкультурник Едуард наказав не галасувати. Він одразу звернув увагу на Алісу.

— А це хто? — спитав він. — Варяг?

— Чому варяг? — здивувалась Юлька. — Це моя двоюрідна сестра. Вона тепер у нас у класі вчиться.

— Беру свої слова назад. Зріст у тебе добрий. Як прізвище?

— Селезньова.

— Спортом займатися будеш?

— Буду, — відповіла Аліса.

— Ну, а чому віддаєш перевагу?

— Я пузиристка, — сказала Аліса й затнулася: прохопилася.

— Це що іще за жарти? — спитав Едуард суворо.

Він був чоловік довірливий і простодушний, його легко було ошукати, він це знав і до розиграшів, жартів та вигадок ставився підозріло. Тому його легше було розігравати. Взагалі-то він був борець, важковаговик, а як облишив спорт, розтовстів, полісів і зовсім не був схожий на спортсмена. Хоч усі знали, що він на диво сильний.

— Я обмовилася, — пояснила Аліса. — Пробачте. Я хотіла сказати парашутистка.

— Ясно, жарти любиш, — мовив Едуард і відразу втратив до Аліси інтерес.

Краще не заводитися.

Але Фіма Корольов, який уже роздягнувся, щоб грати, цю розмову підслухав.

— Ти не обманюєш про парашут? — спитав він.

— Не обманюю.

— А хіба таким маленьким дозволяють?

— У нас дозволяють.

— Що це все — у нас та й у нас? Де у вас, на Місяці?

— І на Місяці теж, — відповіла Аліса.

Підійшов Коля Наумов, він був каштаном у хлопчиків.

— Важко нам доведеться, — сказав він Юльці.

— Чому? — спитала Аліса.

— А поглянь он на того. — Він показав на хлопця з сьомого "А", два метри заввишки.

— Не людина, а сама тобі акселерація, — мовила Юлька.

Аліса подивилася Колі Наумову просто у вічі й спитала:

— Як ти гадаєш, у майбутньому всі будуть такі високі?

— Що ти знаєш про майбутнє? — здивувався Наумов. — Може, навпаки, люди знову почнуть зменшуватися.

— А ти сам хотів би подивитися?

— Мені й тут справ по зав'язку, — відповів Наумов.

Едуард дістав свисток, дуже маленький у порівнянні з його ручиськом, але свист був пронизливий.

— На розминку! Першими грають дівчатка.

— Шкода, що мені не можна, — пожалкувала Юлька.

— Це не остання гра.

Спочатку подавала Катя Михайлова. Подала вона добре, на тому боці взагалі м'яча не змогли взяти. Але другу подачу прийняли, і, коли м'яч прилетів назад, Лариса Троєпольська благополучно пропустила його між пальцями й здивовано подивилася на



свої руки, ніби не могла повірити в таку зраду.

Далі гра йшла зовсім не на користь шостого "Б". Грати вміли, по суті, тільки Катя та Олена Домбазова, а Лариса тільки заважала. Першу партію програли 5:15. Семикласники реготіли і вголос знущалися, учні з шостого "Б" огризались, але не дуже — все, здається, ясно. У перерві Катя влаштувала Ларисі скандал.

— Краще б тебе взагалі не було! Сама не граєш і іншим заважаєш. Я б останній м'яч узяла. Кажу тобі — відійди, а ти?

— Що я? Я відійшла, — мовила Лариса!

Очі її наповнилися голубими сльозами.

Навіть Едуарду стало її жаль, і він сказав:

— Тут майстрів нема, різниця між Ларисою і тобою, Михайлова, непринципова.

Але тут Лариса вирішила, що саме час смертельно образитися.

— Будь ласка, — озвалася вона, — я не буду заважати. Грайте для своєї втіхи.

— Дівчата, припиніть! — гримнув Коля Наумов. — Ви ж не можете уп'ятьох грати.

— Скоро ви там? — спитала капітанша команди сьомого "А".

А той, довготелесий, жертва акселерації, до якого вже приходив тренер із справжньої баскетбольної команди, додав:

— Зустріч закінчилася після першого раунду за очевидною перевагою.

— Ні, — сказала Лариса, — я навідріз відмовляюсь. У мене нога болить.

— Ти навідріз, — обурилася Катя Михайлова, — а клас нехай програє?

— Тоді або я, або ти.

Семикласники сміялися, мало на підлогу не падали від сміху.

— Зіграємо без неї, — мовила Катя. — Нічого страшного. Ми з нею потім поговоримо.

— Уп'ятьох не можна, — сказав Едуард. — Тоді я знімаю команду із змагань.

Юлька подивилася на Алісу й спитала тихо:

— Ти побачила? Може, вийдеш, га?

Аліса підвелася.

— Гаразд, — згодилась вона. — Тільки я не в формі.

— Зараз усе зробимо, — зраділа Катя Михайлова. — Едуарде Петровичу, в нас запасна. Тільки вона перевдягнеться, добре?

— Ми не будемо чекати! — крикнула семикласниця.

— Я одну хвилину, — сказала Аліса, й вони з Катею побігли в роздягальню.

Коли Аліса вийшла на майданчик, усі завважили, що вона дуже засмагла й струнка.

— Де встигла на пляжі полежати? — вигукнув Садовський. — На Венері була?

— Розбігайтеся, суперники! — заверещав семикласник — жертва акселерації. — Здавайтесь, поки не пізно! Чемпіон світу на майданчику!

— Я стану на подачу, — попередила Катя, котра ще не довіряла Алісі. — А ти стій чимближче до сітки. І старайся грати двома руками зразу.

— Добре, — кивнула Аліса.

— Почали! — сказав Едуард.

Подавали семикласниці. М'яч прийняла Катя, та він був сильний, і тому вона відбила його далеко, за майданчик. Один — нуль.

Другу подачу Катя прийняла правильно, і м'яч свічкою піднявся високо над майданчиком. Олена Домбазова хотіла перекинути його на той бік, та Аліса раптом крикнула їй:

— Пасуй мені!

Оленка обережно підставила руки, і м'яч знову злетів угору. Аліса підстрибнула так високо, ніби у неї в тапочках були гумові пружини, рука її піднялася, пальці ледь-ледь торкнулися м'яча, і він, як ядро з гармати, під гострим кутом урізався в майданчик семикласниць і рикошетом відлетів до дальньої стінки.

— Молодчина! — похвалила Катя. — Так тримати, Аліско!

Свої почали аплодувати, хоч думали, що це вийшло випадково.

Тепер подавала Оленка. Подавала вона так собі. М'яч полетів високо, прийняти його було легко, й семикласниці відбили подачу. Але цього разу Аліса не стала чекати, поки м'яч прийде до неї від кого-небудь, а підстрибнула біля сітки, дістала його, і він майже вертикально ударився в підлогу.

— Нечесно! — закричали семикласники. — Вона на наш бік залізла!

— Спокійно! — перекричав усіх Едуард. — Мені видніше. М'яч зараховано.

Коли Аліса забила таким чином іще п'ять м'ячів і стало ясно, що нічого з нею семикласниці вдіяти не зможуть, вони зажадали в судді тайм-аут і заявили:

— Вона взагалі не з їхнього класу. Ми її раніше не бачили.

— Хочете, класний журнал покажемо? — спитала Катя Михайлова.

— Вона наша! Наша! Наша! — кричали діти. — Се-лез-ньо-ва! Мо-лод-чи-на!

Довелося гру продовжувати, а коли шестикласниці виграли і цю партію, і третю, вирішальну, той, довготелесий, сказав своїм, але так, щоб усі чули:

— Вона переодягнений хлопець. Я вам точно кажу. Я її бачив, вона на Арбаті живе.

А Алісу оточили учні з шостого "Б" й хотіли підкидати, та Аліса попрохала:

— Не треба, я зовсім мокра, давно не грала.

— Ти в спортивній школі навчаєшся? — спитав Фіма. — Чи у вас усі так грають?

— Більшість, — відповіла Аліса.

— Я сушу голову, — мовив Фіма Корольов. — Що це за місто таке...

Аліса нічого не відповіла, а пішла з дівчатами в душ. Коли вони вернулися, хлопчики вже програвали.

— Едуарде Петровичу, — сказав Коля Наумов, коли рахунок був дванадцять — п'ять на користь семикласників. — Може один і той же гравець у двох командах грати?

Семикласники засвистіли, зареготали, виказуючи повну зневагу, а Едуард Петрович, відповів:

— Посоромся, мужчино!

— При чому тут мужчина? — обурився Фіма Корольов, який у майці й трусах здавався ще круглішим і помідористішим, ніж у костюмі. — У нас у класі повна рівноправність.

Але Едуард не дозволив Алісі знову виходити на майданчик, і хлопці програли. Загалом зустріч закінчилася внічию, та оскільки дівчата виграли 2:1, а хлопці програли 0:2, у фінал вийшли все одно семикласники.

Коли збиралися додому, чекали хлопців, Катя спитала:

— Чого ж ти раніше, Селезнєва, не призналася? Вийшла б із самого початку замість цієї свинки, все б інакше склалося.

— Це хто свинка? — спитала Лариса солодким голосом. — Може, ти уточниш?

— І не бажаю уточнювати, — мовила Катя. — Що я сказала, те й чула.

Катя людина пряма, і ліпше з нею не сперечатися. Лариса й не стала сперечатися, але подумала, що їй щось не подобається ця вискочка Аліса.

А Едуард Петрович спитав:

— А ти легкою атлетикою займалася?

— Не спеціально, — відповіла Аліса. — Просто в школі разом із учнями...

— Ясно, — сказав Едуард. — Завтра після уроків чекаю тебе на стадіоні. Наша школа виступає в районних змаганнях. Не підведеш?

— Не підведе, — відповіла за Алісу Катя.

Зі школи Аліса з Юлькою йшли не кваплячись, Юлька згадала волейбольні епізоди. Вона вже не сердилася на Алісу, що та занадто показує свої майбутні здібності: вважала, що Аліса слушно зробила, допомагаючи своєму класові виграти у цих гордих семикласників.

— Мені тепер хочеться, щоб ти свого Колю чимдовше не знайшла, — мовила Юлька. — Ти для нашого класу знахідка. Може, не будемо поспішати? Тим паче, вони не признаються.

— Не говори дурниць! Миж із тобою не в ляльки граємо.

— То що ж робитимемо, Шерлок Холмс?

Вони вже майже підійшли до будинку. Раптом Аліса схопила Юльку за руку й прошепотіла:

— Мерщій!

Вона втягла її в під'їзд і притислася до стіни.

— Що таке?

— Не витикайся!

По тротуару човгали важкі кроки. Крізь скло дверей вони побачили Веселуна У. Товстун квапився, оглядався, майже біг.

— Він нас бачив, — прошепотіла Аліса. — Але тепер загубив.

Кроки завмерли біля щд'їзду.

— Скоріш сюди! — сказала Юлька. — У цьому під'їзді є чорний хід, у двір.

Вони вискочили в двір, перетнули його, вибігли через ворота в інший провулок і, тільки коли повністю збили пірата зі сліду, зупинилися перевести дух.

— Ну, що ти на це скажеш? — запитала Аліса.

— Ти підозрюєш, що. вони вистежили нас біля школи?

— Сподіваюся, що ні. Але не сьогодні-завтра вистежать. Ти ж забуваєш, що ми

маємо справу з дорослими бандитами.

— Так, — зітхнула Юлька, — забуваю. Якось не доводилося раніше стикатися.

— Я б підійшла до цього триклятого Колі, — мовила Аліса, — й пояснила б йому: краще віддай мієлофон, бо якщо до тебе доберуться пірати... але він усе одно не повірить.

— Звичайно, не повірить, — озвалась Юлька. — А раптом повірить?

Розділ XI

ЦЕ БАНДИТ ІЗ МАЙБУТНЬОГО!

Боря Мессерер ушипився було за Колею та Фімою Корольовим, але Коля сказав, що вони йдуть до Фіми робити уроки. Борі була неприємна сама думка про те, щоб робити уроки з доброї волі. І його вміть не стало.

— Посидимо на бульварі, — запропонував Коля.

— Треба поговорити? — спитав Фіма.

— Треба.

Вони сіли на лавку. Коля огледівся, чи не підслуховують їх.

— Ти чого смикаєшся?

— Якби ти знав... — І Коля замовк.

Фіма не міг мовчати довго. До того ж у нього голова була заклопотана подіями останнього дня.

— Як тобі Аліса? Путній товариш, га? — спитав він.

— Отож, — відповів Коля.

— Що?

— Вона мене шукає, — сказав Коля.

— Що-о?

— Шукає.

— Навіщо тебе шукати, якщо ти весь на виду?

— Я опинився в такому становищі, що нікому не розкажеш.

— Та кажи вже, що ти накоїв?

— Я потрапив у жахливу історію.

— Просто зараз сльози потечуть, — мовив Фіма. — Дивитись на тебе сумно. До чого тут Аліса? Вона ж тільки позавчора в наших краях з'явилася.

— Ні, вона раніше з'явилася. Вона спершу в лікарні лежала разом із Грибковою і всіх там. зробила дурнями. Всі повірили, що вона звичайне дівча.

— А вона незвичайна?

— Ти сьогодні хіба в школі не був? Не чув, як вона про Лондон шкварила, ти не звернув уваги, що вона японську мову знає?

— Ну, про японську вона прибрехала.

— Я їй вірю.

— Отже, вона мовний геній, — сказав Фіма. — Але це ще ні про що не говорить.

— А на волейболі ти був? Ти бачив коли-небудь, щор дівчатка так у волейбол грали?

— У справжніх командах далеко краще грають.

— То в справжніх командах, а вона в шкільній. Вона спеціально приїхала, щоб мене знайти.

— То чому ж досі не знайшла?

— Бо вона не знає, що я — це я. Вона мене зблизька не бачила.

— А навіщо ти їй знадобився?

— Бо вона не наша!

— Як не наша? Вона по-російському розмовляє, як ми з тобою.

— Ну й що? Я не це мав на увазі...

— Стривай! — Фіма навіть скочив на лавку. — Вона з іншої планети? Як же я з самого початку не здогадався! Звісно ж, вона розвідник з іншої планети. Вони зумисне його в дівчинку перевдягай і влаштували у звичайну школу. Вона вивідає всі наші таємниці, й почнеться вторгнення на Землю.

— Зачекай ти зі своїми фантазіями! Ніяка вона не прихідець, а звичайна собі.

— Тоді чого ж ти город городиш?

— А тому, що вона з майбутнього.

— Звідкіля?

— З майбутнього. Вона живе через сто років!

— Слово честі?

— Навіщо я буду тобі брехати? Я її там своїми очима бачив.

— Де?

— У майбутньому, де ж іще.

— Я від тебе збожеволію! — сказав Фіма Корольов. Він аж спітнів од хвилювання, хоч було зовсім не жарко. — А як ти опинився в майбутньому?

— Є деякі речі, яких я розповісти не можу. Але це не означає, що не довіряю. Просто я стільки всього накоїв, що небезпечно тебе вплутувати.

— Мені не страшно, — заспокоїв Фіма. — Яюсь дам раду. Ти про себе турбуйся.

— І турбуюсь. Але ти будеш слухати?

— Авжеж. Слухаю.

— Отже, я потрапив у майбутнє... Стій!

— Що таке?

Боком, боком Коля швидко сповз із лавки й сховався за неї. Фіма перегнувся назад через спинку й запитав:

— Ти зовсім з глузду з'їхав?

— Не дивись на мене! Сиди, ніби ти один. Я загинув!

Тон був такий, що Фіма зрозумів — не до жартів. Він дістав із портфеля книжку, розгорнув її, спитав, не повертаючи голови й намагаючись не ворухити губами:

— Хто?

У відповідь із-за лавки почувся шепіт:

— Бачиш товстий іде по алеї?

Алеєю поволі йшов товстун розміром у три чоловіки, в темних окулярах і довгому плащі майже аж до землі. Незважаючи на опастість, він ішов швидко і весь час

крутив головою, наче когось видивлявся. Порівнявшись із Фімою, товстун уважно оглянув його, але Колі не помітив.

Та коли товстун уже пройшов мимо, мало все не загинуло. Коля раптом оглушливо чхнув, так що Фіма від несподіванки підстрибнув.

Товстун зупинився й огледівся.

Фіма заходився витирати ніс долонею, вдаючи, що це він чхав.

— Даруйте, — перепросив він товстуна.

Товстун зітхнув і пішов далі.

Нарешті Коля осмілився вилізти з-під лавки.

— Ми ледь не попалися, — сказав він.

— Це мені подякуй. Ти чхав, а я за тебе нежить удавав. Хто цей чоловік?

— Ходімо мерщій, Тут другий може бути. А я його не пам'ятаю, він маленький, непомітний.

Вони перескочили через огорожу бульвару і вбігли в ворота якогось будинку.

— Скажи, хто вони? Чи це теж таємниця?

— Ні, не таємниця. Але я загинув. Я гадав, що тільки Аліса на мене полює, а виявилось, й вони теж.

— Хто ж вони?

— Як хто? Бандити з майбутнього. Може, взагалі з іншої планети.

— Слушно, — мовив Фіма. — Я в його ході відчув щось неземне.

— Нічого ти не відчуа Якби я не сказав, ні за що б не здогадався.

— Куди далі побіжимо? — спитав Фіма. — Багато їх ще за тобою ганяється?

— Не знаю. Може, ще хтось. Але тих я не бачив.

— І що ж їм у тобі не подобається? Фізіономія?

— Мовчи!

— Я знаю, — буркнув Фіма. — Ти вкрав секрет вічної молодості з майбутнього. От вони й хочуть...

Коля обережно виглянув із підвороття.

— Ніби чисто.

— А далі що?

— Ходімо до мене. Я тобі дещо покажу. А то ж ти не повіриш.

— Чому не повірю? — спитав Фіма. — Неодмінно повірю. І що ти вчора вві сні на Марс літав, повірю, і що твоя бабуся живе на Гаванських островах, повірю.

Коля з ним сперечатися не став. Вони пройшли прохідним двором на Сивців Вražок, причому Коля весь час озирався.

Фіма дивився на нього з іронією. А що йому лишалося, окрім іронії? З одного боку, цікаво повірити, з другого — спробуй повір, коли тобі кажуть, що побували в майбутньому, гасали на машині часу, а тепер рятуються від людей звідти. Та ще дівчинка з їхнього класу теж переодягнена людина з майбутнього.

Вони піднялися на другий поверх. Коля відімкнув двері.

— Нікого нема. Мої старі на роботі Ходімо за мною.

— Ти подивися спершу в холодильник, — зупинив його Фіма, — що там є. Я страшенно голодний. Адже я додому збирався, а там уже обід готовий.

— Ні, ти не романтик, — сказав Коля, але пішов на кухню.

На столі лежала записка від Колиної мами з усіма вказівками — що розігрівати, а що варити.

— Коли я голодний, я зовсім не романтик, — озвався Фіма Корольов. — І взагалі голодних романтиків, мені здається, не буває.

— Ти нічого не тямиш у житті, — заперечив Коля. — Романтики, як правило, голодні А тобі хоч вола згодуй... Холодний суп їстимеш?

— Краще почнемо з котлет. А ти розповідай.

Розділ XII

## РОЗПОВІДЬ ТА РЕЧОВІ ДОКАЗИ

Поки Коля розповідав про свою подорож у майбутнє, Фіма непомітно з'їв усі котлети — і ті, що були залишені для Колі, і ті, які мати підсмажила для себе з батьком. Та Коля не помітив спустошення, вчиненого Фімою, бо так був захоплений своїми спогадами, що Фіма міг би з'їсти й холодильник заодно з продуктами.

Людині завжди кортить поділитися таємницею. І чим таємниця дивовижніша й заповітніша, тим дужче хочеться її розповісти. Людина чудово розуміє, що треба мовчати, — її порятунок у мовчанні, а сама носить у собі таємницю, як бомбу сповільненої дії, поки не вибухне. Якби Аліса не прийшла до школи, Коля, може, й утримався б. Але спочатку Аліса, потім товстун-бандит — надто багато для однієї людини. Тут уже без повіреного не проживеш.

Фіма слухав як заворожений. Він і котлети злопав від хвилювання. Їв і не помічав, що робить. Іноді тільки казав: "Ну!", або: "Чого ж ти!", або: "Дурень!"

— От тоді я вискочив із його квартири, — закінчив Коля свою розповідь. — Примчав додому, все сховав і думав — обійшлося. Ти мені віриш?

— Вірю, — мовив Фіма, відкушуючи одразу половину батона. Його рожеві щоки блищали, як лаковані. — Ти б такого не вигадав. Навіть я не зміг би вигадати.

— Якщо ти цю таємницю викажеш...

— А я і не збирався. До того ж таких легковірних, як я, ти не знайдеш.

— І що ти скажеш?

— Що я скажу? Чому ти відразу або наступного дня цього апарата не повернув назад? Зайшов би в машину, вийшов там, поклав на столик, лишив би записку: "Пробачте за турботу". Тільки тебе й бачили.

— Не міг, — відповів Коля. — Ключ мати взяла. Вона, виявляється, в лікарню дзвонила, питала, як там сусід, а він їй переказав, щоб вона ключа, окрім його друга, нікому, навіть мені, не давала. Мабуть, він згадав, що машина часу відкрита. От мати кудись і сховала ключ. Напевно, на роботу з собою носить.

— Так ти б уночі подивився.

— Дивився. Не вийшло.

Вони помовчали. І раптом Фіма спитав:

— Де цей апарат?

— Я тобі не тільки апарат можу показати. У мене й інші докази є.

— Чого ж ти мовчиш? Показуй.

Коля витяг із шухляди столу цигаркову коробку. В ній лежали трофеї, привезені з майбутнього.

— Спочатку оце. — Він дістав золоту зірочку. — Знаєш, що це таке?

— Зірочка.

— Особистий подарунок космонавта далекого плавання капітана Полоскова. Кожна зірочка на грудях означає число зоряних експедицій. Ясно?

— Ясно.

— Тепер оце. Висохло тільки, але все одно вгадати можна.

— Бананове лушпиння.

— Ти геній, Фімо. Точно, це бананове лушпиння. Але не сьогоднішнє. Зі станції юних біологів на Гоголівському бульварі.

— А що, просто неба ростуть?

— Ростимуть. І мавпи стрибатимуть.

— А банан ти з'їв?

— Банан наступного дня довелося з'їсти, щоб не згнив.

— До речі, якби я побував у майбутньому, хоч бананом би свого друга пригостив.

— Я боявся таємницю виказати, а не від скнарості.

— Завжди так, — сказав Фіма. — Коли друг не потрібен, про нього забувають. А коли треба рятуватися — де ти, друже? Спіши на допомогу!

— Годі тобі. Далі показувати?

— Показуй.

— Тримай. Пізнаєш?

— Бублик. Сухісінький.

— Це рослинний бублик, скороспілий, Аркаша вивів.

— Відкусити можна?

— Постривай. Ти вже батон з'їв. А це, як ти гадаєш, що таке?

— Камінь.

— Просто камінь?

— Звідкіля я знаю? Я скажу, що просто камінь, а ти скажеш, що це марсіанський алмаз.

— Ти майже вгадав. Велика співачка Милена Митіна, до речі, моя землячка, з Конотопа, привезла його з гастрольної поїздки по Галактиці й мені подарувала.

— Стривай, Колю, ти хіба з Конотопа?

— Ні, це вона з Конотопа.

— А чому тоді вона твоя землячка?

— Бо там, у майбутньому, я був із Конотопа.

— І тобі вірили?

— Не завжди.



— Ну гаразд. Що іще привіз?

— А недосить? Ось листок, сухий, із швидкоростучого бубличного дерева...

— Я тобі, звичайно, вірю, але що ти мені показав? Золоту зірочку з військового погона, лущиння банана, бублик, сухий листок і камінь. Якщо хтось матиме сумнів, він тобі враз доведе, що ти в майбутньому не був, а все вигадав.

— Але ж... — Коля подивився на свої скарги чужими очима, і його справді взяв сумнів. — Але ж ти віриш...

— Вірю, — твердо сказав Фіма. — Якщо ти ще що-небудь покажеш.

— Тоді присягни страшною клятвою, що нікому не скажеш.

— Теж мені романтик! Так тільки в дитячих книжках розмовляють.

— Добре, дай слово.

— Я вже давав.

Коля зітхнув і поліз під письмовий стіл, де стояв ящик з інструментами, залишками перевикористаного дитячого конструктора, проводами, зламаними вимикачами та іншими цінними речами. Внизу лежала коробка з-під черевиків. У ній під шаром дрібних деталей — чорна сумка з ремінцем через плече.

— Ну ось, дивися, тільки не зламай. Фіма подивився, зважив на долонях.

— А як працює? — спитав він.

— Просто.

Коля почепив сумку через плече, трохи відкрив кришку, дістав звідти тонкий провідок із навушничком на кінці, вставив його у вухо й сказав:

— Можна починати роботу.

— А звідкіля ти знаєш, як він діє?

— У них машини досить прості, мінімум деталей. Я бачив, як Аліса працювала, а вдома трохи випробував.

— Ну, й про що я зараз думаю? — спитав Фіма, намагаючись ні про що не думати.

— А для чого на тебе настроювати? — мовив Коля. — Ти думаєш, як би самому спробувати.

— А точніше?

— А точніше зараз дізнаємося.

Коля відкрив кришку сумки, всередині — коліщатко. Він став поволі повертати його, настроювати.

— Ага... Ти їсти хочеш? Ти ж усі котлети ум'яв.

— Бреше твій апарат! — розсердився Фіма. — Я про їжу й не думав.

— Отже, твої мізки за тебе думали.

— І вони не думали...

— Дивно...

— Дуже навіть дивно.

— Стій! Де кіт?

Коля обернувся. Фіма теж. Кіт сидів у кутку кімнати, облизувався і витріщав похмурі жовті очища.

— Пробач, Фімо, — сказав Коля. — Накладка з моєї вини. Зупинився на хвилі кота, а в нього одна думка — пожерти б, і ніяких інших бажань, хоча зранку повну тарілку тріски ум'яв.

— Дай краще мені спробувати, — попрохав Фіма. — Якщо вже машина така проста.

— Постривай.

Коля знову покрутив коліщатко.

— Ось, — мовив він. — Можу повторювати твої думки слово за словом. Чути ліпше, ніж по телефону. І не лічи подумки, мене не зіб'єш. "Тридцять сім, тридцять вісім... тридцять дев'ять... Невже він справді може думки читати?" Це я за тобою повторюю. "От би на уроках використати... Руткевич пише контрольну, а ти списуєш, не дивлячись".

— Колю, стій! — закричав Фіма. — Все, я вірю, ти вгадав! Дай тепер мені!

Коля обережно перечепив сумку зі свого плеча на Фіміне. Передав йому навушник і відійшов до вікна, ніби його це не стосувалося.

— Крути коліщатко. Якщо почуєш про їжу — це кіт Маркіз. Крути далі, настройка тонка, діапазон дії метрів із двадцять, не більше. Напевно, кожен мозок має свою хвилю...

Фімка покрутив коліщатко, поклав сумку на стіл і сказав:

— А я все-таки думав, що ти брехав. А ти ні слова...

— Важко повірити.

Фіма сів на канапу, схрестив руки на животі й промовив:

— Либонь, я надто багато котлет у тебе з'їв. Зовсім обідати не хочеться, а бабуся в мене: "Чому в нас поганий апетит? Що болить у нашого хлопчика?" Вона мене геть розпестила.

— Та ти про діло говори! — обурився Коля. — Як можна думати про котлети?

— А що говорити? Кепська твоя справа. Ти правду казав.

— Чому кепська?

— Спіймай мої думки, послухай і зрозумієш. Навіщо слова тратити?

— Ти ще російську, сподіваюсь, не забув?

— Що тобі сказати? Накоїв ти — дай боже.

— Знаю.

— І розплутувати доведеться тобі.

— Але ти ж мені друг!

— Друг. Інакше б не переживав. Тобі пощади не буде.

— Певен?

— Цілком певен. Ти порушив першу заповідь мандрівників у часі: порушив його таємницю.

— Але я навіть не знав, що в майбутньому опинюся.

— Сусідові твоєму теж не минути лиха.

— Послухай, вони не такі вже жорстокі. Там навіть наші з тобою сучасники збереглися.

— Хлопчисько ти! До чого тут сучасники? Я гадаю, що тебе таємно переправлять туди й ліквідують. Щоб урівноважити.

— Що урівноважити?

— Твою шкоду. Я одне таке оповідання читав, американське. Там людина в минулому опинилася, метелика роздушила — і не того президента в Америці обрали. Все пов'язано.

— Я цього й побоювався, — сказав Коля.

— А я ще читав оповідання, як один чоловік усе винаходив фантастичні проекти, по нього прийшли із контррозвідки майбутнього й ліквідували.

— Я нічого не винаходив.

— Ти викрав.

— Може, мені зізнатися? Я вже думав підійти до Аліси й сказати: винуватий, хотів як краще. Я ж не крав, а відняв у бандитів.

— Хто тобі повірить? Факт очевидний: ти забрав апарат. І, на жаль, нема тобі пощади.

— Але що робити, Фімко? Може, старим моїм сказати?

— Ні, ти зовсім з глузду з'їхав! Вони тебе з повним правом відразу ж потягнуть до психіатра. Наш хлопчик перевчився, і в нього глузд за розум завернув.

— Так, твоя правда.

— Єдиний вихід — мовчати. Навіть якщо тебе притиснуть до стіни — все одно мовчати. А апарат краще б у Москву-ріку вкинути.

— Ні, цього я не зроблю. Хочеш, тобі дам на схов?

— Щоб мене замість тебе ліквідували?

Хвилин п'ять вони мовчали.

— Еврика! — вигукнув Фіма. — Є рада.

— Яка?

— Коли твій сусід вертається?

— Мабуть, через тиждень або днів через десять. Мама його провідувала.

— От і чудово. Як тільки він повернеться — ти до нього в гості. А апарат із собою береш.

— І що? Я боюсь признатися.

— І не признавайся. Ти скажи, що тобі треба фрегат обміряти. Поки будеш міряти, обережненько поклади апарат йому під стіл. І йди. Ясно?

— Він знайде і подумає на мене.

— А де в нього докази? Може, хтось із його агентів забув.

— А якщо...

— Ніяких "якщо"! Найголовніше — не забудь зітерти з нього відбитки пальців. Не забудеш?

— Ні.

— Згода?

— Добре б... Але ти нікому не скажеш?

— Щоб стати твоїм співучасником у злочині століття? Ніколи! Мені ще жити хочеться... І взагалі, я йду додому. Ти не дрейф, обійдеться.

— Зачекай! Хочеш, ми його у двір візьмемо, послухаємо, що люди думають...

— Щось не хочеться, мене обідати ждуть. А в дворі твої товстуни й злодії можуть підстерігати. — Фіма натяг куртку. — Ти до дверей не підходь, нехай нас укупі не бачать...

Та коли двері були вже відчинені, він раптом вернувся з вулиці й спитав пошепки:

— А по чому Аліса наш клас знайшла? Вона ж тебе зблизька не бачила.

— Я на лавці підписався, пам'ятаєш?

— Ідіот!

— Ідіот, але я ж тоді не думав, що так вийде...

— У майбутньому завжди треба думати. Ти прізвисьце написав?

— Тільки ім'я. І клас.

— Твоє щастя, що в класі три Колі, — здогадався Фіма. — Будемо вести слідство по хибному шляху. Завтра викладу тобі подробиці.

І Фіма зник.

Розділ XIII

## НАПОЛЕОН НА ЗАМОВЛЕННЯ

Пірати не обов'язково бігають по океанах і космосу з кинджалами, пістолетами, лазерльотами. Вони зустрічаються де завгодно. Буває, немовля тільки додибало до ясел, а вже пірат: поспішає відібрати в іншого малюка іграшку. Буває, пірат у житті ніяких законів не порушив, нікого не пограбував і не вбив, а насправді — там думку вкрав, там слово зарізав, там почуття задушив, і шкоди від цього більше, ніж від цілого брига з піратським прапором.

Правда, зараз це справи не стосується, бо Веселун У і Крис були найтиповішими представниками піратського племені, об'єднували в собі піратів звичайних і піратів прихованих. Якщо вдавалося, ставали грабіжниками, вбивцями і злодіями. Якщо їх притиснеш, перебивалися плітками, інтригами, обманом та наклепом.

Розповідають, що якимось їх спіймали на туманній планеті Ретиспера й вирішили показати тамтешньому головному лікареві-психіатру. Можна їх вилікувати? Той їх обстежував три місяці, ночей не спав, сам схуд на вісім кілограмів і нарешті поставив діагноз: "Повна атрофія совісті". Що означає: нема в них нічого схожого на совість, незрозуміло їм навіть, що таке сором, каяття, і навіть жаль. Вони й один одного ніколи не жаліли.

Головного психіатра з планети Ретиспера спитали:

— А що тепер із ними робити? Як лікувати? Адже немає невиліковних хвороб.

І лікар відповів:

— На нашій планеті уже впоралися з усіма хворобами. Але з цим дуже рідкісним захворюванням упоратися неможливо. Випадок безнадійний. Будемо думати, шукати шляхи, ліки...

Та, поки йшли ці переговори, пірати оглушили охорону, мало не вбили лікаря-

психіатра і втекли. Отож питання, як лікувати людей із повною втратою совісті, залишилося відкритим.

І ось такі люди випадково опинилися в Москві.

Може, навіть на краще, що вони були по зав'язку заклопотані пошуками мієлофона і не мали часу на інші каверзи та капості. Хоч і побіжно вони встигли їх накоїти достатньо.

Можна б розповісти детально про те, як пірати, побачивши Алісу, слідом за нею проникли в наш час, як вони її загубили на вулиці, знову знайшли уже в лікарні, як вони намагалися проникнути в лікарню, щоб примусити Алісу виказати Колю.

Можна розповісти про те, як вони стежили за лікарнею, примушували тонкого й майже невидимого вадапаського вужа підслухувати розмови лікарів та сестер, як вони готували викрадення Аліси з допомогою лже-Аліка, на якого обернувся Крис. Можна розказати й про те, як вони знову втратили Алісу й знову її шукали, дедалі звужуючи і звужуючи коло.

Можна розповісти й про інше — як вони цей тиждень жили в Москві, як розшукали забитий будинок, із якого виїхали всі мешканці, бо будинок мали скоро знести, як улаштували в ньому лігвище. Можна розповісти, як вони добули собі одяг, загіпнотизувавши касирку в універмазі, і як крали продукти, — та чи варто гаяти час на цих негідників?

Для подальшої розповіді треба тільки сказати, як пірати влаштувалися на роботу.

Якось вони сиділи у сквері, натовмившись від ходіння. Веселун У сказав:

— Грошей мало.

— Я тобі скільки завгодно зроблю, — пообіцяв Крис. — Будуть як справжні.

— Твої гроші небезпечні: на п'ять кроків одійдеш — вони розтануть.

— Кого-небудь пограбуємо.

— Ні, — заперечив Веселун У, — це ж небезпечно. Я дуже примітний. Мене швидко піймають. От ти обернешся на кого хочеш і втечеш, а я попадусь.

— Не турбуйся, і тебе врятую, — мовив Крис.

— Так я тобі й повірив! — сказав Веселун У. — Якщо доведеться непереливки, ти мене відразу продаси.

— Як і ти мене, — відповів Крис. — Поглянь, що це?

До скверу під'їхав великий фургон із написом "Кінознімальна". Фургон загальмував, із нього вискочили молоді люди, котрі витягли прожектори й потягли кабелі. Під'їхали інші машини.

Прожектори, незважаючи на яскравий сонячний день, ушніпилися променями у вікна старовинного особняка, що виходив у сквер. Приїхав автобус, повен драгунів та гусарів у ківерах.

Спритний чоловік у величезних окулярах закричав у мегафон:

— Де Наполеон? Де Наполеон, я питаю!

— У буфеті лишився, — сказала горда красуня в сукні до землі. — Напевно, на автобус запізнився.

— Ну що ти будеш робити! — вигукнув чоловік у окулярах. — Як ви накажете мені знімати без Наполеона?

— Їде, їде! — заволали довколишні.

Під'їхало таксі. З нього вийшов Наполеон. Правда, пірати, від неосвіченості й тому, що народилися на іншій планеті, гадали, що наполеон — це посада.

— Іване Семеновичу! — вигукнув чоловік у великих окулярах. — Ти мене без ножа ріжеш.

Крис насторожився. Він був колекціонером. Колекціонував тортури.

— Ніколи, — відповів Наполеон, зірвав трикутний капелюх і сів на барабан. — У мене мігрень.

— Не може бути! Ти ж уже приїхав! — Чоловік в окулярах був обурений, розгублений, але не втрачав надії.

— А я не приїхав, — сказав Наполеон. — Я тільки попередив тебе й поїхав у поліклініку.

Із цими словами Наполеон сів у таксі. Його суворий профіль у віконці таксі був невблаганний.

— Все, — сказав чоловік в окулярах, дивлячись услід машині. — День пропав! — Він здійняв руки до неба й промовив: — Півцарства за Наполеона!

— Не турбуйтеся, Ниткін, — заспокоїла дама в довгій сукні. — Не переживайте. Він не вартий вашого мізинця.

І тоді з кущів вийшов Наполеон, який нічим не відрізнявся од того, що поїхав.

— Скільки коштують ваші півцарства? — спитав він у Ниткіна голосом Івана Семеновича.

— Що таке? Що таке? — здивувався Ниткін. — Як можна? Ти ж щойно поїхав! Це що, жарт, чи що? Якщо жарт, то кепського тону.

— Я другий Наполеон, — сказав Крис. — Несіть півцарства.

Він сів на барабан, бо думав, що це заняття всіх наполеонів, а довкола зібралася кіногрупа, й ніхто нічого не міг збагнути.

Цієї миті з кущів вплив Веселун У.

— Можу засвідчити, — озвався він. — Мій помічник може скопіювати кого завгодно. В нього талант.

— Не вірю! — закричав Ниткін. — Не вірю! Доведи, що ти не Іван Семенович, котрий поїхав, кинувши нас напризволяще.

— Одну хвилинку, — попрохав Крис.

Він провів перед обличчям долонею й перетворився в самого режисера Ниткіна.

— Переконливо, — похвалив режисер. — Яке перевтілення! Де ж я бачив це неприємне обличчя?

— Це ви, Ниткін, — підказала дама в довгій сукні янгольським голосом.

Решта захихикала. Режисер суворо мовив:

— Усі по місцях, починаємо зйомку!

— Ні, — заперечив Веселун У, — спочатку про гроші. Як платити будете?

— За ставкою, — відповів режисер. — Як за масовку.  
— А це багато? — спитав Крис.  
— Ну, як вам сказати...  
— Тоді платіть мені стільки, скільки одержував ваш колишній Наполеон.  
— Але це неможливо... Він заслужений артист...  
— Ах, неможливо? — перепитав Крис.  
— Стривайте! Платимо. Я вам свою платню віддаватиму. Мистецтво важливіше.  
— І мені, — зажадав Веселун У.  
— А вам за що? — здивувався режисер.  
— Мій помічник один не працює.  
— Це правда? — спитав режисер.  
— Він жартує, — відповів Крис. — Я без нього чудово працюю. А він знайде собі іншу роботу. У вас буде для нього інша робота?  
— Що ж... — Режисер подивився на Веселуна: — Як у вас із силою?  
— Я сильний, — скромно сказав Веселун У. — Однією лівою вкладаю трьох склісів. Режисер не знав, звичайно, хто такі скліси, але кивнув. Режисер повинен усе знати.  
— Будете ставити декорації.  
— І одержувати, як Наполеон, — мовив Веселун.  
— Ні в якому разі! — обурився Крис. — Він недостойний.  
— Он як! — спалахнув Веселун. — Тоді я йду. І якщо сам знайду, не сподівайся, що поділюся.  
— Товариші артисти, — спробував примирити Ниткін, — ми все владнаємо. Не турбуйтеся!

Відтоді пірати працювали в кіногрупі. Крис замінював по черзі всіх акторів, які занедужали, а іноді йому просто показували фотокартку, і він удавав, кого треба. Режисер Ниткін віддавав йому всю платню, а сам позичав гроші в асистентів. Але пірати снідали й вечеряли в ресторані, пили коньяк, їздили на таксі, їм вічно не вистачало грошей, і вони крали із знімального майданчика цінні прилади. Двічі їх ловили на цьому ділі, але прощали, бо Крис був великим дублером — він міг удавати Наполеона, генералів, солдатів, світських красунь, старих ченців, дітей, коней і навіть вірного Гастона, улюбленого пса маршала Мюрата.

Крисові лестило, що всі з ним носяться як із писаною торбою, кличуть на ім'я по батькові — Крис Крокрисович — і запрошують у наступну картину Ниткіна "Коцій Безсмертний". Він навіть подумував, чи не лишитися йому в кіно. Але Веселун, який займався фізичною працею і був роботою невдоволений, не давав Крисові всерйоз захоплюватися мистецтвом і після зйомок тягнув на пошуки Аліси й Колі.

З кожним днем пірати звужували кола докруг своїх жертв. Зі своїм досвідом полювання на людей вони мали от-от їх знайти.

Розділ XIV

ДИВНА ДІВЧИНКА

Увечері Юлька навіщось підійшла до вікна й вигукнула:

— Оце-то так!

— Що там таке? — спитала Аліса.

— Ти не повіриш! Поглянь.

Та Аліса не зразу підійшла до вікна. Вона спитала ще раз:

— Все-таки скажи, Юлько, що ти там бачиш.

— Та не бійся, це не пірати, — засміялась Юлька. — Там унизу стоїть Наполеон Бонапарт у трикутному капелюсі. Під самісіньким ліхтарем. Мене побачив і махає рукою. От сміхота!

Аліса так і не підійшла до вікна. Вона поставила на стіл останню чашку і спитала:

— А у вас що, Наполеони часто гуляють вулицями?

— Навіщо ж піратам так дивно вдягатися? — відповіла Юлька.

— А я читала, що колись давно мисливці в Африці одягались як дурники, допитливі страуси до них бігли звідусіль подивитися на чудо. Отут страусів і пристрелювали з лука.

Юлька відійшла од вікна.

— Справді-бо, навіщо людині одягатися Наполеоном і стояти в мене під вікном?

— Я тобі скажу навіщо. Що б я робила на місці піратів? Стала б перевіряти мої зв'язки. Згадала б, що я лежала в палаті з однією дівчинкою, котра дуже відважно поводитися, коли напали пірати. Можливо, Аліса все цій дівчинці розказала. А якщо Аліса розказала, може, вона потім до цієї дівчинки втекла. Як ти гадаєш, логічно?

— Знаєш що? Я зателефоную Аліку Борисовичу.

— Навіщо? Твоя мама з ним уже сьогодні розмовляла по телефону.

— А я питаю, чи не шукав хто-небудь моєї адреси.

— Це нічого не змінить, — мовила Аліса. — Якщо вони тебе вистежили, то скоро чекай гостей. І нащо я тільки тебе вплутала у цю історію!

— Кого вплутала і в яку історію? — спитала Наталя, заходячи до кімнати. — Ви щось, дівчатка, секретничаєте, а мене в свою компанію брати не хоче.

— Ні, що ти, мамо! — відповіла Юлька. — У нас нема таких секретів.

— Якщо нема, неси чай, — сказала Наталя, — і клич бабусю.

Коли вже пили чай, Наталя раптом згадала:

— Я сьогодні з вашим Аліком Борисовичем розмовляла. Він сказав, що якийсь хлопчик приходив у лікарню, питав Юльчину адресу. Коли ж ти встигла залицяльником обзавестися?

— Нема в мене ніяких залицяльників! — обурилася Юлька.

Аліса під столом наступила їй на ногу.

— Ой! — відразу збагнула Юлька. — А який він був на вигляд?

— Я не поцікавилася.

У двері подзвонили.

Юлька хотіла підхопитися, та Аліса стримала її.

— Ну, що ж ви? — спитала Наталя. — Відчиняйте, дівчатка.

— Мамо, — попрохала Юлька, — відчини, будь ласка, і, якщо це Наполеон, скажи,



що мене нема дома.

— Хто? — спитала бабуся. — Наполеон? Тоді я сама відчиню двері: все життя мріяла зустрітися з Наполеоном.

— Мамо, — повторила Юлька, — ти сама відчини.

— Наталю, — сказала Аліса, — нас нема вдома.

— Ми взагалі тут не живемо, — додала Юлька. — Розумієш?

Дзвінок дзвонив безперестанку.

— Гаразд, — відповіла Наталя, — спробую розібратися.

— Дівчатка, чого ви заметушилися?.. — почала Марія Михайлівна.

— Тихіше!

Чути було, як Наталя відчиняє двері. Потім її голос:

— Вам кого?

І раптом усі почули тоненький дівчачий голосок:

— Я до Алісочки.

— До якої?

"Молодчина Наталя!" — подумала Аліса.

— Я зі школи, — почувся голос дівчинки. — Мені вчителька наказала до Юлі з Алісою піти.

— Навіщо? — спитала Наталя.

— Вони повинні допомогти готуватися до екзамену. Вони обіцяли.

Голос у дівчинки був такий тоненький, ніби вона от-от заплаче.

— А до якого екзамену? — спитала Наталя.

— До якого, до якого? — Голос дівчинки змінився, і в ньому прозвучала злість. — До найголовнішого екзамену.

— А ти в якому класі, дівчинко? — спитала Наталя.

— Не скажу.

— Боюся, що такі маленькі дівчатка не складають екзаменів, а граються в ляльки. Тебе неправильно сюди послали.

— Аліса тут живе? Ви мені не відповіли, жінко.

— Це він, — прошепотіла Юлька. Аліса кивнула.

— Дивна дівчинка, — мовила бабуся, — піду погляну.

— До побачення, — попрощалася Наталя.

— Ми ще побачимось, — огризнулася дівчинка. — Тільки ти мене не впізнаєш.

Грюкнули двері.

Бабуся з Наталею повернулися до кімнати.

— Дивна дівчинка, — сказала Наталя. — Хто й навіщо міг її до нас послати?

Юлька мовчала. Аліса знову сіла до столу й підсунула до себе чашку.

— Може, хтось із вас хоче зі мною відверто поговорити? — спитала Наталя.

Дівчатка мовчали.

— Ну гаразд, — мовила Наталя. — Але не думайте собі, що в мене погана пам'ять.

— Ми тобі неодмінно все розкажемо, мамо. Слово честі! — пообіцяла Юлька.

— Тільки не запізниться, — відповіла Наталя.

Пізно ввечері, коли дівчатка вже лягли спати, Юлька залізла до Аліси на канапу й зашепотіла:

— Може, їй усе розповісти? Вона збагне, вона своя.

— Ти не розумієш, — заперечила Аліса. — Наталя добра людина, але вона передусім мати. Вона повинна нас із тобою захищати. Ти уявляєш, що вона думатиме? Вона ж збожеволіє від неспокою.

— І бабуся теж, — сумно сказала Юлька.

— Тепер ми мусимо бути вдвічі обережніші, — мовила Аліса. — Завтра чи післязавтра вони доберуться до школи.

— А ми ще нічого не знаємо.

## Розділ XV

### СПИТАЙ У САДОВСЬКОГО

Наступного дня Аліса знову себе виказала на математиці.

Це сталося так.

Коля Садовський бився біля дошки, списавши половину вільного простору, і ніяк не міг виплутатися з рівняння. Щоправда, воно було не просте, а погода за вікном стояла сонячна, й у всіх, окрім Мили Руткевич, був неробочий настрій. Нарешті математичці набридло боротися з Садовським, і вона спитала, хто йому допоможе. Звичайно, Мила піднесла руку, пройшла до дошки відкинула за спину свою чудову косу, стерла все, що написав Садовський і впевнено вивела відповідь: "x" у неї дорівнював 1,25.

І тоді Аліса з місця, не підводячись — ніяк не могла навчитися, — сказала:

— Ікс дорівнює одиниці.

Мила спалахнула, коса ворухнулася за спиною від обурення. Вона подивилась на математичку Нелю, а та кивнула їй і мовила:

— Селезньова не має рації. Сідай, Руткевич. Ти правильно розв'язала.

— Це не в волейбол грати, — підколов Фіма Корольов.

І поки Руткевич, торжествуючи, йшла на своє місце, Неля стала до дошки, щоб написати приклади додому. І тоді Аліса голосно сказала:

— Ікс дорівнює одиниці. Я можу довести.

— Довести? — здивувалася Неля й підняла тонкі брови.

Неля молоденька, завита, як баранець, у довгій сукні, дуже модна, і всі дівчатка в класі її обожнювали.

— Авжеж, — відповіла Аліса. — Ви дозволите?

— Ну що ж, іди до дошки.

Юлька шепнула:

— Алісо, ти знову?

Та Аліса тільки відмахнулася.

Вона не стала витирати з дошки розв'язок Мили, а на вільному боці заходила швидко й дрібно писати свій розв'язок. І сталося те, чого боялася Юлька: Аліса писала зовсім неймовірні значки й символи, яких, напевно, навіть у десятому класі не

вивчають. Усі в класі затамували дух, а Мила відвернулася до вікна, ніби це її геть не торкалося.

Неля дивилась на дошку, схиливши гарненьку завиту голівку, і всі чекали, що буде. Якби вчителька була стара, досвідчена, вона, мабуть, сказала б, щоб Аліса сідала, бо в шостому класі не вивчають вищої математики. Але Неля була молода й зовсім забула, що вона в класі. Раптом вона вигукнула:

— Ні! Ось тут ти й наплутала!

Вона вихопила в Аліси крейду, перекреслила останній рядок і стала писати своє, теж зі значками.

— Як же так? — здивувалась Аліса. — А якщо так?

Збоку це скидалося на тенісний матч. Суперники перекидали через сітку м'ячик, не звертаючи уваги на глядачів. Обидві були так захоплені своєю справою, що не почули дзвінка, та й ніхто в класі не почув дзвінка. Раптом двері відчинилися, в них з'явилася фізіономія із сусіднього класу й запитала:

— Ви що, не чули? Вже перерва.

Тоді суперниці поклали крейду, одійшли від дошки, й Неля промовила:

— І все-таки ти не маєш рації.

— Доведіть, — сказала Аліса.

Мила Руткевич, складаючи книжки, сказала голосно, так, щоб усі чули:

— І навіщо тільки дехто хвалиться своєю освіченістю, коли цього нема в програмі!

Всі обступили Алісу з Нелею, а Катя Михайлова спитала:

— Ти в математичній школі вчилася?

— Ні, — відповіла Аліса.

— Молодчина, — похвалила Неля. — Якщо хочеш, залишайся після уроків, ми з тобою розберемося в цій штуці.

— Даруйте. Але сьогодні після уроків у мене справи.

— Тобі треба брати участь у математичній олімпіаді, — порадила Неля.

— Ой наврод, — сказала Мила Руткевич, яка підійшла ближче. — Там слід просто розв'язувати, без викрутасів.

У коридорі Юлька накинулася на Алісу:

— Навіщо ти звертаєш на себе увагу? Хочеш здобути славу математичного генія?

— Але ж відповідь була справді неправильна. Як же я могла мовчати? І взагалі вельми цікавий казус...

— Добре тобі, що через сто років ви такі штуки з дитинства знатимете. Якби я в пушкінський ліцей приїхала, я б теж там стала вундеркіндом.

— У ліцей тебе б не пустили, — зауважила Аліса. — Туди дівчаток не брали. Ти краще подивися, яку мені записку підкинули. У зошит заклали.

— Хто?

— Я не бачила.

Юлька прочитала: "Спитай у Садовського, чому дорівнюватиме "х" через сто років. Доброзичливець".

— Ой! — скрикнула Юлька. — Це він?

— Не знаю. Ти цей почерк знаєш?

— Знайомий почерк. Я подумаю і згадаю. Знаєш, я з самого початку підозрювала, що це Садовський. Він типовий авантюрист. І комусь навіть розповів, що в тебе був. Влаштуймо йому допит.

— Зачекай. А може, хтось зумисне про нього написав?

— А навіщо зумисне писати?

— Щоб відвести од себе підозру. Уяви собі, що хтось перелякався.

— Хто?

— Сулима. Або Наумов.

— І щоб вони стали вину звалювати на Садовського? Слухай, Аліска, я тобі вже казала — нема в нас у класі таких уркаганів. Щоб украсти міелофон, а потім ще на іншого підозру звалювати. Ти ж сама говорила, що Коля не крав, а тільки хотів відняти у піратів.

— Говорила.

— Я все-таки гадаю, що хтось із хлопців дізнався про таємницю Садовського і хоче тобі допомогти.

— Коли б хотів — підійшов би і сказав.

— А якщо він боїться?

— А кого йому боятися? Садовського?

— Не знаю, тільки все це можна взнати без твоєї делікатності. Коля Садовський, підійди сюди!

Коля, ніби навмисне, проходив неподалік.

— Тебе можна спитати про одну річ? — сказала Юлька.

— Питай, тільки двійок не став.

— Юлько, не треба, — втруtilась Аліса. — Ти все зіпсуєш.

— Так серйозно? — спитав Садовський. — Тоді не відстану, поки не дізнаюся, в чім справа,

— Колю, ти не брав однієї цінної речі? — спитала Юлька.

— Я?

— Так. А потім не вернув назад.

— Якої речі? — спитав Садовський. — Може, я взяв, але не помітив?

— Помітив, помітив, не прикидайся.

— Та скажи, що за річ? У чому ти мене підозрюєш?

— Виходить, не брав?

— Я брав, я все беру й ніколи не повертаю. До речі, я тільки сьогодні вранці взяв сто карбованців по карбованцю в однієї бабусі, щоб обклеїти ними двері у ванній.

— Колю, зараз же облиш блазнювати! — обурилась Юлька. — Я тебе серйозно питаю.

— Якщо тобі серйозно відповідати, — сказав Коля, — то я повинен на тебе образитися. Ти мене звинуватила у викраденні цінних речей і досі не вибачилася. Ти не

маєш наміру це зробити зараз же?

Аліса здивувалась, як змінився голос Колі Садовського. От тобі тюхтій і вигадник. Щойно був сонним рудим пугалом, а зараз в очах така злість, ніби от-от лусне Юлька по голові кулаком.

— Ми обидві просимо вибачення, — швидко мовила Аліса. — Це був тест такий, не звертай уваги.

— Який тест?

— На почуття гумору, — пояснила Аліса. — Ти його не витримав.

— Уперше в житті, — признався Садовський.

Незрозуміло, повірив чи ні.

— Дурненька ти, Юлько, — сказала Аліса, коли Коля відійшов. — Адже просила я тебе, не втручайся!

— Це вже не тільки твоя справа, — відповіла Юлька. — Це спільна справа. Всього класу. Невже ти не розумієш?

— Я одне розумію, — промовила Аліса, — що хтось із наших хлопців ховає в себе мієлофон. Це погано й боягузливо. До того ж він наражається на страшну небезпеку.

Останнім уроком була географія. Вчителька розказувала про клімат і населення Індії. Тільки вона закінчила оповідати про тваринний світ, як Фіма Корольов із місця сказав:

— А Селезнєва в Лондоні була.

— Ну й що? — здивувалася вчителька. — Ми ж сьогодні проходимо Індію.

— А може, вона і в Індії була, — не заспокоювався Фіма Корольов.

"Чого він причепився? — подумала Аліса. — Ще його не вистачало!"

— Селезнєва, — спитала вчителька, — ти справді була в Індії?

"Зараз знову признається", — подумала Юлька. Аліса підвелася і сказала:

— Так, я була в Індії.

— Це дуже цікаво! — зауважила вчителька, яка вже багато чого чула про нову, незвичайну ученицю. — Поділися з нами враженнями.

— Я там була недовго, — сказала Аліса.

— Все одно. Ти ж що-небудь бачила?

— Бачила.

— Які ти там бачила міста?

— Я бачила Делі, Мадрас і Гандібад.

— Щось я не чула про третє місто, — мовила вчителька.

— Його названо на честь Індіри Ганді, — пояснила Аліса. — Ми в ньому приземлялися, коли летіли в Австралію.

— Дивно, — сказала вчителька.

— В Австралію! — здивувався Мессерер. — Збожеволіти можна!

"Звісно, — збагнула Юлька, — цього міста ще нема, воно тільки буде. Ну хто тягне Алісу за язик!" І тут ще втрутився Фіма Корольов. Він якось чудно, вредним голосом мовив:

— Нехай вона скаже, в якому році вона туди літала.

Аліса враз повернулася до Фіми:

— Що ти хочеш цим сказати?

— Що чула, — відповів Фіма.

— Діти, тихше, — зауважила вчителька. — Сідай, Алісо.

І вона ніби нічого й не сталося повела далі розповідь про Індію, але її погано слухали. Всі перешіптувалися й дивилися на Алісу. А вона написала записку Фімі Корольову:

"Що ти мав на увазі? Аліса".

Невдовзі прийшла відповідь:

"Сама знаєш".

Аліса обернулася до Юльки й сказала пошепки:

— Не спускай з нього очей.

— Сама розумію, — відповіла Юлька.

Після уроків Аліса зразу рушила до Фіми, та він перестрибнув через стіл і втік у коридор.

Юлька догнала Алісу в коридорі, зробила страшні очі й прошепотіла:

— А що, як там був не Коля?

— Як це?

— А що, як це Фіма Корольов? Він страх хитрий. Він може підписатися чужим іменем.

— Про це ми не подумали, — сказала Аліса. — Мені здається, що обидві сьогоднішні записки написані однією рукою!

— Це він! Може, побіжимо за ним? Притиснемо його до стіни!

— Постривай. Я все-таки гадаю, що він записку про Садовського написав, аби мене збити зі сліду.

— У будь-якому випадку він напевно знає, в кого мієлофон, — мовила Юлька. — Голову даю собі відрубати!

— Твоя правда, — згодилась Аліса. — А з ким він більше дружить? Із Сулимою?

— Мабуть, так. Хоча він з усіма дружить. А потім свариться.

— А Сулима де?

— У шахи пішов грати. В актовому залі турнір, grosмейстер приїхав.

— Біжімо туди!

Розділ XVI

СУПЕРГЕРЛА!

В актовому залі зсунули в ряд столи й поставили на них тридцять шахівниць. Grosмейстер був худий, засмаглий і схожий на веселого кучерявого розбійника. Аліса стала навшпиньки, видивляючись Сулиму.

Боря Мессерер проштовхався до неї й сказав.

— Я знаю, як тебе називати, — похвалився він.

Діти обернулися. Катя Михайлова спитала:

— Як?

— Аліса у волейбол грає краще за всіх. Математику знає. В Лондоні була, в Австралію літала, по-англійському розмовляє навіть ліпше од мене. Вона супермен.

— Нісенітниця якась! — обурилась Аліса. — Дивлюсь я на тебе, Мессерер, і думаю, який же ти легковажний!

— Менше думай, полисієш, — докинув Коля Садовський.

— Супермен — це мужчина, — зауважила Катя Михайлова.

— Отже, вона супергерл, — сказав Коля Садовський.

— Не супергерл, а супергерла, — поправив Мессерер. — Треба знати закони російської мови.

Фіми Корольова не було видно.

Аліса побачила Сулиму й намагалася підійти чимближче.

Раптом Аліса огледілась, помітила Юльку:

— Згадала!

— Що згадала? — спитала Юлька.

Аліса наблизилась губи до Юльчиного вуха й прошепотіла:

— Це найстрашніша таємниця, яку я тобі можу розказати. Але в нас дома є книжка, що зветься "Творчість Бориса Мессерера".

— Однофамілець, — відмахнулась Юлька. — Нічого з нього не вийде, бо він несерйозний.

— Сідайте, шахові бійці, — запросив Едуард Петрович.

Діти почали совати стільці, розсідатися. З дівчат грали тільки Мила Руткевич та одна дівчинка з восьмого класу.

— Ну, всі готові? — спитав Едуард Петрович.

— А де Тимошкін? — поцікавився хтось.

Місце поруч із Колею Сулимою було вільне.

— Тимошкін захворів.

— Ну гаразд, — сказав Едуард, — почнемо без Тимошкіна.

— Алісо, — спитав Боря Мессерер, — може, ти і в шахи граєш? Як у вас, у супергерлів?

— У супергерл, — поправила його Юлька.

— Едуарде Петровичу, — гучно мовив Боря, — Селезньова хоче грати замість Тимошкіна.

— Селезньова? — здивувався Едуард. — Так-так, звичайно. Сідай. Тільки швидше. — І він показав на вільний стілець поруч із Колею Сулимою.

— Ну, дівчинко, — сказав гросмейстер і усміхнувся, — не соромся.

Усі в залі втупилися в Алісу. Вона мерщій сіла поруч із Сулимою.

— Здрастуй, колего, — привітався Коля й усміхнувся. — Якщо туго стане, я тобі постараюсь допомогти.

— Спасибі, — подякувала Аліса. — Тільки краще вже я самотійно пограю.

Гросмейстер пішов уздовж ряду стільців, швидко простягаючи вперед руку й

рухаючи на два поля королівського пішака. Дехто з учнів одразу відповідав, дехто почав думати. Коли гросмейстер другий раз пішов цим же маршрутом, виявилось, що всі, крім Мили Руткевич, зробили хід у відповідь. Гросмейстер, мигцем глянувши на дошку, робив другий хід залежно від того, як відповів йому суперник. Після четвертого ходу він одійшов від столів, поговорив про щось з Едуардом, закупив, і ніхто не зробив йому зауваження. Вболівальники стояли за спинами найсильніших гравців і дивилися на шахівниці. Таких гравців було чоловік шість. У Сулими було принаймні двадцять уболівальників.

На п'ятому ході сталося нещастя на другій дошці. Один п'ятикласник одержав дитячий мат, і гросмейстер сказав "Пробачте", ніби ненароком наступив йому на ногу. П'ятикласник зашарівся й потихеньку виповз із-за столу.

Мила Руткевич здалася, коли за столами лишалося не більш як десять чоловік, — вона прогавила туру, бо дуже переживала і боялася що-небудь прогавити.

Сулима надовго задумався, і гросмейстер уже двічі проходив мимо й не робив ходу, бо Колині фігури залишилися без руху. Раптом Аліса, яка весь час поглядала на сусідню дошку, сказала:

— Конем на Ф-6. — І відвернулася.

— Ого! — вигукнув Коля Наумов, котрий уважно стежив за справами Колі. — Ти подивись, точно, на Ф-6! А якщо він турую, то ти далі.

— Не підказуйте! — сказав Коля сердито. — Тепер уже так не піду.

— Ну що, юначе, — спитав гросмейстер, — ви готові?

Коля мовчав.

— Він хотів піти конем на Ф-6, — втрутився Боря, — але має сумнів.

Гросмейстер усміхнувся:

— А що ж, розумний хід. Спробуйте. Можуть вийти цікаві ускладнення.

І Коля слухняно посунув коня.

Гросмейстер задумався. Але не став рухати вперед туру, як вирішив за нього Наумов, а відступив королем.

Тепер уже майже всі глядачі стовпилися позаду Колі й натискали йому на спину, тому Едуарду довелося втрутитись і сказати:

— Діти, не заважайте грати. Ви ж перекинете стола.

Всі так переживали за Колю, що, крім Юльки, ніхто не звернув уваги на те, як довго стояв гросмейстер біля Алісиної дошки, потім зітхнув і мовив задумливо самому собі:

— Ні, цієї жертви я не прийму.

Посунув уперед пішака і перейшов до дошки, що лишилася в кінці столу. Але з півдороги вернувся, ще раз поглянув на Алісину шахівницю, похитав головою.

Аліса відповіла на хід пішака й стала дивитися, що збирається робити Коля з допомогою радників, які його дружно збивали з пантелику, хоч Едуард вимагав, щоб не підказували.

— Ферзем, ферзем! — шепотіли, шипіли, говорили, навіть кричали за спиною.



— Слоном! — наполягали інші.

От-от могла початися бійка.

Коля, геть розгублений, глянув на Алісу. Вона на його дошку не дивилась. Самими губами сказала:

— Пішаком на аш-4.

І коли grosмейстер підійшов, Коля рушив пішаком на аш-4.

Grosмейстер зрадив за Колю.

— Молодчина! — похвалив він. — Цього ходу я боявся.

Та певно, раз боявся, заздалегідь придумав відповідь.

— Шах, — оголосив він.

— Ой! — пролунало в юрбі уболівальників.

Коля схопився за голову.

— Я ж казав, — озвався Боря. — Я ж попереджав!

Тим часом grosмейстер вернувся до Аліси, і там становище йому зовсім не сподобалось.

— Так, — мовив він, — я захопився.

Юлька потягла за рукав Колю Наумова.

— Ти тільки поглянь! — прошепотіла вона.

— А що? — Коля й дивитися не став.

— Поглянь же!

Нарешті grosмейстер пройшов у той кінець столу, поставив мат десятикласникові в окулярах. Тепер у нього лишалося тільки двоє противників. Едуард Петрович став навпроти Аліси, оцінив позицію, похитав головою і сказав Юльці Грибковій змовницьким голосом:

— Треба, щоб вона зосталася в нас у школі. Якщо ти патріот, ти цього, Грибкова, доможешся.

Тоді Юлька зрозуміла, що Аліса може виграти у самого grosмейстера.

— Я б сама мріяла, — відповіла вона фізкультурникові.

А Аліса дивилася на дошку Колі Сулими і ніяк не могла придумати, як подолати grosмейстера. Виходило, що grosмейстер накине Колі обмін ферзів, а відтак доможеться вічного шаху. Буде нічия.

— Здаватися? — спитав Коля Алісу.

— Ти збожеволів!

Цієї миті підійшов grosмейстер.

— Яке ваше рішення? — спитав він у Сулими.

— Можна, я ще подумаю? — попрохав Сулима.

— Думайте.

Grosмейстер повернувся до Аліси.

— Так, — сказав він, побачивши її хід. — Що ж, дякую. Мені урок за самовпевненість. Здаюся. — Він потиснув Алісі руку.

Аліса підвелася й мовила:

— Вам спасибі. На вашому місці я з тридцяти партій десять би програла. Це ж важкий труд — тримати в голові стільки позицій.

— Ні, ви не маєте рації, — заперечив grosмейстер. — Я тримав у голові лише тричотири позиції. Решта не викликали в мене побоювання.

Вони повернулися до Колі Сулими.

Він іще думав.

Окрім Юльки й Едуарда Петровича, ніхто не помітив, що grosмейстер програв Алісі. Усі втупилися в дошку Колі Сулими.

Коля тричі тяг руку до свого короля, все ніяк не міг вирішити, куди його відвести, хоч це вже не грало ролі.

Grosмейстер рушив уперед своїм ферзем.

— Шах.

— І вилка на твого ферзя, — додала Мила Руткевич уголос, хоч і без неї всім це було ясно.

Коля глянув у відчаї на сусідній стілець, де мала сидіти Аліса, але там її не було.

— Їж королеву, — сказав Наумов, який грав погано й тому називав усі фігури по-аматорському.

— Не "їж королеву", а "візьми ферзя", — поправила його Мила.

Коля серед повної тиші поставив свого ферзя на місце grosмейстерського, і той відразу ж оголосив йому вічний шах турою і конем. Тричі вони повторили ходи.

— Нічия! — оголосив Едуард Петрович.

— Нічия! — закричали вболівальники. — Нічия! Ура!

— Сулима з grosмейстером уніцію зіграв!

— Хвилину уваги! — сказав Едуард Петрович. — Дозвольте від вашого імені подякувати Володимирові Аркадійовичу за те, що він не пошкодував свого часу, приїхав до нас і провів цей сеанс.

Усі заплескали в долоні.

— Загальний рахунок сеансу, — вів далі Едуард Петрович, — двадцять вісім з половиною на півтора на користь grosмейстера.

Всі так і охнули.

— А хто ж іще вніцію зіграв? — спитала Мила Руткевич. — Це, напевно, помилка.

— Ніякої помилки, — відповів grosмейстер. — Я теж удячний вам, діти. Дехто з моїх сьогоднішніх суперників показав себе справжнім бійцем. Я навіть думаю, що, якби мій останній суперник, з яким ми зіграли вніцію, був трішки рішучий і менше слухав своїх уболівальників, він міг би виграти в мене, як і та дівчинка...

— Яка дівчинка? — спитала Мила Руткевич.

Grosмейстер почав шукаги очима Алісу.

— То це ж Аліса Селезньова! — не витримала Юлька. — Вона виграла у grosмейстера!

— Де Аліса? Яка Аліса?

Учні з інших класів Аліси ще не знали, і зчинилася метушня, і гучніше за всіх було

чути голос Борі Мессерера:

— Я ж вам казав, що вона супергерла! Моє відкриття! Я її перший намалював!

Розділ XVII

ЧЕРЕЗ ПАРКАН І НАЗАД

— Як конспіратор ти нікуди не годишся, — заявила Юлька Грибкова, коли їм з Алісою вдалося непомітно зникнути із школи.

— Знаю, — буркнула Аліса.

— "Знаю, знаю"!.. — Юлька ще дужче розпалювалася від Алісиної покірності. — Ти приїхала сюди мієлофон шукати чи демонстрацію влаштовувати?

— Дуже важко обманювати людей, — виправдовувалась Аліса. — Якщо починаєш що-небудь робити...

— Ну хай іще, коли по-англійському заговорила. Це буває навіть з нашими учнями. Я допускаю, що в волейбол ти могла грати. Врешті-решт, ти мене замінила і класові допомогла. Але вся оця історія з математикою...

— Я захопилася. Надто вже цікава проблема постала.

— Я сиділа й тремтіла, що тебе викриють. А ти думала тільки про проблему. Егоїстка нещасна! І з шахами ти що накоїла! Хто тебе просив у гросмейстера вигравати? Ти гадаєш, у нас десятикласниці часто у гросмейстерів виграють?

— У нас теж рідко. І якби з ним один на один зустрілися, я ніколи б не виграла.

— Ой, скромниця! Я зараз зомлію від розчулення!

Ззаду провулком гупали важкі кроки.

— Алісо! — Юлька обернулась і схопила Алісу за рукав. — Ми попались!

Провулком до них бігло двоє. Товстун високого зросту і поруч нього невеликий худенький чоловік. Вони махали руками і щось кричали.

— Хутчій!

Юлька з Алісою припустили від них. І, як на злість, жодної підворотні, жодного відкритого під'їзду, жодного повороту. Не сховаєшся.

— Біжи зигзагами! — крикнула Аліса. — Вони снодійними кулями стрілятимуть.

— Стійте! — долинало ззаду. — Стійте! Зупиніть їх!

Наче на зло, якийсь громадянин із портфелем та сумкою почув крик і вирішив, що допомагати краще тим, хто доганяє. Він широко розставив руки — портфель і сумка загородили півпровулка, й Аліса з Юлькою розбіглися аж попід стіни, щоб обминуть цю несподівану перепону. Чоловік розвернувся й побіг за ними.

Раптом у Юльки підвернулась нога, і вона впала на бруківку.

Аліса почула її крик і зупинилась.

— Біжи далі! — гукнула Юлька. — Мені вони нічого не зроблять! Я їх затримаю!

Та Аліса не слухала. Вона вернулася до Юльки, що сиділа на асфальті, й спробувала підняти її.

— Ну, скоріше, — повторювала вона. — Вже небагато лишилося.

— Ні, я не зможу. Біжи без мене.

Аліса вже підхопила Юльку під пахви й трохи підняла. Юлька підігнула ногу, і вони

зашкандибали удвох на трьох ногах.

Тут їх і наздогнав чоловік із портфелем та сумкою. Він з наскоку обхопив їх і заверещав:

— Я їх тримаю!

— Відпустіть! Що, не бачите, нозі боляче! — розсердилась Юлька.

Решта переслідувачів уже були поруч. Великий товстун сказав чоловікові, який затримав дівчаток:

— Та відпустіть їх, що ви робите? Голос у товстуна був знайомий.

— Грибкова, що з тобою? Ти ногу підвернула?

Та це ж Едуард Петрович! Власною персоною. А з ним незнайома худенька жінка з жовтим завитим волоссям і рішучим виглядом маленького, худенького личка.

Чоловік із портфелем та сумкою відійшов убік і сказав ображено:

— Тоді не треба на всю вулицю кричати, якщо ви знайомі. Я гадав, може, вкрали щось.

— Як вам не соромної — спаленіла маленька жовтоволоса жінка. — Як ви могли подумати лихе про наших дівчаток?

Едуард Петрович опустився на коліно, заходився обмацувати щиколотку Юльки Грибкової. Юлька морщилась, але терпіла.

— Нічого страшного, — заспокоїв Едуард. — Завтра вже забудеш. Підвернула.

— Я й без вас знаю, що підвернула! А навіщо ви нас ізлякали?

— Ми не хотіли вас лякати, — сказав Едуард. — Ви так швидко зникли із залу, що я не встиг із вами поговорити. А Марта Скриль спеціально прийшла до школи, щоб познайомитися з Алісою Селезньовою. А чому ви побігли? Хіба не пізнали? Мене по статурі можна за версту впізнати.

— Через вашу статуру ми й побігли, — мовила Юлька понуро. Вона обережно ступила на ногу. Боляче, але терпіти можна. — Сплутали з іншою такою ж статурою.

Едуард не зрозумів, вирішив, що жарт, усміхнувся.

— Так ось ти яка, Алісо, — озвалась маленька жовтоволоса жінка. — Дуже приємно. Сподіваюсь, ми з тобою заприятелюємо.

— Познайомся, Селезньова, — сказав Едуард. — Марта — тренер нашої районної спортивної школи. Я їй розповів про тебе.

— Ми поспішаємо, Едуарде Петровичу, — не витримала Юлька. — Нас дома чекають. Пробачте, будь ласка.

— Нічого, — заспокоїла Марта Скриль. — Ми вас проведемо. Ти давно граєш у волейбол?

— Я повідомив, що знайшов у нашій школі яскравий талант, — гордо мовив Едуард Петрович. — І вже повірте моєму досвідіві, я такого ще не бачив.

— Аліса не тут живе, — вкинула Юлька.

Вона йшла накульгуючи і мріяла якнайшвидше спекатися тренерів. А то ще Аліса знову згодиться і зав'язне в спортивній діяльності. А мієлофон Юльці одній шукати, чи що?

— Ми це забезпечимо, — запевнила Марта Скриль. — Якщо треба, перейдеш у московську школу. Сподіваюсь, батьки не заперечуватимуть.

— Її батьки заперечуватимуть, — гарикнула Юлька.

Але Марта її не чула.

— До речі, ти на скільки стрибаєш у висоту? — спитала вона Алісу.

— Я спеціально цим не займалася, — відповіла Аліса, — тільки в літньому таборі торік.

— Ну й що?

— Метр сімдесят, — сказала Аліса. — Або метр сімдесят п'ять.

— Що-о-о-о? — вигукнула Марта Скриль, і її рот округлився, очі теж.

— А я що казав! — Едуард Петрович так пишався, наче сам навчив Алісу стрибати так високо.

— Божевільна! — прошипіла Юлька. — Зі своєю дурною правдивістю...

— А що, це багато? — спитала Аліса простодушно. Юлька навіть відповідати не стала. Чого заводитися з цими майбутніми мартоплясами!

— Не можжжжжже бути! — нарешті вимовила Марта Скриль. — Ти обманюєш мене, дівчинко.

— Обманюю? — Аліса цього слова терпіти не могла. — Я вас обманюю?

Вони саме проходили повз паркан. Паркан як паркан, за ним — якесь будівництво.

— Який заввишки цей паркан?

— Ну, метр сімдесят, — сказав Едуард Петрович невпевнено. — Може, більше.

— Юлько, потримай сумку.

Аліса тицьнула Юльці сумку, відбігла на бруківку, примірилась, розбіглася і стрибнула. Не звично, а рибкою, як стрибають плавці. Над парканом вона пролетіла так, що ще сантиметрів десять запасу лишалось, підігнула ноги, зробила сальто, аби по той бік паркану опуститися на ноги.

— Ой! — вигукнула Марта Скриль. — Так же стрибати не можна! Ніякої школи!

За парканом пролунав гулкий удар, почувся гучний вереск.

— Алісо! — крикнула Юлька. — Що з тобою?

Й тієї ж миті над парканом знову з'явилась Аліса — вона летіла рибкою, простягти руки, перекинулась у повітрі й, згорнувшись грудочкою, опустилася на землю.

— Біжімо! — гукнула вона Юльці. — Як твоя нога?

— А що там?

— Там пірати. Вони йдуть по той бік паркану і підслуховують. Я просто на Криса бебехнулась. Тимчасово вивела його з ладу.

— Куди ж ви, дівчатка? — закричала Марта Скриль. — Ми тільки почали розмову!

Паркан захитався, хтось ломився крізь нього.

— Едуарде Петровичу, — сказала Юлька, тікаючи слідом за Алісою, яка взяла обидві сумки, — потримайте паркан, а то там один хуліган його зламати хоче. Мерщій же!

Едуард Петрович слухняно притиснувся важким животом до паркану, що гойдався,

як очерет у бурю. Дошки розійшлися, і Марті Скриль, котра здивовано спостерігала цю сцену, видно було, що з другого боку на вулицю ломиться не менш великий і товстий чоловік, аніж Едуард Петрович.

А дівчатка уже втекли...

Аж біля будинку вони зупинилися передихнути. У Юльки розболілася нога.

— Стривай секундочку, — попрохала вона. — Едуард їх затримає, він обіцяв.

— Веселуна він затримає, а от Криса ні, — відповіла Аліса, проте зупинилася.

— Дівчата! — почули вони. До них біг Коля Сулима. — А я вас уже хвилин двадцять чекаю.

— Що сталося?

— Мені треба поговорити з Алісою.

— Говори при Юльці, у мене від неї нема секретів.

— Але це чужий секрет! — сказав Коля Сулима. — Я навіть не знаю.

— Говори ж, — наполягала Юлька. — Ми дуже поспішаємо.

— Я хотів сказати... одне слово, я хотів тільки сказати, що знаю, що Аліса... одне слово, вона не з нашого міста і взагалі з іншого місця, та я гадаю...

— От маруда! — обурилась Юлька. У неї боліла нога, і тому вона стала нетерпеливою. — Ти можеш говорити по-людському?

— Постривай, Юлько, — зупинила її Аліса. — Говори, Колю.

— Фіма послав тобі записку, можна сказати, дивну, але ти повинна зрозуміти, що він захищає Друга, а це можна...

Тут Сулима знову заплутався в словах, а тим часом із-за рогу вискочили Крис і Веселун У. Якось їм пощастило обманути Едуарда, і вони знову пустилися доганяти дівчат.

— Біжи, — крикнула Юлька Сулимі, — щоб вони тебе з нами не бачили! Ну, чого ти стоїш?

Сказавши так, Юлька побігла до під'їзду. Аліса — за нею.

Сулима поглянув на дівчат, потім на товстуна в чорному капелюсі, чорному плащі й Наполеона Бонапарта в трикутному капелюсі і, не роздумуючи більше, побіг у інший бік.

Дівчата встигли заскочити в під'їзд, піднялись угору сходами й сховатися в квартирі.

Коли клацнув замок, Юлька зачинила двері на ланцюжок, а Аліса скинула на підлогу сумку і сказала:

— Які ж ми з тобою нерозумні! Ми мусили Сулиму взяти з собою! Він ладен був усе розповісти.

— Ти гадаєш, він знає?

— Він же почав говорити. І про записку, і про те, що він знає про мене.

— Отже, це він?

— Напевно, він. І він — друг Корольова.

— І він хотів усе розповісти?

— Я так гадаю. Треба бігти до нього. Ти знаєш, де він живе?

— Яв нього не була. Але можна подзвонити Каті Михайловій. Вона всі адреси знає.

— Тоді я йду.

— Так? — спитала Юлька, скидаючи туфлю. Нога в щиколотці розпухла. Добре ще, бабуся лягла спати, не бачить, у якому вигляді повернулась онука додому. — Ти поглянь у вікно. Як же ти пройдеши повз піратів? Ми в облозі.

— Що ж робити?

— Ось нога стухне трохи, я сама збігаю до Сулими і візьму в нього мієлофон.

— Якщо він у нього. А може, якось його викликати сюди?..

— Ні, кликати його сюди — це віддати в лапи піратам. Їм цього й треба. Давай краще компрес тобі поставимо, щоб скоріше нога відтухла.

Але того вечора вийти з дому так і не вдалося. Юлька одну Алісу не випустила, а її нога стухла аж на ранок, та й то не зовсім.

Розділ XVIII

### НЕБЕЗПЕЧНА ВТІКАЧКА

Наступного ранку події помчали, як швидкий поїзд.

Першим того дня до школи йшов Коля Садовський. Ішов він так рано тому, що не було сенсу лишатися вдома, де гримів великий скандал. Винуватцем скандалу був, як завжди, сам Коля. Він задумався ще звечора: як же виходить у математиці — плюс на плюс дає плюс, а мінус на мінус теж дає плюс. Він заходився міркувати: якщо в тебе подушку пошито з м'якої, чистої, випрасуваної тканини — це плюс? А якщо її набито при цьому м'яким пухом, це плюс? А якщо м'яким пухом набити чисту наволочку, все вкупі приведе до утворення дуже зручної й позитивної подушки. Плюс? Плюс.

Із цією думкою Коля заснув на м'якій і позитивній подушці. А прокинувся і став думати далі. Коли взяти щось зовсім непридатне для набивання подушок і вкласти це у що-небудь зовсім непридатне для створення наволочки, чи вийде позитивна подушка? Треба спробувати. Звісно, Коля знав, що нічого не вийде, та йому дуже сподобалося міркувати по-філософському. Тому він пішов зранку на кухню, узяв десяток яєць, дві електричні лампочки й праску, все це поклав у сітку, з якою його мати ходила по картоплю, відніс у ванну, поклав на підлогу й ліг на цю подушку.

Плюса не вийшло.

Коля набив ґулю об праску, вимастився яйцями й порізався осколком електричної лампочки. Його примусили мити підлогу у ванній, збирати скло, потім залишили без сніданку — і все це сталося о сьомій ранку.

От він і пішов із дому.

А на підході до школи його зупинив дуже товстий чоловік у довгому чорному плащі й капелюсі, насунутому аж на вуха.

— Здрастуйте, — сказав товстун. — Ви із шостого класу "Б"?

— А чому ви так гадаєте? — спитав Коля. — Невже просвічує?

— Що просвічує? — спитав товстун.

— Мій номер, — відповів Коля.

Він говорив, просто щоб говорити, навіть не задумувався. А товстун йому не сподобався. Надто вже в нього було добре обличчя, ніби зумисне намальоване. Тому Коля попрохав товстуна:

— Ви не були б такі ласкаві зняти маску?

— Яку маску?

— Під якою у вас сховані ікла.

Товстун навіть обмацав своє обличчя, наче й справді побоювався, чи не стирчать ікла з-під маски.

Садовський не став чекати, пішов далі. Він вирішив винайти спосіб ходіння під землею. Такий спосіб дуже вигідний, бо можна переходити вулицю, де хочеш, навіть на червоне світло. От тільки руки будуть брудні.

— Постривайте, — догнав його товстун. — Ви знаєте у вашому класі Колю?

— Вам чесно відповісти чи нечесно? — спитав Садовський.

— Чесно! — сказав товстун. — Чесність — це найкраща людська риса.

— Якщо чесно, то я Коля.

— Ні, — не повірив товстун, — ти не Коля. Або не той Коля.

— Як точно ви підмітили! — зауважив Коля Садовський. — Я й сам останнім часом задумуюсь, чи той я Коля, що був напочатку. Надто вже я рудий. Вам не здається?

— А що, раніше ти інший був? — Товстун уважно роздивлявся Колю.

— Раніше я був білявий, — мовив Коля. — І притому дівчинка.

Товстун зітхнув.

— Ще одне запитання, — попрохав він. — Ти знаєш Алісу?

— Вона вже закінчила школу, — сказав Коля. Ні, товстун йому вочевидь не подобався. Колі хотілося чимшвидше його спекатися. І вже тим паче він не хотів розповідати йому про Алісу. — Їй полетіла на Памір. Просила переказати вам, щоб ви не чіпали її улюбленого собачку. Більше запитань нема?

— Ти дуже невихований хлопчик, — пробурчав товстун. — У нас таких уже нема.

— Всіх винищили? — спитав Коля.

— І до тебе доберемося! — просичав товстун так, щоб не чули перехожі, які проходили мимо. — Я твою руду фізіономію запам'ятаю!

— Яке щастя! — вигукнув Коля, але про всяк випадок відступив на крок назад. — Через те, коли вас приведуть до мене, ви будете відмовлятися від своїх слів?

— Куди приведуть? — спитав товстун.

— До мене в кабінет. Я ж головний інспектор міліції по розплутуванню особливо серйозних злочинів проти шестикласників. Хіба не чули? Моє прізвище Холмс. Микола Шерлокович. Будьмо знайомі А вас як звати?

Але товстун уже кудись щез. Ніби крізь землю провалився.

Коля постояв трішки, потім зітхнув і сказав:

— Він мене обігнав. Він уміє ходити під землею. Доведеться винайти щось новеньке, а то налетіш на нього під бруківкою — задавить.

Хвилини через п'ять на цьому самому місці з товстуном зустрілася Мила Руткевич.



Товстун як гора став у неї на шляху.

— Даруйте, дівчинко, — почав він, — ви із шостого "Б"?

— Так, — відповіла Мила.

— Скажи на милість! — вів далі товстун. — Чи не даси ти мені пінної інформації?

Товстун пішов поруч із Милою. Говорив він ґречно, навіть улесливо.

— А що я можу вам розказати? — спитала Мила.

— У мене велика особиста біда, — мовив товстун. — І тільки ви, добра дівчинко, можете мені допомогти.

— Але ж я поспішаю до школи, — почала благати Мила. — У нас перший урок англійська, і мені треба повторити переклад.

— Я не відберу більш як дві хвилини твого дорогоцінного часу, дівчинко, — пояснив товстун. — Мені треба поговорити з тобою про Алісу.

— Про яку Алісу? — насторожилася Мила.

— Я не знаю, під яким прізвиськом вона фігурує у вашому класі. Але, напевно, у вас одна Аліса?

— Аліса Селезньова? — спитала Мила. — А що сталося?

— Сподіваюсь, нічого страшного. Поки нічого страшного.

І товстун зробив довгу, значущу паузу.

— А що може статися? — спитала Мила, закидаючи за спину чорну косу. — Ви з міліції?

— Певною мірою, — відповів товстун. — Коли й чому Аліса з'явилась у вашому класі?

— Сьогодні третій день, — сказала Мила. — Вона живе в Юлі Грибкової. Вони разом у лікарні лежали.

— Та-а-а-ак, — протяг товстун. — Усе сходиться.

Вони проходили повз маленький скверик, де стояла порожня лавка.

— Якщо ви не заперечуєте, — запропонував товстун, — присядьмо на хвилинку.

Мила кивнула. Час іще був. Вона була заінтригована. Особливо коли врахувати, що Аліса їй зовсім не подобалася.

— А чи не помічали ви в її поведінці чогось дивного, — спитав товстун. — Чогось не нашого, надзвичайного?

Мила стенула плечима:

— Як сказати...

— Ясно, — мовив товстун. — Ви не хочете говорити погано про свою приятельку. Це похвально, звісна річ, похвально. Ви справляєте враження вельми розумної дівчини. Але зараз розмова між нами така серйозна й таємна, що доведеться казати чисту правду. Чи подобається вам її вдача?

— Ні! — вихопилося у Мили мимохіть.

— Чому?

— Вона вискочка, — сказала Мила.

Мила насправді так думала. Завжди вона була першою відмінницею в класі. Всі

роки. Її ставили за приклад учителі й хвалили на батьківських зборах. І раптом прийшла в клас якась Аліса, котра, виявляється, й англійську знає краще від Мили, і географію, і математику, а вже про фізкультуру й говорити нічого. Прикро, що там казати.

— Справді? — спитав товстун. — Це теж збігається з нашими спостереженнями. А чи не показувала, дівчинко, Аліса якихось знань більше, ніж треба?

— Як вам сказати... — відповіла Мила. — Особливих здібностей я в неї не помітила, але показати себе вона вміє.

— Слушної — вигукнув товстун. — А в класі у вас є якийсь Коля?

— Коля? У нас три Колі.

— Аз яким із них дружать Аліса?

— Вона ні з ким не дружить, окрім Грибкової, — відповіла Мила. — Хоч я в чужі справи не лізу.

— Похвально, — сказав товстун. — Тепер ви повинні нам допомогти.

— Кому?

— Річ у тім, що я працюю головним лікарем у лікарні для особливо небезпечних дітей. Торік до нас привезли невиліковно зіпсовану дівчинку на ім'я Аліса. У неї схильність до жорстокого хуліганства. Це хвороба. Вона біла дітей і дорослих, кусалася, а потім украла в шкільному музеї опудало тигра, вдяглася у тигрову шкуру і вночі грабувала перехожих. Коли Алісу піймали, вона покусала трьох міліціонерів, задушила службового собаку, і нам довелося Алісу зв'язати.

— Ой, який жах! — вигукнула Мила.

— Ні, не жах. Треба пожаліти Алісу. Адже вона не винувата, що захворіла, — пролунав мелодійний жіночий голос.

Мила побачила, що поряд стоїть миловида маленька, тендітна жіночка в білому халаті з червоним хрестом на рукаві.

— Ох, познайомтеся, — сказав товстун. — Це лікар Іванова. Вона провела сто безсонних ночей, заспокоюючи нещасну дитину, даючи їй ліки і розказуючи казки.

— Авжеж, це так, — підтвердила лікар Іванова. — Але всі мої зусилля пішли прахом. І це нікчемне дівчисько втекло уночі з лікарні, висадивши плечем двері й стрибнувши з п'ятого поверху.

— І нічого? — спитала Мила.

— Нічого. Залишилась тільки ум'ятина в асфальті під вікном. Завглибшки півтора метра. В такому стані хворим нічого не страшно. Ми обійшли уже всі школи й лікарні, та вона зникла безслідно. І раптом ми дізналися, що схожу за описом дівчинку було помічено у вашому класі.

— Але на вигляд вона така спокійна, — сказала Мила. — І так добре знає англійську мову.

— Це ненормальність, — пояснив товстун. — У неї весь розум спрямований на те, аби обманювати довколишніх і вдавати, що вона цілком нормальна. В цьому її небезпека. І її відповіді на уроках теж ненормальність. Скажіть нам, чи може

нормальна дівчинка так багато знати, як ваша Аліса?

Це запитання Милі дуже сподобалося. Воно відразу знищувало всі її сумніви. Звісно ж, Аліса просто ненормальна, тому вона так добре все знає. Звичайна людина нічого б цього не знала. Жоден здоровий шестикласник не може бути розумніший за Милу Руткевич.

І коли Мила все це збагнула, роздратування проти Аліси як рукою зняло. Їй навіть стало жаль Алісу.

— А коли її знайдете, ви що зробите? — спитала Мила.

— Ми візьмемо її з собою.

— Постривайте, — сказала Мила. — Аліса ж так тихо поводитьсь. Можливо, їй краще в школі, з дітьми? І вона в нас одужає й почне гірше вчитися... як усі.

— А якщо вона знову почне буянити? Якщо вона когось укусить? Ви забули про своїх товаришів, над якими нависла небезпека.

— Ох, — мовила Мила, — я про це не подумала. Ходімо мерщій до директора школи і все розповімо.

— Ні, так не годиться, — сказав сумно товстун. — А якщо ми помилилися? Якщо це не та Аліса? Уявляєте, якої травми ми завдамо невинній дитині?

— Це та, та, — наполягала Мила. — Вона зовсім ненормально все знає.

— Але ми дуже делікатні люди, — втрутилася тендітна лікар Іванова. — Спершу ми заглянемо в клас і переконаємося, що це наша втікачка. Ти нам маєш допомогти.

— А як?

— Проведи нас у школу заднім ходом так, щоб нас Аліса не бачила. І покажи, де ваш клас. Решту ми беремо на себе. Про твою участь у цій операції ніхто не дізнається. Гаразд?

— Якщо це треба для медицини і для безпеки інших людей, я згодна, — сказала Мила. — Тільки ходіть швидше, бо скоро дзвоник.

І вона провела їх двором, через шкільну ботанічну ділянку. Показала, як піднятися на третій поверх, і попередила:

— Тільки не треба її забирати просто з класу. Мені її дуже жаль.

— Не турбуйся, дівчинко, — довила лагідним голосом лікар Іванова. — Ми будемо гуманні й добрі. Ми завжди такі.

Розділ XIX

ДВІ АЛЛИ

Мила попрощалася з ними й побігла нагору, до свого класу.

І біля самісіньких дверей зіткнулася з Алісою та Юлькою.

— Ой! — Мила вшнипилася в Алісу дикими очима, притислася до стіни й чекала, поки вона пройде в клас.

— Що з нею? — спитала Юлька. — Вона на нас дивилась, як на привидів.

— Не знаю, — відповіла Аліса. — У мене все гаразд? І туфлі на ту ногу?

— Все гаразд.

— І в тебе теж. Чимось Руткевич налякана.

Мила поквапилася на своє місце, ні на кого не дивлячись і не чуючи, як хлопці, обступивши Алісу, галасливо згадували вчорашній день. Боря Мессерер подарував їй новий портрет: Аліса в шаховій короні. Портрет був несхожий, та всі дуже сміялися.

— Де Фіма? — спитала Аліса, оглядаючись.

Вже продзвенів дзвоник, ось-ось мала зайти Алла Сергіївна, а Фіми не було.

— Збожеволіти можна! — злякалась Юлька. — А раптом вони до нього добралися? Мило, ти не бачила Фіму Корольова?

— Ні, — сказала Мила, гортаючи підручник.

Але її очі нічого не бачили — вона чекала, що от-от відчиняться двері й зайдуть лікар Іванова та директор лікарні, з якої втекла небезпечна Аліса.

— Алісо, — спитав Коля Садонський на увесь клас, — у тебе є знайомий товстун?

— А що? Ти де його бачив?

Мила Руткевич почула і завмерла: невже цей Садовський підслухав?

— Ти де його бачив? — повторила Аліса.

— Я його відшив, — сказав Коля, — заплутав, як Іван Сусанін поляків у лісі.

Двері в клас поволі розчинилися.

"Вони! — подумала Мила. — Зараз почнеться".

Але це всього-на-всього Фіма Корольов.

— Смертельний номер! — закричав він, кидаючись до вчительського столу. — Вперше на екрані!

— Фімо, ти з глузду з'їхав! — гукнула Катя Михайлова. — Зараз Алла прийде.

— Не прийде, — мовив Фіма. — Вона в коридорі на першому поверсі з якимось товстуном розмовляє. Ми маємо п'ять хвилин. Прошу уваги!

Фіма відкрив портфель і витяг очманіле кошеня.

— Увага! — вів далі Фіма. — Ви бачите перед собою суперкицьку на ім'я Аліса. Вона вміє лічити до ста!

І тут зайшла Алла Сергіївна.

Вчителька зупинилася біля дошки, не помічаючи Фіми, який ловив кошеня, що забігло під стіл.

— Це шостий клас "Б"? — спитала Алла Сергіївна, ніби це не вона майже щодня приходила сюди.

Але нічого дивного в цьому запитанні не було.

Як тільки Мила Руткевич провела піратів у школу, вони поспішили до вчительської і стали за рогом, спостерігаючи за вчителями. Коли Алла звідти вийшла, тримаючи в руці журнал, на якому було великими літерами написано "6-й клас "Б", Веселун У відразу ж перепинив їй дорогу:

— Хвилиночку, шановна вчителько. Я вам повинен сказати два надзвичайно важливі слова.

А Крис, обернувшись на Аллу, поквапився на третій поверх. І щоб не вскочити в халепу, найперше спитав:

— Це шостий клас "Б"?

Справжня Алла ніколи б не спитала про таке. Вона сказала б: "Корольов, негайно припини це неподобство!" І тому клас був просто вражений таким дивним запитанням. Аліса відразу збагнула, що справи кепські, пригнулася, сховала обличчя. А Коля Садовський, який умів жартувати не вчасно, голосно відповів:

— Ні, це другий клас "А".

Раптом, на превеликий подив усіх, Алла Сергіївна сказала:

— Не може бути! Ти знову брешеш, хлопчику!

Щоб Алла так сказала про Садовського? Це немислимо!

Алла роздивлялася клас, просто-таки впиваючись очима в дітей. Побачила Милу Руткевич і спитала в неї:

— Де Аліса?

— Он там, під партою, — відповіла Мила слухняно.

— Ага! — вигукнула Алла Сергіївна. — Отже, й він тут!

Алла побігла до того столу, під яким сховалась Аліса, та при цьому й далі зирала очима по обличчях.

— Де Коля? — спитала вона у Мили.

Мила з жаху зажмурилася. Ні, цього не може бути! Алла говорила не своїм голосом, а голосом лікаря Іванової.

— Ага! — закричала Алла. — Ось ти де!

Але цієї миті за дверима пролунав страшенний шум. Двері широко розчинилися, і всі побачили, як до класу рветься друга Алла Сергіївна, а її тягне назад у коридор дуже товстий чоловік у капелюсі, що з'їхав на вухо, та довгому чорному плащі. А того чоловіка обхопив фізкультурник Едуард Петрович. Усе це було схоже на ілюстрацію до казки про ріпку.

— Відпустіть мене! — одбивалася Алла Сергіївна. — Це хуліганство.

— Я вам повинен ще сказати! — кричав товстун. — Ви мене забули! Я ваш братко, що пропав змалку! Ви мене гойдали на руках!

Едуард Петрович, почервонівши від натуги, підняв товстуна од підлоги — адже дарма він раніше займався вільною боротьбою.

Велетенським зусиллям Едуард відтягнув назад одну з рук товстуна і провів рідкісний за красою борцівський прийом. Товстун відпустив Аллу Сергіївну, злетів у повітря й гепнувся носом об підлогу.

— Ура! — закричали двадцять шість глядачів із шостого "Б". — Ура Едуардові Петровичу! Чиста перемога!

Тут пролунав гучний стук, бо дві Алли Сергіївни буцнулися перед дошкою, обидві загубили окуляри і впустили класні журнали.

— Цього я не витримаю! — вигукнула справжня Алла і впала непритомна.

Удавана Алла перестрибнула через неї, пролетіла чотири метри головою вперед і врізалась у живіт Едуардові Петровичу. Фізкультурник не чекав нового нападу. Він утратив рівновагу й сів на підлогу.

З неймовірною для жінки силою псевдо-Алла підхопила за ноги товстуна, що лежав

без руху, і потягла його в коридор.

За секунду і слід їхній прохов. Лише чути було, як гупає по сходинках лиса голова товстуна.

Тільки чорний капелюх пірата і рукав, одірваний від його плаща, zostалися лежати посеред класу, нагадуючи про битву. Алла Сергіївна лежала непритомна на підлозі, а Едуард Петрович сидів, притулившись до стіни, й нічого не міг збагнути.

Учні оговталися першими. Одні кинулись до Алли приводити її до тями, інші допомагали встати Едуардові Петровичу. Тільки Аліса в цьому не брала участі. Вона підняла з підлоги капелюх і рукав плаща Веселуна У, швидко підбігла до вікна й викинула ці речові докази на вулицю.

Минуло хвилин п'ять, поки все втихомирилося. Аллу відпоїли водою, Едуард Петрович підвівся і, похитуючи головою, як учений слон, пішов у фізкультурний зал, а учні повсідалися на місця.

— Сідайте, діти, сідайте, — повторювала Алла кволим голосом. — Якась неймовірна історія, і я ще нічого в ній не розумію.

— Може, вам краще відпочити? — спитав Боря Мессерер. — А ми так посидимо.

Він з усіх ситуацій хотів мати користь. А користь полягала в тому, щоб чимменше вчитися і чимбільше малювати свої картинки.

— Ні, — сказала твердіше Алла Сергіївна. — Нічого особливого не сталося. Ми з'ясуємо згодом. А зараз почнемо урок...

Аліса не сідала. Вона оглядала клас. Як жаль, що вона сховалася під стіл! А треба було б стежити, кого з Коль пізнав пірат. Тому вона оглядала клас і лічила:

Коля Сулима — тут.

Фіма Корольов — тут.

Коля Садовський — тут.

Коля Наумов... Колі Наумова нема. Он лежить його портфель... розгорнутий зошит... а Колі нема.

— Юлько! — сказала Аліса. — Нема Наумова!

І вона кинулася до вікна.

— О боже мій! — вигукнула Алла Сергіївна. — Селезньова! Що іще!

Аліса встигла побачити, як доріжкою до воріт біжить Коля Наумов, а зі школи вибігають пірати. Веселун У в плащі з одним рукавом, за ним Крис. На очах він скидав подобу Алли й обертався в Наполеона, бо в мундирі легше бігти, аніж у спідниці.

— Юлько! Вони женуться за ним! — крикнула Аліса. — Я біжу!

— Хто? Хто за ким женеться? — спитала Алла. — Я цього не зможу витерпіти!

Аліса розчахнула вікно — ніхто навіть охнути не встиг, — стрибнула на підвіконня й зіскочила на великого дуба, що ріс на шкільному подвір'ї. Гілля дуба не діставало двох-трьох метрів до шкільного вікна. На льоту Аліса, як мавпа, схопилася за товстий сук, гойднулася на ньому і злетіла на нижню гілку. Звідти стрибнула на землю й побігла слідом за Колею та піратами.

Всі учні бачили цей смертельний номер, бо підбігли до вікон. Алла Сергіївна теж

бачила, але не до кінця: на її щастя, вона знову знепритомніла. Таке сталося з нею раніше тільки один раз — коли їй було дванадцять років і вона побачила мишу. А тут — треба ж! — двічі за десять хвилин.

Поки Аліса робила свої стрибки, дівчатка охали, а хлопці підбадьорювали Алісу криками, тільки одна Мила Руткевич була спокійна. І коли Аліси не стало видно й дівчатка заходилися знову приводити до тями Аллу, вона голосно сказала, щоб усі чули:

— Нічого дивного. Це від ненормальності. Я з її лікарем розмовляла. Її взагалі шукають, щоб у спеціальну лікарню повернути.

— Як тобі не соромно! — закричала Юлька. — Вона нормальніша і здоровіша за тебе. Я вже краще знаю.

Алла опритомніла і сказала:

— Ви пробачте мені, я піду в медпункт. У мене нерви розходилися.

Мила Руткевич першою встигла їй на допомогу, пособила вийти в коридор.

Решта зразу оточили Юльку. Катя Михайлова промовила:

— Грибкова, негайно розкажи нам усе, що знаєш!

— Я нічого не знаю, — відповіла Юлька. Вона тримала в руках свій портфель і сумку Аліси. — Пропустіть мене, я піду додому.

— Нікуди ми тебе не пустимо! — озвався Фіма Корольов. — Я теж дещо знаю, і, якщо вона не розкаже, я сам розкажу.

— Розповідай, Юлю, — попрохав Коля Сулима. — Адже їм обом, напевно, треба допомогти.

Розділ XX

ІШУТІН НЕ ВТРУЧАЄТЬСЯ

Аліса вибігла на вулицю, побачила далеко попереду бегемотову спину Веселуна У та сукню Алли Сергіївни й кинулася за ними. Вона розуміла, що не можна відпускати їх далеко від себе, а то враз утратиш.

Адже вона погано знала вулиці й провулки, тоді як решта були куди досвідченіші. Коля Наумов жив у цих місцях змалечку, а пірати, які останній тиждень витратили на пошуки Аліси й Колі, непогано встигли вивчити довколишні провулки та двори. І навіть де в чому стали метикованіші за Наумова.

Коли Аліса побачила, що зони подалися в провулок, вона просто-таки полетіла стрілою, мало не збиваючи перехожих, і, звернувши за ріг, устигла помітити, що пірати вдалися до такого тактичного маневру. За Колею гнався тільки Веселун У, а Крис у подібні Наполеона перебіг на другий бік провулка й помчав попід стіною так, щоб обігнати Колю й узяти його в лещата.

Коля огледівся й побачив, що його оточують.

Праворуч від нього був під'їзд.

Якби він біг далі вперед, пірати його неодмінно піймали б, через те йому нічого не лишалося, як пірнути в цей під'їзд.

Грюкнули двері.

Веселун У гучно крикнув: "Ширшшфк!" — що означало: "Попався!"

Аліса збагнула: у під'їзді нема другого виходу. Вони загнали Колю в глухий кут.

Веселун пірнув у під'їзд слідом за Колею. Але Крис побіг далі, до арки, що вела у двір.

Аліса не встигла зметикувати, що ж їй робити далі, як хтось підхопив її на бігу, й жіночий голос промовив:

— Саме тебе мені й треба, мій скарбе!

Аліса спробувала вивернутись, але міцні руки легкоатлетичної тренерші Марти Скриль тримали її, як у лещатах.

— Ти навіть вулицею біжиш, немовби маєш намір ставити рекорди, — сказала жовтоволоса тренерша. — Вважай, що мені поталанило. Йшла до твоєї школи, раптом бачу — моя рекордсменка, надія нашого спорту, власною персоною. Ну що ж, саме час поговорити.

— Даруйте, — вибачилась Аліса, метляючись у повітрі. — Я дуже поспішаю!

— Що твоя оця теперішня поспішність у порівнянні з майбутнім, яке відкривається перед тобою в спорті? Ти ж самородок! Якщо нам пощастить тебе зламати...

Навіть у такому незручному стані Аліса здивувалася:

— Навіщо мене ламати?

— Як навіщо? Щоб відучити від доморощених прийомів. Хто так стрибає у висоту в наші дні?

Аліса дивилася, чи не з'явиться хто-небудь із під'їзду чи з-під арки. Та провулок наче вимер.

— А в які дні так стрибають? — запитала Аліса.

Все одно тренершу силою не здолаєш, доведеться брати хитрістю.

— У доісторичні, — сказала тренерша впевнено. — Сьогодні цей прийом безперспективний.

— А от і ні! — обурилась Аліса. — Знали б ви, яку висоту взяв Пулярдкін таким способом!

— Для мене не грає ролі, що там узяв Пулярдкін. Я знаю тільки, що тебе пробували зіпсувати. Ми всерйоз працюватимемо над технікою. Ти в мене застрибаєш...

— Тоді відпустіть мене на землю.

— Гаразд, тільки не тікай. Я зараз запишу твої координати. Всі розмови з батьками беру на себе.

— Навряд чи вам це вдасться, — заперечила Аліса, не відриваючи очей від під'їзду.

— Ми й не таких батьків умовляли.

Аліса непомітно відступила на півкроку.

— Записую, — сказала тренерша. — Невже тебе не ваблять великі змагання? Слава, оплески, п'єдестал пошани й закордонні стадіони... Ти куди, дівчинко? Зупинися! Зупинися негайно! Ти ж усе одно від мене нікуди не сховаєшся! Я тебе через школу знайду!

Аліса вже підбігла до того самого під'їзду. Тренерша трюхикала позаду й далі її



умовляла.

Забігши до під'їзду, Аліса пірнула вниз, до дверей, що вели в підвал. Там у темряві, за рогом, вона зупинилась і завмерла. Вона чула, як грюкнули двері, зайшла тренерша і голосно спитала:

— Дівчинко, ти де ховаєшся? Навіщо уникати своєї перспективної долі? Хіба ти не чуєш, як кличуть фанфари?

Аліса мовчала. Чути було, як тренерша невпевнено підіймається сходами, потім зупиняється і говорить:

— Якщо ти мене чуєш, то врахуй, що в спорті головне — настирливість. Цієї настирливості в мене багато. Я вернуся в школу і про все дізнаюся в Едуарда Петровича.

Почулися чіткі кроки, грюкнули двері, та Аліса не квапилася вилізати із своєї схованки. Не довіряла вона наполегливій тренерші. І мала рацію. Минула хвилина, дві, й двері знову відчинилися. Цього разу поволі, майже нечутно. Знову почулися кроки, але обережні, хтось ішов навшпиньки. Тренерша, а це була вона, пройшла до спуску в підвал, де ховалась Аліса, й заглянула вниз. У напівтемряві Алісі було видно її силует. Тренерша прислухалася. Аліса затаїла дихання.

— Ти ховаєшся? — спитала раптом тренерша.

Але в підвал не пішла. Можливо, боялася мишей? Нарешті тренерша тяжко зітхнула й пробурмотіла:

— Все одно... все одно... я знайду цей самородок.

І вийшла зовсім.

Тільки тоді Аліса обережно вилізла на світло. Вона була засмучена. Ще б пак, втратила, напевно, хвилин десять, не менше. Якщо це прохідний під'їзд, то Коля й пірати могли втекти далеко. Шукай їх тепер.

Аліса огледілася. Так і є. Ось чорний хід. За ліфтом. Вона підійшла до невеликих темних дверей і штовхнула їх. Двері слухняно відчинилися. Перед нею був двір, оточений будинками. Посеред нього стояв забитий двоповерховий флігель, підготовлений на злам. Окрім арки, що вела у провулок, із двору можна було вибратися тільки через другу арку, в дальньому його кінці.

Двір був порожній. Лише на лавці під старим деревом сидів юнак у замшевому піджаку, замшевих черевиках і замшевих штанях. Був він модний, акуратний і поважний. Вій курих люльку і читав детективний роман.

— Здрастуйте, — привіталась Аліса.

— Здрастуйте, — відповів він, закладаючи пальцем сторінку книжки. — Здрастуйте, якщо не жартуєте.

— Зовсім не жартую, — сказала Аліса. — Тут не пробігали хлопчик і двоє інших чоловіків?

— Хлопчик? — здивувався юнак, закутий у замшу. — А якого віку він був?

— Мого віку, — пояснила Аліса. — А за ним гналися двоє. Один надто товстий, у порваному плащі й без капелюха. А другий не знаю, в якому вигляді.

— Гналися, кажеш? — перепитав юнак. — Дуже дивно. А чого вони гналися? Хлопчик чогось накоїв, чи що?

— Ні, він нічого не накоїв. Він раніше накоїв, а зараз зовсім не винуватий. Це ті, хто за ним бігли, у всьому винуваті.

— Вельми цікаво, — сказав юнак. — Навіть захопливо. А навіщо тоді вони за ним гнались?

— Ну, щоб відняти одну річ. Вони злочинці.

— Не може бути!

Юнак був дуже рожевий і гладенький. Ніби щойно вмився й натер обличчя жорсткою щіткою. І на рожевому обличчі, як дві гусениці, сповзали вниз, до підборіддя, чорні вуса.

— Дуже дивно, — наполягала Аліса. — Вони мушили тут пробігти хвилин із десять тому, не більше.

— Якби я побачив якесь порушення порядку, — мовив юнак, — я б негайно сигналізував.

— Отже, ніхто не пробігав?

— Ти перша тут метушишся.

— Ви правду кажете?

— Слухай, тобі зрозумілою мовою сказано: ніхто тут не пробігав. Ніякі хлопчиська і взагалі ніхто. Ти мені читати заважаєш! Я через тебе забув, на чому спинився. У мене вільний час, його треба використати правильно, з толком. Отож тупай звідси, поки я тебе не прогнав із допомогою фізичної сили.

З цими словами замшевий юнак відкрив книжку, закладену вказівним пальцем, і знову заглибився в читання.

Юнак брехав.

Десять хвилин тому він побачив, як у двір забіг дивний чоловік в одязі Наполеона Бонапарта (а юнак був начитаний і пізнав Наполеона) й шмигнув у чорний хід. Юнак здивувався, що Наполеони почали бігати дворами. Він одклав книжку й заходився розмірковувати про складнощі життя. Може, кіно знімають? Прихованою камерою? Про всяк випадок він витяг гребінчик і зачесався. Ще потрапиш у кадр, треба бути в повному порядку. Побачить його на перегляді режисер і питає: "Хто це в кадрі, такий молодий і вродливий?" А йому скажуть: "Це актор-доброволець, випадково опинився на зйомках, звати його Петро Ішутін, служить він у ресторані старшим кухарем, дуже начитаний, толковий... Ладен присвятити своє життя мистецтву". — "Він гратиме роль полководця Багратіона..."

Поки Петя Ішутін отак мріяв, двері чорного ходу відчинилися, й перед його очима постало дивне видовище. Попереду йшов, озираючись, Наполеон Бонапарт. За ним — неймовірно опасистий чоловік у порваному плащі. Чоловік ніс під пахвою непорушного хлопчика.

Якщо це було кіно, то не історичне, а пригодницьке. З викраденням дитини. Петро Ішутін підвівся з лавки, закрив пальцем детективний роман, аби не загубити сторінку, й

вирішив, що зараз він зупинить викрадачів і скаже їм рішуче: "Руки вгору!"

І якщо цей кадр знімається в кіно, то режисер неодмінно відзначить рішучість незнайомого юнака й вигукне: "Хто цей невідомий і рішучий герой? Негайно розшукайте його й дайте йому роль слідчого міліції в новому детективі!"

Пірат Крис, який ішов першим, помітив рух Петра Ішутіна й обернувся до нього.

— Ти чого? — спитав він.

— Я? — здивувався Петро. — Я тільки хотів...

Тим часом товстун пройшов до забитого двоповерхового флігеля й відсунув дошку у вікні першого поверху.

— Слухай, — сказав Крис, насуваючи трикутного капелюха на очі, — якщо ти плутатимешся в мене під ногами, я з тебе відбивну зроблю. Зрозумів?

— Зрозумів, — відповів Петя Ішутін. — Звичайно, зрозумів.

— Ти що бачив?

— Я нічого не бачив, — сказав Петро Ішутін. — Ліпше не втручатися, коли тебе не просять.

— І зятя, — мовив Крис, витягши з кишені ножа, — якщо ти кому-небудь писнеш про те, що тут бачив, тобі не жити. І не бігай по міліцію, і не пробуй від мене сховатися. Ти мене знаєш?

— Ні, — відповів Петро. — Тобто я про вас читав дуже похвальні відгуки...

— Твоє щастя. Ті, хто мене знав, недовго жили.

Пірат приставив уявного ножа до замшевого живота кухаря Ішутіна й посміхнувся.

— Я ніколи... — пробурмотів Ішутін.

Він же не міг здогадатися, що ніж не справжній. Йому ніхто ще не приставляв ножа до живота, зате в детективних романах він читав, як це робиться. Правда, коли він читав детективні романи, то завжди був за слідчих, щоб вони перемогли. Він навіть уявляв, що одного чудового дня піймає небезпечного злочинця і його запросять працювати головним слідчим. Але зараз найкраще не втручатися. В книжках і кіно одне, а в житті й зарізати можуть.

— І ще зятя, — додав Наполеон, — ми тебе знаємо. Ти Ішутін, мешкаєш у тому будинку. Отож якщо писнеш, тобі від нас не сховатися.

— Я все зрозумів, — сказав Ішутін. — І взагалі, я тільки допомогти хотів. Може, донести що...

— Не потрібна нам твоя допомога.

Тим часом товстун із хлопчиком уже зник з очей.

— То я пішов? — спитав Ішутін. — А то мені обідати пора. Мушу сказати, що ви чудово по-російському розмовляєте.

— Постривай. Сідай на лавку.

Петро покірно сів.

— Тут зараз одне дівчатко побіжить, — сказав здоровило. — Воно тебе, напевно, питає, чи не бачив ти нас. Що ти їй відповіси?

— Що нікого не бачив... Хіба я не розумію? Люди повинні допомагати одне одному.

Всі люди — брати.

— Ну й молодчина! Сідай. Сиди, читай і відповідай, що нічого не бачив. А я за тобою стежити буду. Якщо не дотримаєш слова, не жити тобі. І біфштекси замість тебе смажитиме інший кухар. Ясно?

— Так точно! — відповів Петро.

І залишився чекати дівчинку.

Він усе виконав, як від нього вимагалось. Сидів, читав, йому навіть сподобалося, що він виконує секретне завдання. Напевно, і цей хлопчина і його подруга — небезпечні злочинці, вирішив він, бо так думати спокійніше.

А коли Аліса, постоявши в нерішучості посеред двору, пішла до дальньої арки, Петро тихенько підвівся з лавки і поквапився додому. Там він ліг на канапу, і в нього стали тремтіти руки й ноги. Потім він сказав: "У нашому ділі головне — не втручатися". І заспокоївся, задрімав.

Аліса повірила Ішутіну й вирішила, що пірати й Коля втекли через наступні ворота.

Вона проминула їх і опинилася в другому дворі. Цей двір відрізнявся од першого. В ньому було багато кущів, які вже розпускалися, підлими — лавки, на лавках — бабусі й молоді матері з колясками. У колясках діти. Інші діти, трохи старші, будували фортецю з піску.

Аліса підійшла до найближчої бабусі й запитала:

— Пробачте, тут не пробігав хлопчик?

— А він тебе скривдив? — поцікавилася бабуса.

Вона змалечку була впевнена, що хлопчиська спеціально створені для того, щоб тягати дівчаток за коси. Тому вона все життя цуралася хлопчиків усякого віку, від семи до сімдесяти років, не вийшла заміж і тепер ходила гуляти з онучкою своєї сестри.

— Ні, — відповіла Аліса. — Він мене не скривдив. Але за ним гналися два бандити.

— Що? — Бабуса аж підскочила. — Бандити! — закричала вона.

— Де бандити? — спитали інші бабусі й мами, заходилися скликати дітей і підкочувати чимближче коляски.

— Не хвилюйтеся, — спробувала заспокоїти їх Аліса. — Я тільки спитала, чи не пробігав тут хлопчик, за яким гналися два чоловіки, один товстий, другий тонкий, схожий на Наполеона.

— Яке варварство! — вигукнула друга бабуса. — Ганятися за дитиною!

— Отже, ніхто не пробігав? — допитувалась Аліса.

Вона вже зрозуміла, що ніхто не пробігав. Інакше б цей тихий куточок переполюшився.

— Ні, — сказала молоденька мама в широких штанах. — А вони повинні побігти? Скажи правду, тоді я відвезу малюка додому. Дітям не можна хвилюватися.

— Ні, ні, ніхто не побіжить, — запевнила Аліса й поквапилася назад у перший двір.

Ззаду долинали збуджені голоси мам і бабусь. Дехто з них почав збиратися додому.

Що ж виходить? У першому дворі їх не було. Інакше замшевий юнак із книжкою їх помітив би. У другому дворі їх теж не було — бабусі й мами не залишили б поза увагою

таку подію. Отже, застається тільки під'їзд, у якому Аліса ховалася від настирливої тренерші. Там і треба шукати Колю. Але як шукати? Обійти всі квартири? А що питати?

Задумавшись, Аліса вийшла через арку в провулок і зупинилася.

І тут її побачили учні з шостого "Б".

Розділ XXI

## ВІЙСЬКОВА РАДА

Коли Юлька закінчила свою розповідь, принаймні пів-класу вирішили бігти на допомогу Алісі й Колі. Ніхто до пуття не знав, що треба робити, всі дивилися на Юльку. Адже вона Алісіна подруга і, можна сказати, старша сестра — на сто років старша від Аліси.

— Ви куди? — здивувалася гардеробниця тьотя Луша, коли побачила, як серед уроку з гуркотом і шумом мчить по сходах шостий "Б", разом із відмінниками та двієчниками.

Дехто вдягнувся, інші побігли роздягненими — все одно день теплий, майже літній.

Добігли до найближчого рогу й зупинилися. Куди далі? Боря Мессерер сказав:

— Давайте розділимося на загони по три чоловіки — кожний обшукає по провулку.

— Безглузда думка! — озвалася Мила Руткевич. Вона злилася на себе. Тепер вона мусить першою врятувати Алісу від піратів — вона ж її зрадила. — Ми ж не знаємо, куди вони побігли. Може, вони зараз уже в Мар'їному гаю.

Цієї миті діти побачили, що назустріч їм поспішає маленька жіночка з завитим жовтим чубчиком. Катя Михайлова пізнала її і спитала:

— Здрастуйте, Марто Скриль. Ви не бачили дівчинку з нашого класу...

Тренерша не дала їй договорити:

— Ця ваша Аліса зовсім некерована! Я розкрила перед нею світлі перспективи в галузі спорту, і знаєте, що вона мені відповіла?

— Знаємо! — хором закричали діти.

— Ні, ще більше! — вигукнула тренерша. — Вона потім...

— ...Утекла! — хором крикнули шестикласники.

— Ви, я бачу, чудово поінформовані, — образилась тренерша. — Боюся, що безвідповідальні настрої захопили й вас.

— Захопили! — закричали діти.

— А куди вона побігла? — спитала ввічливо Катя Михайлова.

— Он там бачите під'їзд у сірому будинку? Я змушена була ганятися за нею по під'їзду, але безрезультатно. Вона там живе?

Та ніхто тренершу не слухав. Шостий клас "Б" біг до під'їзду. І в цей момент із воріт будинку вийшла Аліса й зупинилася на тротуарі.

Шостий клас "Б" оточив її тісним колом.

— Ну, де Коля?

— Ти їх догнала?

— Вони сховалися?

— Не соромся, ми все знаємо. Нам Фіма з Юлькою розповіли.

— Ти їх не догнала?

— Ми знаємо, що ти з майбутнього.

— Ми тобі допоможемо знайти машинку...

Всі говорили зразу, розібрати що-небудь було важко, та Аліса зрозуміла і зраділа.

— Дякую, друзі! — сказала вона.

Всі перебивали одне одного, такий гвалт зчинився, що шибки задзвеніли в будинках. Крізь шум пробивався срібний голос Лариси:

— Ой, вони, напевно, Колю катують! — її чудові голубі очі були повні сліз.

— Мерщій давайте шукати! — крикнув Боря Мессерер.

Зверху на другому поверсі з'явилося кругле заспане лице. Воно сказало:

— Діти, влаштовуйте свої військові ігри десь в іншому місці. Я тільки зібрався заснути, а ви заходилися кричати про катування й прохідні двори. Соромно!

За ним у кватирку поверхом вище висунулася жінка в бігуді й підтримала заспаного чоловіка:

— Божевільні часи! В наші дні діти не думали про хуліганство, а грали в піжмурки.

— Що ви розумієте! — обурилась Юлька.

Але Катя Михайлова її зупинила:

— Не сперечайся. Ходімо на бульвар. Там улаштуємо нараду.

— Тільки треба комусь залишитися тут, — попередила Аліса. — Вони можуть утекти й забрати Наумова.

— Я залишуся, — вихопився Коля Сулима. — Хто ще?

Другим лишився чергувати Боря Мессерер. Сулима стояв у провулку. Боря пройшов у двір. А решта поспішила на бульвар, аби там вирішити, що робити.

Такої події класові ще не доводилося переживати за останні шість років.

По-перше, нова учениця, супергерла Аліса, виявилася ніякою не супергерлою, а звичайнісінькою дівчинкою з майбутнього.

По-друге, Коля Наумов побував у майбутньому і там такого накоїв, хоч і без злого наміру.

По-третє, Фіма Корольов про це знав і нікому не встиг прохопитися, крім Колі Сулими. А Коля Сулима хотів усе розповісти Алісі, та не встиг.

І, нарешті, десь поряд сидять справжні космічні пірати, а один із них уміє обернутися в різних людей.

Подій більше, ніж досить.

Аліса сіла на лавку так, щоб бачити провулок. Всі інші обступили її.

— Нарада відкривається, — почав Фіма Корольов. — На порядку денному два питання.

— Чому два? Одне, — заперечила Катя Михайлова.

— Ні, два. Перше — як знайти і врятувати Колю Наумова. Друге — як допомогти Алісі вернути мієлофон і відправити її додому.

— Це одне й те ж питання, — втрутилась Юлька.

— Не перебивай! — сказав Фіма Корольов. — Має бути порядок, інакше ми ніколи

не домовимося.

— Тебе ніхто не обирав головою! — вигукнула Мила,

— У вирішальні хвилини хтось вайдостойніший повинен узяти владу в свої руки, Тобі, Руткевич, я теж не давав слова. Може, ти заодно з піратами?

— Як тобі не соромної Катя Михайлова поклала руку на плече Милі:

— Ти що, не знаєш Фіму, з його пришелепуватими жартами?

— Це не жарт! — Мила раптом заплакала. — Якби я знала...

— Що сталося? — спитала Аліса.

Адже вона не знала, що Мила провела піратів у школу.

— Я тобі потім розкажу, — пообіцяла Юлька. — Нічого особливого.

Мила відвернулася, щоб ніхто не бачив її сліз. Востаннє вона плакала рік тому, коли практикантка, яка не знала, що Мила кругла відмінниця, поставила їй четвірку за твір.

— Слово надається Алісі Селезньовій, — оголосив Фіма. — Вона нас ознайомить із станом справ у пошуках товариша Наумова. Регламент будемо встановлювати?

— Фімо, не корч дурника! — мовила суворо Катя. — А то я тебе зніму з голови. Говори, Алісо.

— А мені майже нічого сказати. Я бігла за ним до того будинку, але мене спіймала тренерша, і, поки я від неї рятувалася, Коля вбіг у під'їзд. Веселун У — за ним.

— Хто? — не зрозумів Коля Садовський.

— Веселун У звати товстого пірата, — пояснила Юлька Грибкова.

— Крис — це другий пірат, який Аллу вдавав, — побіг у двір.

— А під'їзд прохідний? — спитала Катя Михайлова.

— Так, прохідний.

— Все ясно, — сказав Фіма. — Він хотів перехопити Колю на виході.

— Але не перехопив, — мовила Аліса. — У дворі сидів юнак і читав книжку. Він мені сказав, що ніхто мимо не пробігав...

— А раптом це був не юнак, а перевдягнений Крис? — втрутилась Юлька. — Раптом він тебе обманув, а тим часом Веселун У побіг за Наумовим?

Аліса подумала трохи й відповіла:

— Ні, це був справжній юнак. Я з ним довго розмовляла. До того ж вони не могли пробігти в подальший двір. Там було двадцять бабусь і мам.

— Ясно, — сказав Фіма Корольов. — Маємо робочу гіпотезу: пірати, напевно, сховалися в тому будинку, на горищі.

— Чому на горищі? — здивувалася Катя Михайлова. — У під'їзді принаймні двадцять квартир. А якщо вони одну з них зайняли?

— Почнемо з горища. У мене передчуття, що вони там. А передчуття мене ніколи не обманюють, — наполягав Фіма Корольов.

— Авжеж, — з'єхидничала Юлька. — Ще б пак! Пам'ятаєш, як позавчора у тебе було передчуття, що тебе з географії не спитають?

— Грибкова, — суворо мовив Фіма Корольов, — вийди на ріг провулка. Звідти тобі

буде видно Сулиму. Спитай у нього на мигах, чи все гаразд.

— Сам сходи, — буркнула Юлька. — Тобі ближче.

— Підкоряюся грубому насильству, — сказав Фіма, побіг до огорожі бульвару і махнув рукою, відразу ж повернувся й доповів: — На горизонті все чисто.

— Я так переживаю, дівчатка! — озвалась красуня Лариса. — Я помру від страху. Краще б я залишилася в класі.

— Ну й іди додому, — кинув Фіма. — Від тебе все одно ніякого толку.

— Фімо, це останнє попередження, — втрутилася Катя Михайлова. — Якщо ти не перестанеш хамити, ми тебе звільнимо!

— Звільнимо, — підтвердили інші.

— Я не так хотіла сказати, — поскаржилась Лариса. — Я хотіла сказати, що в мене від переживань прорізається апетит. Я навіть на контрольних завжди голодна.

— У мене десь шоколадка була, — мовила Юлька і відкрила свій портфель.

— Гаразд, друзі, — знову підвівся Фіма, — давайте ваші конкретні пропозиції.

— Які можуть бути пропозиції? — здивувався Коля Садовський. — Треба йти в той під'їзд. Це й їжакові ясно.

— Є пропозиція йти у той під'їзд, від квартири до квартири. Коли що-небудь підозріле, ми беремо квартиру на замітку, — сказав Фіма. — Але починаємо з горища.

— Тільки я на горище не полізу, — запротестувала Лариса. — Там можуть бути щури або таргани. І я помру.

— Гаразд, від горища ти звільняєшся. Сидітимеш унизу на лавочці. Всі встають?

— Стривайте, — зупинила Мила Руткевич. Вона вже заспокоїлася й опанувала себе.

— Фіма казав, що мієлофо" лежить у Колі Наумова дома. В ящику під столом. Так?

— Так. Він сам мені показував.

— А раптом Коля зізнається? Пірати підуть до нього додому і знайдуть апарат. Це ж буде жахливо!

— Геть жахливо, — сказала Аліса, яка до цього майже не втручалася в розмову. — Тоді всі наші труди пропадуть марно.

— Він ніколи не зізнається. Навіть під страшними тортурами, — запевнив Фіма Корольов. — Він мій пруг, я його знаю, як себе.

— "Себе, себе"! — перекинула Мила, сповнена презирства до Фіми. — Тебе й катувати не треба. Поглянути на тебе суворо — ти в усьому й зізнаєшся.

— Ми всі знаємо, що Коля не боягуз, — мовила Катя Михайлова. — Але ж пірати можуть його обманути,

— Як?

— Як? Крис обернеться на його матір і скаже: "Колю, віддай машину". Коля й послухається.

— Ой, який жах! — вигукнула Лариса.

— Що він, ідіот, чи що? — сказав Фіма, але не так упевнено, як досі.

— Отже, хтось зараз іде до Колі Наумова додому і бере там мієлофон, — докинула Мила Руткевич. — І я гадаю, що найкраще піти Алісі з Фімою. Аліса відрізнить свій



апарат, а Фіма може сказати батькам, що вони прийшли на прохання Колі.

— А коли ми знайдемо апарат, — спитав Фіма, — що тоді робити?

Всі замовкли. Дивилися на Алісу.

Аліса не зрозуміла, чому на неї дивляться. Тоді Мила Руткевич пояснила:

— Ми розуміємо, що Алісі треба повертатися додому. І якнайскоріше. Тільки-но знайдете машинку, нехай Аліса йде в ту квартиру, де машина часу. Фіма їй покаже.

— А вона без ключа не потрапить...

— Придумаєш що-небудь, аби Колина мама його віддала, — сказала Катя Михайлова. — Ти ж метикуватий. Віддай раз у житті свій талант на користь народу. Проведеш Алісу — і негайно назад...

Юлька відчула, як у неї перехопило дихання. Як же так, одразу... Юлька хотіла сказати, що треба б зайти до Грибкових, попрощатися, а то Марія Михайлівна переживатиме...

Лариса простягла руку й сказала:

— До побачення, Алісо. Дуже приємно було познайомитися.

І тоді Аліса заговорила злим голосом:

— Ви що, всі з глузду з'їхали, чи що? Ви хочете, щоб я втекла до себе, а ви без мене Колю виручати будете? Ви що ж, мене за людину не маєте? Гадаєте, що я схоплю мієлофон і втечу, прощайте? Отже, вам можна всі справи кинути й бігти мені на допомогу, а я паршива егоїстка?

В Аліси навіть сльози з'явилися на очах. Хоч вона, звичайно, не плакала...

У Юльки з серця спав камінь. Вона так боялася, що Аліса послухає розумну Руткевич і піде назавсім... хоч вона, Юлька, звісно, й слова б не сказала.

Всі мовчали. Стало ніяково, наче вони запропонували Алісі щось недобре. Хоча, якщо подумати, Мила міркувала слушно. З розумної точки зору.

Першою заговорила Катя Михайлова:

— Аліса має рацію. Якщо вона стільки часу цю машину шукала, можна й зачекати. А Аліса нам потрібна. Вона як спортсменка може забратися, куди ніхто з нас не зможе. І вона цих піратів добре знає. Їх же теж, мабуть, не варто тут лишати.

— Ой, не варто! — озвалася Лариса. — Ой, не варто! А я вже хотіла з Алісою попрощатися...

Юлька глибоко зітхнула й побачила, що в неї розкритий портфель. Навіщо ж вона його розкрила? Ну звісно, вона ж хотіла пошукати шоколадку для цієї ненажери Лариси. Юлька запустила руку в портфель і замість шоколадки намацала важкий згорток.

— Що це таке? — спитала вона, витягаючи його.

Згорток був об'ємистий, ніби в нього було загорнуто буханець хліба. Він був у газеті.

Юлька зашурхотіла газетою, розгортаючи пакунок. В середині лежала чорна сумка.

— Оце то так! — вигукнула Аліса.

— Що? Що сталося? Що-небудь страшно? — спитала Лариса. — Адже це не шоколад!

— Ні, — відповіла Аліса, — Це мієлофон.

Розділ XXII

ПОШУКИ

— Через нього ти до нас і приїхала? — спитала Катя Михайлова.

— Він зовсім нецікавий, — сказала Лариса.

Аліса розкрутила провід, уставила в вухо навушничок, натиснула на червону кнопку на кришці. Зачекала, натисла другу кнопку й стала повертати коліщатко.

Потім ураз засміялася.

— Ти чого? — спитала Юлька.

— Працює, — відповіла Аліса. — Усе гаразд.

— А чому засміялася?

— Тому що Лариса думає, чи будеш ти шукати шоколадку в сумці чи забула про неї.

— Дурниці! — випалила Лариса й почервоніла як варений рак. — Я й не думала про шоколад. І взагалі я вже не голодна. Це не апарат, а суцільний обман.

Але всі реготіли так, що Фіма Корольов упав із лавки. Всі знали, хто каже правду.

— А звідкіля ж він у сумці? — спитала Мила Руткевич, зачекавши, поки інші заспокояться. — Хтось же мав його туди покласти.

— Я бачила, — мовила Лариса. — Але не здогадалась. Іще перед уроками Коля Наумов підходив до Юльчиного столу й щось там робив. Я його спитала: "Ти що, записку підкладаєш, закохався?" А він мені так грубо відповів, що я відразу про це забула.

Акуратна Катя Михайлова складала газету, в яку був загорнутий апарат.

— Дивіться, записка, — зойкнула вона.

— Дай сюди, — сказала Аліса. Вона взяла записку й прочитала її вголос: — "Ти все одно уже все знаєш або скоро визнаєш. Якщо ти вважаєш; що винуватий і заслуговую кари, я не буду сперечатися. Але даю чесне слово, що я не хотів брати цього приладу, а хотів урятувати його від бандитів. Пробач за затримку. Шкода, що ти не можеш залишитися з нами". І все, — закінчила Аліса.

— А підпис? — запитала Мила.

— Нема ніякого підпису.

— Це його рука, — підтвердив Фіма Корольов, заглядаючи ззаду. — Я його руку знаю.

— От і все, — сказала Катя Михайлова. — Можеш вертатися додому, Алісо.

Аліса нічого не відповіла.

— Що йому варто було вернути апарат хоч би вчора? — зітхнула Мила Руткевич.

— Все-таки хлопці в нас розумом не відзначаються, — зауважила Лариса. — Ховати чужу річ, а потім підсовувати її в чужі сумки! Дитячий садок якийсь,

Аліса почепила мієлофон через плече.

— Краще сховай його в сумку, — порадила Юлька. — Загубиш іще.

— Ні, — відповіла Аліса. — Він нам тепер знадобиться.

— Дай мені поносити, — попрохав Фіма Корольов. — Мені б дечії думки підслухати.

— Друзі, ви мені даруйте, — сказала Аліса, — але я нікому його давати не буду. І не тому, що боюся, що зламаєте, або не довіряю, але цей прилад винайдуть аж через сто років. Його ще нема.

— Жаль, — мовив Фіма.

Мила підтримала Алісу:

— До того ж він не її. Аліса підвелася з лавки.

— Понесеш мою сумку? — спитала вона Садовського.

— Давай, — відповів той.

— Які вказівки? — спитав Фіма, який сподівався потім, коли усе втрясється, все-таки випросити в Аліси мієлофон. На одну хвилинку.

— Мієлофон приймає людські думки метрів за десять, а іноді й більше, — пояснила Аліса. — Якщо ми зараз пройдемо по квартирах того під'їзду, ми почуємо, чи немає там піратів і Колі.

— Звичайно! — вигукнула Юлька. — Все геніальне просте!

— Всім іти нема сенсу, — зауважила Катя. — Нехай частина дітей чекає тут. Навіщо юрбою ходити поверхами?

Але нікому не хотілося лишатись. Домовилися, що четверо підуть по квартирах, а решта чергуватимуть у дворі й на вулиці. Ларису та Милу Руткевич відправили додому. Спочатку відправили тільки Ларису — щоб вона не голодувала, не мучилась, поїла й іншим теж зробила бутерброди. Коли ходиш у дозорі або стоїш на варті, їсти хочеться. Це кожен солдат знає. Та як тільки Лариса пішла, всіх узяв сумнів: чи повернеться вона? Вона відома сплюха. Поїсть, засне, ввечері схаменеться. Ось тоді Мила Руткевич пожертвувала собою. Вона сказала, що зробить усім бутерброди. І ще в них дома лишився майже цілий торт — учора був день народження у брата, три торти з'їли, а на четвертий сил уже не вистачило.

У під'їзд пішли Аліса, Фіма Корольов, Коля Сулима і Катя Михайлова.

Фіма сказав:

— Я наполягаю — спершу на горище. Ти, Алісо, наше життя не досить добре знаєш. Мушу тобі сказати, що в громадянську війну контрреволюціонери найчастіше ховалися на горищах.

— Сказав теж! — здивувалася Юлька. — Це ж було майже сто років тому.

— Я читала, — відповіла Аліса.

Ліфт зупинився на останньому поверсі. Діти, намагаючись не шуміти, вийшли з нього. Фіма прошепотів:

— Погано без зброї.

Із зброєю й справді було кепсько. Зброї навіть не було, якщо не рахувати свистка у Фіми Корольова.

— Нічого, — заспокоїла Аліса. — Всі злочинці боягузи. Вони ж бояться, що їх викриють.

— Ти краще стій позаду, — прошепотіла Катя. — Щоб вони до мієлофона не добралися.

Аліса кивнула. Катя мала рацію. Якщо пірати побачать мієлофон, можуть схопити його і помчати.

Діти піднялися на півповерха й опинилися перед дверима на горище. Двері були замкнені на важкий замок.

— Тут їх не було, — сказала Аліса.

— Не можна недооцінювати їхньої хитрості, — заперечив Фіма. — Вони могли зняти замок, а потім знову замкнути. Ми ж не знаємо всіх їхніх штучок.

Катя Михайлова підійшла до дверей і провела пальцем по замку. Він був у пилюці.

— Тут ніхто вже кілька днів не був, — запевнила Катя.

Коля Сулима всміхнувся:

— Зараз Корольов скаже тобі, що пилюку вони потім із хитрощів посипали. В кишені принесли.

— А що, — не здавався Фіма, — цілком може бути. Піратам притаманні диявольські хитрощі.

Аліса, щоб не гаяти часу на пусті суперечки з упертим Фімою, пішла вниз.

— Стій! — гукнув її Фіма. — Потім пошкодуєш. Усе-таки послухай.

— Ну гаразд...

Аліса підійшла до дверей, увімкнула мієлофон і почала крутити коліщатко, настраюючи на різні хвилі. Адже кожен мозок випромінює думки на своїй, особливій хвилі. Як радіостанція.

— Ну що? — не витерпів Фіма.

— Нічого. Там тільки голуби.

— Дай послухати, — попросив Фіма. — Хоч трішечки.

— Нема чого слухати.

— Фімо, відчепися од Аліси. Домовилися ж, — цитькнула Катя Михайлова.

Аліса вимкнула мієлофон.

Вони спустилися поверхом нижче. На поверсі було три квартири.

— Будемо дзвонити? — спитав Коля Сулима.

— Спробуємо без дзвінків, — сказала Аліса. — Адже крізь двері думки проникають.

Вона підійшла до найближчих дверей.

— Нікого нема вдома, — мовила, прислухавшись.

— Слухай, Аліско, — обурився Фіма, — може, твій апарат не бере думок? Може, Наумов його зламав?

Аліса хотіла огризнутися, та Коля Сулима, що стояв біля інших дверей, сказав тихо:

— А я чую, там хтось розмовляє.

Аліса відразу ж перебігла до тих дверей.

— Ну, що чути?

— Не заважай, Фімо. Там справді є люди.

— Які? Пірати?

— Ні. Там чоловік і дружина. Вони старі. Вони посварилися й з ранку ніяк не можуть домовитися, кому йти по молоко. От і сидять без молока. І кицька в них без

молока.

— Бідолашна кицька! — не стрималась Катя.

— Там Колі нема, — запевнила Аліса.

— Ясна річ, — сказав Фіма. — Та дай-но я перевірю.

Аліса простягла Фімі навушник. Все одно не спекаєшся.

Той нахилив голову, прислухався.

— Техніка на грані фантастики!.. Ой, і кицьку чую!..

— Ну ж бо, годі, — урвала суворо Катя Михайлова. Ти теж кортіло послухати думки, але гордість не давала попросити. — Корольов, ось тобі шістнадцять копійок. Біжи до рогу й мерщій неси сюди пакет із молоком.

— Навіщо? — не зрозумів Фіма.

— Неясно? А що кицька голодна сидить — це тобі все одно?

— А раптом без мене щось станеться?

— Нічого, з нами Сулима. А в разі чого крикнемо. У дворі п'ять чоловік без діла сидіють.

— От їм і доручу! — крикнув Фіма, кидаючись униз по сходах.

Аліса вже перейшла до наступної квартири.

— Хочеш послухати? — спитала вона в Каті Михайлової.

— Дякую, залюбки, — зраділа Катя. — Якщо я не зламаю.

Аліса передала їй навушник.

У навушнику почувся шурхіт. Аліса крутила коліщатко настройки.

— Підними руку, коли почуєш, — сказала вона.

Катя підняла руку.

У навушнику звучав далекий, кволий голосок:

— Ну чому ж він не дзвонить? Ну нехай подзвонить... Може, він телефон неправильно записав? Ні, я сама телефон записала. Адже він обіцяв зранку подзвонити... перед лекціями...

— Мені здається, якась дурка закохана, — мовила Катя. — Навіть незручно підслуховувати.

— Ми ж не задля власної втіхи, — заперечив Коля Сулима.

— Хочеш послухати? — спитала Аліса.

— Ні, дякую... Якимось іншим разом.

— Все, — повідомила Катя. — Він їй подзвонив. Вона вже уголос воркує. Бери навушник. Піратів там нема.

Вони спускалися поверхом нижче, коли з'явився ліфт, у ньому Фіма Корольов.

— Де молоко? — суворо спитала Катя.

— Я Садовського послав.

— Ох і мудрець!

— Він усе одно знічев'я мучиться. Він уже придумує, як без машини часу в майбутнє ходити.

— Ну, і як? — запитала Аліса.

— Дуже просто: видати календар на двохтисячний рік.

— І що ж зміниться? — не зрозумів Коля Сулима.

— Як — що зміниться? Будемо жити в двохтисячному році. А як жити — наша справа.

— Геніальна ідея! — сказала Катя. — Ходімо вниз.

На наступному поверсі дві квартири були порожні — певно, всі на роботі. В одній із них спав собака і бачив уві сні десяток кицьок, які віднімали в нього кістку. Думки були не дуже зрозумілими і плутаними, але Фіма, котрий слухав цей сон, сказав, що кицьки смугасті й великі, як тигри. Хоч навряд чи він зловив це мієлофоном та ще й у собачому кошмарі.

У третій квартирі сиділа маленька дівчинка, мама якої пішла в магазин і довго не поверталася. Дівчинці було сумно, і вона уявляла собі всякі страшні картинки, і їй з кожною хвилиною дедалі більше здавалося, що мама ніколи не вернеться. Ніякий пірат не міг би так прикидатися. Тільки діти зібралися спуститись іще на поверх униз, як на сходовій клітці з'явився засананий Садовський, чуб у нього на голові сяяв таким червоним вогнем, що об нього можна було обпектись.

Він ніс пакет із молоком.

— Хто тут зголоднів? — запитав він. — А то Фіма тицьнув у руку гроші, сказав, що це термінове завдання, і втік.

— А ти як гадаєш? — спитав Фіма.

— Я гадаю, що ви знайшли Колю, геть спотвореного. І його перші слова були: молочка б мені. Ні?

— Ні, не знайшли ми Колі. — Катя взяла у Садовського пакет і сказала: — Спускайтесь, я зараз повернуся.

Але ніхто не став спускатися. Всі слухали, що буде. А Аліса навіть через мієлофон.

Чути було, як Катя натискає на дзвоник. Нагорі відчинилися двері.

— Даруйте, — вибачилася Катя, — я принесла молока вашій киці. Вона у вас така голодна.

— Дякую, — відповів голос. — А то ми ніяк не можемо домовитися.

Двері зачинились.

Катиних кроків не було чути. Видно, вона лишилася стояти під дверима. Вона ж бо думала, що люди здивуються, можливо, навіть відмовляться од молока...

— Іде назад, — повідомила Аліса, яка чула думки кицьчиної господині.

— Навіщо? — спитав Фіма.

— Зараз дізнаєшся, — мовила Аліса й не змогла стримати усмішки.

Знову почувся звук відчинюваних дверей. І той самий голос промовив:

— Добре, що ти не пішла, дівчинко. Тримай шістнадцять копійок. Я тобі за молоко винна. Дякую ще раз. Ти завтра молоко принесеш?

Зніяковіла Катя спустилася, тримаючи на долоні шістнадцять копійок.

— Ну що, тепер щодня будеш ходити? А то кицька голодна.

— Доведеться, — сказала Аліса. — Знаєш, що ця бабуса своєму чоловікові зараз

говорить? "Хвалити бога, котяче молоко стали по квартирах носити. Тепер нам із тобою, Ваню, нема чого сваритися".

— А він що відповідає? — спитав Садовський.

— Він каже: "Не турбуйся, знайдемо, через що посваритися".

— От і добре, — зауважив Садовський. — А то їм жити буде нудно.

Залишилося ще три поверхи. Діти пройшли їх хвилин за шіаддять. Аліса всім дала послухати мієлофон, але нічого підозрілого не виявилось. За дверима квартир жили звичайнісінькі люди — сварилися, мирилися, розмовляли... але ніхто нікого не катував, не погрожував. У підвалі теж нікого не було.

Розділ XXIII

ІШУТІН ПЕРЕДУМАВ

У дворі чекала Мила Руткевич із промасленим пакетом.

— Перерва на обід, — сказала Юлька. — Нічого не знайшли?

— Нічого, — відповіла Аліса. — У цей під'їзд вони всі зайшли, і ніхто з нього не вийшов. Не уявляю, що робити.

— Ходімо на лавку, — запропонувала Катя. — Одна голова добре, а десять краще. Перекусимо й що-небудь придумаємо.

— Неодмінно придумаємо, — запевнив Фіма Корольов. — У мені вже формуються сякі-такі ідеї.

— Я знаю, — мовив Садовський. — Я вже навчився читати його думки без мієлофона. В голові у Корольова формується ідея космічних польотів на повітряних кулях.

— Відчепися! — розсердився Фіма. — З тобою зовсім неможливо серйозно розмовляти!

— А я з тобою й не маю наміру серйозно розмовляти, — сказав Садовський. — Якщо з тобою серйозно розмовляти, можна луснути зо сміху.

Мила роздала бутерброди й половинки огірків. Тут, на подив усіх, прийшла й Лариса. Вона йшла, широко позіхаючи, і несла цілий кошик їстівних припасів.

— Вмираю спати хочу! — призналася вона. — Я навіть дорогою на ходу спала.

— Ларисо, ти велика людина, — сказав Коля Сулима.

— Ти так серйозно думаєш? — запитала Лариса. — Мені вельми приємно.

Сулима їй подобався, тому що був серйозний, грав у шахи й носив окуляри.

— Він так не думає, — зауважив Фіма. — І якщо мені не віриш, візьми мієлофон і послухай його думки.

— Ніколи в житті не слухала чужих думок. І не буду.

— Чому? — спитала Юлька, розпаковуючи її кошик.

— А раптом у думках непристойне слово зустрінеється?

— Де ж ти набрала стільки харчу? — поцікавилась Юлька.

— Це мені бабуса дала, — сказала Лариса. — Я їй пояснила.

— Що ти їй пояснила? — злякалася Катя Михайлова.

— Я їй нічого зайвого не сказала, — відповіла Лариса. — Я тільки сказала, що до

нас приїхала одна дівчинка з майбутнього і вона зголодніла.

— А бабуся? — спитала Катя.

— А бабуся охнула й відповіла: "Ой, така дорога — і нічого не поїсти!" От ми з нею і спустошили холодильник.

Поки діти їли, Аліса прислухалася до думок двох жінок, які зупинилися посеред двору й обговорювали погану поведінку якогось Івана Петровича, котрий грає ночами на акордеоні й не дає нікому спати. Аліса слухала їхні Думки, бо сподівалася, що вони могли бачиш піратів або Колю.

Раптом Аліса підвелася, сховала проводок у сумку, підійшла до жінок, і діти почули, як вона сказала:

— Ви слушно турбуєтесь про вашу дівчинку. Вона вже півгодини плаче ревними сльозами, бо думає, що ви ніколи вже не вернетесь. Вона плаче, а ви тут обговорюєте поведінку якогось Івана Петровича!

Сказавши так, Аліса повернулася на лавку, а жінки здивовано дивились їй услід. Потім одна із них мовила:

— Я й справді забалакалася. — І зникла в під'їзді.

Друга подивилася на Алісу підозріло й сказала:

— Яка невихована дівчинка!

— Ти їй про яку дівчинку сказала? — спитала Юлька.

— Її донька вдома сидить і думає, що мама ніколи не вернеться. А мама зовсім про неї забула. Довелося нагадати.

— Покуштуй пирога, — запропонувала Лариса. — Моя бабуся веліла неодмінно тебе пригостити. Вона сказала, що таких у вас не печуть, бо вона забере секрет із собою в могилу.

— А нехай вона тебе навчить, — порадила Юлька.

— Мене не навчиш, — зітхнула Лариса. — Я зовсім невдатна до домашнього господарства.

Аліса жувала пиріг і думала, що ж робити далі. Час іде, вже скоро дванадцять...

— Що будемо робити? — без мієлофона вгадала її думки Юлька.

— Ясно що. — Фіма жував торт, і в нього вийшли великі рожеві вуса на червоних щоках. — Зараз перепочинемо й підемо далі,

— Куди йти? — спитала Аліса. — Ми весь під'їзд обійшли.

— По інших будинках підемо, — мовив Фіма. — Якщо ти втомишся, я тебе підміню.

— Навіщо ходити по інших будинках? — здивувалась Аліса. — Адже вони звідси не виходили.

— Стривай, — втрутився Садовський. — А ти впевнена, що в них нема шапки-невидимки?

— Ні, — заперечила Аліса, — це антинауково.

— А чому ти так упевнена, Алісо, що вони не виходили з під'їзду? — спитала Мила Руткевич. — А раптом той юнак збрехав?

Сулима підвівся з лавки і сказав:



— У нас є два варіанти. Перший — обійти з мієлофоном усі будинки в цьому дворі.

— А другий варіант? — запитала Аліса.

— А другий варіант — знайти того юнака, який сказав, що не бачив піратів, і перевірити його думки.

— Геніальної — вигукнула Лариса. — Навіть не треба читати думок. Мені досить подивитися людині в очі, і я одразу бачу, бреше вона чи каже правду.

— І все-таки надійніше з мієлофоном, — зауважив Сулима. — Ти не пам'ятаєш, Алісо, куди він зник?

— Я не помітила. Напевно, сюди. — Й Аліса показала на двері невеликого жовтого триповерхового будинку.

І бувають же такі збіги: цієї миті двері відчинилися, і в них з'явився повний, гладенький юнак у замшевому піджаку, замшевих штанах і замшевих черевиках.

— Це він, — прошепотіла Аліса, шарудячи рукою в сумці, щоб знайти навушничок.

Побачивши Алісу, юнак мимоволі зробив крок назад. Вій злякався.

Юнак, напевно, цілу хвилину стояв у дверях, удаючи, що згадує, чи не забув дома ключі. Але ключі були на місці. Потім він дістав із кишені гаманець і заглянув у нього.

Аліса приймала його думки:

"Чого це прокляте дівчисько тут? І ще інших привело. Що, не повірило, чи що? Невже підозрює? Та що ж я міг удіяти? Я ж не хочу ні в що втручатися. Це їхні, справи — напевно, всі вони добрі, злочинці... Спробуй прорватися. Головне — аби ніхто не подумав, що я чогось побоююся..."

І Петро Ішутін, юнак у замші, рішуче пішов через двір до воріт.

— Він щось знає, — мовила швидко Аліса. — Але приховує.

— Я заговорю з ним, — вихопився Фіма, зіскакуючи з лавки.

— У мене краще вийде, — сказав Садовський. — Це я гарантую. А ти доїдай пиріг.

Садовський за кілька кроків наздогнав Петра Ішутіна, став у нього на дорозіл спитав голосно, так, щоб усі діти чули:

— Скажіть, ви будете Наполеон Бонапарт?

— Що? — спитав Ішутін. — Що таке? Який Наполеон?..

А в голові у нього проносилися думки, які чудово чула Аліса:

"Напевно, натякає. Той теж був під Наполеона вдягнений. Тільки нічим себе не виказати... От попав, між двох огнів! І від них пощади не буде і від тих... У міліцію, чи що, бігти... Але що я скажу в міліції?"

— Якщо ви Наполеон, — мовив Садовський, який був незвичайним майстром говорити дурниці з серйозним виглядом, — то вас у будь-який момент можуть підстрелити. Хіба ви не знаєте, пю сезон полювання на Наполеонів уже відкритий? А ваша шкура буде чудовою прикрасою моєї вітальні. Дозвольте помацати! А роги ви забули вдома?

Садовський простяг руку, щоб помацати оленячу замшу.

Ішутін з переляку відскочив убік. Він забув, що втричі сильніший за Садовського. Його думки мчали наперегонки:

"Натякає, що мені живим звідси не вийти. Закричати? Напевно, найліпше закричати — зараз день, хто-небудь дома, мене врятують. Але сказати теж не можна. Той, напевно, дивиться за мною з вікна і, як тільки я скажу, відразу ж мене вколошкає..."

Почувши це, Аліса підвелася з лавки й пішла до воріт. Дорогою вона сказала Садовському:

— Дай йому пройти.

— Авжеж, це хуліганство, — мовив Ішутін, поспішаючи до воріт.

Коля дав йому дорогу, але не відстав, а йшов за три кроки ззаду й задумливо бубонів:

— Потайність ще ніколи не доводила до добра. Мій дідусь, коли збирався полювати на Наполеонів, завжди брав із собою відро з гасом. Він бризкав гасом Наполеону на хвіст, і той одразу ж здавався в полон. Та якось він вирішив полити гасом тигра...

Ішутін майже бігом улетів під арку воріт, але тут це противнюще дівчисько перепинило йому шлях і сказало тихо, ніби по секрету:

— Тепер вас із вікна не видно. І ви можете сказати всю правду.

— Звідкіля ти знаєш? — здивувався Ішутін, і в нього підкосилися ноги, довелось обіпертися спиною об стіну.

— Вони піймали хлопчика? — спитала Аліса.

— Не знаю, не бачив... — майже кричав Ішутін.

Аліса одним вухом слухала його лемент, але в другому звучали думки замшевого юнака, котрий ніколи ні в що не втручається: "Звісно, вони його піймали. Вони його несли неприємного..."

Ішутін знайшов у собі сили відштовхнути Алісу й вибігти на вулицю. Він квапився чимдалі від цього страшного будинку й думав:

"Ніколи не вернуся! Сьогодні ж сяду в поїзд — і в будь-який бік, хоч у Магадан..."

Коля Садовський обігнав Ішутіна й знову загородив йому дорогу.

— Ми ж не домовили, — дорікнув він. — Найцікавіше попереду.

Ішутіну довелося загальмувати.

— Куди вони понесли неприємного хлопчика? — спитала Аліса.

"Відьма! — думав Ішутін. — Іще знущається! Все знає і знущається. Знає ж, що понесли його в забитий будинок посеред двору".

— Все, — сказала Аліса Садовському. — Відпускай. Він нам більше не потрібен. Вони понесли Колю в забитий будинок посеред двору.

— Ти що, думки читаєш? — спитав Ішутін з полегшенням.

Добре, що відпустили. Могло й гірше скінчитися.

— Сором вам! — сказала Аліса. — У вас на очах двоє здоровил тягнуть хлопчика, а ви від страху намагаєтеся приховати цей злочин.

— Я не хотів приховувати, але мене попросили. А може, у них є право хлопчиків носити?

— Ви негідник, — мовив Коля Садовський цілком серйозно, — і не смійте

заперечувати. І я з вами ще зустрінуся. Вам від мене нікуди не дітися.

І тоді Ішутін ураз припустив вулицею. Лише фалди його замшевого піджака розвівалися, ніби за Ішутіним гналося два гусаки. Аліса чула його плутані думки, що віддалялися:

"А добереться ж... хто-небудь до мене й добереться... Як же так — хочеш не втручатися, і неодмінно до тебе хто-небудь добереться... Ні, ніколи! В перший же поїзд і в Магадан, у Сочі, у Львів... там улаштуюся кухарем... і ні в що не втручатися..."

— Він безнадійний, — сказала Аліса. — Його не перевиховаєш. Таких людей лікувати треба.

— Біжімо назад, — кинув Садовський.

Вони повернули назад під арку. Раптом Аліса застигла.

— Стій, — шепнула вона Садовському.

Дошки, якими було забито вікно на дальньому від дітей боці будинку, розсунулися. З вікна вилізла скромна маленька, згорблена бабуса в білій хустині в горошок і з букетиком тюльпанів. Бабуся не кваплячись задріботіла до воріт. Діти біля лавки не звернули на неї уваги.

Бабуся вийшла із забитого будинку. Аліса швидко стала крутити настройкою, ловлячи думки бабусі. І добре зробила, бо ніхто, крім неї самої, не зрозумів би й слова в думках цієї мирної бабусі: бабуся думала космолінгвою — мовою, якої в наш час ніхто ще не знає.

"Хутчій, — думала бабуся, — вони спіймали цього телепня і боягуза. Він обов'язково у всьому зізнається, як тільки зникне з моїх очей. Якщо боягуз продав когось один раз, він і інших продасть. Треба догнати його і знешкодити." А як Аліса здогадалася, що він збрехав? Ось і вона, у воротах стоїть, на мене дивиться... Що в неї стирчить із вуха? Чи не провід мієлофона?.."

Аліса схопила Садовського за рукав, і вони вибігли у провулок.

— Скоріше! — крикнула Аліса. — В під'їзд!

Вони встигли пірнути в під'їзд у той момент, коли Крис у подібі бабусі з неймовірною для такої похилої людини швидкістю вискочив із воріт. Крізь засклені двері під'їзду вони бачили, як бабуся підсмикала спідницю, з-під якої було видно наполеонівські чоботи з золотими шпорами, і побігла до бульвару. Аліса почула думки пірата:

"Попалися, голуб'ята, тепер не втечете! Якщо ми нічого не добилися від хлопця, доб'ємося від Аліси... Зараз або ніколи..."

— За мною! — крикнула Аліса Садовському. — Не розмірковуй!

— А я давно вже не розмірковую, — відповів Коля, слухняно вискакуючи слідом за Алісою у двір через чорний хід.

Побачивши їх, діти збагнули, що сталося щось дуже важливе.

— Дізналися? — спитала Юлька. — Де він?

— Коля й товстий пірат он у тому забитому будинку, — сказала Аліса. — Другий пірат побіг до бульвару. Він повернеться через три хвилини. За три хвилини ми повинні

звільнити Колю. Вікно з того боку забите погано, і дошки відсовуються. Як опинимося всередині будинку, галасуйте, лякайте його! Ясно?

Забитий двоповерховий флігель знав, що не сьогодні-завтра прийдуть будівельники, його знесуть, а на його місці розіб'ють клумбу, і сумно дивився на дітей підсліпуватими забитими вікнами.

Першою у вікно, яке було при самій землі, обережно влізла Аліса, за нею Коля Сулима, Садовський, Корольов, Юлька і Катя Михайлова. Решта лишилися на вулиці під командуванням Мили Руткевич і оточили будинок, щоб ніхто не міг із нього вискочити.

Вони опинилися у великій порожній кімнаті, обклеєній веселенькими блакитними шпалерами, де-не-де зірваними зі Стіни. На стінах полишалися темні плями — сліди шаф, комода, картин та фотографій, що стояли попід стінами та висіли на них. Двері в коридор були відчинені. Аліса навшпиньки вбігла туди, і відразу ж у вусі зазвучали стривожені далекі думки Веселуна У: "Куди подівся Крис? Навіщо він лишив мене самого? Довкола стільки тутешніх дітей, вони нас вистежатк Треба б сховатися... Чому так тихо?"

Думки долинали: звідкись справа.

— За мною! — закричала Аліса. — Вперед!

І всі закричали: хто — "ура", хто — "держи його", хто — "Колю, ти де?".

Від галасу будинок захитався, бо в шостому класі "Б", якщо треба покричати, знайдуться, без перебільшення сказати, справжні чемпіони з цього виду спорту.

За десять секунд діти добігли до сходів у підвал, і їм довелося зупинитись, бо назустріч вилетів, як бомба, очманілий від несподіваної психічної атаки товстий пірат у розірваному плащі. Нічого не бачачи перед собою, він, оглушив і без того оглушену Алісу думками: "Попався! Попався! Рятуйся хто може!", помчав коридором, стрибнув головою вперед у забите дошками вікно. Під вікном стояла Лариса, яка мирно доїдала шматок торта й міркувала вголос:

— Все-таки, коли хлопці так галасують і верещать, їх можна зрозуміти, але Юльку з Катєю Михайловою я засуджую.

Цієї миті дошки, якими було забито вікно першого поверху, розлетілися з тріском, і щось дуже велике, кругле й важке вилетіло назовні й гепнулось їй до ніг.

Лариса мало не вдавилася шматком торта, але відразу ж опанувала себе і сказала піратові, що лежав на животі:

— От бачте, до чого доводить така поведінка.

Пірат спробував підвестися. Він був у нокауті, як невдаха-боксер.

Боря Мессерер підскочив до нього й почав рахувати, як суддя на рингу:

— Раз, два, три, чотири, п'ять, шість... Аут!

Розділ XXIV

ПРОЩАЙ, СУПЕРГЕРЛА!

Діти поквапилися вниз, у підвал, звідкіля так стрімко вилетів щрат.

У підвалі було напівтемно, і лише одинокий промінець світла, в якому плавали

стривожені піратом пилінки, освітлював обличчя Колі, що лежав на долівці.

Аліса схилилася над ним.

— Колю, — поклікала вона, — ти мене чуєш?

Під оком у Наумова був великий синець, щока роздерта. Він через силу розплющив каламутні очі.

— І не сподівайтесь, — відповів він сонним, глухим голосом. — Вам усе одно нічого не знайти... мієлофон сховано в надійному місці... в надійному місці...

— Колю! — сказала Юлька Грибкова. — Ти нас не пізнаєш? Це ж ми, із шостого "Б"!

— Ой!.. — Коля спробував підвести голову. — Братця... ви тут... я нічого не сказав... Вони в мене чимось вистрілили, і я заснув... Вони потім мене били й казали, що мені не вийти звідси... але я нічого не сказав... Алісо...

— Я тут, Колю, не турбуйся. Ми знайшли мієлофон...

І тут Коля раптом захвилювався...

— Мерщій... — сказав він. — Я нічого не скажу, біжи... вони ж тебе доженуть... Мерщій...

— Коленько, — Фіма проковтнув сльози, — ти в нас герой... ти...

— Я дурень, а не герой, — перебив Коля. — Алісо... біжи...

— Ми нічого не боїмося, — заспокоїла Аліса. — Нас багато... Вони нічого з нами не зроблять...

Та вона помилилася. Позаду пролунав голос:

— Попрошу не рухатися! Цей хлопчина правду казав, Алісо. Тобі треба було відразу тікати, а не дбати про порятунок чужих людей. Ніколи не турбуйся про інших — неодмінно програєш. Віддай мієлофон, дурепо.

Діти обернулися.

У дверях підвалу стояв пірат Крис. Цього разу він знову був у подібні Наполеона Бонапарта. В руці у нього поблискував пістолет.

— Сюди, сюди, — поманив він Алісу пальцем. — Тут ніхто не почує ваших криків, непосидючі діти. Кожним пострілом я можу приспати трьох. Я не жорстокий... Але мені потрібен мієлофон. Ну! Довго я повинен чекати?

— Візьми спробуй, — сказала Аліса.

Вона бачила, що Коля Сулима не розгубився і обережно, щоб Крис не бачив, заходить збоку.

— Візьми, — повторила Аліса, краєм ока стежачи, як Коля підбирається до Криса.

— Ну! — Крис ступив крок уперед.

І в цей момент Коля Сулима кинувся на нього. Правда, не дуже вдало, бо був поганим спортсменом. Крис устиг виставити лікоть, Коля вдарився об нього, і постріл поцілив у стелю.

Цієї миті в бій вступила Юлька Грибкова — вона ж бо була доброю спортсменкою. Юлька підстрибнула й повисла на руці Наполеона. Аліса зробила найкращий у житті стрибок — вона злетіла, наче птах, примудрилася дотягтися до піднятого вгору пістолета і, падаючи, вивернула руку пірата так, що він випустив зброю.

І тут решта навалилися на Криса, отож пірат просто зник під купою своїх ворогів.

— Ой! — скрикнула раптом Катя. — Він вислизає!

У напівтемряві підвалу всі побачили, як пірат перетворився на слизьку пружну кулю й покотився в куток. Ніхто, крім Аліси, не знав, що він прийняв подобу перекатників із планети Всік.

Діти завмерли. Але в Аліси у руці був пістолет.

— Не рухайся, Крисе із планети Крокрис! — попередила вона. — А то я стріляю.

Куля покотилася до виходу.

Аліса підняла пістолет і прицілилась.

Її зупинив голос від дверей:

— Не стріляй, Алісо. Він нікуди не дінеться.

На східцях, що вели в підвал, стояв високий, худий чоловік у синьому костюмі.

Аліса опустила руку. В голосі чоловіка звучала така впевненість, що не послухати його було неможливо.

— Крисе, — сказав він, — прийми якусь розумну подобу. Нікуди тобі не дітися.

І цієї ж миті знову виник Наполеон Бонапарт.

— Миколо Миколайовичу, — озвався Коля Наумов, — це я в усьому винен...

— Ви черговий на станції часу? — спитала Аліса.

— Так, — відповів Микола Миколайович. — І винен у всьому тільки я один. Отож не будемо зараз шукати винних.

— Миколо Миколайовичу, — сказала Аліса, — другий пірат утік.

— Недалеко він утік, — мовив Микола Миколайович. — Він лежить посеред двору в глибокому нокауті і його треба забрати звідти якомога швидше, а то почали збиратися сусіди. Ходімо, гроза космічних трас, і не пробуй тікати.

— Ні в якому разі, — поквапився відповісти Крис. — Я був лише сліпою зброєю в руках негідника Веселуна У, він мене примушував...

Усі з шостого "Б", хто брав участь в операції "Космічні пірати" — так назвав її Фіма Корольов, — зібралися в Колі Наумова.

Микола Миколайович дав йому ліки й велів до вечора полежати на канапі, не стрибати й не метушитися. Коля напівлежав на подушках, вигляд у нього був гордий і винуватий.

Микола Миколайович стояв посеред кімнати.

— Я хотів би сказати кілька слів, — почав він. — Ми не будемо шукати, хто правий, а хто винуватий у тому, що сталося. Винен передусім я, бо не стежив за своїм здоров'ям і несподівано захворів, залишивши свою апаратуру без догляду. Винен і Коля, якого ніхто не прохав тицяти носа, куди його не просять. Винна й Аліса, котра чудово знає, що не можна без дозволу наблизитися до машини часу. В результаті двоє небезпечних злочинців проникли в наш час. І добре ще, що вони не встигли накоїти лиха...

— Ми б їм не дали, — сказав Фіма Корольов, який був глибоко переконаний, що це він усіх урятував і переміг піратів.

— Гарзд, будемо вважати, що багато які помилки виправив шостий клас "Б". За що

йому спасибі від імені двадцять першого століття.

— Будь ласка, не варто дякувати, — відповів за всіх Коля Садовський. — Надалі можете на нас сподіватися.

— А як ви нас знайшли? — запитала Мила Руткевич.

— Автоматичні прилади в Інституті часу зареєстрували кілька переходів у часі, причому всі без дозволу. Тоді викликали мене. Мій пункт не відповідає. Послали співробітника інституту. Він бачить — мене нема. На жаль, молодий співробітник, який примчав мене розшукувати, розгубився й не здогадався звернутись до сусідів. І поки він мене знайшов, дорогоцінний час було згаяно. Тим часом обчислювальна машина полічила з точністю до міліграма вагу і габарити порушників часу, і почався детектив. Часовики шукали свідків, опитали десять тисяч чоловік і нарешті дізналися, хто ж користувався машиною. Мене терміново вилікували, змінили мені серце, і я поквапився у ваш шостий "Б". Прибігаю, а класу нема — він подався ловити космічних піратів. Через те я запізнився.

— І добре, що запізнилися, — сказав Фіма Корольов, — а то б нам не вдалося самим покінчити з космічним піратством у Москві.

— Не будемо сперечатися, — усміхнувся Микола Миколайович. — Алісо, через п'ять хвилин твоя черга. Отож прощайся, їдемо...

Микола Миколайович вийшов, усі обернулися до Аліси.

— Шкода, — мовила Юлька, — що ти від'їжджаєш. Мені завжди хотілося сестри, а ти цілком для цього підходиш.

— Мені самій не хочеться їхати, — озвалась Аліса. — Але треба. Адже я вже живу в майбутньому. Не можна жити одразу в двох часах.

Усі замовкли.

— Ти не сердися, Алісо? — спитав Коля Наумов.

— Ні, — відповіла Аліса. — Я рада, що з вами познайомилася.

— Слухай, Аліско, — мовив Фіма Корольов, — ми так і не встигли тебе спитати: ти що-небудь чула про нас там, у майбутньому?

— Цього не можна розповідати, — втрутилась Мила Руткевич. — Це порушення законів.

— Знаєш що, Аліско, — пожвавішала Юлька Грибкова, — ти тоді придумай що-небудь, а ми вдамо, що тобі віримо.

— Гарзд, — згодилась Аліса. — Тільки ви мені не вірте. Добре?

— Нізачо не повіримо, — запевнила Лариса. — Обіцяємо. Але ти нам повинна неодмінно лестити.

— Тоді слухайте. Боря Мессерер стане славетним художником. Він працюватиме у Великому театрі й робитиме декорації. Тільки він не виросте й залишиться невеликого зросту.

— Я до цього готовий, — сказав Боря. — Нехай. Я драбину підставлятиму.

— А от Коля Садовський стане відомим письменником, казкарем. Він писатиме дивовижні фантастичні казки.

— І їх не друкуватимуть, — докинув Фіма Корольов.

— Фіма Корольов стане інженером. Він став би великим інженером, якби менше задавався... Лариса буде знаменитою кіноактрисою. Її портрети висітимуть у всіх кінотеатрах.

— Я ж казала, що не повірю, — мовила Лариса, почервонівши від радості, й краєм ока покосилася на дзеркало.

— Коля Наумов стане зводити будинки.

— Дякую, — сказав Коля. — Я навіть знаю які.

— Юлька буде дитячим лікарем. До неї приїдуть лікуватися з усіх кінців світу. Катя Михайлова виграє Уїмблдонський турнір в Англії. Мила Руткевич стане вчителькою, директором школи. І дуже суворим...

— Дивно, — перебив Алісу Коля Сулима. — Всі, по-твоєму, повинні стати славетними й великими. А кому ж бути звичайними?

— Та це ж казка, Колю, як ти не розумієш! — вигукнула Лариса. — Я можу стати й не дуже великою актрисою.

— Ні, не ваша правда, — заперечила Аліса, — мені краще знати. Я з майбутнього. В майбутньому не стане звичайних людей. На Землі житиме п'ять мільярдів виняткових, славетних, обдарованих людей. І серед них, — тут Аліса підступно всміхнулася, — буде тільки одна звичайна людина — Коля Сулима. До нього спеціально приїздитимуть на екскурсії з інших країн. Він буде звичайнісіньким в історії людства чемпіоном світу з шахів і винахідником машини часу. Тепер ти задоволений?

— Авжеж, — відповів Коля Сулима.

Зайшов Микола Миколайович.

— Алісо, попрощалась? Пора в дорогу.

— Ой! — ойкнула Юлька Грибкова, і очі її забігли слізьми. — Що ж я мамі та бабусі скажу?

— Не турбуйся, — заспокоїв Микола Миколайович. — Я сам сьогодні зайду до вас як Алісин батько. Вони мені повірять...

Юлька поцілувалася з Алісою. Й Аліса встигла шепнути їй на вухо:

— Ми з тобою скоро побачимось.

— До речі, діти, — сказав Микола Миколайович, — я розумію, що просити вас про це не можна, ви й самі все розумієте, але все-таки нагадаю: як тільки ви вийдете з цієї кімнати, ви мене забудете. Ви мене ніколи не бачили. Ніяких космічних піратів не бачили, а Аліса приїздила з іншого міста й поїхала. Від того, наскільки добре ви будете зберігати нашу таємницю, багато що залежить. Це не іграшка. Це Час.

— Домовилися, — сказала Катя Михайлова.

Аліса востаннє глянула на всіх, сказала тихо: "Прощайте, друзі", — і вийшла з кімнати.

Назавжди.

І що дивно: в шостому класі "Б" навчаються різні люди. Декому, як наприклад Фімі Корольову чи Ларисі, взагалі ніяких секретів довіряти не можна — завтра ж усім



розплетуть. Але жоден із них нікому ні разу не розповідав про пригоди й неймовірні події, що трапилися в ті квітневі дні

Кінець